

"Man muss nicht alles glauben was die Leute sagen; man muss aber auch nicht glauben das sie es ganz ohne Grund sagen".

Kant

Liviu Rebreanu

Adam și Eva

ÎNCEPUTUL

Odaia era albă ca un culcuș de fecioară. Apusul își filtra agonia prin două ferestre înalte, schițând pe parchet doua romburi de lumina portocalie, care cuprindeau picioarele patului într-o îmbrățișare tremurătoare.

Un miros straniu de albeață respirau pereții proaspăt văruiți și se cernea în unde subțiri pe măsuța cu trei scaune dintre ferestre, pe soba de teracotă din colț, pe noptiera de la căpătîiul patului și chiar pe jilțul de paie în care veghea sora de caritate Dafina, îmbrăcată în șorț alb, cu bonetă albă pe creștet și cu o cruciuliță roșie între sînii plini de sănătate. Din unghere răsăreau umbre sfioase, cenușii, înaintau domol și apoi, brusc, se stingeau, — speriate parcă de tăcerea deasă ce căptușea odaia și înghițea tic-tac-ul grav al pendulei atîrnate deasupra calendarului, pe fîșia de zid dintre cele două geamuri.

Dafina ședea neclintită, cu mîinile în poală pe ziarul împăturit frumos, privind la bolnavul care zăcea cu brațele întinse peste învelitoarea aibă, capul înfășurat într-un pansament alb din care i se vedea numai fața de ceară, vrîstată cu trei linii negre paralele — sprîncenele, genele și mustățile. Pleoapele-i închise păreau niște pete violete, iar buzele cărnoase erau atît de palide ca de-abia îi se deosebeau marginile.

În ochii surorii de caritate mocnea înduioșare și nedumerire. Compătimea pe bietul bolnav cu toată pasiunea, mai ales de cînd descoperise că e victima unei drame amoroase. Era foarte blîndă și tot atît de sentimentală. Cîrlionții aurii răzvrățiți îi alintau obrajii rumeni, și ochii ei leneși, albaștri, pîlpîiau în lacrimi. Colega pe care a schimbat-o azi dimineață i-a șoptit în grabă ca pacientul e un profesor mare, că a fost împușcat de un muscal gelos, că l-au adus aseară tîrziu aci, la Sanatoriul Sf. Maria, și că doctorul Filostrat e tare înfuriat, ceea ce înseamnă că șansele de scăpare sunt puține...

Pentru Dafina, fire lacomă de iubiri romantice, cuvintele tovarășei fură ca un bob de sare pe o rană vie; inima îi sfîrîia de curiozitate. Dorea amănunte, multe, minunate, și nu venea nimeni să i le dea. Bolnavul nu se clintise toată ziua; nici cînd i s-a schimbat pansamentul n-a deschis ochii. Pe foaia de temperatură, cu litere caligrafice, scria doar numele: Toma Novac.

A avut mari speranțe în *Universul* pe care i l-a strecurat, spre amiază, tovarășa. „Drama din Strada Albă” însă era lichidată în cîteva rînduri seci. Dafina le-a citit și răscitit, căutînd înțelesuri tainice în frazele convenționale.

Negăsind ce rîvnea, sufletul i se scălda într-o tristețe sură în care pluteau, ca firicele destrămate dintr-o țesătură veche, cuvintele tipărite: „Ieri, pe la orele șapte seara, în Strada Albă no. 7, emigrantul rus Ștefan Alexandrovici Poplinski, stabilit de curînd în Capitală, venind de la Berlin unde se refugiase în urma revoluției, a tras patru focuri de revolver asupra d-lui Toma Novac, bine cunoscutul profesor de la Universitatea din București. Cauza crimei pare a fi eterna gelozie. Din primele cercetări ar rezulta că simpaticul profesor a fost surprins în flagrant delict de adulter cu tînăra și frumoasa soție a străinului gelos. Toate patru gloanțele au lovit în plin, încît profesorul Novac, transportat grabnic la sanatoriul doctorului Filostrat, se află în agonie. Numai o minune i-ar mai putea salva viața. Criminalul a fost arestat. Doamna a scăpat neatinsă, alegîndu-se doar cu spaima. Crima a produs o senzație imensă deoarece asasinul este descendentul unei familii mari; se zice chiar că ar fi baron, în Capitală avea puține cunoștințe. Era hotărît să rămîie definitiv în țară, frumoasa lui soție fiind originară din Basarabia, unde se spune că ar avea moșii străvechi...”

Dar cum e eroina? Și cum s-au cunoscut, cum s-au iubit, cum au fost surprinși? Apoi criminalul?... Întrebările frămîntau pe Dafina în jilțul de paie ca într-un scaun de tortură, încerca să-și mai astîmpere setea cîntărind pe eroul dramei, îi plăcea, își zicea că merită să fie iubit și de o contesă, îl iubea.

Pe urmă îi veni să citească iar, mai atent, știrea din ziar. Poate că totuși va descoperi vreun semn între rînduri asupra pacientului iubit. Desfășură domol gazeta și se adînci în „Crima din Strada Albă”.

Atunci Toma Novac ridică pleoapele ca și cînd s-ar fi trezit dintr-un somn fără visuri. O durere uniformă îi înfășură tot corpul. Lumina moale îi ustura ochii mari negri, cu o lucire stranie, cu bulbii roșii ca înecați în sînge. Văzu întîi pendula dintre ferestre: limba se legăna rar, greoi, fără zgomot, iar cadranul părea spălăcit de nu putea distinge nici cifrele, nici minutarele. Dedesubt însă, pe calendarul de perete, citi ușor un șapte negru arab și altul roșu roman.

„Ciudat calendar!” îi trecu prin minte. „Și luna e scrisă cu cifre... N-am mai pomenit...”

Și numaidecît își zise, parc-ar fi vrut să-și controleze luciditatea:

„Ziua a șaptea din luna a șaptea... Coincidența!... Care-i luna a șaptea...”

În aceeași vreme însă privirile ochilor imobili lunecau, mirate și întrebătoare, de ici-colo:

„Unde sunt?... Ce s-a întîmplat?”

Pe frunte simțea o bandă de fier ce-i apăsa țeasta. Se gîndi să întindă brațul, să-și pipăie capul, încercarea de mișcare i-o reteză din începuturi o năvală de durere care-i stîrni un gemăt scurt, năbușit. Gemătul apoi scormoni alte dureri, ca niște cuțite înfipite deodată creștîndu-i trupul în mii de locuri, încît nu mai îndrăzni nici să închidă ochii.

Dafina auzi suspinul ca prin vis, se spăimîntă, scăpă ziarul din mîini, sări în picioare și murmură buimăcită, apropiindu-se de pat:

— Doriți ceva, domnule?... O, bine că v-ați...

Toma Novac de-abia acum o zări. Îl supără atît de rău că strînse repede

pleoapele, uitându-și suferințele.

„Sanatoriu!” se gândi pe urmă mai nedumerit, aproape mînios. „Ce caut eu aici?... Ce s-a întîmplat?”

În loc de răspunsuri, urechile lui urmăreau respirația înfricoșată a surorii de caritate care rămăsese uluită lînga pat. Peste un răstimp îi auzi pașii, numai trei, foșnetul rochiei de stambă nouă, pîrîitul scaunului de nuiel și pe urmă fișîit de hîrtie. Dafina își întocmea ziarul, clătinînd din cap, cu ochii la eroul ei, al cărui piept se zbuciuma ca sfîrticat de o gheară nevăzută.

În tăcerea ce-și urzea din nou paianjenișul în odaie, gîndurile bolnavului porniră furtunos după explicații. Amintirea însăși parcă i-ar fi fost rănită, nu izbutea să se înfiripeze. Crîmpeie vagi îi răsăreau și se stingeau în creieri, fără să se poată închea într-o rînduire cu rost. Tocmai tîrziu se ivi, șovăitor, chipul unei femei care-și smulse numele din caleidoscopul cioburilor de imagini:

„Ileana...”

Apoi numele porni singur, în zigzaguri vertiginoase, să adune într-un mănunchi amintirile răzlețe și amorțite. Chipul femeii se limpezea acum: un căpșor blond cu niște ochi în care bulbucea fericirea... Îi răsări în suflet o bucurie atît de fierbinte că într-însa parcă i se topiră îndată toate durerile. O clipă. Apoi în spatele femeii se ridică o umbră care o îmbrățișă, din ce în ce mai brutal, pînă cînd vedenia bălaie se transformă într-o figură sălbatică și hidoasă cu privirea clocotitoare de ură. Pe urmă patru răbufnituri, ca lovituri de ciocan, îi răsunară în urechi, izgonind chiar fărămiturile de gînduri din creierii aprinși. Bubuiturile, mereu cîte patru, se repetau tot mai repede, amalgamîndu-se în sfîrșit într-un vîjîit prelung ce-i alerga prin oase, prin carne, prin nervi, ațîțînd pretutindeni focare de dureri. Apoi și vîjîitul se curmă brusc, parcă i s-ar fi extirpat rădăcinile auzului, lăsînd în urmă doar un întunec amar în care rătăceau iarăși frînturi de gînduri, fără stăpîn, ca stropii de ploaie în noaptea vîntoasă de toamnă.

„Acuma trebuie să mor!” îi luci în sfîrșit deodată, ascuțit ca o săgeată.

Gîndul îl întărita întocmai ca cleștele de fier ce-i zdrobea fruntea. Ar fi vrut să-l strivească, dar își simțea adormite toate puterile.

„Acuma trebuie să mor!” îi juca prin creieri, stăruitor, un ritm sprinten ca o sfidare.

Necutezînd să-l alunge căută să se împace cu el:

„Cine se naște trebuie să moară.”

Un zîmbet ironic îi înflori alături. Asta era o lozincă de-a lui împrumutată din înțelepciunea populară. O repetase peste douăzeci de ani, tam-nesam, pretutindeni, ostentativ, deși își dădea seama cît e de ieftină. Și totuși, acum parca vorbele acestea, în ciuda ironiei, au dobîndit un înțeles nebănuit de adînc!

„Moartea e o ipoteza pînă în momentul cînd omul se pomenește în brațele ei, fără nici o speranță de întoarcere”.

Fraza apăru nechemată, ca un răspuns la lozinca lui răsuflată, își aducea aminte foarte clar cum a surîs, cu o superioritate îngîmfată, cînd a auzit-o întîia oară, dar nu se putea dumeri unde a auzit-o și cine a rostit-o? Silindu-

se să descopere în trecut pe cel ce a spus fraza, se îmbulzi iar, poruncitor, gândul:

„Acum trebuie să mor”.

Atît de poruncitor astă dată, că-i stîrni veşnica întrebare:

„De ce?”

Înainte lanţului de argumente, fără început şi fără sfîrşit, prin care se silise o viaţă întreaga, zadarnic, să ajungă la o încheiere deplin satisfăcătoare, i se întruchipa în suflet iarăşi femeia de adineaori, mai ispititoare, ca o călăuză pentru o cale lungă şi necunoscută. Inima i se umplu deodată de o fericire dureros de mare. Numai o clipire ţinu, dar clipirea parcă răscumpăra din belşug suferinţele tuturor vieţilor.

„Fericirea adevărată e totdeauna o clipă — se gîndi bolnavul, cu amintirea ei proaspătă în suflet. Mai multă n-ar putea îndura firea omului care, deseori, într-o viaţă de mulţi ani, nu are norocul să întîlnească nici clipa aceasta, nici măcar să se apropie de ea”.

Toma Novac îşi simţea mintea limpede şi liniştită, ca după o odihnă binefăcătoare. Amintirile îl pîndeau din toate ascunzişurile, se înşiruiau, zîmbeau, sfioase şi albe ca florile castităţii, îi mîngîiau inima, vorbindu-i numai despre Ileana.

Era o dimineaţă de mai cînd a întîlnit-o, întîmplator, pe o stradă plină de lume. A recunoscut-o înainte de a se apropia de dînsa, deşi n-o mai văzuse niciodată. De cîteva zile inima lui o aştepta şi o căuta. Şi a gasit-o printre miile de oameni indiferenţi. I-a zărit mai întîi ochii verzi cu luminile calde şi moi. S-a cutremurat pînă în temeliiile fiinţei lui, ca şi cînd i s-ar fi lămurit fulgerător toate misterele vieţii. Apoi li s-au încrucişat privirile şi din uimirea ei a înţeles că şi ea l-a recunoscut deşi nu l-a mai văzut niciodată. Mergea la braţul unui bărbat străin, dar Toma simţea cum inima ei rămînea în urmă lîngă inima lui.

Şapte zile lungi a pierdut-o. Îndoieli şi nădejdi i-au răscolit măruntaiele sufletului. Pe urma s-au întîînit iar, pe neaşteptate. A urmărit-o pretutindeni, ceasuri întregi, pînă acasă, seara tîrziu. Şi a doua zi a bătut la poarta ei, a intrat şi s-au îmbrăţişat înainte de a-şi cunoaşte numele, îşi dădeau seama amîndoi că sufletele lor se căutau de mult, poate de mii şi mii de ani.

Străinul, la braţul căruia o zărise pe strada, i-a găsit îmbrăţişaţi. În faţa revolverului, Toma Novac a avut o singura grije: Ileana. A primit gloanţele fără nici o durere. Numai ţipătul ei l-a durut, un ţipăt desperat în care se sfîşia o inimă.

„Acuma trebuie să mor!” îi ţîşni iar în creieri un fir de argint înroşit ce arse amintirile dimprejur, lăsînd în urmă un gol cenuşiu.

Golul se mărea mereu ca o băşică în care sufli fără să-ţi pese că s-ar putea sparge.

„Asta înseamnă ca se apropie sfîrşitul” — se gîndi bolnavul şi, pe porţiţa gândului, simţea cum se furişa în golul ameninţător o dîră de groază care totuşi părea plăcută.

În aceeaşi clipă, însă, Toma Novac mai simţea că sora de caritate a venit iar lîngă pat; îi auzea chiar bătăile inimii.

„Se uită la foaia de temperatură — își zise dînsul. Acuma se uită la mine... Acuma ridică mîna... parc-ar vrea să-mi pipăie pulsul..."

Groaza dinlăuntru cu gîndurile de-afară se împreună deodată într-un simțămînt de ușurare. Alte amintiri i se deșteptară, întâi încîlcite, apoi mai închegate și în sfîrșit rotunjite ca verigile unui lanț.

— A, Tudor Aleman! suspină Toma cuprins de o mulțumire mare. Da, da, Aleman... În sfîrșit.

Acum își dădu seama că Aleman a rostit fraza care-l zbuciumase adineaori și că amintirea lui a fost aici, la picioarele patului, lîngă sora de caritate, așteptînd doar prilejul să-și vestească prezența și să-i ofere toate lămuririle.

Un om mărunțel, slăbuț, cu un barbișon alb, cu părul alb și obraji rumeni, cu niște ochi negri veșnic zîmbitori și atît de vii că privirea lor te pătrundea pîna în fundul sufletului. Toma Novac l-a cunoscut în casa avocatului Brebenaru, la un botez. A sosit tîrziu, în timpul slujbei religioase. Preotul citea și cînta, un dascăl fonf îi răspundea, iar lumea împrejur sporovăia pe înfundate. Singur Aleman asculta cu evlavie cuvintele evangheliei. La sfîrșit, după prezentări, Novac murmură indiferent:

— Frumoasă slujbă...

— Glasul lui Dumnezeu e totdeauna frumos — zise bătrînul cu o sclipire stranie în ochi.

Toma îl privi puțin mirat și trecu. Schimba cîteva vorbe cu Brebenaru, apoi cu o doamnă grasă și cochetă, apoi se întoarse iar la Aleman parcă l-ar fi atras o vrajă. Omulețul explica unei domnișoare nerăbdătoare ca moartea, ca și nașterea, n-are decît o însemnătate relativă în cursul adevăratei existențe a sufletului. Toma Novac, cu ironia-i obișnuită, își arunca lozinca în cumpănă. Bătrînul însă răspunse grav, cu o frază care se înfipse ca o sulită în mintea profesorului:

— Moartea e o ipoteză pînă...

Nu se mai despărțiră toată seara. Vorbiră numai despre viață și moarte și despre Dumnezeu. Aleman spunea lucruri ciudate, dar cu atîta candoare în privire ca Toma îl asculta cu plăcere și numai în gînd își zicea că are de-a face cu un naiv.

— Naivitatea e virtute divină! spuse brusc Aleman, parca ar fi citit gîndul interlocutorului său. Naivitatea, nu filosofia.

— Din păcate însă sunt tocmai profesor de filosofie — murmură Toma zîmbind.

— Știu. Am fost și eu — urmă bătrînul, puțin aprins. Ce-i drept, nu la universitate, ci la un biet liceu. Și am crezut în filosofie cum trebuie să fi crezut apostolii în Hristos. Dar cînd mi-a murit nevasta, cea dintîi, am întors spatele tuturor filosofilor. Atunci am priceput că filosofia e o jucărie de cuvinte. Un cuvînt explică alt cuvînt care lămurește iar un cuvînt, așa mereu, pîna ce, în pragul morții, sufletul se pomenește gol și părăsit în fața lui Dumnezeu.

— Din păcate însă eu sunt necredincios, așa că Dumnezeu... — îl întrerupse Toma Novac, tot zîmbind, deși mai nerăbdător.

— Eram sigur! triumfă Aleman cu o mîndrie supărătoare. De altfel și eu am fost necredincios. Cînd te-ai dezgustat de filosofie, nu mai vrei să crezi în nimic. Așa și eu, pîna ce mi-a murit a doua nevastă.

— Moartea convertește de obicei pe necredincioșii care nu așteaptă decît să creadă! făcu Novac cu un gest elegant, dar și cam batjocoritor.

— Da, da! Fără nici o ironie, domnule profesor, se încăpățîină bătrînul. Așa este! Căci moartea e taina tainelor și totodată cheia necunoscutului.

Oftă, își netezi barbișonul. Avea acuma ochii înlăcrimați și atît de blînzi, parcă s-ar fi scufundat într-un mister. Se uită la Toma cu umilință și cu căldură, încît profesorul se simți vinovat și se gîndi să-l împace cu o vorbă bună. Înainte de-a apuca să deschidă el gura, Aleman tresări ușor, ca și cînd și-ar fi venit în fire, și rosti, cu un ah în glas și cu obișnuita-i privire surîzătoare:

— Iată, am alunecat! Aici e sărbătoarea vieții și noi vorbim despre moarte. Dacă îți face plăcere să continuăm, vino pe la mine, domnule profesor! Ca să te ispitesc, te anunț ca am și o bibliotecă interesantă. Cînd vrei să te aștept?

Toma Novac îi dădu o zi și o oră, mai mult în glumă. Era hotărît să nu meargă. N-avea vreme de pierdut cu discuții zadarnice despre lucruri zadarnice. Totuși, la data stabilită, bătu la ușa bătrînului, care-l întâmpină cu o bucurie zgomotoasă:

— Știam că ai să vii! Trebuia să vii! Ai vrut să mă ocolești, dar...

După vreun ceas de vorbărie Toma Novac îl întrebă:

— Adică d-ta crezi că ai dezlegat taina cea mare?

Tudor Aleman răspunse repede, cu o convingere aproape ostentativă:

— Încă de-acum șapte ani! Și de-atunci moartea nu mă mai spăimîntă, căci viața adevărată e una și neîntreruptă, dincolo de viața și moartea pămîntească. Viața e Dumnezeu!

— Un cuvînt explică alt cuvînt și așa mai departe — glumi Novac. Ceea ce arată că filosofia n-a vrut să te părasească, deși d-ta ai părăsit-o!

Atunci bătrînul întrebă scurt, aspru:

— D-ta ai văzut cum mor oamenii?

— Cum mor?... Da... cred că da... — îngîină Toma, nesigur din pricina uimirii.

— Ei bine, eu am văzut murind sute, sute de oameni! zise Aleman cu o înflăcărare subită, în care filfia credința pătimașă. Și în ochii multora am zărit străfulgerările ce luminează și lămuresc misterul, în clipa morții de-abia omul e dezlegat să explice ceea ce n-a putut înțelege pe pămînt: începutul și sfîrșitul între care se înșiră cele șapte vieți ale sufletului. Cele mai cumplite chinuri ale morții trupești nu sunt în stare să înăbușe licărirea în care trăiește, în afară de timp și spațiu, scînteia divină. Am șovăit mult, și eu, pînă să înțeleg. Științele pozitive m-au obișnuit să-mi impun multiple verificări înainte de a crede.

— Un fel de metempsihoză împrăștiată — murmură profesorul, ridicînd

din umeri.

— Poate că da... Fiindcă ținem negreșit să tălmăcim prin vorbe o realitate pe care numai sufletul o poate pătrunde. O, Doamne, ce ușor e să iei în rîs chiar pe Dumnezeu! adaogă batrînul cu imputare.

— Dar omul care gîndește, nu se poate mulțumi cu realități sufletești nelămurite! D-ta zici că ai pătruns rostul vieții și al lumii, înțelegerea d-tale totuși nu înseamnă nimic, dacă nu e accesibilă tuturor.

Toma Novac dorea o explicație clară, rotundă, ca un sistem în care toate părțile se potrivesc între ele spre a alcătui împreună un întreg. Aleman însă parcă se ferea de o expunere, obiectînd în răstimpuri că legile sunt o născocire omenească și deci incapabile să îmbrățișeze esența lucrurilor. Se pierdea în amănunte și digresiuni, iar cînd își dădea seama, revenea, începea altă idee.

— D-ta ai călătorit mult — zise batrînul deodată vesel, ca și cînd ar fi găsit ce căuta. Nu ți s-a întîmplat să ai impresia că ai mai umblat prin unele ținuturi, deși știai bine că le vedeai întîia oară în viața asta? Sau n-ai întîlnit niciodată vreo persoană absolut necunoscută și pe care totuși să simți precis că o cunoști?

— Da... Exact! răspunse Toma înviorat. Chiar și d-ta... Din clipa cînd te-am văzut la Brebenaru, mă bate mereu gîndul că te-am mai întîlnit și mă întreb: unde?

— Aceași siguranță o am și eu — zîmbi Aleman. Parcă am fi fost buni prieteni, cîndva, demult, poate în altă viață.

— Dacă cumva n-o fi la mijloc vreo sugestie — adaogă profesorul, gînditor.

— Nu, nu! Asta nu se lichidează cu o vorbă goală! se împotrivi batrînul. Sugestie! Iar o vorbă! Îndată ce lipsește explicația, vine un cuvînt sec s-o înlocuiască.

Se plimba agitat de ici-colo, cu mîinile la spate, bufnind. Apoi, parcă supărarea i-ar fi rînduit gîndurile, urmă:

— Cine vrea să explice *totul* prin cuvinte, ajunge curînd să nu poată explica nimic! Eroarea începe din clipa cînd vrem să identificăm cuvîntul cu spiritul. Sufletul n-are nevoie de cuvinte pentru a înțelege. Sufletul comunică direct cu lumea spirituală, cu lumea lumilor. Și doar spiritul e esența, spiritul etern, infinit, cuprinzător a toate, însăși lumea materială nu poate fi decît o față a esenței divine. Veșnica materie e implicată de esența ei. De altfel materia și toată lumea materială există numai în funcție de percepția omenească. Densitate, culoare, căldură, toate atributele materiei există numai pentru om. În fond nu e nici o deosebire între eterul sideral și corpurile cerești: toate sunt, în ultima analiză, o formă de manifestare a spiritului. Modificările aparente alcătuiesc și întrețin atributele fără număr. Precum materia se transformă neîncetat, dobîndind, prin aceasta, o existență efectivă, și spiritul are să-și asigure echilibrul atributelor printr-o perpetuă regenerare. Licăririle spirituale trebuie să se îmbine permanent cu schimbările din planul material. Regenerarea spiritului nu se poate săvîrși decît prin identificarea cu materia. Transformările materiei sunt astfel înfățișări

diverse ale spiritului animator, începînd cu cele mecanice și pînă la cele biologice. Deosebirea e mîmai de grade, încît gradul suprem ar fi omul în care spiritul se recunoaște pe sine însuși dincolo de scoarța materială.

Dacă materia e aceeași în atomii ei, spiritul cuprinde virtual toată dumnezeirea, întreg și parte sunt identice. Ca și atomii materiali, miliardele de miliarde de atomi spirituali se află într-o mișcare eternă între lumea materială și cea spirituală. Viața unui atom e însăși viața universului. Unul e *totul* și *totul* e unul.

Dar atomul material e echilibrul dintre două energii, în atomul spiritual echilibrul îl formează două principii. Echilibrul principiilor e spiritualitatea. Cînd atomul se rupe în planul spiritual, echilibrul i se frînge, principiile se diferențiază și se prăbușesc în planul material. Timpul și spațiul devin realități pentru părțile întregului, începe viața materială. Cele două principii însă rămîn esența spirituală și în transformările pe care le îndură ca animatori materiali. Spiritul pur palpită în ele ca un ideal spre care rîvnesc neconținut, întoarcerea în planul spiritual totuși e imposibilă pîna ce nu vor redobîndi, prin unire, echilibrul pierdut. Rîvna lor spre idealul spiritual se concretizează astfel în penibila încercare de a se regăsi și de a se reuni.

În planul material, cele doua principii reprezintă infinitele forme ale pozitivului și negativului, care, pe treptele mai de sus ale scării vieții, se numesc masculin și feminin. Cînd principiul își recunoaște originea, apare sufletul și omul! Iată acum un atom spiritual pierzîndu-și echilibrul. Cele doua principii se diferențiază îndată în doua suflete, bărbat și femeie, sortite de-acum vieții materiale. Urmează căi diferite spre aceeași țintă. Trebuie să treacă prin toate planurile existenței pămîntești, purtînd pretutindeni dorul lor de unire și permanenta nostalgie după lumea spirituală; în clipa cînd sufletul gol se întrupează, începe viața omului. Pentru suflet e încercarea supremă, încătușat complet în coaja materială, trebuie să-și recucerească anevoie cunoștința de sine, să urmeze supus legile vieții materiale. Mereu trează stăruie doar trebuința de-a găsi perechea lui de echilibru. Bărbatul și femeia se caută în vălmășagul imens al vieții omenești. Un bărbat din milioanele de bărbați dorește pe o singură femeie, din milioanele de femei. Unul singur și una singură! Adam și Eva! Căutarea reciprocă, inconștientă și irezistibilă, e însuși rostul vieții omului. Pentru a înlesni căutarea aceasta se fac, se refac și se desfac toate legile și convențiile morale și sociale, tot ceea ce se numește emfatic progresul omenirii. Instinctul iubirii e reminiscența originii divine. Prin iubire numai se poate uni sufletul bărbatului cu sufletul femeii pentru a redeveni parte din lumea spirituală. Iubirea aceasta e rodul divin al sufletului omenesc. Dumnezeu sub chipul iubirii trăiește în om.

Iubire și Dumnezeu, conștient sau inconștient, trebuie să alcătuiască suprema preocupare a sufletului omenesc. Fără de ele omul nici n-ar putea exista!

O viață omenească nu ajunge însă pentru a prilejui întîlnirea bărbatului cu femeia. Spațiul și timpul sunt piedici de care sufletul strîns în obezile materiale numai treptat le poate învinge. Apoi chiar cînd le-a învins, intervin obstacolele convențiilor sociale care de multe ori sunt mai puternice decît

puterile oricărui om. Avîntul sufletului se sfarmă în clipa prăbușirii trupesti. Moartea materială descătușează sufletul fără a-i înlesni posibilitatea de unire cu sufletul pereche. Unirea lor numai în viața materială poate fi mîntuitoare. Așa sufletul slobozit după întîia incarnare va pluti în alte planuri ale lumii ca o sărmană conștiință pură, așteptînd prilejul unei noi întrupări omenești. A doua viață pe pămînt începe, și moartea o curmă iar, și sufletul tot nu și-a dobîndit perechea adevărată. Apoi urmează a treia viață, secerată de a treia moarte. Apoi alta și iar alta. Poate că în timpul unei reîncarnări celălalt suflet a rămas în vreo sferă îndepărtată; atunci omul simte cumplit zădărnicia vieții pămîntești și a tuturor zbuciumărilor sale, încercînd să se apropie de Dumnezeu prin singurătate și meditație.

Cîte vieți terestre alcătuiesc o viață adevărată?... Șapte!... De ce tocmai șapte? O, Doamne, Doamne, de ce șapte? Dar pentru că șapte e numărul sfînt! A fost sfînt totdeauna, în toate sufletele!

Fiecare moarte materială pecetluiește regretul zădărniceii. În ochii muribundului, în lumina ultimei clipe, tremură durerea neputincioasă a sufletului. A trăit în zadar.

A șaptea viață aduce de-abia fericirea unirii cu celălalt suflet. De aceea a șaptea moarte cuprinde revelația. Fiindcă moartea a șaptea înseamnă sfîrșitul existenței materiale și începutul întoarcerii în lumea spirituală, sufletul re trăiește într-o străfulgerare toate viețile anterioare pentru a se putea bucura mai deplin de strălucirea vieții noi, eterne, ce-l așteaptă. De-acuma nu va mai rătăci în sferele lumii materiale, ci, transformat în principiu pur, echilibrat iarăși în atom spiritual cu celălalt suflet, redevenit de asemenea principiu. Își va relua existența divină în planul spiritual.

Și iată cercul închis! Spiritul regenerat prin materie, materia animată prin spirit! Unitatea desăvîrșită prin dualitate. Aleman se opri de mult în fața lui Toma, care asculta cu ochii în pămînt. Glasul bătrînului avea inflexiuni ciudate. Cînd tăcu Aleman, Toma tresări, parcă tăcerea l-ar fi deșteptat dintr-un vis. Ridică fruntea. Aleman își mîngîia barbișonul cu amîndouă mîinile pe rînd, zîmbea plin de încredere.

— Pe d-ta te mulțumește aieveya sistemul? întrebă Novac cu o sfială neobișnuită.

— Care sistem? se minună Aleman. Nu, nu! Nici un sistem! Sistem înseamnă o compoziție savantă, pe cînd eu ți-am povestit doar o evoluție sufletească!

— Dar evoluția d-tale, trebuie să recunoști, e o simpla combinație metafizică, domnule Aleman! zise Toma iar, puțin ironic. Pe de o parte disprețuiești filosofia ca pe o creație hibridă a minții, de alta parte însă clădești pe o revelație îndoielnică un adevărat labirint arbitrar.

Batonul se posomori și întrerupse cu o amenințare:

— Ai să te convingi totuși odată că vorbele sufletului merită mai multă încredere!

— Încrederea nu vine decît prin verificarea directă!

— Verificarea directă e rezervată pentru clipa supremă! reluă Aleman mai patetic. Atunci ai să-ți aduci aminte! Eu sunt mai înțelept ca d-ta; am

priceput din moartea altora și am învățat. Cei mulți nu se cumințesc decât prin moartea lor.

— În orice caz verificarea în clipa supremă e cam tardivă, așa că...

— Bine... bine... bine — repetă bătrînul, mohorît, drept mcheiere. Nu mai stăruim!... Bine... bine... bine...

Totuși se împrieteniră. Se întâlneau des. Vorbeau mereu despre aceleași lucruri. Aleman găsea veșnic amănunte noi care credea că lămuresc mai bine ceea ce nu se poate pătrunde dintr-o singură ochire. Pe Toma însă îl interesa mai mult omul decât construcțiile lui. Uneori, gîndindu-se la el, se tulbura și-i bătea inima, roasă parcă de o teamă. Atunci îndoiala îi șoptea: „Dar dacă?”... O alunga îndată. Se rușina că el, profesor de filosofie, poate fi zdruncinat de închipuirile unui bătrîn exaltat...

***

„De ce mi-au venit tocmai acum în minte toate vorbele lui?” se întrebă bolnavul, cuprins deodată de un cutremur.

O clipă întrebarea rătăci de colo pîna colo printre cutiuțele creierului. Un crîmpei mai chinuitor o izgoni:

„Dar dacă?...”

Gîndul nu îndrăznea să se întregească. Inima lui Toma îl simțea însă ispititor, mai dureros decât dacă ar fi fost sfîrșit.

„Clipa supremă conține verificarea directă — își aminti pe urmă, slab, ca o voce dintr-altă lume.”

Amintirea îi stinse durerea din inimă, încît se simți iar mulțumit, încrezător, își zise că poate gînduriile stranii ce i se vîltoresc în minte sunt aiurări pricinuite de febra care l-a doborât. Pe urmă își zise totuși ca nu poate fi vorba de aiurări. Conștiința i-e foarte limpede, atît de limpede, că acum aude chiar tic-tac-ul pendulului, ba și un ciripit de păsări, de-afară, prin geamurile duble. Ar mai fi trebuit, ca să se convingă deplin, să deschidă ochii, dar nu cuteza de frică să nu-l năpădească iar durerile. De cînd s-a trezit, acumă parcă se simțea mai liniștit. Doar respirația îi era grea, fiindcă își auzea plămîinii gemînd. Deodată un zgomot nou îi izbi urechile. „Vine cineva... Cine-o fi?” se gîndi, auzind cum se scoală sora de caritate din jilțul de pai; și cum jilțul suspină ușurat de povară.

Zgomotul dăinui cîteva clipe în condor, apoi ușa se deschise larg în tîtîni unse. Doctorul Filostrat, înalt, uscat, ras, cu părul bogat și creț, apăru în prag. Făcu un gest de cavalier medieval, zicînd curtenitor:

— Poftim, doamnă... Poftește și d-ta, domnule Aleman.

O doamnă zveltă, blondă, în rochie neagră simplă, cu pălărie mică neagră, intra șovăind, murmurînd ceva cu voce muiată în lacrimi. Tudor Aleman, în jachetă cenușie, cu cravată neagră, cu joben cenușiu într-o mînă și în cealaltă cu un bastonaș tineresc, se repezi în odaie parcă l-ar fi împins cineva de la spate. Privirile amîndurora căutau pe bolnav, fără măcar să observe pe Dafina, rămasă cu gura căscată la doamna frumoasă în care bănuia pe însăși eroina dramei din Strada Albă.

Doctorul închise ușa cu băgare de seamă, se apropie de pat, se uită la bolnav, îi atinse pulsul cu un deget, întrebând pe sora de caritate:

— Ei?

— Nimic, domnule doctor — bolborosi Dafina încurcată mai ales de privirile doamnei. Adineaori a deschis puțin ochii, câteva secunde, și de atunci e mai neliniștit. Vedeți ce greu respiră!

— Ei da — mormăi Filostrate cu o ușoară strîmbătură. Ce să facem? Mare-i Dumnezeu...

Doamna veni lîngă Filostrate, întrebătoare și rugătoare, în vreme ce Aleman, în vîrfurile picioarelor, înconjură patul și ajunsese lîngă Dafina.

— Doctore, doctore! șopti doamna atît de încet încît cuvintele păreau un oftat înăbușit.

Filostrate strînse din umeri în semn de compătimire și neputință. Ochii doamnei, verzi, mari, cu lumini de taină, se înmuiară într-un vâl de lacrimi.

— Doamnă, vă rog... mult... doamnă! zise doctorul, blînd și totuși cu o mustrare. Mi-ați făgăduit c-o să vă stăpîniți durerea... Vă rog... V-am făcut o favoare deosebită cînd v-am îngăduit să-l vedeți, deși bolnavul are nevoie de liniște absolută. Gîndiți-vă ca orice emoție i-ar putea fi fatală. Dacă n-ați fi îndurat împreună cu el spaima atentatului, vă rog să credeți că niciodată n-aș fi consimțit să trec peste... Așa, am fost silit să fac aceeași excepție și pentru domnul Aleman, prieten bun cu bolnavul.

Aleman, care examinase cu înfrigurare fața lui Toma Novac, trecu acum repede de partea doctorului, bombănind cu imputare:

— De azi dimineață mă zbat să pătrund și...

— Mulțumesc, doctore — murmură doamna foarte moale și puțin înecată de plîns.

Amîndoua glasurile izbiră ca niște săgeți urechile bolnavului. Auzise clar toate zgomotele, pașii, vorbele Dafinei și pe-ale doctorului. Ascultase însă numai ca să afle ceva despre starea lui. Glasurile noi îi vîlmășiră o clipă simțurile.

„Ileana!”

Numele i se aprinse în inimă, stăpînitor, umplînd-o de fericire.

Încerca să i se încuibeze în minte gîndul:

„Aleman a venit pentru verificare... E sigur că trebuie să mor...”

Trecu însă ca un fulger, lăsînd întipărit în tot cuprinsul sufletului numai tremurarea glasului ei și numele:

„Ileana...”

— Doctore, te rog, te implor, spune-mi drept, mai e vreo speranță? Întrebă doamna, frîngîndu-și mîinile, cu ochii la bolnavul care se zbuciuma.

Toma sorbea glasul ca o sărutare fierbinte, îi mîngîiau sufletul undele lui mătăsoase. Ileana pronunța cuvintele îndulcindu-le moldovenește, de păreau mai calde.

Fericirea era atît de vie în sufletul bolnavului încît se temea să nu-l înece. Inima îi bătea rar, ca și cînd fiecă bătăie ar fi căutat să prelungească clipele fericirii.

— Toate patru gloanțe s-au oprit în corpul victimei — explică Filostrate,

grav, adresându-se lui Aleman. Situația e îngrijorătoare. Nici n-am încercat să le extragem. Poate să fie vreo hemoragie internă. De altfel a pierdut mult sânge, organismul s-a slăbit... Extenuarea... În sfârșit, Dumnezeu mai face minuni!

— Și acuma din cauza mea se prăpădește! izbucni doamna nemaiputându-se stăpîni. Iarta-mă, Toma, iubirea mea, singura mea iubire dumnezeiască!

— Iubire și Dumnezeu — mormăi Aleman, gros, aspru, cu o lucire subită în ochii de tăciune.

În urechile bolnavului glasul Ilenei se împleti deodată cu al lui Aleman într-un amestec supărător. Simțea privirile lor. Îl usturau. Explicațiile doctorului i se păreau stupide. Ce primejdie, cînd conștiința lui e limpede ca apa de izvor! Vru să dovedească tuturor că a biruit moartea și încercă brusc să se ridice. Dureri furtunoase îi transformă mișcarea într-o zvîrcolire neputincioasă. Atunci se îndârji mai rău și deschise mari ochii negri, cu bulbii înroșiți.

Întîlni tocmai privirea ei, tremurătoare de milă. Pe obraji albi lacrămile curgeau șiroaie. Mîinile îi erau împreunate pe piept ca la rugăciune, în adîncimile verzi ale ochilor licărea trist iubirea tainică. În aceeași vreme însă vedea și ochii lui Aleman, două mărgele negre în care filfia o curiozitate bolnăvicioasă.

Încrucișarea privirilor dură numai o clipă. Și atîta obosi pe Toma. Pleoapele parcă-i erau de plumb. Simțea că i s-au înțepenit deschise. Privirea ostenită i se odihni în peretele dintre cele două ferestre. Zări calendarul cu un șapte negru arab și altul roșu roman, iar deasupra pendula a cărei limbă se legăna rar, rar... Cadranul era acuma lucitor de alb. Minutarele, două dungă negre, însemnau ora șapte precis.

„Trei șapte... numărul sfînt...” — îi trecu prin minte.

Auzi foarte clar și în același timp glasul Ilenei și al lui Aleman:

— Doctore, uite că moare... Scapă-l, doctore... sca...

— Vezi strălucirea rece a privirii, doctore? Ai vă...

Azul i se frînse brusc, parcă s-ar fi trîntit o ușa tăind în doua cuvintele, lăsînd afară silabele din urmă. Apoi geana de lumină i se stinse în ochi, lăsînd suspendată în stînga limba pendulei.

„Acuma e clipa verificării supreme? se gîndi Toma. "Acuma ar fi să-mi re trăiesc, într-o fulgerare, toate cele șapte vieți. Și totuși nu se..."

Gîndul se opri la mijloc, neterminat.

Sufletul parcă i se prăbușea în veșnicie, vertiginos. Avea senzația scufundării, care însă nici nu-l spăimînta, nici nu-l bucura, ca și cînd orice simțire pămîntească i s-ar fi șters din fire, fără urme. Căderea ținu o secundă sau un lanț de veacuri — nu-și dădea seama. Se schimbă însă pe nesimțite într-o înălțare tot atît de fulgerătoare și tot atît de indiferentă. Conștiința îi era totuși mai trează și mai cuprinzătoare. Plutea deasupra spațiului și în afara timpului.

Golul infinit îl înconjura, monoton, împrejur, în nesfîrșit, pîlpîiau raze albe, palide, din altă lume, ca niște ispite născătoare de amintiri ale unei existențe

divine. Sufletul înțelegea și se îndoia între regrete și speranțe. Singurătatea îl îmbrățișa și îmbrățișarea ei îl tortura...

CAPITOLUL I **NAVAMALIKA**

...Apoi chinul se lămuri într-o așteptare ca presimțirea unei schimbări inevitabile. Sufletul se zbuciuma în tulburarea viitorului prezent. Conștiința își pierdea treptat limpezimea atotcuprinzătoare, parcă s-ar fi scufundat într-un nou alburiu și năbușitor. Sferele lumii noi apăsau ființa sufletului și îl mărgineau din ce în ce. Era o filfiire plăpândă în spațiul fără început și fără sfârșit, în bătaia timpului transparent.

Începu senzația unei coborâri prin planuri tot mai dese în care conștiința se subția ca un fir de argint răsucit fără cruțare.

Și deodată însăși conștiința parcă se frânse în două, iar sufletul se închise într-un zid nepătruns.

1

— Fii frumos ca cei doi Asvini, fii nobil ca regel Yayati, fii darnic ca Rantiveda, fii cucernic și drept ca Siva, fiul lui Usinar, iar numele tău să fie Mahavira!

Așa binecuvîntă păstorul Kaurava pe noul născut, înfățișându-l soarelui ce-și sulița lumina răcoroasă în zarea răsăritului, în mâinile noduroase și arse de vînturile fierbinți ale Indiei, copilașul roșcovan gîngurea speriat, sorbind lacom razele viorii ale dimineții.

— Mahavira! suspină Radha, femeia păstorului, cu glas plîngător de fericire, din culcușul de zdrențe, uitîndu-și durerile în mîndria de-a fi dăruit lumii un om.

Kaurava o privi cu recunoștință. Era întîiul lor copil și se părea că a dobîndit o comoară. Inima lui slăvea pe atotputernicul Vishnu.

— Radha — murmură păstorul cu blîndețe — sunt omul cel mai fericit din lume!

Așeză odrasla la sînul mamei. Radha era în ochii bărbatului mai frumoasă ca o floare roșie de lotus. Acuma însă, cu copilul în brațe, îi apărea asemenea copacului sfînt mango, alcătuiind o singură ființă cu nevinovata floare albă navamalika. Îi îmbrățișă din ochi pe amîndoi și zise:

— Mă duc să cer binecuvîntarea înțeleptului rishi.

Porni. După cîțiva pași se întoarse.

— Radha, să-i duc și copilul!

Ochii femeii se umplură de lacrimi. Marele rishi să binecuvînteze rodul pîntecelui ei! Pustnicul vestit, pentru înțelepciunea și cucernicia lui, în tot ținutul pînă la Hastinapur, orașul regelui. Înăfășură copilașul într-o haina și-l

sărută cu foc:

— Du-te, Kaurava!

Soarele se ridica dintre dealurile line, acoperite cu cedri bătrâni. Fața lui purpurie surîdea aspru ca obrajii viteazului în viitoarea luptei. Spre miazănoapte, în fundul zărilor, sfînta Himalaya, cu coamele veșnic cărunte, lăcașul puternicului Indra se înălța ca un zid ocrotitor. Șiraguri de munți coborau în caturi tot mai joase, în culori tot mai închise pînă la codrul de kesara cu poiana sfîntă unde piosul rishi își petrecea viața în posturi și rugăciuni. În depărtare, spre apus, brîul de argint al rîului Malini licărea blînd înainte de-a se pierde în valurile tulburi ale sfîntului Ganga care curge de vale, la miazăzi, cale de două zile de-aici. Satul Ram, cîteva colibe sărace de lemn necioplit, era răsfirat pe coasta ușoară. Căsuțele rare, cu loc de pășune printre ele, păreau niște movile cenușii în verdele moale al cîmpului.

Păstorul, cu copilul în brațe, urca voios pe cărarea bătătorită de pașii credincioșilor, spre codrul de kesara. O gazelă, cu ochii mari și curioși, îl întîmpină la marginea pădurii. Kaurava se bucură; era semn bun. Printre crengile cedrilor razele soarelui țeseau păinjeniș de aur. În văzduh, mirosul florilor roșii de patala se îmbina cu gîlceava cetelor de maimuțe care se avîntau speriate din copac în copac. Țipetele lor răsunau ascuțite ca niște tășuri de pumnale, spintecînd val-vîrtej liniștea codrului.

Kaurava ajunsese gîfîind în poiana sfîntă, străbătută de un pîrîu stăvilit în care înțeleptul cu ucenicii săi își făceau băile de pocăință. Coliba sfîntului era proptită de trunchiul unui copac prăvălit de furtuni. Prinprejur, veșminte de scoarță, agățate de crengi, se uscau la soare. Înaintea colibe, la marginea pîrîului, bătrînul cu barba albă pîna-n brîu se închina, cu ochii pierduți în lumina soarelui, nemișcat ca un stîlp de piatră.

Îmbătat de fericirea copilului, păstorul porni să treacă prin pîrîu, din sus de locul de scaldă. Înainte însă de-a atinge apa cu picioarele-i necurate, auzi ca un tunet mînios:

— Num!

Se opri spăimîntat. Era avertismentul pustnicului, supărat că-i tulbura rugăciunea. Se ghemui pe iarbă, la mal, cu odorul în poală. Pe fața-i dogorită de arșițe, bucuria alungă îndată teama. De peste pîrîu soseau, ca niște îndemnuri, rugăciunile către Surya, stăpînul soarelui. Buzele moșneagului parcă nici nu se mișcau și totuși cuvintele pluteau în văzduhul îmbălsămat ca niște flori sfinte nevăzute:

— Ca tîlharii se ascund stelele și noaptea dinaintea ta, Surya atotvăzătorule! Înălță-te peste mulțimea de zei și oameni, deasupra marelui nesfîrșit, să cercetezi cerul lui Indra. Șapte armăsari roșii poartă carul tău, Surya cu plete de raze, Luminătorule! Urcîndu-te în cerul cerurilor, mîntuiește-mă de groaza întunerecului, Mărinimosule, și alină durerile inimii mele, Binefăcătorule! Surya, Surya!

Cînd isprăvi închinăciunile, înțeleptul făcu semn lui Kaurava să se apropie, dar din jos de locul scaldei. Păstorul se supuse și trecu prin apă pînă-n genunchi, sfios parc-ar fi luat o baie de curățirea păcatelor.

Marele rishi îl aștepta, așezat pe o blană de antilopă, avînd alături toiagul

cu șapte noduri. În dosul colibei, trei ucenici bătrâni se căzneau să aprindă focul de jertfă, frecînd o uscătură de lemn sami pe o buturugă de maslin. Kaurava se aruncă la picioarele sfîntului și-i sărută haina de scoarță aspră, udă de baia dimineții.

— Stăpîne prea milostive, uite copilul meu! bîlbîi dînsul. Binecuvîntează-l!

Înțeleptul luă copilașul în mîinile-i cu pielea zbîrcită ca și scoarța hainelor, îl privi lung și rosti:

— Fii frumos ca cei doi Asvini, fii nobil ca regele Yayati, fii darnic ca Rantiveda, fii cucernic și drept ca Siva, fiul lui Usinar!

Kaurava se avîntă iar la picioarele moșneagului și i le îmbrățișă cu mai mare izbucnire evlavioasă. Dacă marele înțelept a binecuvîntat copilașul cu aceleași cuvinte, înseamnă negreșit că clipa nașterii a fost pe placul zeilor eterni. Apoi, luîndu-și odorul, adaogă întrebător:

— E întîiul născut din sîngele meu, milostive rishi, și l-am numit Mahavira!

— Mahavira! oftă bătrînu! cu ochii în depărtare și repetă îngăduitor:

Mahavira...

Aprobarea înțeleptului desăvîrși fericirea pastorului care își zise în sine:

— Marele erou înseamnă numele Mahavira, marele Vishnu să-l ocrotească!

2

Kaurava era toată ziua cu vitele și cu grijile vieții. Radha, tînăra și copilăroasă, rămînea cu copilașul. Cu dragostea ei s-a făcut Mahavira de șapte ani. Era blînd ca maică-sa, avea ochii ei negri și sufletul ei visător. Asculta mai bucuros poveștile ei cu regi, viteji, cu brahmani făcători de minuni, cu lupte nesfîrșite între neamuri de eroi, decît să se joace cu copiii din sat.

Pe urmă însă Mahavira trebui să treacă alături de tatăl său, să păzească vitele. Povestirile minunate îl urmăreau mereu. Era harnic și alergător, încît Kaurava putea fi liniștit în privința viitorului bogățiilor sale. Dar în ochii copilului ardea un foc înăbușit care-l umplea de griji.

Cînd ajunse de două ori șapte ani, Mahavira întrecea în cumînțenie chiar pe tatăl său Kaurava, căruia soarta nu-i mai dăruise altă odraslă. Înțelepciunea copilului acuma îl înfricoșa. Se sfătuia deseori cu Radha și femeia, rămasă tot nesocotită, dorea să vadă pe Mahavira în oastea regelui Arjuna. Kaurava clătina din cap, uluit. În mintea lui de vaisya nu puteau prinde rădăcini asemenea gînduri. El multe nu știa și nici măcar nu bănuia din tainele lumii. Avea închipuirea de altar în fața colibei, pe care făcea zilnic jertfele obișnuite, cerînd marelui Vishnu, în vorbe simple, belșug în prășila vitelor, iarba grasă și vreme buna, ori rugîndu-l umil să-l ferească de fiarele sălbatice pe el și cireada sa. Pentru dînsul, Vishnu și Siva erau tot. Alte nume de zei și regi, cuprinse în rugăciuni învățate din copilărie, aveau în inima lui răsunset misterios, îl spăimîntau doar ca duhurile rele Rakshas. Își simțea totuși neștiința ca o povara și de aceea se frămînta pentru Mahavira.

Într-un amurg apoi luă copilul de mînă și porniră spre poiana sfîntă.

— Stapîne, primește pe Mahavira sa te slujească și să se lumineze din rămășițele înțelepciunii tale! zise Kaurava, închinându-se. Să afle din gura ta sfântă ceea ce mintea mea proastă nu e în stare să-l învețe!

Înțeleptul tăcu îndelung. Se uită de două ori în ochii copilului, luminoși și cuminți. Răspunsul era greu. Brahmanul se murdărește chiar numai vorbind cu oamenii necurați. Și totuși vorbi: Să vie dimineața și seara, înainte de rugăciune, să usuce hainele ucenicilor.

Mahavira mergea voios în poiana sfântă de câte doua ori pe zi. Sîrguința lui plăcu ucenicilor care întîi, de frică să nu se murdărească, nici nu se uitară la dînsul. Începură să-i vorbească și în cele din urmă îl îndrăgira, spre mulțumirea brahmanului însuși.

Multe luni de zile se duse Mahavira în poiana sfântă, în mijlocul ucenicilor marelui înțelept, și mintea i se deschise ca o floare subțiră soarelui. Începea să înțeleagă lucruri despre care nici nu visase, dar care zăcea amorțite în inima lui. Cerul și pămîntul își deschideau tainele și se populau cu ființe vii, cîrmuitoare de lumi. Sufletul nu se mai simțea singur nicăieri.

Era însă de nouăsprezece ani și inima lui avea tresăriri ciudate. Se temea de Yama, judecătorul din împărăția morților, se închina în fața lui Vishnu, marele stăpîn al zeilor, iubea pe Siva, domnul pămîntului, și pe Lakshmi soția mult iubită a lui Vishnu, și pe Indra, stăpînitorul cerului albastru și pe Surya, soarele binefăcător care-și poartă prin văzduh carul cu șapte armăsari roșii mînați de regina zorilor Aruna, și pe toți cei treizeci și trei de zei din Brahman. Dar în sufletul lui mai viu trăia Kama, copilul frumos, călare pe papagal, cu arcul de trestie împletit cu flori și în tolbă cu cinci săgeți de sirîș. În vreme ce brahmanii își împlineau pocăința zilnică, scufundați în contemplarea sufletului lor, Mahavira privea, cu inima dornică, desîșul codrului, așteptînd parca să se ivească o fecioară cerească Apsara să-l mîngîie și să-i șoptească vorbe frumoase. Încet-încet, dorul i se înfiripa în ochii sufletului: o fecioară subțiră, mlădioasă, învălită într-o haină străvezie care-i alintă formele, cu ochii verzi ca pajiștea spălată de rouă înainte de arătarea trandafiriei Aruna. O vedea rîzînd: gura ei era roșie ca lotusul cel mai scump.

În vremea aceea brahmanii îi vorbeau deseori despre taina tainelor:

— Numai Unul este fără Al Doilea și această singură realitate este Atman. Cel ce se coboară în adîncimea sufletului său găsește acolo pe Atman, lumea cea adevărată, unde nu e deosebire între ce a fost și ce va fi, între ce este și ce pare a fi, căci numai mintea omenească, neputincioasă de a cuprinde tot, a născocit împărțirile care sunt pricina tuturor neînțelegerilor. Inima omului dezleagă ușor toate tainele. Inima e cheia înțelepciunii.

Mahavira se simțea aievea pe calea adevărului. Inima lui înțelegea și rîvnea scînteia care să aprindă focul cel mare.

— Trebuie să vie fecioara — își zicea dînsul, pitulîndu-se mereu în același loc, nemișcat, cu ochii spre același colț al poienei sfinte.

Și, socotind că numai acolo, sub scutul marelui brahman, poate să se apropie de el fecioara cerească, hotărî să ramîie în slujba sfîntului toată viața. Tălmăci tatălui său gîndul ce-l poartă, dar Kaurava se spăimîntă.

— Înțelepciunea îndepărtează pe om de cuminenie — își zise Kaurava, încercînd să se împotrivească cu vorba hotărîrii feciorului.

Mahavira însă avea mai multă putere în cuvinte. Spuse că marele înțelept ar fi mai binevoitor dacă l-ar vedea gata să-și dăruiască întreaga ființă pentru mîntuirea veșnică. Numai la orașe, unde se adună toată stricăciunea omenească și unde chiar brahmanii se tăvălesc în ticăloșie, omul păcătos e osîndit să rămînă în vecii vecilor în aceeași varna. Iar de nu l-ar primi înțeleptul să trăiască mereu în poiana sfîntă, el e în stare să se ascundă în singurătatea codrului, să se hrănească numai cu iarba musta ca porcii, și totuși să aștepte ivirea fecioarei cerești Apsara care-i va aduce mîntuirea cea mare.

Auzindu-l Kaurava vorbind așa, se spăimîntă mai rău, încît nici nu îndrăzni să întrebe ce are să se aleagă mai tîrziu de vitele lor dacă Mahavira, singurul său vlăstar, va părăsi pentru totdeauna vatra părintească? Se sfătui cu Radha: ce-i de făcut? Și, după șapte zile de sfat, hotărîra să-l însoare. Înainte de a-i spune gîndul lor, trebuiau să-i găsească o fată bună, harnică și cu ceva avere. Radha se însărcina s-o dibuiască. Ea cunoștea mai bine pe toți oamenii din sat, pînă și copiii. Totuși ceru și povețele cîtorva bătrîne iscusite în asemenea treburi. Se opriră asupra fetei Anuya a lui Durga. Se duse însuși Kaurava să se tocmească. Durga avea multe vaci și oi, un cîmp de orez și robi fără număr care prindeau peștele din rîul Mălini, îl cărau la oraș și aduceau în schimb cîte trebuiau gospodăriei. După ce se înțelesesă din preț, Kaurava chemă pe Radha și ceru să vadă pe Anuya. Le plăcu. Era o fată voinică, cu picioarele mari, cu mîini mari, cu sîinii mari și cu nasul mic. Era bună de muncă și de mamă.

Mahavira se întrista cînd află porunca părinților. Trebuia să se supună, căci Kaurava era stăpînul și tatăl sau. Inima lui însă plîngea. Încă nu cunoscuse femeie. Se duse la marele rishi și-i imploră, oftînd, binecuvîntarea. Își luă rămas bun de la brahmanii ucenici și de la fecioara cerească pe care o așteptase în zadar.

3

Mahavira se mai ducea din cînd în cînd în poiana sfîntă, acum însă ca un străin de viața înțelepților. Era primit acolo ca și ceilalți nevoiași de primprejur care veneau să se închine marelui rishi și să-și pocăiască astfel sufletele.

Într-o zi un brahman din poiana sfîntă căuta acasă pe Mahavira. Înțeleptul înțelepților, mînat de o poruncă cerească, vrea să plece de îndată la Hastinapur, cetatea sfîntă a regilor. N-a spus nimănui de ce, dar ucenicii bănuiau că vrea să dojenească pe regele Arjuna. Înțeleptul are aproape o sută de ani și e slăbit la trup de posturi și rugăciuni, încît nu poate porni la drum așa de lung, singur. Ucenicilor le-a poruncit să rămîie în poiană să urmeze neîntrerupt pocăința. Pe Mahavira l-a ales să-l însoțească. Deci să se pregătească.

Se făcu fierbere în satul Ram pentru cinstea nemaipomenită ce dobîndise

Mahavira din senin. Se zicea că fiul lui Kaurava are să ajungă dvija, de vreme ce înțeleptul l-a ales soț în călătoria cea mare. Kaurava era mîndru și jertfă un vițel alb lui Vishnu, în semn de bucurie, iar Anuya și Radha se apucară, plîngînd, să-i gătească merinde bogată. Mahavira însă, ascultînd sfatul ucenicilor, dăruia merindea săracilor și nu luă de-acasă decît blana leopardului pe care-l ucisese cu doi ani în urmă. Femeile se bociră mai tare, iar Kaurava îi făgădui să aibă grije de nepoței și să-i crească, orice s-ar întîmpla.

Satul întreg, cu mic și mare, i-a petrecut pînă la țărmul rîului Mălini. Marele înțelept, fiul lui Vasishta, purta obișnuitul vestmînt de scoarță încins cu brîul de brahman, era desculț și avea în dreapta toiagul cu șapte noduri. Barba-i alba flutura în adierea vîntului, cu sclipiri de argint vechi, întocmai ca și coamele sfintei Himalaya în miezul zilelor de vară. Cu mîna stîngă se sprijinea pe brațul puternic al lui Mahavira care, înalt, chipeș, lat în umeri, cu pletele negre și cu blana de leopard strînsa pe coapse, avea în ochii cumiști luciri de bucurie tainică și de umilință pioasă. Nu se uitara de loc înapoi, nici măcar la despărțire, spre mulțimea care-i binecuvînta urîndu-le sănătate și noroc la drum.

Merseră șapte luni de zile, trecură prin șapte orașe și de șapte ori șapte sate și peste nenumărate pîrîuri și ape mari. Cînd oboseau, poposeau unde se nimerea. Mîncău poame și rădăcini găsite în cale. Pretutindeni lume multă îi privea trecînd, căci înaintea lor alerga vestea că marele înțelept, fiul lui Vasishta, merge să dojenească pe regele Arjuna. Și norodul se temea parcă s-ar fi coborît însuși atotputernicul Vishnu pe pămînt.

Urcară munți și scoborîră văi multe, străbătură codri sălbateci și cîmpii mănoase pînă ce ajunseră la apele sfîntului Ganga, cei cu ostroave multe și cu tufișuri nepătrunse de trestia vetasa. Zăboviră șapte zile în Doab, pe urmă mersera mai departe, acuma mereu prin cîmpuri nesfîrșite de orez. Sosiră la inima sfîntului Ganga, trecură dincolo, înaintară pînă la sfînta Djamuna cu apele limpezi albastre-verzui și iară veniră în Doab, luînd-o spre răsărit. Apoi într-o dimineață Mahavira văzu, în fundul zării, zidurile cetății regale și murmură:

— Hastinapur...

Brahmanul însă nu ridică ochii, parcă i-ar fi fost scîrbă.

Vestea se îngroșa cu cît se apropia de cetate. Un negustor viclean dădu de știre tuturor că însuși Durvâsa, cel mai strașnic dintre sfinții brahmani, s-a coborît din Himalaya cu blestemele zeilor. Un pescar pios spunea, dimpotrivă, că blîndul și înțeleptul Narâda, fiul lui Brahma, vestitorul zeilor, vine cu o solie de binecuvîntare de la Siva. Cei mai mulți credeau totuși că cel ce sosește trebuie să fie chiar Vasishta brahmanul sfînt ucis odinioară de către regele Kansa după îndemnul frumoasei Nisumba, adăugînd că mai poartă în piept săgeata otrăvită cu un semn al răutăților regești de totdeauna. Orașul sfînt Hastinapur creștea mereu în fața drumeților, pe o spinare de deal. Închizînd zarea, în mijloc, pe colina turtită, deasupra zidurilor înconjurătoare înalte de zece coți, se ridicau pereții de marmoră roșie ai palatului regal cu șapte rînduri de coperișuri piramidale, între coroanele verzi ale platanilor seculari ca niște evantaiuri uriașe. Împrejurul cetății, din trei părți, se opoșea

orașul, cuprinzînd, în peste zece mii de case, mai mult de o sută de mii de suflete.

O sută de trepte de piatră albă și apoi o alee de platani, prunduită cu multă grijă, coborau din cetate, la miazănoapte, spre Ganga, la scăldătoarea regelui.

În Hastinapur, cetatea cu șapte porți, era frămîntare ca într-un furnicar. Oamenii ieșeau în fața caselor, se sfătuiau, se adunau în pîlcuri pe ulicioarele fără număr și se uitau mereu spre Doab, să zărească pe marele rishi. Din cînd în cînd cîte-un îndrăzneț se repezea cu vești la poarta apuseană a cetății, păzită de soldați mulți cu spete scurte și lănci cu vîrfuri de aramă, așezați pe două rînduri; fruntașul umblînd de ici-colo semet, nici nu voia să audă. De-abia cînd un bătrîn cărunt spuse că fiul lui Vasishta a sosit la marginea orașului sfînt, mai-marele oștilor șovăi. Trimise șapte oameni să cerceteze dacă-i adevărat, iar el intră grabnic în cetate să vestească pe regele Arjuna, care se întorsese de curînd, împreună cu onetenii săi, de la o mare vînătoare de *gazele*. Înțeleptul înțelepților, proptindu-se pe umărul lui Mahavira, urca greu ulițele spre cetate. Aripile porții de aramă erau larg deschise. Ostașii căzură în genunchi și-l lăsară sa treacă, copleșiți de spaimă. Mulțimea rămase la poartă ca în preajma unei mari nenorociri.

Alături de înțeleptul care mergea cu pleoapele strînse ca să nu mai vadă zădărniciile lumești pierzătoare de suflete și care totuși înainta drept spre țintă parca ar fi cunoscut locurile și cărările mai bine ca paznicii ori chiar însuși regele, Mahavira se uita împrejur uimit și fermecat. Pagoda cu numeroasele cintri susținute de stîlpi de granit cu bazinurile pentru scaldele zilnice ale brahmanilor, cu copacii pentru uscarea hainelor lor, cu purohitarii în veșminte albe și brîu roșu încremeniți în contemplație pioasă ca niște bolnavi uitați acolo demult, apoi staulele elefanților de război cu sutele de îngrijitori, casele marilor sfetnici, cu colonade de piatră și cu coperișuri și caturi multe, și în sfîrșit palatul regelui Arjuna, cu terase deschise, adumbrite cu învelitori de purpură, sprijinite pe coloane răsucite de bambu, cu trepte albe de marmoră — toate i se păreau minuni din basme, își amintea povestirile din copilărie și-și zicea că ceea ce i-a fost dat să vadă aieva acum, e mai presus de închipuirile lui de odinioară.

Pășeau numai pe cărări presărate cu prundiș cernut, străjuite ici de platani falnici, colo de cîte un mango stufos, dincolo de un kesara cu ramurile tremurătoare. Cotiră pe o alee spre palatul regelui, în dreapta, la vreo douăzeci de pași, pe oglinda unui lac cu apa albastră ca undele sfintei Djamuna, se alintau perechi aurii de ciakravaka, rața minunată a brahmanilor. Mahavira întoarse privirea peste capul înțeleptului. Un lanț de fecioare zglobii, în văluri subțiri ce le înmuiau trupurile gingașe, se fugăreau împrejurul lacului, rîzînd, chemîndu-se... Lui Mahavira i se părea că vede aieva o ceată de fecioare cerești, cum le visase el altădată în poiana sfînta. Inima îi bătea de o bucurie nemărginită. Între ele zări una cu trupul plăpînd ca trestia încovoiată de mîngîierea zeului Vayu. Tocmai se desprinsese din cerc, acoperindu-și cu mîinile albe sîinii ce tremurau de oboseală ca două porumbițe înfricoșate. Auzi pe celelalte strigînd-o cu drag:

— Navamalika!... Navamalika!

Fecioara se întoarce și Mahavira îi întâlnește ochii mai verzi ca pajiștea ce împrejmuește locul, în blândețea lor tainică Mahavira își cetă într-o singură clipă tot trecutul și viitorul. Privirea lor îi deschidea parcă porțile cerului și-i arăta căleai unirii eterne în Brahma.

Văzându-l, rîsul fecioarei încremeni pe buzele umede. Tovarășele ei o chemau, zicându-i în glumă:

— Ce e cu tine, Navamalika! Nu cumva te-a lovit vreo săgeată de sirișă din arcul înflorit al șăgalnicului Kama?

Ea nu auzea glasurile lor. Îl vedea numai pe el și el era acum toată lumea ei.

Mahavira și Navamalika simțeau, în aceeași clipă, ca s-au mai văzut, că se cunosc din vecii vecilor și că soarta lor e împlinită pentru totdeauna.

— Mahavira! mormăie înțeleptul aspru, băgînd seama că însoțitorul său se gîndea să se oprească.

Trebui să-și urmeze calea alături de moșneagul sfînt ochii lui însă rămăseră vrăjiți înapoi la gingașa Apsara care stătea în același loc ca o vedenie fermecătoare de suflete.

— Navamalika! își zicea Mahavira. Are numele cel mai gingaș florii și într-adevăr ea e floarea cea mai scumpă din lumea lui Siva!

— Mahavira! își zicea Navamalika. Numele lui e marele bărbat și într-adevăr nu poate să fie sub cerul lui Indra bărbat mai mare ca dînsul!

Cei doi drumeți suiră treptele terasei, trecură prin săli minunate, printre curteni în veștminte strălucitoare de scumpe, și ajunseră în fața tronului. Regele Arjuna ședea falnic în scaunul de aur, avînd la stînga pe femeia care-i născuse trei feciori, împrejurul tronului stăteau celelalte șaptezeci și șapte de femei ale puternicului rege, toate tinere și frumoase, ca niște nestimate într-o coroană domnească, toate îmbrăcate numai în valuri țesute din fir de aur și de argint și împodobite cu diamante, încît sala scînteia de focurile ochilor și ale pietrelor prețioase, în dreapta și în stînga veneau sfetnicii regelui, cu toiagele de bambu, cu bărbile îngrijite, apoi mai departe frunțașii oastei, cu haine aspre înarmați pînă-n dinți. Puțin la o parte se afla marele purohita, arhiereul casei regale, înconjurat de sacrificatorii cu știința de la bahvrica, de cîntăreții versurilor șaman, blînzii udgâtar, apoi de potrivitorii jertfelor, ucenici de-ai școalei Yayurveda, și în sfîrșit de paznicii tuturor sacrificiilor, neîndurătorii atharva, îngrijitorii celor ce s-au întîmplat și încă nu s-au împlinit.

Mahavira însă parcă nu mai vedea nimic, în sufletul lui nu mai trăia decît fecioara Navamalika. De-abia în fața tronului se mai dezmetici puțin, auzind glasul dîrz al marelui pustnic:

— Te dojenesc, rege Arjuna! Șapte luni și șapte zile am umblat ca să-mi tîrăsc bătrînețele pînă la tine și să-ți strig în față: oprește-te! Ai uitat poruncile sufletului, te-ai înconjurat de femei fără număr și te-ai lăsat copleșit de poftele stîrnite în inima ta slabă de lacoma zeiță Rati. Pilda ta a cuprins țara întreagă, de la un capăt la altul, și toate cele șapte ostroave care împlinesc pămîntul. Tu ai îndemnat pe oamenii nepricepuți să primească

stăpînirea plăcerilor trupești și să-și bată joc de poruncile zeilor! Nefericire ție, rege Arjuna! Blestemată va fi amintirea ta! Ia seama, rege! Vremea se apropie! Găsește-ți sufletul și pocăiește-te!

Cuvintele bătrînului cu barba căruntă și spinarea gîrbovită de înțelepciunea anilor scăpărau ca niște fulgere cumplite peste capetele mulțimii de fruntași. Mahavira simți o săgeata de mustrare în inimă. Dojana parcă-l privea și pe dînsul care, toiag de drum al înțelepciunii, îmbrățișa în gînd numai pe Navamalika. Ceru în suflet iertare sfîntului, dar în rugăciunea lui se amesteca amintirea fecioarei, ea însăși o rugăciune, unindu-se cu gîndurile cucernice ca o merinde a veșniciei.

Atunci regele Arjuna se sculă în picioare și vorbi. Ochii îi erau încărcăți de mînie și vorbele-i parcă erau săbii:

— În lanțuri ar trebui să te arunc pentru dojana-ți nedreaptă, bătrîne fără minte! Oprit-a oare Vishnu vreodată pe oameni să iubească femeia și să se înmulțească? Sfintele datini nu poruncesc oare regilor să-și sature inima în patul femeilor poftite spre a lăsa mulți urmași de sînge curat în lume?

Marele înțelept, ca și cînd n-ar fi auzit răspunsul regelui, murmură:

— Mahavira!

Și porni cu Mahavira afară.

Ieșind, Mahavira auzi din urmă, batjocoritor și amenințător, glasul regelui:

— Tatăl tău, Vasishta, umbla călăuzit de gazela sfîntă, iar tu murdărești casta brahmană, sprijinindu-ți bătrînețea pe brațul unui nemernic sudra!

Inima lui se umplu de înfricoșare, parcă vorbele regelui ar fi deschis deodată o prăpastie între el și Navamalika. De-abia acum își dădu seama că pîna la inima fecioarei e o cale atît de lungă că o singură viață nu va ajunge poate s-o străbată.

4

Coborîră treptele terasei. Slujitorii regelui se aruncau cu fața la pămînt înaintea marelui înțelept. Împrejurul lacului nu se mai zăreau fecioarele zburdalnice. Un glas tînguitor de ciakravaka spinteca tăcerea, ca o prevestire urîtă. Văzduhul se întunecase. Munți de nourî negri se frămîntau deasupra orașului. Doar spre apus și miazănoapte stăruia, ca o făgăduință, o dungă vînată de cer.

Pășeau desculți pe prundișul cărărilor albe. Înțeleptul mormăia cuvintele neînțelese în care Mahavira simțea mînia zeilor jicniți.

Apoi deodată un fulger orbitor despică vălmășagul norilor, iar trăsnetul zgudui din temelii cetatea regelui. Marele pustnic ridică spre cer toiagul cu șapte noduri, parc-ar fi ispitit mînia lui Rudra, tatăl furtunilor nimicitoare. Mahavira tremura, cuprins de spaimă. I se părea că de acum va porni ploaia de foc care să prăpădească palatul regelui afurisit și inima lui era îngrijorată că prăpădul nu va cruța pe Navamalika.

Cînd sosiră la poarta de aramă, alt trăsnet cutremură văzduhul. Paznicii îngroziți, văzînd pe înțeleptul mînios zvîrliră armele și sărutară urmele picioarelor lui.

Și se porni o ploaie fierbinte, cu stropi mari ca boabele de vișine pîrguite. Trăsnetele se înteteau și firele de ploaie leșiatică ciocăneau coperișele caselor ca pliscurile unor nevăzute cobitoare. Norodul, aflînd ce se petrecuse în palatul regelui, se risipise și se ascunsese parc-ar fi așteptat sfîrșitul lumii. Ochii umflați de înfricoșare priveau de prin case cum trecea, în revărsarea apelor cerești, marele sihastru cu barba albă fluturată de vînt, cu părul alb răscolit de ploaie, cu toiagul de brahman înălțat spre tronul lui Rudra. Alături, Mahavira mergea cu fruntea plecată, cu inima toropita de amărăciune. Vecinătatea moșneagului sfînt nu-i mai mulcomea sufletul. Venind spre Hastinapur i se păruse că împrejurul lor erau toți zeii. Acum înțeleptul îi era o povară, căci din pricina lui trebuia să se depărteze de cetatea în care trăia Navamalika. Și cu cît se depărta, cu atît simțea mai limpede că unde e Navamalika, acolo e și inima, ca numai acolo e mîntuirea.

Pășeau iar pe cărările cotitoare din Doab, printre cîmpuri de orez, pe sub copaci cu crengile sfîșiate de furtună. Mahavira se uita înapoi mereu-mereu. Orașul sfînt Hastinapur, zidurile cetății mărețe dispăruseră. Urgia cerului se potolise, în față soarele scăpăta roșu, furios, în dreapta, departe, apele tulburi ale sfîntului Ganga aveau sclipiri trandafirii. Înțeleptul se întoarse într-acolo și Mahavira înțelese că vrea să se curețe de atingerea orașului stricat printr-o baie în fluviul sacru.

Pămîntul se înmuia sub picioarele lor. Ochiuri de apă licăreau dintre tufișuri de trestie și ierburi cu frunza lată, înalte cît omul. Cînd pămîntul se simți iarăși vîrtos, se pomeniră în fața sfîntului Ganga, cu apele liniștite galbene, atît de lat că celălalt țărm de-abia se putea deosebi în zare.

Mahavira se așeză sub un palmier tînăr. Malul era lin. Un prundiș se zugrăvea sub un strat subțire de noroi gălbui, ca un fagure de miere. Brahmanul pășea spre marginea apei. Picioarele desculțe desemnau urme uniforme în care se dezveleau pietricele albe și rotunde. Înțeleptul se opri și își lunecă privirea bătrînă pe oglinda undelor sfinte. Stătu așa un răstimp, cu gîndurile duse, înfășurat în razele roșii ce i le trimitea din asfințit Surya, ca o haină de glorie. Cînd soarele închise geana luminoasă, moșneagul intră în rîu încet, cu pași șovăitori, pipăind cu toiagul de brahman. Valurile calde și moi mîngîiau picioarele uscate. Iar se opri. În haina de scoarță, cu părul și barba de argint, părea un copac împovărat de zăpadă. Apoi mai înainta spre adînc. Amurgul cernea peste dînsul pulbere de întunerec. Mahavira îl privea, cum îl privise de atîtea ori, dar acuma gîndurile lui zburau aiurea. Vedea că buzele înțeleptului se mișcau. Glasul însă i se împreuna cu gîlgîirea apelor sfinte și se înălța spre cer, tainic, neînțeles de urechi omenești.

Apoi marele pustnic ridică în sus toiagul cu șapte noduri. Brațul îi tremura. Apa îi venea pînă la șolduri și undele se jucau cu brîul roșu. Glasul i se făcu mai puternic, alergă parcă printre valurile gălăgioase pînă ce, brusc, le stăpîni cu sfîntul cuvînt care răsună ca un tunet:

— Aum!

Înțeleptul se aplecă spre răsărit. Barba albă atinse apa, se scufunda. Rămase deasupra numai părul, o pată albă. Toiagul de brahman plutea întins pe valuri. Apoi, într-o clipire, se stinse tot.

Mahavira crezu întâi că moșneagul vrea să guste din apa sfântă. Pe urma se sperie. Sări în picioare, își lepădă blana de leopard, se repezi în rîu sa caute pe marele rishi. Pînzele înserării se îngroșau în văzduhul plin de murmurul undelor tulburi. Mahavira căută în zadar.

Ieși pe uscat. Singurătatea îl cuprinse în brațe și-i turnă fiori de groază în suflet. Își zise că s-a împlinit minunea cea mare. Vishnu a chemat în lumea zeilor pe înțeleptul rănit în inimă de către regele Arjuna.

Se părea că n-au mai rămas pe pămînt decît păcatul și pedeapsa, și-i era frică. Se întreba de ce nu l-a luat și pe dînsul marele înțelept în lumea cealaltă? Din amărăciunea părerilor de rău îi răsări în inima Navamalika. Amintirea ei îi spori tulburarea. Se crezu vinovat, începu să se bată cu pumnii în piept și strigă desperat:

— A murit înțeleptul!

Plînse amarnic ca și cînd s-ar fi prăbușit lumea întreagă și ar fi rămas el singur pe mormîntul de ruine.

Împrejur, noaptea își întindea stăpînirea. Prin tufișurile dese, prin coroanele copacilor bătrîni, răcoarea se îngîna tainic cu șoaptele valurilor neostoite, cu țîrîitul de greieri, stridente ca niște împunsături de ace. Apoi undeva, aproape, o ciakravaka își începu chemările triste la care soțul amărît răspunse curînd, de pe celălalt țărm al rîului, cu glas stins de depărtare.

Mahavira își curmă deodată lacrimile și ascultă cîntecul raței brahmanilor. Tînguirile pasărilor lovite de crîncen blestem parca jeleau moartea înțeleptului pustnic. Ciakravaka însă se apropia mereu de locul unde stătea ghemuit Mahavira pe blana de leopard. Cîntecul, cu cît se apropia, devenea mai sfîșietor, parc-ar fi pornit din însuși sufletul bărbatului. Mahavira nu-și mai dădea seama dacă plînge moartea sfîntului sau dorul de Navamalika. Se uită împrejur, așteptînd vreun ajutor nebănuit sau o minune cerească; în tufișuri se iveau sclipiri ciudate: uneori ochii înțeleptului, alteori privirea fecioarei. Erau întâi ca niște mîngîieri. Pe urmă însă îi trecu prin minte că ar putea fi ochi de fiare sălbatece care îl pîndesc sau chiar duhurile rele Raksha care vor să-l chinuiască toata noaptea, închise pleoapele, să nu mai vază nimic. Tînguirile rațelor sfinte îi stăpîneau urechile și-i picurau în suflet, stărutor, amărăciune și spaimă. Atunci socoti că ar trebui să plece undeva. Nu se poate sa adoarmă aici, pradă tuturor duhurilor nopții. Se ridică, își încinse blana, încotro să apuce?! Nici ziua nu cunoștea locurile, dar noaptea? Buimăcit, bolborosi ca o apărare:

— A murit înțeleptul înțelepților...

Îndată se mulcomi cu gîndul că nu i se poate întîmpla nici o răutate pe țărmul sfîntului Ganga, își așternu blana de leopard, se ghemui, își cuprinse picioarele, peste fluier, cu amîndouă brațele, își odihni fruntea pe genunchii împreunați. Ciakravaka nu mai contenea cu tînguirile și, prin trestia deasă, vîntul sîsîia ca șerpui întăritați.

Deodată însă văzduhul se înfiora de trilurile dulci ale unei kokila, pasărea măiastră care îndulcește somnul zeiței Lakshmi. Inima lui Mahavira se umplu de bucurie atot-stăpînitoare. Navamalika îi alungă toate temerile. Nu mai auzea nici jeluirile raței brahmane, nici șuierul vîntului, ci numai picurările

fermecătoarei kokila. Parca era chiar glasul fecioarei Navamalika. Între pleoapele strînse îmbrățișa toată ființa ei. Buzele îi tremurau:

— Navamalika... Navamalika...

Somnul îi aduse împlinirea speranțelor. Regele Arjuna îl făcu conducătorul carului său de război și, drept răsplată pentru vitejia cu care a luptat, îi dăruie pe Navamalika... Se deșteaptă cu sărutarea ei pe buze și cu amintirea unei nemărginite fericiri în suflet.

Își spală obraji în apele sfântului Ganga. Vrea să fie frumos, deși simțea că n-are nevoie să cucerească. Apa răcoroasă îl dezmeteci.

Aruna, cu raze trandafirii în buclele de aur, vestea răsăritul soarelui.

5

Mahavira porni singur înapoi, spre sfântul oraș Hastinapur, să dea de veste norodului și regelui că a murit marele rishi în apele râului etern. Avea remușcări pentru că se gîndea totuși la Navamalika.

Ajunse la marginea orașului tocmai cînd soarele sulița mai fierbinte. Mergea pe ulița strîmbă către cetatea regală. Nimeni nu-l lua în seamă. Doar copii goi și murdari căscau gura după dînsul din pricina blănii de leopard care-i strîngea mijlocul. Mahavira se miră și apoi se supără că nu-l mai cunoaște lumea. Luți pașii și începu să strige:

— A murit înțeleptul, fiul lui Vasishta!

Atunci oamenii se opriră, întrebîndu-se cine e străinul și ce strigă? Unii își aduseră aminte că l-au mai văzut ieri întovărășind pe pustnicul de sub Himalaya. Încolți în suflete bănuiala că s-a întîmplat vreo nenorocire. Cîțiva alergară să-l întrebe. Mahavira însă striga într-una:

— Marele rishi a murit...

Vestea se întinse ca focul în paie. Paznicii cetății, cuprinși de înfrigurarea norodului, lăsară pe Mahavira să intre pe poarta de aramă, în vreme ce gura lui repeta plîngător aceleași cuvinte, inima îi tremura și din ochi căuta nerăbdător pe Navamalika.

Strigătele străinului ridicară în picioare toată cetatea. Războinici și brahmani și slujitori furnicau pe cărările întortocheate, înconjurară pe Mahavira care înainta mereu spre palatul regelui Arjuna, uitîndu-se împrejur tot mai îngrijorat. Apoi deodată descoperi pe Navamalika, pe terasa unui palat ascuns între platani uriași, și inima i se făcu cît un pușor speriat de kokila. Fecioara îl zări și se avîntă spre cărarea pe care umbla el. Cînd o văzu în fața lui, cu sînii palpitînd, i se opriră picioarele, singure, și bîlbîi zăpăcit:

— A murit înțeleptul...

Adaogă însă îndată, fierbinte ca o flacără mistuitoare:

— Navamalika!...

Privirile lor se sorbeau încrucișîndu-se, îmbrățișîndu-se. Pînă la treptele palatului regal mai erau doar cîțiva pași. Soarele cernea raze de aur pe covoarele de pajiște, pe oglinda lacului albastru cu perechile de ciakravaka.

— Regele... Regele...

Glasuri murmurau împrejur. Pe terasa umbrită se ivise Arjuna cu ochii

plini de mare mînie. Mahavira nu auzea glasurile șoptitoare, nici nu vedea privirile spăimîntate. Sufletul lui își simțea înfățișarea în ochii verzi ai fecioarei. Căzu în genunchi, ca înaintea unei zeițe coborîte pe pămînt, și îi cuprinse picioarele cu amîndouă brațele, bolborosind cuvinte pe care nici el nu le înțelegea și prin care inimile lor totuși se întîlneau.

Îl zgudui glasul regelui Arjuna:

— Afară, sudra! Mahavira bîigui speriat:

— A murit marele rishi...

În aceeași clipă toiagul greu al regelui căzu și-l izbi în creștet, amețindu-l. Zeci de brațe apucară pe Mahavira care striga năuc:

— Înțeleptul s-a stins în apele sfîntului Ganga! Ochii lui mai întîlniră privirea fecioarei îngrozite. Era tîrît spre poartă într-un vîlmășag de urlete peste care stăpînea glasul regelui Arjuna rostind parcă același cuvînt nimicitor:

— Sudra... Sudra...

La poarta de aramă străjerii îl primiră cu lovituri de spete. Fu zvîrlit pe urmă mai la vale, ca o grămadă de carne netrebnică, în mijlocul unui grup de oameni care vorbeau aprins despre moartea marelui rishi. Cineva recunoscă pe Mahavira; îl văzuse adineaori ducînd vestea cea minunată în cetate. Se ridicară glasuri, întîi sfioase, apoi mînioase, că regele și-a îngreuiat păcatul de ieri schingiindu azi pe solul care venise cu știrea morții înțeleptului. Strînseră pe Mahavira din țarina uliței, îl adăpostiră în casa giuvaergiului Gianuka, niște femei îi spălară rănile și-l puseră să povestească pe îndelete cum s-a stins fiul lui Vasishta. Amănuntele treceau din gură în gură și oamenii murmurau:

— Minune!... Mare minune!...

Un pescar zdrenșos, cu fața murdară, luminată de însuflețire, zise poruncitor:

— Mă duc la sfîntul Ganga, poate să aflu acolo rămășițele înțeleptului.

Porni. Mulți îl urmară, mai ales bătrîni cu ochii înfricoșați de taine și femei speriate de mînia zeilor care amenință să se abată asupra orașului. Curînd alte cete, mai numeroase, alergară spre rîul sfînt. Pe țărmul mlăștinos mii de oamenii umblau de ici-colo, gemînd, căutînd și implorînd, îndurare cerului. Unii intrară în valuri și mulți se îneacă, fericiți să poată muri în apele sfinte care au înghițit pe marele înțelept.

Mahavira ramase uitat în casa giuvaergiului. Era vădov de mulți ani Gianuka și trăia singur-cuc, ciocnind toată ziua la brățări, inele și alte podoabe scumpe pentru curtea regelui, pentru rai-marii țării și femeile lor. Îl iubeau toți pentru ca îl cunoșteau om supus, muncitor, blînd și credincios.

Seara, întorcîndu-se din cetate și găsind acasă pe Mahavira, giuvaergiul se miră, dar nu-l alungă, îmbucară împreună, apoi ieșiră în fața ușii se așezară jos și ceru străinu lui să-i spună tot. Gianuka îl ascultă și zîmbi:

— Am priceput, străine. Mare noroc ai avut că regele n-a poruncit îndată să-ți taie capul !

— Ce-am greșit oare, stăpîne? Pentru că am adus vestea despre sfîrșitul înțeleptului?

— Și asta — dădu din cap giuvaiergiul. Regele Arjuna nu poate ierta dojana marelui rishi. Dar mai rău ai păcătuit apropiindu-te de Navamalika așa. Căci Navamalika nu e o Apsara, cum crezi tu, ci chiar fata vistiernicului Gutayana. Arjuna a îndrăgit-o atât de mult că în curînd o va lua în palatul său. Tu însă ai murdărit pe Navamalika, îmbrățișîndu-i picioarele albe, și ai răscolit mînia stăpînului care de-abia așteaptă să-i culeagă fecioria, nădăjduind să dobîndească un vlăstar frumos ca maică-sa și viteaz ca dînsul.

Mahavira întrebă cu glas de frică:

— Dară părinții ei se învoiesc să o dăruiască regelui ?

— Nepriceput ești — se sfătoși Gianuka. S-ar putea oare mai multă cinste pentru un părinte decît să-și vadă odrasla în palatul regelui ?

— Dar ea? urmă Mahavira încăpățînat.

— Navamalika? Ar fi o nebună dacă nu s-ar mîndri că regele îi pofteste trupul și iubirea. De altfel cine întreabă ce vrea o fată fără minte?

— Dar regele Arjuna are șaptezeci și șapte de femei! stăruie Mahavira. Navamalika să fie cea din urmă?

— Va fi cea dintîi fiindcă pe ea o iubește mai mult regele! spuse giuvaiergiul cu mîndria slujitorului credincios care ocrotește pe stăpînul său.

Mahavira tăcu. Era întunerice acum și Gianuka nu vedea cît de albi s-au făcut obrajii străinului și nici nu auzea cît de cumplit îi bătea inima.

— Păcat numai că sărmana Navamalika nu prea e bine — urmă giuvaiergiul într-un tîrziu, aproape înduișat de gîndurile sale. Cînd i-am dus podoabele pe care i le-am gătit din aurul regelui Arjuna, am găsit-o plînsă. Maică-sa îmi spuse că s-a speriat fata din pricina vîlmășagului stîrnit de tine. A și chemat o babă să-i descînte.

— Navamalika știe că sunt în casa ta? întrebă deodată Mahavira, apucînd mîna giuvaiergiului.

— Cum să știe, cînd nici eu nu știam? răspunse Gianuka rîzînd de întrebarea lui fără rost. Dacă s-ar afla și apoi s-ar întîmpla să se îmbolnăvească mai rău Navamalika, ar fi vai de tine, căci regele ți-ar curma viața. De aceea acum culcă-te, să aduni puteri, iar mîine să pleci acasă de unde ai venit!

— Am să plec negreșit! murmură Mahavira cutrernurîndu-se parc-ar fi rostit o vorbă de ocară.

Se culcă afară, lîngă ușă, pe blana lui de leopard, și toată noaptea o petrecu privind stelele care licăreau întocmai ca ochii fecioarei Navamalika. Inima lui suspina, iar în minte i se frămîntau mii de planuri: cum să mai pătrundă pînă la ea, cum s-o smulgă din brațele regelui, s-o ducă undeva, să trăiască numai ei doi lumea lor. Își zicea mereu că va pleca acasă, dar mereu adaogă că nu poate pleca singur. Simțea foarte lămurit că aici îl amenința primejdia și, în același timp, că nici o primejdie nu e mai cruntă decît despărțirea de Navamalika. Încerca să-și înăbușe inima gîndindu-se la marele rishi, la satul de sub Himalaya, la copiii săi și la Anuya. Gîndurile i se stingeau în creieri ca niște luminițe în bătaia soarelui de amiază. Dimineața îl găsi cu ochii înroșiți de nesomn și cu sufletul zdrențuit de nehotărîre.

— Fie-ți calea binecuvîntată! îi zise Gianuka, ieșind cu somnul în gene.

— Primește-mă slugă în casa ta! îl rugă Mahavira, umil ca un câine rătăcit într-o ogradă străină. Giuvaiergiul îl privi nedumerit:

— De ce nu te întorci acasă?

— Nu mai pot pleca de-aci — zise Mahavira cu fruntea în pământ. Nu mai cunosc calea pînă la poalele sfintei Himalaya.

Gianuka se înfricoșă: cum să adăpostească el, slujitorul curții, pe străinul oropsit de regele Arjuna? Nici măcar n-avea nevoie de dînsul. Mahavira însă i se părea cuminte și supus. Nu-l lăsa inima să-l gonească. Șovăind, amîină răspunsul.

Înspre amiazi, plecînd cu o cutie de argint, spuse lui Mahavira:

— Alte podoabe pentru frumoasa Navamalika...

Se întoarse tîrziu, vesel:

— De-acuma poți sta aici cît poțestești, străine! Oamenii te-au uitat parcă nici n-ai fi umblat prin cetate. Așa uită de repede oamenii! Toată lumea vorbește numai despre serbările ce le pregătește regele Arjuna în cinstea fecioarei Navamalika. De altfel și ei i-a trecut spaima. Am găsit-o ciripind ca o turturică. Numai ea m-a întrebat de tine, dacă nu cumva te-am văzut. Se vede că ea nu te-a uitat, fie ca ai speriat-o prea rău, fie că i-a plăcut înfățișarea ta. Tînră și nesocotită cum e, n-ar fi de mirare să-i fi pătruns inima o săgeată de sirișă.

Mahavira își stăpîni bucuria. Lepădă blana de leopard și se încinse cu un sort vînat de slujitor. A doua zi însă, cînd Gianuka se gătea să meargă în cetate, Mahavira zise:

— Ia-mă cu tine, stăpîne, să-ți fiu de ajutor!

— Vishnu să mă ferească sa fac una ca asta — se apără giuvaiergiul. Dacă te-ar cunoaște cineva, mi-ai primejdui și mie viața!

Mahavira nu stăruie. Speranța îi oțelea răbdarea.

În fiecare zi, Gianuka îi povestea noutățile din cetate. În fiecare zi afla cîte ceva despre Navamalika.

Apoi, într-o zi, Gianuka vorbi triumfător:

— Mîine dimineață Navamalika se va scălda în apele sfîntului Ganga, iar seara se va culca în patul regelui Arjuna.

Mahavira îngălbeni. Toate speranțele se risipeau în sufletul său ca mărgelele cînd se rupe ața pe care au fost înșirate, însuși chipul fecioarei parcă i se topea în inimă, amenințînd să nu mai rămîie decît o durere nesfîrșit de chinuitoare, își pierdu stăpînirea. Se aruncă la picioarele giuvaiergiului, plîns, îi mărturisi că Navamalika e rostul vieții lui, îl ruga să-l ia cu dînsul în cetate, s-o vază baremi ultima oară. Gianuka nici nu îndrăzni să înțeleagă dintr-o dată, atît de îngrozitor era cei-i auzeau urechile, îl izgoni cu vorbe blînde, dar hotărîte. Mahavira, ca și cînd i-ar fi încolțit în inimă o nouă speranță, se supuse îndată, își luă blana de leopard și plecă fără părere de rău. Văzîndu-l dus, Gianuka respiră ușurat:

— Slavă ție, Vishnu, Atotputernicule, că m-ai scăpat de primejdia cea mare!

Fără sa-și dea seama, Mahavira mergea spre sfântul Ganga. Amurgul cobora repede. Ajunse pe întuneric afară din oraș. Nu cunoștea locurile, dar nu-i era frică. Departe, în cîmpia înnegrită, rîul sfînt se deslușea ca o panglică cenușie cu unduiri mătăsoase, într-acolo se îndrepta acuma hotărît, ca spre un liman mîntuitor. Trunchiuri putrede de copaci doborîți de vînturi încercau să-l abată din drum, tufișuri îl plesneau cu crengi subțiri peste față, gropi și șanțuri îi încetineau pașii, bălți și ochiuri de mlaștini îl trăgeau de picioare. Nimic nui-l oprea, întreaga ființă îi era pătrunsă de chipul fecioarei. N-avea nici un gînd în creieri. Sufletul însă îi era plin de o încredere stranie și mîngîietoare.

Osteneala și somnul îl copleșiră mai tîrziu. Se trînti sub un copac și adormi îndată atît de adînc că nici un vis nu se putu apropia de dînsul.

Îl deșteptă soarele cu raze calde care-i gîdilau pleoapele. Simți în suflet o hotărîre gata, parcă șapte nopți ar fi chibzuit pînă să-i potrivească toate amănuntele. Inima îi era ușoară și veselă ca în preajma unei mari fericiri.

Spre apus, ca un gard viu, se zărea aleea de platani coborînd din cetate și întinzîndu-se pînă la scăldătoarea regală în Ganga.

— Pe-acolo are să treacă Navamalika — îngîna Mahavira ca și cînd ar fi vorbit cu cineva.

Porni voios. Ajunse repede. Se ascunse într-un desiș aproape de alee și așteptă liniștit. De la giuvaiergiul Gianuk știa prea bine ca nici un picior de om nu se poate afla prin preajma scăldătoarei cînd trece regele, cu atît mai puțin cînd va trece Navamalika. Din ascunzătoarea lui vedea bine cărărea bătută cu nisip alb printre platanii cu trunchiuri groase cît mijlocul unui bărbat. O urmarea pînă la treptele de piatră care urcau în cetate și pînă la poarta de bronz cu cuie de aur, zăvorîtă. În minte i se depăna un plan ce se închegea singur; cum se va strecura pînă la marginea

aleei, cum va lua în brațe pe Navamalika, apoi cum va dispărea cu dînsa în tufișele sfîntului Ganga înainte ca ostașii de pază să-și vie în fire, cum va duce-o departe pînă în codrii de pe Himalaya.

Într-un tîrziu auzi zgomot de pași. Erau ostașii trimiși, să cerceteze ținutul ca nu cumva ochi străini să pîngărească pe iubita regelui. Mahavira nu se clinti din loc. Trei vlăjgani, cu sulite lungi scotocind prin tufe, trecură pe-aproape. Vorbeau despre Navamalika, cu glas tare, amănunțindu-i frumusețea prin cuvinte murdare: Unul oftă:

— Ei, de-aș fi eu la noapte în locul regelui... Ceilalți rîseră grosolan.

Apoi Mahavira văzu ostașii rînduindu-se pe alee, cîte unul la o sută de pași, de o parte și de cealaltă.

„De-acuma trebuie să vie!” se gîndi Mahavira și întoarse privirea spre poarta din capul scării de piatră.

Deodată inima i se strînse ca într-un clește de fier. Poarta de bronz se deschise încet, greoi. Apăru întîi vistiernicul Gutayana, părintele fecioarei, în haina strălucitor de albă, cu un toiag lung în dreapta. Apoi, în urma lui șapte fecioare în văluri de argint, cu părul pe spate, cu picioarele goale. Apoi Mahavira se cutremură: în pervazul porții se iveau Navamalika. Era albă și ea

ca celelalte, da înfășurată într-un val de aur presărat cu pietre scumpe care scînteiau în bătaia soarelui. Două roabe negre, cu apărători de păun, îi țineau umbră și răcoare. Apoi veneau șapte femei de-ale regelui în veștminte roșii ca lotusul cel scump. Pe urmă patrusprezece sclave purtau pe umeri litiera de bambu, așternută cu blănuri de tigru și perne de mătase, în care avea să se urce Navamalika, după baia sfîntă, ca să o-o mai atingă nici o necurătenie pamîntească pînă ce regele se va milostivi s-o facă femeie.

Mahavira stătu împietrit un răstimp, urmărind apropierea alaiului tăcut. O tresărire puternică îl vesti c-a sosit clipa. Se tîrî printre tufe, domol ca șarpele, îngrijorat numai să nu-l zărească vreunul din ostașii ce străjuiau aleea. Izbtui să se strecoare pînă lîngă un trunchi scorburos. În dreapta și în stînga paznicii nici nu se vedeau; dincolo însă, chiar în fața lui, răzimat de tulpina platanului, un ostaș voinic, cu niște mîini mari, noduroase, care țineau drept o sulită mai înaltă ca dînsul, se uita cu ochi lacomi spre cetate de unde venea încet convoiul.

Tăcerea era ca pînza deasă. Doar muștele și niște bondari greoi bîzîiau sfîos printre frunze. Apoi Mahavira auzi scîrțîit de pași pe nisipul cărării și un zumzet blînd, cîntecul fecioarelor ce însoțeau pe Navamalika. În clipa aceea, deasupra lui, în platan, o kokila porni să psalmodieze duios, ca o melodie de iubire, încît ostașul din față ridică ochii căutînd pasărea măiastră a zeului Kama.

Inima lui Mahavira plîngea ca o rană proaspătă, iar în creieri i se chinuiau roiuri de gînduri. Cîntecul kokilei se unea cu murmurul fecioarelor într-o armonie care proslăvea iubirea lui și pe Navamalika.

Se furișă mai aproape de marginea aleiei, cu groaza în suflet că paznicul de dincolo i-ar putea auzi bătăile inimii.

Gutayana trecea agale, cu ochii în pămînt, tîrîndu-și prin nisip toiagul. Printre cele șapte fecioare recunoscuse unele pe care le văzuse lîngă lacul din cetate. Navamalika avea privirea rătăcitoare parcă ar fi căutat mereu pe cineva. Pieptul ei se zbuciuma sub valul de fir și șoldurile i se legănau. Deodată ochii ei întîlniră focul privirii lui Mahavira în tufișul ce-l adăpostea. Se opri brusc. Obrajii ei erau luminați de văpaia unei bucurii mîntuitoare.

În aceeași clipire, Mahavira năvăli din ascunzătoare o ridică în brațe și se întoarse cu ea spre desigur. Navamalika își răzimă trupul pe pieptul lui și îi cuprinse capul cu mîinile albe. Fața lui Mahavira se odihnea între sînii ei feciorelnici. Nările i se umplură de mirosul corpului ei. Își pierdu cumpătul simțînd atingerea pielii catifelate. Buzele lui sărutau cu disperare sînii scăpați din strivirea valului. Numai trei pași mai putu face. Fericirea îl copleși. Uită toate primejdiile, toată lumea în îmbrățișarea ei. El și ea erau începutul și sfîrșitul.

Roabele cu apărători de păun amuțiră de spaimă. Femeile regelui însă țipau ca din gură de șarpe. Fecioarele dinainte se întoarseră, Gutayana veni gîfîind. Ostașul de sub platan se repezi ca uliul asupra lui Mahavira, îi smulse din brațe pe Navamalika și apoi, apucîndu-l de gît, începu să-i care la pumni în obraz, căci sulita o scăpase jos în zăpăceală. În cîteva clipe sosiră și alți paznici, năpustindu-se cu toții pe Mahavira, trîntindu-l la pămînt, zdrobindu-l

în lovituri. Fu legat cobză și azvîrlit deoparte, în vreme ce Navamalika, înconjurată de femei, îngîna:

— Mahavira... Mahavira...

Vistiernicul o lua de mînă și alaiul își urmă calea, par nu s-ar fi întîmplat nimic. Navamalika însă întoarse cap și văzu pe Mahavira însîngerat, încătușat, nemișcat. Avu o tresărire, ca și cînd ar fi vrut să se oprească, dar Gutayana o sprijini, mulcomînd-o:

— Liniște, liniște, Navamalika! A fost un rob ticălos, amețit de frumusețea ta.

Fecioara suspină. Nu-și mai simțea picioarele. Pe piept o ardeau urmele buzelor lui.

Trei ostași dezlegară pe Mahavira, apoi îl înțepară cu vîrfurile de sulită și-l loviră cu picioarele să se scoale.

— Înainte, înainte, gîfii răgușit paznicul de subț plata izbindu-l cu pumnul noduros în coaste.

— Navamalika! murmură Mahavira, cu ochii spre aleia sfînta.

Alaiul nu se mai vedea.

7

Pe la amiaza, Mahavira intra iar în cetate, pe aceea poartă de aramă, acum însă călăuzit de ostașul cu pumni noduroși, care-l trăgea de un lanț petrecut pe după gît, de ceilalți doi care în răstimpuri îl izbeau din spate cu picioarele sau cu vîrfurile sulitei. În cetate se aflase despre întîmplarea de pe aleea regală.

— El e tîlharul? întrebă fruntașul paznicilor de la poartă.

Ostașul dinainte răspunse doar din cap, smucind furios lanțul. Atunci fruntașul se apropie de Mahavira și-l scuipă în obraz:

— Cîine!

Trecură pe cărări lăuntrice pînă la temnița de lîngă poarta Yama. Fu coborît pe niște scări întunecoase într-o văgăună ce se afla subț zidul cetății. Acolo ostașul îi puse cătușe la picioare, îl legă cu lanțul de un stîlp de piatră și apoi îl lăsă singur. Mahavira auzi răbufnitul lespedei grele care astupa gura temniței, încercă să se miște, dar nu izbuti decît să se întoarcă cu fața în sus. Trebui să stea așa, ca un trunchi sfîșiat de dureri. Trupul îi era însîngerat de lovituri, încins doar peste mijloc cu șorțul de la Gianuka. Blana de leopard îi rămăsese în ascunzătoarea din tufiș. Pă-mîntul rece și umed îi mai răcorea chinurile.

Ochii deschiși mari sorbeau numai întunerec. Încet-încet gîndurile se limpeziră. Amintiri începeau să-i lumineze întunerecul. Navamalika, cu ochii verzi ca livada înrourată, plutea în jurul lui. Îi simțea în nări mirosul sînilor. Buzele îi erau dogorîte de urmele sărutărilor. Pe gît, în locul lanțului, îi strîngeau brațele ei calde. Sufletul îi era pătruns de o fericire aromitoare, iar gura lui șopti fierbinte:

— Navamalika...

Ca o străfulgerare îi apăru presimțirea morții care însă se topi fără urme

în noianul de fericire. Timpul însuși parcă se oprise în loc să-i statornicească bucuria.

Într-un târziu îi trecu prin minte că în noaptea aceasta regele Arjuna are să strînga în brațe pe Navamalika. Și deodată se stinse lumina amintirilor, și temnița rămase mai neagră, mai chinuitoare ca un mormînt. Se zvîrcoli ca o rîma să se scoale să-și rupă lanțurile și să alerge în ajutorul ei. Guzganii flămînzi se fugăreau pîmprejur. După sfortări crîncene, ajunse să se ridice în picioare. Stătu o vreme așa, răzimat de stîlpul de piatră. Un zgomot de sus îl dezmetici. Părea că lespedea grea s-ar fi dat la o parte. Pași mînioși coborau pe trepte. Mahavira se învioră. Poate că totuși va împiedeca pîngărirea fecioarei.

Același ostaș îi dezlegă picioarele din lanț și-l târî afară. Mahavira văzu mulțumit ca soarele e în asfințit și-și zise că Navamalika mai poate fi mîntuită. O sumedenie de paznici furioși îl înconjură. Fu pornit pe o cărare. Cineva, din spate îl pleznea neîncetat cu un bici. Loviturile îi frigeau inima, își mușca buzele, dar nu scotea nici un strigăt de durere.

La stînga, pe o terasă albă, femeile regelui se îmbulzeau să vadă pe cel ce a încercat să răpească pe Navamalika. Multe îl compătimeau, îl găseau frumos, deși trupul lui era murdar de noroi amestecat cu sînge.

Ajunse într-o hală deschisă. Regele Arjuna ședea în scaunul de judecată, înconjurat de marii sfetnici și de brahmanii curții. Ostașul trînti cu fața la pămînt pe Mahavira înaintea stăpînului, care însă făcu semn să se ridice ca să-l vadă mai bine. Paznicii din spate tăbăriră cu bicele asupra lui Mahavira pînă îl sculară în picioare.

Regele îl privi lung, vrînd să-i citească din ochi pentru ce s-a năpustit cîinele de sudra la Navamalika. Ochii lui Mahavira însă rătăceau de ici-colo, aprinși de îngrijorare, căutînd pe cineva. Arjuna înțelese că privirea lui umblă după fecioara iubită. Sări de pe scaun și strigă:

— Să piardă lumina ochilor!

Mahavira parcă n-ar fi auzit. Ochii mari negri aveau o lucire fierbinte și nerăbdătoare.

Două mîini vrăjmașe îl apucară de umeri, iar în față îi apărură un om scund, uscățiv, cu pielea gălbejită, cu gura strîmbă într-un rînjet ciudat, cu ochii pieziși. Era călăul regelui Arjuna, primit în dar de la stăpînitorul oamenilor galbeni. Un brîu portocaliu îi subția mijlocul. Omul galben schimbă o privire cu paznicii de la spatele lui Mahavira, apoi ridică amîndouă mîinile strînse în pumni, cu degetele mari întinse și întoarse înlăuntru. În clipa următoare Mahavira simți o durere sfîșietoare, parcă două pumnale i s-ar fi înfipt în orbite zdrobindu-i bulbi ochilor. Un țipăt de fiară, prelung, șerpui în văzduh. Mahavira căzu în genunchi. Pe obraji îi frigeau două dîre de sînge. Bolborosi totuși în neștire, ca o chemare deznădăjduită:

— Navamalika...

Regele Arjuna auzi șoapta, se ridică iar de pe scaunul de judecată și porunci:

— Smulgeți-i limba!

O mîna își înfipse degetele în pletele lui Mahavira și-i dădu capul pe

spate, în vreme ce alte degete osoase îi frământau încheieturile fălcilor, silindu-l să caște gura. Un clește rece îi apucă limba pitită în dosul dinților de jos și, cu o smucitură scurtă, i-o rupse din rădăcină. Valuri de sînge bolboceau în gura lui Mahavira, zvîrcolindu-se într-un horcăit înfundat.

— Să-l jupoaie de viu și să-l arunce hrană cîinilor! răcni regele Arjuna, furios, parcă în gîlgîirile de durere ar fi auzit iarăși numele fecioarei.

Bicele se abătură pe spinarea lui Mahavira cu atîta poftă că-i sfîrtecară carnea și-l făcură să se ridice în picioare. Ostașul cu lanțul îl tîrî afară. O ceată de robi se repeziră să spele urmele de sînge pe pardoseala lucioasă...

Mahavira nu-și simțea picioarele care totuși îl duceau pe aceleași cărări, înapoi spre poarta Yama. Dincolo de zid, în fața porții, se afla terasa chinurilor, unde cei osîndiți erau arătați norodului veșnic doritor de cruzimi. Un vestitor suflă într-un bucium de corn, chemînd poporul să alerge, să vadă și să se înfricoșeze. La poalele terasei, în piața cea mare din care porneau șapte ulicioare, se și adunase mulțimea deasă, nerăbdătoare. Zvonuri felurite se încrucișau despre străinul care a pîngărit pe aleasa regelui Arjuna. Cei mai curioși puneau întrebări ostașilor ce păzeau, ca un gard viu, terasa. Și ostașii răspundeau cu glume grosolane, ațîțînd și mai mult așteptările.

Un fior străbătu prin mulțime cînd apăru în poarta călăul care alergase înainte să-și pregătească cele trebuincioase. Era cunoscut și iubit pentru iscusița lui uimitoare.

Glasuri prietenoase porniră, chemîndu-l pe nume:

— Ham-Ciun!... Ham-Ciun!

Omul galben se simțea măgulit. Se închină rînjind și apoi își rîndui sculele aduse într-un săculeț cenușiu despre care se zicea în popor c-ar fi din piele de om.

Se făcu tăcere mare împrejurul terasei. Mahavira se ivise, cu orbitele roșii, cu obrajii năcleiți de sînge, cu gura ciopîrțita ca o rană căscată. Ostașii îl loveau neconținut cu bicele ca nu cumva, încetînd, osînditul să se prăbușească. Ham-Ciun îi smulse șorțul de la brîu și spuse ceva, foarte încet, ostașilor. Doi cîte doi apucară pe Mahavira de picioare, îl întoarseră cu capul în jos și-l duseră subt piroanele bătute în zidul cetății. În cîteva clipe fu atîrnat întocmai ca o vită înjunghiată gata de jupuit. Trupul se zvîrcolea, capul se legăna măturînd cu pletele lespedele terasei.

Călăul alese un cuțit cu lama lungă și îngustă, îl ascuți îngrijit pe o gresie rotundă. Apoi se apropie de osîndit și trase cu vîrful cuțitului o linie dreaptă de la buric pînă sub gît, încet, cu mare băgare de seamă sa nu pătrundă prea adînc și să nu țîșnească mult sînge. Mahavira se zbătea mai crunt și din gura înșîngerată izbucniră niște glasuri groase, înecate. Ostașii se înșirară de amîndouă părțile și priveau cu ochi lacomi. Jos, norodul se îmbulzea, cu respirația năbușită, urmărind toate mișcărilor. Pe urmă Ham-Ciun luă cuțitul în dinți, ca să-l aibă la îndemînă, și începu jupuirea cu degetele, izbind uneori cu piciorul în capul osînditului care se tot bălăbănea și-i stînjenea meșteșugul.

Munca omului galben se isprăvi de-abia cînd cele din urma raze ale soarelui se stinseră în apus. Atunci, cu o mulțumire mîndră, reteză pielea vie

la mâini și la glezne, și o desfășură, arătînd-o întreagă mulțimii. Ostașii dezlegară corpul, îl ridicară în picioare, Mahavira se clătina și se prăvăli. Loviturile de bice șfichiură cu sete mormanul de carne crudă, care se mai ridică, mai merse cîțiva pași și apoi se prăbuși fără simțire.

Ham-Ciun luă repede alt cuțit, întoarse pe Mahavira cu fața în sus, îi făcu o creștătură adîncă în piept, ca să-l trezească din leșin. Mahavira își mai veni în fire, simți cuțitul cum îi pătrunde în gît. Trupul se întinse ca într-o sforțare supremă. Conștiința mai morfoli o frîntură de gînd: „Fecioara Navama...” Pe urmă se întunecă brusc...

***

Sufletul avu senzația unei ușurări înălțătoare. Apoi senzația însăși se subție ca un abur care se împrăștie. Mai dăinui amintirea unei vieți zadarnice, apoi și ea se stinse.

Conștiința pură de-acuma plutea fulgerător spre planuri tot mai înalte, ca și cînd ar fi încercat să ocolească un destin. Mișcarea însă se îngreua cu cît sferele se ușurau, pînă ce se transformă în imobilitate chinuitoare.

Între două lumi, sufletul gol se scufundă în nesfîrșitul singurătății...

CAPITOLUL II

ISIT

...Singurătatea era cenușie și apăsătoare. Sufletul tremura, o filfîire de eter în nemărginire. Amintirea vieții pure în altă lume străbătea ca un luminis înviorător, ca o promisiune a împlinirii speranțelor. O așteptare grea îl atrăgea din ce în ce mai stăruitor spre o țintă necunoscută. Timpul alerga alături, apă tulbure în care se îneacă toate schimbările.

Apoi reminiscențele se întunecară și așteptarea se prefăcu iar într-o prăbușire dureroasă. Sufletul parca se subția, în vreme ce conștiința i se împovăra mereu pînă ce, brusc, se stinse ca o flacără peste care s-a lăsat un capac greu...

1

Copilul se născu în ziua a șaptea a misterelor lui Osiris, în anul cînd se făcu a șaptea numărătoare a vitelor sub stăpînirea marelui Kufu, domnul celor două coroane.

Era întîiul vlăstar al nomarhului Senusret din Abotu. Bucuria tatălui nu cunoștea margini, mai ales că soția și sora sa, Merit îi dăruise fecior. Împlinea patruzeci și trei de ani. Trăise ros de groază că i se va stinge neamul care rîvnea în taină să cucerească tronul faraonilor ajuns în puterea nomarhilor din Nu-Ptah.

Îl numi Unamonu și-l înfățișă cu mîndrie Celui iubitor de dreptate, bunului Osiris, fiul lui Geb și al lui Nut. Peste patru ani Senusret avu o nouă bucurie. Merit îi născu o fetiță pe care, după dorința ei, o numi Neferura.

Acum nomarhul din Abotu își zise că poate muri liniștit. Unamonu și

Neferura, uniți prin căsătorie, îi vor continua neamul și-i vor păstra curat sângele.

Cel bun însă îi mai îngădui mulți ani de viață. Senusret avu mîngîierea să învețe pe micul Unamonu a scrie sfintele semne și a le citi, a vindeca boli și a rîndui socoteli ,a mînuî săgeata și arcul, lancea și sabia.

Cînd se făcu Unamonu de șaptesprezece ani, nomarhul primi porunca de la Kufu să-i mai trimită degrabă vreo două sute de oameni voinici pentru Casa Veșniciei la care munceau, de multa vreme, mii și mii de robi, fără a ajunge s-o isprăvească. Senusret puse o ceata de ostași să-i adune, de prin locurile de dincolo de Marea Oază, cît mai mulți nubieni. I se aduseră curînd, legați în lanțuri, peste trei sute. Vru să-i pornească, precum era obiceiul, cu un dregător care să-i predea Faraonului . În ultimul moment se răzgîndi. Era un prilej bun spre a înfățișa regelui pe Unamonu.

În fruntea bărcilor cu oamenii negri, plutea corabia nomarhului cu pînza roșie triunghiulară umflată de vîntul cald de miazăzi. Întîlniră sute de vase ce urcau anevoie spre Svenet după blocurile de piatra trebuincioase pentru piramida uriașă a Faraonului. Senusret arăta lui Unamonu orașele de pe țărmii fluviului sfînt pînă la Nu-Ptah.

Kufu primi pe nomarhul din Abotu, prietenește, în sala cea mică a tronului. De pe coloanele albe ce susțineau tavanul înstelat, cuvintele sfinte aurite poșteau viață lungă domnului viteaz și numai biruinți. Faraonul ședea pe un scaun de aur, cu pschentul în cap, cu barba falsă regală pe piept, iar picioarele desculțe i se odihneau pe o lespede de argint. Asculta bucuros pe Senusret și răspunse prin cîteva vorbe pe care scribul, ghemuit alături, le însemnă cu sfîntenie pe o foaie de papyrus. În sală era zăpușeală grea și pe obrajii Faraonului, de subt pschentul împletit din fire de aur curat, se prelingeau dîre de sudori lucitoare. Trei perechi de sclave, goale, cu apărători de pene de struț, se străduiau zadarnic să mai răcorească puțin aerul dimprejurul tronului. Unamonu avu fericirea să poată săruta piciorul faraonului și să primească, din mîinile lui, ca amintire, un scarabeu de aur cu pecetea stăpînului stăpînilor.

Senusret, foarte mulțumit de toate, se întoarse apoi acasă, împreună cu Unamonu, în orașul sfînt Abotu, ale cărui împrejurimi adăposteau așezămintele de veșnicie ale întîilor faraoni stăpînitori peste cele două țări egiptene și în mijlocul căruia se înălța falnic marele templu al zeului Osiris, domnul tuturor lucrurilor, binefăcătorul lumii, regentul eternității.

Cinci ani trebui să petreacă Unamonu între preoții zeului, să înfrunte toate ispitele, să-și însușească toate învațăturile ca să dobîndească în sfîrșit, inițierea în tainele lumilor văzute și nevăzute. După ce se înfățișă zeiței Isis ca un luminos desăvîrșit, Senusret îi dădu de soție pe Neferura, împreună cu o casa nouă, clădită înadins pentru ei, urîndu-le doar să-i dăruiască un nepot.

Unamonu era acum bărbat între bărbați, în ochii lui negri domneau parcă visuri și dorinți tainice. Mitra albă, pe craniul ras, îi lungea puțin fața. Avea o fire blîndă, potolită, spre deosebire de sora și soția sa Neferura, mlădiaoasă și frumoasă ca floarea de lotus, dar aspră și sîcîitoare încît ajunsese spaima tuturor slujitorilor.

Bătrînul Senusret se stinse într-o dimineață caldă de primăvară, fără a fi bolit. Găsindu-l mort, Merit începu să se vaite desperat, își sfîrtică hainele, își smulse puținul păr alburiu ce-i mai împodobește capul. Țipetele ei aduseră degrabă și pe Neferura la căpățiul mortului, apoi pe toate femeile din Pahimtu, încît palatul și grădina nomarhiei se umplură de bocete.

Numai Unamonu își stapîni durerea și porunci sclavilor să ridice îndată corpul rece al tatălui său și să-l ducă în casa morților, unde să-l gătească pentru călătoria cea mare. Apoi el însuși merse cu vestea tristă în mijlocul celor șapte mari preoți ai lui Osiris, înștiințîndu-i că, urmaș de sînge al lui Senusret, se urcă în scaunul de nomarh. Preoții și dregătorii de frunte i se închină pînă la pămînt, după obicei, și-i urară să trăiască și să domnească milioane de milioane de ani într-o mulțumire lor și a orașului sfînt Abotu. Noul nomarh însă, în aceeași zi, trimise solie umilă Faraonului, dînd de știre că înțeleptul Senusret s-a săvîrșit din lumea aceasta și că el, Unamonu, este de azi înainte stăpînitorul locurilor.

2

Trei zile Unamonu aproape că nu ieși din casa morților unde, sub privegherea preotului Aahotep care ardea mereu miresme și citea rugăciuni, sclavi pricepuți munceau cu sîrguință la îmbălsămarea cadavrului. Fiind el însuși un hekau care cunoștea toate, așeză cu mîinile lui în pîntecele mortului amuletele sortite să ușureze trecerea sufletului prin primejdiile lumii lui Osiris.

Apoi corpul, acoperit cu pînza de in, fu lăsat să usuce șaptezeci de zile, iar Unamonu se apucă să cerceteze cu amănuntul pregătirile făcute de răsposatul pentru odihna-i de veci. Îi era mare frică să nu fi uitat ceva și astfel să zădărnicească lunga călătorie a sufletului înspre Cîmpiile Yalu.

Senusret își clădise din vreme mormîntul. Șaptezeci robi au săpat doisprezece ani, în coasta stîncoasă dinspre Uahe Psoi, coridor larg și adînc în fundul căruia alți muncitori au tăiat odăițele funerare. Meșteri iscusiți au zugrăvit pe pereți întîmplările mai de seamă ale vieții lui pămîntești presărîndu-le cu semne de cuvinte sfînte. Chiar sarcofagul de bazalt fusese gata cu șapte ani înainte de moartea lui. Unamonu cobora zilnic în Casa Veșniciei, citea și răsclădea formulele magice de care are nevoie sufletul spre a dobîndi nemurirea ca Osiris, supraveghea îngrămădirea celor trebuincioase în încăperea zidită alături de lăcașul de odihna a corpului.

Înmormântarea se făcu în ziua a șaptezeci și șaptea. Multime nesfîrșită veni să însoțească pe Senusret în ultima-i călătorie pămîntească; toți cei trei mii șapte sute de preoți ai marelui templu, apoi mai-marii orașului, capetele tuturor breslelor de meseriași, păstori, țărani, pînă și mult disprețuiții porcari. Femeile se boceau de se cutremura văzduhul, în vreme ce ostașii cu sulite aurite și căști de piele păseau țeapăn, înconjurînd mumia purtată de șasesprezece slujitori și urmată de vaca cu coarnele poleite pentru jertfă. În fruntea cortegiului mergea însuși Unamonu, înfățișînd pe credinciosul zeu Horus, avînd în dreapta și în stînga preoți întruchipînd pe Thot și Anubis, iar la spate pe maică-sa Merit, care ținea locul zeiței Isis, și pe Neferura, care

avea rolul blîndei Neftis.

Porniră spre marele templu și se opriă cîteva clipe îi fața pilonului uriaș străjuit de catarge înalte în vîrful cărora fluturau steagurile celor două coroane. Unamonu murmură o rugăciune și pe urmă convoiul se îndreptă spre Casa Veșniciei. Înfășurată într-un lințoliu alb, avînd pe piept, ca o podoabă pioasă, chipul bunului Osiris, cu fața ovala zîmbitoare, cu biciul faraonic într-o mînă și în cealaltă cu toiagul de păstor, mumia fu așezată pe banca de nisip de lînga gura rîmîntului. Preotul sacrificator ucise vaca și împărți carnea.

Ceremonia fu lungă și solemna, cum se cuvine. Merit și Neferura, neștiind cuvintele sfinte și trebuind să le rostească după șoaptele preoților dimprejur, încurcară puțin slujba, încît de vreo două ori Unamonu încruntă din sprîncene. În cele din urmă însă mumia fu coborîită sub pămînt și așezată în sarcofag, într-o dungă și cu gîtul pe o răzimătoare ca să poată vedea mai lesne formulele mîntuitoare pentru viața de dincolo ori să și le reamintească de le-ar fi uitat. Zidarii începură degrabă să astupe intrarea coridorului subteran, în vreme ce mulțimea întristată se ospăta din pomenile bogate.

Toată noaptea următoare, Unamonu urmări în gînd peregrinajul sufletului tatălui său. Îl vedea ajungînd la templul lui Osiris, bătînd la poarta împărăției sufletești, patrundînd în sala îndoitei dreptăți unde omul se desparte de păcate spre a se învrednici pentru viața eternă. În fund, sub un naos de sicomor, Zeul cel bun și drept așteaptă pe fiul Senusret care sosește tremurînd. O cumpănă uriașă se află în mijlocul sălii. Mait, femeia dreptății și a adevărului, stă în picioare, aproape, să cîntărească inima răposatului. Mai încolo, o fiară groaznică, Amait, mîncătoare, jumătate crocodil și jumătate hipopotam, întoarce gura către Osiris, cerîndu-i parcă voie să sfîșie pe cel de-abia venit. Și împrejur, ghemuiți pe călcîie, șed liniștiți cei patruzeci și doi de zei judecători, întocmai atîția cîte nomuri are Egiptul și cîte păcate grele ispitesc pe om în viața pămîntească. Anubis pune inima pe cîntar. Senusret se înfricoșează cumplit și zice: „Inima mamei mele, inima nașterii mele, inima vieții mele, nu te scula cu mărturie împotriva mea, nu fi vrăjmașă mea în fața nemuritorilor!”. Isis, bună și iubitoare, e gata să-i sară în ajutor. Dar nu e nevoie. Senusret a fost fără păcate, încît zeul Thot poate vesti stăpînului Osiris: "Răposatul e cîntărit pe cîntar și nu e greșeală într-însul, inima lui e dreaptă, acul cîntarului arată drept..." Atunci Osiris rostește bucuros: „Biruitor să iasă răposatul ca să umble prin toate locurile, printre duhuri și printre zei, iar Paznicii porților Apusului deloc să nu-l oprească!..." Cuprins de mare veselie, Senusret înșira toate cele o sută și unu de nume ale lui Osiris, apoi pe ale tuturor zeilor deosebi apoi pe ale celor șapte săli ale raiului cu patrusprezece porți și patrusprezece locuințe...

Unamonu nici nu mai putu adormi în noaptea aceea. Mereu i se părea că a uitat ceva și că sufletul celui ce i-a dat viață, rămas fără sprijinul talismanului cuvenit, va fi mîncat de vreun duh vrăjmaș și se va pierde în neant pentru vecie. Gîndul îl îngrozea. Primejdia nimicirii i se înfățișa ca o amenințare ce-l aștepta și pe el. Trebuia s-o înlătore. Simțea poruncitor că viața lui e nevoie să se prelungească și dincolo de moarte, ca și cînd ar fi

avut o însărcinare tainică de împlinit.

A doua zi se hotărî să înceapă îndată a-și clădi Casa Veșniciei. Se sfătui cu meșteri, își alese locul într-o parte ascunsă a dealurilor. Făcu el însuși niște planuri, porni lucrul numai cu oameni de încredere. Și se liniști, parc-ar fi învins de acuma puterea morții.

Peste doi ani închise ochii maică-sa Merit, nu atîta de bătrînețe, cît de jale pentru neuitatul Senusret pe care l-a iubit mult și cu care se învoiau în toate.

Și peste alți doi ani, un sol domnesc aduse nomarhului știrea că a murit faraonul. Orașul sfînt Abotu se cutremură de întristare, iar Unamonu se găti grabnic să plece la Nu-Ptah, la înmormîntarea celui ce a fost rege și la încoronarea celui nou. Neferura, cum află de plecarea lui, îl linguși și-l rugă să o ia și pe dînsa. N-a avut parte să iasă nici baremi pînă la Nut-Amon, deși e soție de nomarh și ar avea dreptul să se mai arate și ea în lume. Plînze și își blestemă soarta nenorocită. Toți bărbații își iau nevestele cînd e vorba de niște serbări așa de frumoase. Nu e nici slută, nici proastă, să fie osîndită a-și îngropa tinerețea în orașul unde nu întîlnești decît preoți și morminte. Vrea să cunoască și ea obiceiurile curții, să vorbească cu femeii faraonului.

Unamonu nu putu rezista. O luă.

3

Nu-Ptah, orașul domnesc, jelea zgomotos pe Kufu, vreme ce marii preoți ai zeului Amon pregăteau încoronarea principelui regal Dadefra, cel mai mare dintre cei treizeci și trei de feciori ai răposatului.

Unamonu fu găzduit în Casa Faraonilor, ca și ceilalți nomarhi sosiți. Moștenitorul tronului se afla de cîteva zile în templu, supunîndu-se curățeniilor obișnuite înainte de încoronare. Kafra, al doilea fecior al lui Kufu, se însărcinase cu primirea nomarhilor. Stătea toată ziua în mijlocul lor, vorbea cu fiecare, se interesa de mersul treburilor. Avea vorba buna și privirea de oțel. Unamonu îl îndrăgi.

În ziua încoronării orașul își întrerupse jalea. Toată lumea se îmbulzi pe ulițele strîmte și strîmbe, iar cei mai norocoși pe aleea dintre palatul regal și marele templu al lui Amon, pe unde trebuia să treacă cortegiul. Cînd apăru Dadefra, cu pschentul greu pe cap, cu mantia de fir pe umeri, iar în mîini cu toiagul și biciul zeului Osiris, orașul întreg izbucni într-un clocotitor strigăt de bucurie.

În sala tronului, în templu, pretutindeni, Unamonu urmărise numai fața noului faraon, lată, cu buzele cărnoase și umede. De pe frunte i se prelungeau mereu, împrejurul sprîncenelor, picuri de nădușeală, brăzdînd fardul gros cu care sclavele negre îi rumeniseră obrazii, în ochii măslinii avea oboseala și lîncezeala omului ce-și petrecea vremea numai în Brațele femeilor. Privindu-l, Unamonu simțea o ură ciudată împotriva faraonului. Căuta să o înăbușe și nu izbutea, își aduse aminte niște cuvinte pe care i le șoptise odinioară tatăl său despre moștenitorul tronului: „Dadefra mai mult iubește femeia decît pe Amon...” Apoi zvonul ajunsese demult pînă la Abotu despre Isit, fata unui rob, pe care Dadefra a luat-o în Casa Femeilor sale. Din pricina ei principele ocolește pe sora și soția sa, și o umilește. Isit l-a

fermecat cu farmece necunoscute, facîndu-l să poftească mereu alte femei, dar să nu se despartă de ea nici o noapte.

În timp ce înconjurau zidurile sanctuarului, Unamonu întrebă pe un preot din cortegiu:

— Faraonul are copii?

— Are trei, cu Isit — răspunse preotul uimit că un nomarh nu știe ceea ce știe ultimul sclav din Nu-Ptah. Un ospăț minunat sfîrși solemnitatea, în grădinile palatului, bogate în umbre de platani, cu pajiști tunse și înflorite ca niște covoare, cu bănci de sicomor și de marmură. Mese joase erau întinse pe marginile aleiilor, pentru căpeteniile breslelor și miile de slujitori ai Casei Faraonului. Chiar în fața palatului, pe terasa alba, se improvizase un chioșc uriaș, acoperit, unde se așezară nomarhii cu soțiile lor și toți sfetnicii regali cu marii preoți ai tuturor zeilor.

Dadefra apăru întovărașit de Marea Femeie, sora și soția sa, și de Isit, femeia inimii sale. Toata lumea se închină sărutînd pămîntul, dar în sufletul mai-marilor se ascunse anevoie mirarea că faraonul nici la ospățul încoronării nu s-a putut despărți de Isit. În loc să țină de mîină pe soția sa domnească, Dadefra își sprijinea brațul stîng pe umărul frumoasei ibovnice, care zîmbea triumfătoare și se uita peste mulțimea ploconită ca și cînd ea ar fi fost adevărata stăpîină a celor două țări.

Unamonu ședea la o masă aproape de masa faraonul cînd zări pe Isit, tresari parcă i s-ar fi împlîntat o săgea în inimă. Nu-și mai putu lua ochii de la ea. Îl cuprinse spaima care totuși îi mîngîia sufletul. „Isit... Isit...”

Îi umblă prin minte numele ei într-un vârtej sălbatec parc-ar fi căutat urmele unei amintiri ascunse undeva tainițele sufletului.

„O cunosc pe Isit... De unde o cunosc?” se întrebă deodată, încercînd să-și adune într-o grămadă toate clipele vieții, să poată alege pe cele lămuritoare.

Nu găsi nimic, dar simțămîntul stăruie, tot mai viu, umplîndu-i inima cu bucuria arzătoare a unei revederi de mult așteptate.

Isit stătu o clipă în picioare, înainte de a se lăsa banca așternută cu blănuri de lei, în stînga faraonului. O pană stufoasă de struț, albă, înfiptă în părul arămiu, buzele subțiri, culoarea sîngelui, nasul mic răsfrînt puțin ștremgărește... Rochia străvezie îi dezmiardă trupul. Gulerul de fir brodat cu pietre scumpe se rasfrînge pe umerii fildeșii, iar în fața i se odihnește pe sînii rotunzi ca două portocale. În picioare poartă sandale de aur.

Cete de sclavi alergau printre mese, cu tăvi grele încărcate de mîncări. Gîștele fripte întregi erau mai căutate și vinuri vechi în cupe cu doua torți pe care le umpleau mereu fecioarele slujitoare. Neferura era fericită, se simțea mai frumoasă ca toate femeile, rîdea și mîncă. Dezghiocînd cu degetele-i fine carnea albă de pe un piept de gîscă, șopti lui Unamonu:

— Pîinea noastră de semințe de lotus e mai bună ca asta de orz...

Unamonu n-o auzi. Strîngea în mîină o bucată zdravănă de friptură din care nici nu gustase. Se uita neconținut la masa faraonului, în neștire. Neferura îi mai zise ceva. Nu înțelese, dar își veni în fire.

„Isit are într-adevăr vrăji tainice” se gîndi îngrijorat.

Bău două cupe de vin, una după alta, și intră în vorbă cu un nomarh bătrîn despre Casa Veșniciei pe care și-o înălțase răposatul Kufu, sfîrșită de-abia acum un an, parcă faraonul și-ar fi presimțit moartea. Bătrînul mîncăcios, cu fața murdară de unsori și fărîmături de carne, cu ochii holbați de lăcomie, răspundea în monosilabe, înghițind după fiecare gură de mîncare cîte o gură de vin. De-abia cînd isprăvi halca de friptură i se deschise cheful de vorbă, pornind să povestească cum și-a clădit și el un mormînt scump în apropierea piramidei marelui faraon, ca să se odihnească în vecii vecilor lîngă stăpînul cel bun și drept. Unamonu nu-l mai putea asculta. Ochii lui sorbeau iar pe Isit care nici baremi nu-l văzuse. Apoi brusc întrerupse povestirea batonului, zicînd din toată inima:

— E frumoasă Isit, femeia regelui...

Nomarhul clipi șiret, întoarse capul s-o vază și murmură:

— Frumoasă. Și nu va îmbatrîni niciodată. Are treizeci de ani, a născut trei copii și iată, parcă-i o fecioară de cincisprezece.

Neferura prinse vorbele bătrînului, oftă și adaogă cu imputare:

— A, dacă aș afla și eu tainele ei! Unamonu le știe și nu mi le spune.

Unamonu se uită la ea mirat, parcă ar fi văzut-o întîia oară. Și îi veni în gînd, din senin: „Femeia asta mi-e străină, deși e sora și soția mea, iar Isit, deși mi-e străină, parc-ar fi adevărata mea soră și soție!” Gîndul i se păru ciudat, îl înfricoșă. Vrînd să-l alunge, își aruncă iar ochii la Isit care rîdea zgomotos și se răsfața în vreme ce faraonul îi mîngîia spinarea goală. Ura împotriva lui Dadeфра izbucni mai vie în inima lui Unamonu. Se zbuciumă parc-ar fi plănuț să se repeadă să scape pe Isit de alinarile unui dușman. Glasul Neferurei îl potoli :

— Vezi ce frumoasă e rochia mării favorite? Am să-mi fac și eu una la fel. Ce zici, mi-ar sta bine? Îți place tăietura mîneșilor în coadă de rîndunică? Uite cum o îmbrățișează Faraonul! O, și sărmana regină zîmbește trist și rabdă. Dar și ea e prea rece. Isit e mult mai dulce.

Atunci Isit, cu gîțul întins sub sărutarea regală, întoarse ochii spre masa unde ședea Unamonu, îi întîlni privirea și rămase deodată așa, cu buzele întredeschise și înflorite de surîsul zburdalnic. Unamonu de-abia acum îi văzu ochii mari, albaștrii ca cerul dimineții, cu genele lungi încărcate de fard, cu o strălucire misterioasă și ispititoare în care scînteiau amintiri din alte lumi. Privirea ei tulburată se odihni atît de lung asupra lui Unamonu că atrase atenția tuturor. Înșuși Faraonul se uită spre masa nomarhului din Abotu și șopti ceva Isitei, care avu o înfiorare parcă ar fi trezit-o dintr-un vis plăcut. Neferura observase privirea favoritei și se înroși de mîndrie cînd Dadeфра învrednici de asemenea cu o privire masa lor. Murmura încîntată:

— Ai văzut, Unamonu? Isit s-a uitat la mine. Și Faraonul. Dintre toate numai la mine s-a uitat. Sînt fericită.

Sclavii aduceau acum fructe și dulcețuri.

În fața mesei regale, în locul pătrat înadins lăsat liber, apăru dansatoarea Tantnuit, goală din cap pînă în picioare, cu un vâl roșu diafan în mîini, cu răsuciri de corp voluptoase, însoțită de cîntărețele din sistru, flaut și harpă. Ochii Faraonului se aprinseră văzînd trupul dansatoarei. O melodie

tărăgănată începu. Cîteva roabe tinere, ghemuite între cîntarețe, băteau din palme în tact rar. Tantnuit dansa cu mișcări de șolduri și tremurări de pîntece, învîrtind vâlul parcă s-ar fi apărat de îmbrățișări prea pătimașe. Dadefra o sorbea ,lingîndu-și mereu buzele, cu priviri lacome.

Apoi, cînd dansatoarea se grămădi la picioarele lui, la sfîrșit ,îi dăruî un inel de cornalină ,strîngîndu-i brațul puțin asudat.

Tantnuit nici nu apucase să iasă și piticul Danga, răsfățatul curții, se repezi înlăuntrul. Fu primit cu rîsete gălăgioase la care el răspunse scoțînd limba. Umblă în patru labe cu lătrături de cățel flămînd ,se dădu peste cap. Faraonul însă nici nu se uita la el acuma. Mînios că Dadefra nu îl ia în seamă ,piticul zbieră ceva într-o limbă sălbatică. În zadar. De-abia mai rîseră cîtiva nomarhi necunoscători ai cuviinței obișnuite la ospețele regale.

Veni un harap cu niște maimuțe învățate să joace ca oamenii după o muzică specială de fluier și tobe. Toată lumea se minuna afară de Dadefra. Nu-i mai plăcu regelui nici chiar meșteșugul străin cu doi papagali dresați să vorbească între ei despre Faraon și să strige la urmă : "Milioane de milioane de ani stăpînului Dadefra!"

Deodată Faraonul porunci cu glas aspru:

— Tantnuit!

Maestrul plăcerilor regale alergă desperat. Tantnuit, înfășurată într-o mantie de în , ședea între tovarășele ei, sub un palmier bătrîn, aproape. Cum o văzu iar, Dadefra se luminea la față. În mijlocul dansului ,spuse o vorbă reginei și alta favoritei ,se sculă, făcu semn dansatoarei ,o luă de mînă și apoi porniră toți patru spre poarta palatului. Plecînd, Isit se mai uită o data lung la Unamonu ,parcă ar fi căutat să-și umple ochii cu privirea lui .Faraonul cuprinse în mers mijlocul dansatoarei Tantnuit, pipăindu-i șoldurile goale cărnose. Se ridicară de pretutindenî murmure de ușurare:

— Dadefra a poftit pe Tantnuit .Dadefra a scăpat de vraja frumoasei Isit! Slăvit fie marele Amon!

Unamonu se bucura și nu-și dădea seama de ce ; i se făcuse un gol dureros în inimă cînd nu mai văzu pe Isit ,și totuși era vesel.

— Mereu s-a uitat la mine Isit, îi spuse la ureche Neferura ,triumfătoare. Dar dansatoarea Tantnuit e mai frumoasă și de-acuma ea va fi aleasa Faraonului.

Toate cuvintele pe care le auzea i se păreau înmuiate în fericire.

Serbarea continuă .Veniră alte dansatoare ,apoi luptătorii libieni. Unamonu privea și zîmbea mereu ,pierdut. La o masă alături, femeia nomarhului din Mes-Ra ,o bătrîna înăcrită ,zise cu glas tare:

— Faraonul va izgoni din Casa Femeilor sale pe Isit, cu toate că e mama copiilor lui, iar Isit va fi iar sclavă cum a fost și maică-sa ...

Unamonu prinse vorbele bătrînei . Îi plăcură atît de mult că-i venea s-o îmbrățișeze. Îi răspunse rîzînd încrezător :

— Așa! S-o izgonească faraonul! Am s-o cumpăr apoi eu pe Isit, s-o duc acasă la noi, la Abotu.

Î se încurcă limba parc-ar fi fost beat, deși nu băuse nici pe sfert cît ceilalți.

Neferura surîse foarte mulțumită că Unamonu se gîndește să-i cumpere ca roabă pe Isit, iubita faraonului.

4

A doua zi Unamonu se duse la marele preot al lui Osiris, despre care știa că cunoaște toate cele ce se petrec în casele faraonului. Trebuie să afle neapărat ce-i cu Isit sau barem să vorbească despre ea. Marele preot cunoscuse și iubise odinioară pe Senusret. Fiind guraliv din fire, nu aștepta decît să fie stîrnit. Încrezător în fiul lui Senusret, preotul își deschise larg inima, mai ales cînd veni vorba despre noul faraon.

— Nu sunt bune semnele! Dedefra e cu totul robit de femei, mormăi dînsul cu amărăciune; în loc să-l doară grijile cîrmuirii, se gîndește veșnic la poftele trupului nesăturat. Faraonul trebuie să fie asemenea lui Amon, zeul zeilor, și Dedefra nu-și poate stăpîni nici pornirile inimii.

Unamonu dădea din cap cu gravitatea cuvenită și chibzuia mereu cum ar putea întreba ce s-a făcut cu Isit? Preotul însă îi spuse singur cît de indignați sunt toți slujitori zeilor din pricina purtării noului faraon. Nu s-a mai pomenit de cînd lumea ca un domn al celor două țări să se arate cu ibovnica de mîină chiar la ospățul încoronării. Să aibă femei cîte îi dorește inima, dar să le păstreze în Pahimtu cum e obiceiul, pentru potolirea trupului. Și-apoi cum a plecat de la masă cu Tantanuit, lăsînd de rușine pe mai-marii țării, ca să se culce degrabă cu ea!

— E cu totul robit femeilor, gemu bătrînul iar îndurerat.

Atunci Unamonu zise cu glas care parcă voia să pipăie:

— Dar barem așa Dedefra a scăpat din mrejele vrăjitoarei?...

Preotul zîmbi îngăduitor:

— Crezi că-a scăpat? Nu cunoști pe Dedefra, tinere. N-a scăpat și nici nu poate scăpa. Isit i-a pătruns în sînge ca otrava dulce de care nimeni nu mai vindecă pe om. De cînd a luat pe Isit în Casa Femeilor sale, Dedefra a mai schimbat mii de femei, după toane. Toate au trecut, Isit a rămas.

— Dansatoarea Tantanuit e prea frumoasă, îngîină Unamonu cu o strîngere de inimă.

— Numai trupul ei e frumos, pe cînd Isit are și sufletul frumos! răspunse bătrînul apăsător.

— Isit... șopti Unamonu stîns parcă i s-ar fi topit încet toate nădejtile.

— Tantanuit poate fi bună pentru o noapte, dar Isit pentru toată viața! urmă preotul.

— Faraonul trebuie să alunge din Casa Femeilor sale pe Isit, zise nomarhul cu o lucire de mînie în ochii speriați.

— Niciodată! După fiecăre femeie nouă, Dedefra se leagă mai mult de Isit!

Unamonu îngălbeni. Se uita la marele preot ca și cînd i-ar fi cerut îndurare. Bîlbîi apoi îngrozit:

— Trebuie să-o alunge!

— Trebuie? făcu atunci bătrînul zîbind puțin batjocoritor. Afla dar că adineaori am văzut în grădina palatului, pe Dedefra, în chioșcul de sicomor,

împreună cu Isit. El o ținea pe genunchi și o săruta, iar ea de-abia răspundea la mîngîierile lui...

Preotul nici nu observa cum se clatină din picioare Unamonu, parcă i-ar fi venit amețea. Continuă să-i povestească întâmplări din căsnicia faraonului, să compătimească apoi pe regina care n-a avut norocul să fi născut barem vreun copil, să laude în sfîrșit pe Kafra și să regrete că răposatul faraon n-a lăsat moștenitor pe Kafra, spre binele și mărirea țării.

Unamonu nu mai auzea nimic, ca și cînd ar fi mîncat din carnea spurcată a peștelui oxirinx care a înghițit bărbăția binefăcătorului Osiris. De-abia seara își veni în fire, zicîndu-și că marele preot e un zezec care torăie verzi și uscate, și că Isit, orice-ar fi, nu mai poate rămînea în Casa Femeilor lui Dedefra.

Marea Femeie a Faraonului pofti la o petrecere, în casele ei pe toate femeile nomarhilor. Neferura se găti de dimineață pînă după amiază, își puse toate podoabele. Voia să fie iar cea mai frumoasă, cum își zicea că a fost și la ospățul încoronării. Se întoarse de-acolo la Unamonu strălucitoare de fericire:

— Am fost fermecătoare, iubitul! Am petrecut minunat! Toată lumea m-a admirat. Cîteva femei de-ale faraonului au chemat pe loc sclavele să-mi vadă rochia, să le facă și lor rochii la fel...

Unamonu o așteptase înfrigurat. Spera să afle ceva despre Isit. Neferura îi povesti amănunțit cum a cunoscut pe toate cele optzeci și opt de femei ale lui Dedefra, silindu-se să-și amintească numele lor și mai cu seamă rochiile și podoabele fiecăreia. Regina nu-i prea plăcuse; o găsisese într-adevăr prea rece și tristă. Bărbatul, nerăbdător, întrebă:

— Dar Isit? A izgonit-o faraonul?

Neferura îi aruncă doar o privire disprețuitoare, ca și cînd întrebarea nici n-ar merita răspuns. Mai vorbi un răstimp despre sandalele reginei și pe urmă trecu la Isit. Unamonu suspină.

— Mai toată vremea numai cu mine a stat Isit! zise femeia cu mîndrie. Nu-ți spuneam eu la ospăț că se uită mereu la mine? Chiar așa a fost. Mi-a mărturisit Isit că eu am fost cea mai frumoasă!

Unamonu tremura. Inima îl îndemna să-i pună deodată mii de întrebări, îi era frică să nu-i ghicească taina Neferura. Tăcea și-i sorbea cuvintele.

— M-a întrebat și de tine — urmă Neferura, strîngînd buzele cam ironic. Parcă-i era rușine să vorbească despre un biet nomarh. Ai avut noroc că i-am plăcut eu mult de tot! Ca să mă măgulească pe mine, m-a întrebat mai de multe ori și despre tine. Vezi, ce înseamnă să ai o femeie isteța și frumoasa cum sunt eu? Și cît de puțin m-ai prețuit tu pînă acuma! N-ai merita să faci atîtea sacrificii pentru tine, Unamonu!

Bărbatul murmură cu o pizmă ce i se vedea pe față:

— Fericită ești tu, Neferura!

— Sunt cum mi se cuvine să fiu! zise femeia privindu-l de sus. Îmi pare însă rău că nu rămînem aici!

— Pînă la înmormîntarea lui Kufu trebuie să stăm...

— Eu vorbeam să rămînem aici totdeauna — făcu Neferura. Păcat că nu se poate. Isit m-a întrebat de ce nu venim în Nu-Ptah, că doar tu ești

prietenul faraonului. Nu știa frumoasa că soarta te-a osîndit să trăiești în Abotu. Se îmbiase chiar să vorbească faraonului să ne aducă la curte , să-ți dobîndească vreo dregătorie potrivită.

— S-a îmbiat Isit? întrebă Unamonu cu o izbucnire de bucurie care se înecă însă repede în amărăciune. Adăugă trist : Adevărat, nimeni în lume, nici chiar faraonul, nu mă poate smulge din marele templu al Celui Bun. Numai moartea.

— I-am spus și totuși ea a mai stăruit , zise femeia. Mă iubește mult de tot, nici nu-ți poți închipui cît mă iubește. E o ființă nespus de drăgălașă. Nu mă mir că Dadefra îi zice „stăpîna gingășiei” și o ține ca ochii din cap !

— Lumea spunea că are s-o alunge — oftă Unamonu, fără speranță.

— Mai curînd va alunga faraonul pe toți preoții și mai-marii țării decît să se despartă de Isit! răspunse Neferura cu o siguranță ce nu mai îngăduia nici o îndoială.

Unamonu era zdrobit. Visul, pe care și-l făurise dintr-o vorbă auzită întîmplător, care înflorise în sufletul lui ca o lume aievea, se destrăma. În inimă însă îi rămase dorul după Isit ca un cărbune aprins. Rătăcea pe ulițele murdare, printre oameni urîți și gălăgioși, îmbrăcați în zdrențe, prin alelele grădinilor palatului, grăbit și speriat parc-ar fi căutat ceva pierdut pentru totdeauna. Apoi, din senin, a doua zi întrebă pe Neferura:

— Cum i-e glasul?

— Glasul reginei? se miră femeia neînțelegînd îndată.

— Nu... șovăi Unamonu. Nu al reginei...

— Vorbești de Isit — rîse Neferura. Cald și dulce parcă te mîngîie.

Mai trecu o zi pînă ce Unamonu întrebă iar:

— Era veselă?

— Isit e veseliea întrupată , îl lamuri Neferura. Dar inima ei oftează des. Așa e inima, niciodată nu se mulțumește cu ce are.

— Poate că nu-l iubește pe Dadefra? îndrăzni Unamonu.

— Care femeie n-ar iubi un rege?...

Unamonu nu mai avea odihnă. Zile întregi pîndea primprejurul porților grele ce despărteau Casa Femeilor regale de atingere cu lumea bărbătească. Nădăjduia s-o zărească. I s-ar fi astîmpărat inima întîlnindu-i barem o privire. Încercă să intre în vorbă cu paznicii scopiți, care însă, de frica morții, îl izgoniră ca pe un sclav pribeag.

În sfîrșit sosi ziua înmormîntării răposatului Kufu. Ca nomarh al orașului sfînt unde a înviat din morți blîndul zeu Osiris, Unamonu avu rol de frunte în desfășurarea ceremoniei și îndeosebi la ritul deschiderii gurii. Se încurcă totuși în litaniile pe care le știa bine de mic copil. Ochii lui descoperiseră pe Isit printre celelalte femei regale. În tot timpul slujbei săvîrșite în templul nou ce se ridicase lîngă Casa Veșniciei lui Kufu, nu se mai gîndea decît să-i audă glasul, chiar de-ar fi să-și piarză pe urmă fericirea sufletului în viața de dincolo. Se bucură cînd mumia faraonului dispăru în pîntecele piramidei uriașe.

Mii de vaci și mai multe pasări fură jertfite spre a dobîndi, pentru sufletul mortului, mila Celui ce iubește dreptatea. Mii de mii de oameni înconjurau

Casa Veșniciei care părea un munte de lespezi lucitoare. Ospățul pomenilor mulțumi toată lumea. Fumul sacrificiilor acoperea câmpia întreagă, ca un nour albastru, și cobora pînă peste apele Nilului sfînt. Mii de preoți mari și mici împărțeau bucăți de carne sfințită norodului lihnit de foame și totuși certăreț.

Faraonul oferea, chiar cu mîinile sale sfinte, bucățile cele mai bune din vaca cea mai grasă frunțașilor țării, începînd cu Marea Femeie Regală, urmînd cu prinții, frații săi, cu femeile casei sale. Unamonu, ca mare stăpîn peste marele templu al marelui Osiris, dădea mînă de ajutor faraonului. Acuma era fericit. Putea vedea de aproape pe Isit, care a stat toata vremea acolo, lîngă Dadefra și lîngă el. Uneori mantia lui albă atinge haina ei albastră și fină ca pînza de păianjen. S-au privit întîi lung, citind fiecare în ochii celuilalt bucuria inimilor ce s-au regăsit după despărțiri de milioane de ani. Fețele lor erau luminate de sclipirea ochilor care se mîngîiau. Apoi faraonul a întrerupt farmecul cu o întrebare. Isit răspunse și Unamonu îi auzi doar glasul, fără a înțelege cuvintele. Fericirea îl amețea, își dădea seama că de s-ar mai uita la ea, nu-și va putea stăpîni patima și o va îmbrățișa în fața lumii întregi. Nu mai cutează un răstimp să întoarcă ochii spre dînsa. Simțea însă mereu privirea ei pe obrazii lui, pe pieptul lui, pe mîinile lui care tremurau ciopîrțind un șold rumen de vacă sacrificată. Apoi însetat după inima ei, ridică iar pleoapele, îi întîlni zîmbetul fierbinte. O văzu cum ținea în mînă o felie de friptură din care de abia gustase. Văzu bine chiar locul de unde au mușcat dinții ei mici, albi.

Mîinile faraonului erau unsuroase de carnea ce o dăruia, în semn de prietenie, frunțașilor dintre frunțași. Unamonu tăia bucățile cu dibăcie, deși cuțitul îi juca în mîna. Deodată însă, tocmai cînd se uita pierdut la Isit, îl deșteptă o durere ascuțită în arătătorul stîngii. Tăișul cuțitului îi pătrunsese pînă la os. Scoase un țipăt scurt, înăbușit. Sîngele țîșnea din rană. Dadefra se întoarse spre el, văzu și surîse. Isit, speriată, se repezi întrebînd:

- Te-ai tăiat rău?
- M-am zgîriat puțin — bolborosi Unamonu cu ochii în ochii ei.
- Totuși, să te leg! adaugă Isit aruncînd o privire rugătoare faraonului.
- Leagă-l! porunci Dadefra.

Unamonu zîmbea uluit. Nu-l durea nimic și se uita doar la Isit, care, avînd felia de carne în mînă, nu știa ce să facă. Îi veni el în ajutor. Cu același cuțit tăie o fîșie din mantia-i albă și o întinse frumoasei Isit. Ea o luă, dar rămase tot atît de încurcată. Atunci Unamonu puse cuțitul pe altarul de piatră și apucă lacom carnea din mînă ei. Isit rîse. Rîsul ei era ca o picurare de grăunțe de argint. Legîndu-l, îi șopti :

- Te doare?
- Nu! răspunse Unamonu tainic.

Atingerea degetelor ei calde îi dădea fiori de beție. Îi simțea respirația ușoară pe mîna murdară de grăsimi și roșită de sînge. Suflarea ei era ca umbra sicomorului în arșița verii. Cum stătea puțin aplecată peste brațul lui, îi vedea umerii plini și, sub rochia ce-i dezvelea gîtul, rotunjimea sînilor. În nări sorbea mirosul trupului ei mai amețitor și mai dulce ca toate parfumurile

înti.

— Cum te cheamă? îl întrebă pe urmă Isit, îndreptându-se, privindu-l în adîncul ochilor, în vreme ce degetele ei pipăiau ușor mîna lui înfășurată.

— Unamonu din Abotu — zise dînsul domol și înfricoșat de bătaile inimii sale.

— Unamonu! repetă ea cu glas visător, parcă dincolo de sunetul cuvîntului ar fi simțit adierea unei amintiri. Isit se retrase apoi la locul ei și rămase gînditoare, cu buzele repetînd mereu, fără glas, numele lui. Unamonu își privea mîna stîngă pe care o mîngîiaseră degetele ei, îngrijorat numai să nu-i dispară urmele. Apoi văzu felia de carne în mîna dreaptă, văzu urmele dinților ei. Mușcă brusc în același loc, cu o lăcomie sălbatecă, încercînd așa să-și mulcomească pofta inimii. Isit îl zări. În ochii ei ca cerul lucea soarele bucuriei.

5

Peste cîteva zile avea să plece acasă, cu Neferura la Abotu. Se îngrozea. Toți cei patruzeci și doi de nomarhi își luară rămas bun de la faraonul Dadefra, sărutînd de șapte ori pămîntul. Faraonul le porunci să înceapă degrabă numărătoarea vitelor.

Unamonu nădăjduse să mai vadă pe Isit. Trebui să pornească pe Nil în sus cu nădejdea sfărîmată. Începuse vîntul de miazăzi parcă ar fi vrut să oprească corabia care îndepărta pe Unamonu de dragostea inimii lui. Pe cît era corabia de încărcată cu daruri de-ale faraonului pentru marele templu al lui Osiris, pe atît de împovărat de dureri era sufletului nomarhului. Treizeci și trei de perechi de lopeți sfîrticau apele rîului sfînt vîltoare de mînia vîntului fierbinte. Unamonu ședea afară, în arșiță, pe scaun înalt, cu fața spre orașul în care rămînea Isit. Nemișcat, înfășurat în mantia albă, cu mitra albă în cap, părea un Osiris fără barbă sfîntă. Privirea lui cerceta chinuită orizontul, deși era mult de cînd templele, palatele, grădinile pieriseră ca închipuirile unui vis frumos care se spulberă cînd deschizi ochii. Două sclave negre se sileau să-l apere de sulile soarelui, făcîndu-i mereu vînt cu niște apărătoare uriașe de papyrus.

Coborî noaptea și Unamonu rămase singur, în același loc, pe același scaun. Zadarnic îl chema Neferura în chioșcul unde li se pregătise pat moale și masă bogată. Singurătatea îl ispitea. Tăcerea o măsura plescăitul regulat al lopeților precum sclipirile stelelor pipăiau puterile întunerecului. În urechile lui răsuna din ce în ce mai limpede glasul ei pîna ce auzi, repetate de mii de ori, cuvintele pe care i spusese ea. Acuma cuvintele acelea parcă aveau înțelesuri multiple, în ele parcă s-ar fi topit toată iubirea lor. Mîna stîngă îi era legată de aceeași fîșie pe care i-o potrivise acum șapte zile. Tîrziu, privind oglinda apei cu licăriri misterioase îi apărură din valuri însăși Isit, albă, zîmbitoare. Se apropia cu legănări de șolduri și cu o strălucire pătimașă în ochii ca două stele. I se părea mai ademenitoare decît zeița Isis, cea ocrotitoare a iubirilor și a tainelor. Unamonu întinse brațele, însetat. Chipul dispărură ca o vedenie înșelătoare.

Acasa, tristețea i se încuiba în suflet ca frigurile cele rele în oase. Neferura credea că e bolnav și rugă pe marele rekh-akhet, care cunoștea toate leacurile, sa redea lui Unamonu sănătatea și veselia. Nomarhul află și fu cuprins de bănuieli: poate că într-adevăr Isit l-a fermecat cu vreo vraja, precum a fermecat și pe Dadefra? Își aminti cum a mâncat carnea din care mușcase ea. Alergă în sanctuarul templului, mormăi acolo toate formulele mîntuitoare de farmece, înghiți din toate zămurile sfințite cîte o gură. Dar noaptea următoare Isit îl dojeni în vis: „Așa mă iubești?” și Unamonu avu remușcări și plînse în taină că și-a pîngărit iubirea.

Pe urmă își atîrnă speranțele de marea sărbătoare a bunului Osiris. Noul faraon are să vie la Abotu cu toata curtea, după obiceiul din strămoși. Va veni și Isit. Cu cît se apropia luna Choiak, cu atît Unamonu se înviora. Dadefra sosi fără femei. Nomarhul cunoscuse atunci toate sfîșierile deznădejdi, precum Neferura gustă toate mulțumirile bucuriei. Era unica femeie de neam mare. Faraonul îi vorbi numai ei ca unei surori de sînge; la ceremonia marelui mister înfățișă pe zeița Isis. Mai avea o singură dorință: s-o îndrăgească Dadefra și s-o ia în Casa Femeilor sale pentru totdeauna.

Același mare preot care îi vorbise lui Unamonu despre Isit, în curtea templului osirian din Nu-Ptah, îi povesti acum frămîntările cele mai noi din casa faraonului. Regina s-a săturat de umilințe. „Dacă merge și Isit la Abotu, eu rămîn acasă!” i-a zis în față faraonului, îndemnată în ascuns către vrednicul Kafra. Faraonul s-a mîniat și era să vie într-adevăr numai cu Isit și celelalte femei, iar pe Aia s-o lase acasă. Ar fi fost o rușine fără seamăn. În ultima zi, spre fericirea celor două țări, Dadefra a ascultat rugăciunile marilor preoți și n-a mai adus pe Isit, dar nici pe regină.

Unamonu ascultă povestirea preotului pînă la capăt, apoi îi întoarse spatele fără o vorbă, încît bătrînul se înfurie și-i strigă în gura mare:

— Necuviinciosule!

Înainte de a pleca înapoi, Kafra, care însoțise pe rege la marea sărbătoare, luă deoparte pe Unamonu să schimbe cu el cîteva cuvinte în patru ochi. Nomarhul spera iar în vreo taină care i-ar putea hărăzi pe Isit. Kafra însă îl ispită mai mult din ochi parc-ar fi vrut să-i citească în suflet ceva. Unamonu avu o nouă dezamăgire. Kafra îl întrebă despre revărsarea Nilului, despre retragerea apelor, despre culesul viilor... Nici măcar nu pomeni de Isit.

Acum Unamonu se găsea fără nici un sprijin. Doar vreo minune l-ar mai putea apropia de Isit. Începură îndoielile. Poate că ea nici nu se mai gîndește la dînsul. A răstălmăcit el niște cuvinte nevinovate ale ei și a ajuns să-și închipuie că marea favorită a faraonului ar fi în stare să se coboare pînă la el. Suferă din pricina prostiei lui. Își aduse aminte cum i-a spus Neferura că Isit a întrebat-o despre el și totuși la înmormîntarea lui Kufu a rămas pe gînduri, cînd i-a spus numele, parcă nu l-ar fi auzit niciodată.

Hotărî să și-o smulgă din inimă, își zise că trupul lui pofteste cu patimă bolnavă trupul alesei faraonului, ca să găsească plăcerea trecătoare pe care nu i-o mai poate dărui sora și soția sa Neferura. Plăcerea aceasta ușoară însă poate s-o caute la alte femei. Tatăl său Senusret, pregatindu-se pentru marea preoție, îl învățase să disprețuiască poftele trupesti și să nu vază în femeie

decît mijlocul de-a avea urmași care să-i păstreze neamul. De aceea nici n-a cunoscut altă femeie afară de Neferura.

Începu să caute femei. Cînd aduse în casă pe cea dintîi Neferura îngălbeni. Se lăudase către prietene că Unamonu ar muri mai bine decît să o împartă pe ea cu alte muieri. Era singurul nomarh care nici nu avea Pahimtu. Ce nevoie de Casa Femeilor, cînd nu dorea nici o femeie? Îl ocări, plînze, leșină, Unamonu parcă era de piatră. Porunci îngrijitorului caselor să-i pregătească degrabă un Pahimtu. Femei cea noua era frumoasă și foarte tînără; o alesese pentru asemănarea ei cu Isit. Era fata unui preot mărunț al marelui templu. Toată familia se bucură și slăvi pe buna Isis că a trimis odraslei lor un noroc așa de mare. Peste șapte zile Unamonu se satură de trupul ei. O păstră însă în Pahimtu și o copleși cu daruri.

Puse pe păstorul tainelor să-i găsească alta .I se mai aduse o fecioara, mai drăguța, mai fragedă .

Cînd avu șapte femei în Pahimtu, lui Unamonu îi trecu prin minte ca mulțumirea plăcerii trupești nu astîmpără focu inimii. Nu se dădu bătut. Voia să ucidă în sufletul său pe Isit cu orice preț. Trebuia să nimerească o femeie care s-o înlocuiască barem. Pe care o poftea, o lua. Nici nu le mai aducea în Casa femeilor. Își împlinea pofta unde se întîmpla .Nu mai alegea .Între sclavă și stăpînă nu e deosebire. E aceeași femeie.

Totuși cu cît schimba mai multe, cu atît golul din inima creștea. Isit îl urmărea pretutindeni, ziua și noaptea. Apoi într-o bună zi, pe neașteptate, porni spre Nu-Ptah cu o barcă ușoară și iute ca săgeata de argint. Se duse la Dadefra și-i ceru voie sa dea numele "Bunatatea Faraonului Dadefra ,fiul lui Kufu" unui canal mare ce plănuise .Faraonul primi bucuros. Unamonu însă n-avu nici o bucurie. Nu izbutise să zărească pe Isit .Ba mai află că Faraonul, spre a o feri de mînia reginei Aia, a clădit un palat nou, în mijlocul unei grădini minunate ,înadins pentru Isit. Acolo nu poate pătrunde nimeni afară de Dadefra .

6

Șase ani se chinui Unamonu, nomarhul din Abotu. Se ducea din cînd în cînd la Nu-Ptah, se apropia de palatul alb, așteptînd minunea. S-a împrietenit cu marele scrib Tetunu, purtătorul pecetii regale și paznicul tainelor faraonului. Îi aducea daruri scumpe și, prin cuvinte meșteșugite, îi smulgea vești despre Isit, căci Tetunu o vedea uneori. Află că Isit, din veselă și zburdalnică ce era, s-a făcut gînditoare și mohorîță parcă inima ei ar fi roasă de o durere ascunsă. Unamonu se mîngîia. Isit îl dorește. Isit din pricina lui e întristată.

Neferura își recîștigase mulțumirea de cînd Unamonu renunțase la celelalte femei, deși le mai ținea în Pahimtu. Îi cerea însă, de cîte ori pleca la Nu-Ptah, s-o ia și pe dînsa.

În cele din urmă îi împlini dorința socotind că, prin Neferura, va ajunge la Isit. Marele scrib îl sfătui sa se potolească. N-ar fi bine să se amestece în cearta din familia faraonului. Dacă s-ar duce Neferura la regina Aia, s-ar putea supăra faraonul; dacă ar pătrunde la Isit, s-ar mînia regina și toți

prietenii ei, în cap cu viteazul Kafra. Cei mici să nu se bage în neînțelegerile celor puternici. Unamonu stăruie, își plăsmuise prea multe speranțe. Neferura trebuie să vorbească cu Isit. Puțin îi pasă de supărările reginei. El numai pe Dade fra vrea să-l slujească. Faraonul e stăpînul lui. Tetunu se înduplecă. Dade fra, prin mijlocirea lui, îngăduie bucuros soției nomarhului din Abotu să cerceteze pe Isit în casa iubirii regale.

Neferura se minună de bogățiile ce le văzu acolo, dar și mai mult de primirea ce i-o făcu Isit. Parc-ar fi fost surori, așa o îmbrățișă și o cinsti. Era drăgălașă ca și acum șase ani, dar în ochii albaștri plîngea o taină chinuitoare. Vorbiră despre multe nimicuri și mai ales despre solemnitățile de odinioară care le-au prilejuit puțința să se cunoască și să se împrietenească.

— Unamonu ce face? Întrebă apoi deodată Isit cu glasul mai dulce.

Neferura îi poveste cum s-a schimbat Unamonu, parcă ar fi mereu bolnav. Isit avu o tresărire. Ochii i se umplură de lacrimi.

„Atît de mult mă iubește că o înduioșează chiar suferința soțului meu!” se gîndi Neferura, măgulită.

Isit nu se plîngea de singurătate. Avea mii de sclave și faraonul îi ghicea toate dorințele și i le împlinea cu bucurie.

— Mă iubește prea mult faraonul, zise Isit cu un suspin. Din pricina mea nu poate iubi pe sora sa regală. Eu nu sunt vinovată cu nimic! Sunt o biată femeie. De cîte ori nu l-am rugat în genunchi să se întoarcă la Aia, iar pe mine să mă lase în voia soartei! Nu-i cer nici măcar să mă păstreze în Casa Femeilor sale. Degeaba! Mai curînd zice c-ar da foc tuturor orașelor din cele două țări, decît să mă piardă pe mine.

Pînă ajunseră acasă, Neferura trebui să-i povestească totul lui Unamonu, de zeci de ori, vorbă cu vorbă. Ascultînd-o sufletul i se luminează. De-acuma era sigur că Isit înfățișează însăși taina ființei lui. Fără ea, viața lui nu putea avea înțeles, nici aici, nici în alta lume. În ochii ei e strălucirea luminii lui Osiris. Numai unindu-se cu ea, s-ar topi în sînul marelui zeu. Isit e talismanul nemuririi lui, precum el e cheazășia eternității pentru ea.

De-abia amîndoi, împreună, alcătuiesc un suflet divin vrednic să contemple veșnicia. Iubirea lor e iubirea în Osiris, fericirea fericirilor și taina tainelor.

Trebuie să smulg cu orice preț pe Isit din temnița iubirii faraonului! Își zise Unamonu.

Se închise în odaia vrăjilor care se afla în dosul sanctuarului. Era hotărît să încerce puterea unui hekau despre care însemnările sfinte spuneau doar atîta: „Dărmă țările și coroanele!” Nimeni nu îndrăznea să dezlănțuie vraja aceasta, căci cerea moartea vrăjitorului însuși. Unamonu îndrăzni. Fără Isit, viața lui nu mai merita frica morții. Topi zece tabonu de aur curat, îl amestecă cu șapte picături din sîngele său și făcu o statueta întruchipînd pe Isit. Apoi o ascunse într-un palat miniatură, asemănător casei albe în care trăia marea favorită. Șaptezeci de zile în șir, de cîte șapte ori pe zi scotea chipul ei de aur din închipuirea de palat, mormăind de cîte șapte ori cuvinte vechi pe care nici el nu le înțelegea. La sfîrșit sfărîma palatul cu un ciocan de argint, iar statueta o topi din nou și o prefăcu într-un lăntșor pe care și-l

atîrnă după gît, ca să-l poarte pînă la împlinirea vrăjii.

A doua zi sosi în Abotu o veste grozavă: a murit regina Aia. Unamonu își frecă mîinile în ascuns:

— Iată puterea neîncercatului hekau!

Porunci să-i pregătească marea corabie cu trei pînze și porni îndată spre Nu-Ptah. Înainte de a se arăta în zare orașul Mes-Ra, întîlni un șir lung de vase iuți, venind tocmai dinspre miază-noapte. Steagul lui Kafra flăcăia pe toate corăbiile. Unamonu nu pricepea: cum pleacă tocmai Kafra de la înmormântarea reginei Aia? Totuși voia să-și continue calea. I se făcură semne să oprească. Fu chemat pe vasul lui Kafra. Îi vorbi însuși principele:

— Faraonul a otrăvit pe Aia, Marea Femeie Regala, sora lui și a mea, ca să ridice pe tron, în locul ei, pe Isit, aleasa inimii sale. Viața mea și a tuturor odraslelor marelui Kufu se află în primejdie mare. Dadefra vrea să ucidă pe toți cei din neamul faraonilor, să dăruiască amîndouă țările copiilor săi cu Isit. Marii preoți din Nu-Ptah s-au cutremurat de atîta nelegiuire și m-au îndemnat pe mine să mîntuiesc țările lui Amon de stăpînul stăpînit de o sclavă fără minte. Iată de ce am plecat. Și te întreb, Unamonu, ca să răspunzi îndată, mergi cu mine ori cu nelegiuirea?

— Merg cu tine! zise Unamonu fără șovăire.

— Te-am crezut dușmanul nostru — urmă Kafra, mulțumit. Soția ta a fost o dată la Isit, în casa iubirii regale. Acuma vom uide pe Dadefra și vom restabili domnia dreptății!

Unamonu strălucea de bucurie. Se împlinea puterea vrăjii descătușate. Dacă va muri Dadefra, Isit va fi scăpată și va fi a lui.

— Toți nomarhii țării de miază-zi sunt de mult de partea noastră, adaogă Kafra. Tu singur ai tăcut. Acuma ne ducem la vest, să adunăm oștire multă, să ne gătim de lupta. Pînă în șaptezeci de zile trebuie să izbîndim!

7

Un an și jumătate se zvîrcoli războiul pînă ce, într-o ciocnire cruntă, aproape de Mes-Ra, oștile faraonului fură zdrobite și împrăștiate. Dadefra însă fugi la Nu-Ptah să strîngă în grabă oaste nouă.

Kafra, înainta falnic spre miazănoapte, doborînd în trecere templele ridicate de Dadefra. Odată cu moartea regelui nelegiuit, voia să piară toate urmele trecerii prin lumea aceasta. În fața orașului Nu-Ptah, dădu peste oștirile noi ale faraonului. Se încinse o bătălie mai crîncenă; începută îndată după răsăritul soarelui, ținu o jumătate de zi. Dadefra cu oastea sfărîmată, fu pus pe fugă, încît nu se mai putu opri pînă în spatele piramidei sale neisprăvite unde avea să învingă sau să moară.

Unamonu adusesese lui Kafra cei mai buni ostași și cele mai multe bogății. De aceea era mîna dreaptă și sfetnicul cel mai ascultat al principelui. Înverșunarea pentru zdrobirea cît mai grabnică a lui Dadefra, Unamonu o întreținea. Întîrzierile îi frigeau inima. I se păru lung sorocul de șaptezeci de zile; soarta n-a îngăduit biruința cea mare nici după ce au trecut de două ori șapte luni. Nerăbdarea lui sporea cu cît se apropia de orașul Nu-Ptah. Îl cuprindeau clipe de groază: dacă în vîlmășagul războinic ar fi omorîta și

Isit? Îi era frică alteori să n-o fi luat cu el Dadefra, să cadă în mâinile ostașilor însetați de măcel. Bucuria fiecărei victorii îi era amărită: oare n-o fi și ea printre cadavrele pe care le batjocoreau învingătorii răzbunători? Descosea furios pe toți prizonierii: „Unde-i Faraonul?... Dar Isit?" Oamenii tremurau, bîlbîiau, nu știau nimic, își așteptau moartea cu torturi grele. Unamonu îi ucidea, crezînd ca sîngele lor va astîmpăra setea inimii lui chinuite.

Iscoade veniră cu vestea ca Dadefra a pus să ardă mumia reginei Aia și a-i risipi în vînt cenușa. Kafra răcni:

— Tot astfel va pieri Isit!

Unamonu auzi și înmărmuri. Atunci străduințele și nădejdlile lui trebuie să se prăbușească. Așteptă să se mai mulcomească mînia lui Kafra și apoi îi ceru să-i dăruiască pe Isit.

— Sufletul meu are nevoie de Isit! stăruie Unamonu.

Kafra văzu o înflăcărare ciudată în ochii lui. Înțelese că nomarhul are de gînd să-și îplinească o răzbunare mare. I-o făgădui. Grosul oastei ocoli orașul faraonilor, îndreptîndu-se pe urmele lui Dadefra. Unamonu își opri o ceată bună de soldați:

— Mergem să găsim pe Isit!

— Dacă cumva n-a luat-o Dadefra! răspunse Kafra, despărțindu-se.

Unamonu simți un ac în inimă. Intră în oraș. Întîlni un preot.

— Isit!... Unde-i Isit! strigă Unamonu.

— Faraonul n-a mai avut vreme s-o ia... Isit a rămas în casa iubirii! zise preotul, ploconindu-se pînă la pămînt.

Ulițele erau pustii. Oamenii înfricoșați se ascundeau. Ici-colo fugari răzleți din oastea lui Dadefra încercau să dobîndească îndurare, aruncîndu-se cu fața în țărînă în semn de supunere. Biruitorii îi măcelăreau ca pe niște vite de jertfă, își muiau armele în sîngele fierbinte.

În sfîrșit Unamonu zări zidurile albe care împrejmuiă casa iubirii regale, și, printre coroanele de palmieri și sicomori, terasele înflorite ale coperișului. La poarta cea mare era o grămadă de oameni. Poate că alte cete de ostași au sosit acolo mai de mult și atunci Isit...

Începu să alerge. Cîțiva soldați tineri, agităndu-și lăncile cu vîrfurile de bronz ruginit de sînge, îl întrecură. În urma lui pașii celorlați veneau greoi, amestecați cu gîfiieli obosite, cu vorbe murdare și rîsete grosolane. Era acum în mijlocul cetei, înconjurat de trupuri goale de la brîu în sus, lucitoare de sudori, cu arcuri lungi pe umeri și tolbe de săgeți în spinare. Încotro întorcea privirea, întîlnea numai oameni.

Apoi deodată se poticni parcă cei din față s-ar fi izbit de un zid. Ceata se risipi. Unamonu se repezi înainte. Poarta cea mare era numai la vreo cincizeci de pași. Cîțiva ostași de-ai lui, străpunși de săgeți, se zvîrcoleau în nisip, gemînd și văitîndu-se. Un pîlc de dușmani înarmați dispăru pe poarta: care se închise cu zgomot greu de bronz.

Unamonu alergă spre poartă, cuprins de spaimă, răcnind către soldații vrăjmași ce se iveau pe zidurile grădinii:

— Dați-mi pe Isit și vă dăruiesc viața!

— Vino să ți-o iei! răspunse un glas gros, batjocoritor, urmat de rîsetele

celorlaltă.

În aceeași clipă Unamonu auzi șuier de săgeți împrejurul sau. Se opri năuc. Oamenii lui năvăliră asupra porții, în vreme ce arcașii trăgeau în cei de pe ziduri, silindu-i să se ascundă. Lovituri de pumni, de mînere de săbii răbufneau în poarta de cedru întărit cu benzi de bronz. Cîteva topoare începură să sfîrtice așchii. Bolovani grei, aruncați dinlăuntru, întrerupeau truda celor de afară, întăritîndu-i în sălbătăcie. Unamonu, desperat, în mantia-i albă tivită cu lotuși de aur, cu blana de panteră pe umăr, își frîngea mîinile, umbla de ici-colo, zorindu-și ostașii să spargă poarta mai degrabă și dorind totuși să nu izbutească, de teama ca nu va putea scăpa pe Isit de furia lor. Glasuri aprinse se întreceau în sudălmii:

— Isit, zdreanță faraonului, să vie aci!... Ea ne trebuie!... Eu am s-o sugrum cu mîinile mele!... Eu am să-i rad sîinii cu sabia asta!... Nu însă înainte de a-mi fi făcut eu pofta cu ea!... Vreau să trec și eu pe unde a trecut Faraonul!... Și eu...

Toate cuvintele lor erau cuțite în inima lui Unamonu. Se amestecă printre ei, să fie barem acolo cînd se va prăvăli poarta, să alerge înainte, s-o apere pe Isit. O piatră îi zdreli umărul. Nu simți durerea, într-atîta grija pentru viața ei îi stăpînea inima.

APOI CINEVA porunci oamenilor să se împartă în două: o parte să rămîie aici, ceilalți să înconjoare grădina și să escaladeze zidul fără apărare.

— S-a sfîrșit , își zise Unamonu văzînd o ceată depărtîndu-se.

Peste cîtva timp auzi răcnete prelungi în grădină, departe . Cei din fața porții izbeau mai aprig. Apoi urletele din grădină se întetiră, apropiindu-se parcă. Ultimii apărători de la poartă dispăruseră să înfrunte pe dușmanii pătrunși înlăuntru.

Unamonu zari în colțul porții o spărtură. În vreme ce ostașii loveau cu securile din ce în ce mai furioși, Unamonu încercă să se strecoare în grădină. Blana de panteră îi alunecă, mantia de in se sfîșie, umărul drept îi era înșîngerat. Pătrunse totuși. Se rostogoli ca un sac pe prundișul alb. Era fericit. Se ridică sprinten și porni în goană spre clădirea alba, înaltă, cu coloane care sprijineau sus șapte terase transformate în grădinițe de flori. Trepte de marmoră arătau intrarea străjuită de statui colosale ale zeiței Hator cu cap de pisică. Unamonu părăsi cărarea prundită. Alerga în linie dreaptă, peste pajiștea tunsă cu îngrijire, printre tufe de flori multicolore. Zgomotul luptei rămase în urmă. Se simțea biruitor. Va lua în brațe pe Isit și vor fugi împreună.

Cele două rînduri de zeițe parcă-i făceau semne să se grăbească. Urechile ciulite de pisică se mișcau, încurajîndu-l. Unamonu începu să țipe în culmea bucuriei:

— Isit!... Isit!... Sufletul meu!... Iată-mă!

În capul treptelor albe, între statuile cenușii ale zeiței voluptății, răsări brusc un bărbat înalt, spătos, cu pieptul gol, cu un șorț roșu dinainte, ca un arcaș. Unamonu văzu o față negricioasă, aspră și doi ochi umflați de ură. Întinse amîndouă brațele, parc-ar fi vrut să spuie arcașului că a venit să salveze pe Isit. Omul ridică arcul, ochind. Strigă cu glas în care tremura

numai iubirea:

— Isit!... Isit!...

Auzi săgeata zbîrnîind în aer, o clipă apoi simți o lovitură în gît și îndată o durere ascuțită. Picioarele mai alergară cîteva pași, se împleticiră, corpul se răsuci cu brațele înălțate spre cer și se prăvăli la pămînt, pe spate. Săgeata înfiptă adînc în gît stătea acum vertical și se zbătea ca coada unui șarpe furios. Unamonu își simțea sîngele fierbinte bolbocind în rană și prelingîndu-se pe gît, cînd în dreapta, cînd în stînga, după cum se clătina săgeata vrăjmașă. În aceeași vreme se gîndea însă că Isit poate nici nu mai e aici sau că omul cu ochi de ură a ucis-o ca să nu cadă în mîinile dușmanilor. Gîndul îi ștergea durerea. Ochii lui vedeau foarte sus cerul aproape alb și o ramură uscată de palmier, ca o mînă întinsă în gol. Îi trecu prin minte să facă o efortare și să-și smulgă săgeata din rană, să nu fie otrăvită. Brațele îi erau parcă pironite în pămînt, nu le putu mișca. Doar pieptul i se încovoia într-o zvîrcolire. Apoi se gîndi fără teamă că trebuie să moară și Isit...

Cerul se întunecă brusc, parcă s-ar fi tras o perdea neagra, și în clipa aceea gîndul se stinse neisprăvit.

***

Sufletul izbucni ca dintr-o încheștare purificatoare. Zborul se iuțea mereu prin sfere tot mai ușoare. Mișcarea se transforma în plutire fără țintă, apoi în imobilitate. Materia informă înconjură stropul de conștiință ca o temniță de întunecare. Pe urmă atmosfera se limpezi într-o pînză de lumină pe care surîdeau amintirile unei existențe divine și speranțe palide.

O încercare de înălțare rupse echilibrul în conștiință. Formele materiei se topiră în golul nemărginirii. Spațiul însuși se stinse în conștiință. Doar timpul se învîrtea sub cerul ei ca o chemare neobosită care îndurerează singurătatea...

CAPITOLUL III

HAMMA

...În golul nesfîrșit, sufletul stingher pîlpîia ca o licărire de speranță.

Așteptarea dincolo de timp era străbătută mereu de o rază caldă din infinit, aducătoare de îndemnuri.

Apoi așteptarea se subția și timpul parcă începea iar să curgă în linie dreaptă. Conștiința spațiului se închea treptat, se îngroșa în unde tot mai dese. Planuri de materie se schimbau caleidoscopic, împovărînd aripile sufletului și născînd senzația mișcării.

Era o coborîre spre o țintă nouă, nelămurită și totuși simțită ca o călăuză sigură. Sufletul parcă își chibzuia forma, în vreme ce conștiința se zbuciuma tot mai neputincioasă.

Și deodată conștiința se curmă copleșită de îmbrățișarea lumii noi...

Îi dădu numele Gungunum, în amintirea regelui viteaz, înțelept și iubitor de dreptate care a stăpînit odinioară în Larsa și despre care spunea deseori că ar fi fost un străbun de-al ei. Ea însăși era femeia marelui nubanda Pidur Libur, slujitorul și prietenul regelui Samsu-Iluna, fiul și urmașul neuitatului Hammurabi, domn peste Sumer și Akkad. Se numea Nim-Utumu, era vesela că a născut fecior și aștepta cu nerăbdare plină de mîndrie întoarcerea soțului ei din războiul împotriva regelui Rim-Sin, care năvălise în țară, cuprinzînd orașele Uruk și Isin, măcelărind mii și mii de oameni.

Nim-Utumu mai născuse de șase ori, dar nu avusese norocul să-i trăiască nici o odraslă. Tremura pentru viața lui Gungunum și jertfea zilnic cîte o vacă albă marelui zeu Marduk, implorîndu-i ocrotirea. Bătrîna Luballat, sclava meșteră în dădăcirea copiilor, îl scâlda de cîte trei ori pe zi în apă neîncepută, adusă din rîul sfînt Buranun, mormăind fel de fel de descîntece care alungă negreșit duhurile tuturor bolilor.

Pidur Libur sosi mohorît din război. Biruiseră oastea dușmană în cîteva bătălii, dar regele Rim-Sin izbutise să scape. Și pînă ce nu va fi jupuit de viu Rim-Sin, se știa că n-are să fie pace și liniște la hotare. Supărarea însă îi trecu în clipa cînd Nim-Utumu îi înfățișă copilașul de două luni voinic și sănătos. Îl strînse la piept, făgădui jertfe bogate zeilor și porunci lui Ululai, feciorul batrînei Luballat, să fie cîinele lui Gungunum.

Așa crescua Gungunum nedespărțit de Ululai. Cînd împlini Gungunum cinci ani, Ululai împlinea douăzeci.

Acuma hoinăreau împreună pe ulițele și prin grădinile falnicului oraș Babilu. Se duceau deseori pe țărmurile zidite ale rîului sfînt Buranun care spinteca în două orașul ocrotit de marele Marduk, zeul zeilor. Acolo mai ales, privind bărcile nenumărate ce mișunau pe valurile nămolose, Ululai îi povestea cîte grozăvii din războaiele regilor din Babilu cu vecinii neastâmpărați și hrăpăreți. Lui Gungunum nu prea îi plăceau, dar asculta cuminte pentru că iubea mult pe Ululai, deși Ululai îl bătea în ascuns, fiind o fire sîngeroasă ca toți oamenii din Assur. Și Ululai din Assur era. Ajunses în Babilu cînd fusese numai de trei ani, cu maică-sa, Luballat, pe care o luase prizonieră de război un ostaș de-a regelui Hammurabi și o vînduse pe un preț de nimic, deoarece avea copil mic, părinților lui Nim-Utumu, care apoi a adus-o în zestre lui Pidur Libur.

Mai ales despre războiul cu kasiții știa multe Ululai. Povestise de atîtea ori încît Gungunum cunoștea cum a pornit regele Samsu-Iluna împotriva lor, cum i-a înfrînt, dincolo de orașul Kuta, că șapte mii au căzut în luptă și nouă mii în prinsoare împreună cu regele Ulamburiaș, iar ceilalți, încercînd să fugă, s-au înecat cu miile în apele rîului Idigna ca șoarecii. Plăcerea cea mare pentru Ululai era răzbunarea lui Samsu-Iluna asupra dușmanilor ajunși în mîinile lui. Îi luceau ochii ca ai tigrului, fața i se strîmba și nările i se umflau parc-ar fi mirosit sînge proaspăt, cînd spunea cu glas răgușit, cum Samsu-Iluna, după ce și-a îngropat morții, a pus să jupoaie de vii o mie de prizonieri, iar pe ceilalți i-a tras în țepă și a făcut din ei gard de spaimă la graniță lăsîndu-i acolo să-i mănînce ciorile și să fie de învațătură celor ce ar mai îndrăzni să năvălească în țară. Regele Samsu-Iluna a scos, cu mîinile sale,

ochii regelui Ulamburiaș precum frunțașii oastei babiluiane au scos ochii frunțașilor kasiți prinși. Pe urmă i-au legat în fiare pe toți și i-au adus în Babilu, mînați dinapoi cu bicele, ca o turmă de porci. Aici, la poarta templului Esagil, lăcașul marelui Marduk le-au tăiat brațele din coate și apoi au fost lăsați să-i scuipe și să-i schingiuiască poporul, să moară de foame și să-i sfîșie cîinii pribegi.

— Și eu am scuipat pe Ulamburiaș — gîfîia Ululai cu patimă — și l-am lovit cu băț de trestie peste obraz. Gemea și se zvîrcolea. Eram de două ori șapte ani. Atunci tu nici nu erai pe lume, Gungunum! Peste un an de-abia te-a născut pe tine Nim-Utumu!

Gungunum privea tăcut, înfiorat, într-un tîrziu murmură:

— Eu nu vreau sînge...

Ululai scuipa cu dispreț, se înfuria și jura că nu-i va mai povesti niciodată nimic. Mînia însă îi trecea repede. Era guraliv și tăcerea îl chinuia mai tare chiar decît duhurile rele de care se temea cumplit, îndeosebi de cînd, din nebăgare de seamă, a săvîrșit marele păcat de-a fi scuipat în sfîntul rîu Buranun. A avut noroc că nu l-a văzut nimeni, altfel judecătorii regelui l-ar fi osîndit să i se smulgă limba din gură. De-atunci se simte veșnic urmărit de duhurile utukke, chiar și în somn. I-e frică să iasă noaptea pe-afară, să nu-l sugrume vreun utukku hain care-l pîndește, știut fiind că în beznă puterea duhurilor e mai mare ca a zeilor. Spaima lui Ululai se mai întetîșe de cînd, deunăzi, în templul zeiței Iștar, un ghicitor abkallu, scrutîndu-i viitorul în ulei plutitor pe apă, i-a spus că va muri de mîna dușmanului.

Ceasuri întregi petreceau prin multele temple ale zeilor, căscînd gura la mulțimea de oameni ce forfoteau în curțile pardosite cu lespezi albe și negre, la altarele de jertfe și la preoții sacrificatori, supărăcioși, pătați de sînge ca și măcelarii. Lui Ululai îi era drag să hoinărească mai mult prin Emah, casa minunată a zeiței Iștar, cu grădina plină de Femeile Plăcerii, care jertfeau neconținut ocrotitoarei lor sîmburi de măsline ca să le dăruiască bărbați mulți și bogați. Ululai trăgea nădejdea că o dată și o dată va pune mîna el pe o harimatu grasă și frumoasă, cum îi plăcea lui să fie femeia bună de iubit. Gungunum însă era mai bucuros să stea toată ziua în Esagil, mai ales cînd se țineau judecățile sub poarta cea mare străjuită afară de doi gigantici lamasse cu trup de taur, cu cinci picioare, cu cap de om și cu aripi de balaur. Se uita pierdut numai la scriitorul care însemna sentințele pe tăblițe de lut. I se păreau o jucărie nespus de plăcută semnele ciudate ce le zgîria iscusitul dușaru, cu stilul de trestie, pe cărămida de lut moale. Mergînd apoi acasă ruga mereu pe Ululai să-i facă și lui o tăbliță și un stil, dar sclavul se temea de semnele care întemnițează numele oamenilor și-i făcea mai bucuros săbii de lemn ori alte jucării.

Într-o zi, fiindcă era prea cumplită arșița și Nim-Utunu le poruncise să stea acasă la umbră, Ululai se apucă să îndeplinească un coș asirian pentru Gungunum. Împietind firele subțiri de trestie, povestea niște vitejii sîngeroase ale unui luptător din Assur. Gungunum privea și asculta. Vedea iar pe brațul drept al sclavului semnul săpat în carne. Niciodată n-a îndrăznit să-l întrebe, socotind că ar fi ceva în legătură cu duhurile rele de care se temea

Ululai. Acuma nu-și putu stăpîni curiozitatea și zise, întrerupîndu-l:

— Ce e acolo, pe brațul tău, Ululai?

— Asta? făcu sclavul cu un rînjat ciudat. E semnul care nu se stinge niciodată. Arată că sunt ardu și că stăpînul meu e Pidur Libur, marele nubanda din Babilu. Un scriitor mi-a spus demult că aici stă chiar numele tatălui tău.

— Cine ți-a făcut semnul care nu se stinge? mai întrebă copilul pipăind cu un deget urma de rană veche:

— Fierul înroșit în foc , rîse Ululai.

— Te-a durut rău?

— Nu-mi aduc aminte, eram cît tine de mic!

— Îmi face și mie semn cu fierul înroșit? zise Gungunum deodată înfricoșat.

— Tu ești amelu și stăpîn , răspunse sclavul. Dar dacă ai cădea în mîinile dușmanului, ai fi și tu ardu și te-ar însemna negreșit cu fierul roșu!

— Eu nu vreau să mă bat. cu dușmanul , făcu copilul repede adaugînd apoi cu o înșeninare: Eu vreau să fac semne pe tăblițe de lut!

Ululai se înfurie și, uitîndu-se împrejur, îi zgîlțîi de urechi zdravăn. Gungunum nu cutează a plînge, dar, cu ochii năpădiți de lacrimi, se depărta și nici nu se opri pînă subț poarta păzită de cîinele cel rău, veșnic legat în lanț. Acolo îl găsi Pidur Libur care tocmai sosea acasă. Întîi se spăi-mînta: dacă l-ar fi mușcat cîinele? Pe urmă strigă pe Ululai:

— Cîine ticălos, cum ai lăsat copilul în primejdie?

Îl bătu cumplit, umplîndu-l de sînge. Nemulțumit cu atîta, vru să-i taie brațele amîndouă din coate, pedeapsa cuvenită slugii necredincioase. Numai rugămințile soției sala Nim-Utumu îl înduplecară să-l ierte.

Sclavul, ca să se răzbune, pîrî a doua zi pe Gungunum că îi bate mereu capul să-i facă tăblițe de lut. Asirianul era sigur că Pidur Libur va stîlci în bătaie pe copilul care-l face de rîs umblînd să învețe a zgîria semne în lut, în loc să se gătească a mînuî bine armele. Rămase însă uluit cînd marele nubanda, mîna dreaptă a regelui, rîse de bucurie și-i porunci să împlinească pe dată dorința lui Gungunum. Ululai făcu o tăblița care semăna mai degrabă cu o cărămidă, și un stil ca un băț de împuns bivolii cînd se tăvălesc în nămol. Copilul se juca acuma toată ziua cu bățul și cărămida, spre marea mulțumire a lui Pidur Libur care, văzîndu-i străduințele, îi aduse într-o seară cîteva tăblițe și un stil de la însuși marele scriitor al regelui. Ba într-o zi, mai zăbovind pe-acasă, arătă lui Gungunum cum se ține stilul între degete și cum se apasă cu vîrfurile în lutul moale pentru a dobîndi semne frumoase ca urmele de cuie culcate.

Gungunum, sîrguitor, ruga de-acuma mereu pe tatăl sau să-l mai învețe. Pidur Libur însă nu voia să-l pună la muncă grea. Mai are vreme.

Deocamdată era mulțumit că Gungunum iubește meseria scrisului. Astfel avea încredere că își va putea arăta recunoștința față de ocrotitorul zeu Nabu. Căci Pidur Libur din simplu dușaru a ajuns întîiul sfetnic al regelui Samsu-Iluna. Pe vremea înțeleptului Hammurabi a învățat dînsul în școala cea mare de la Borsippa, în templul Ezida al zeului Nabu, născocitorul

scrisului și oblăduitorul scriitorilor. Fiind silitor și deschis la minte, a învățat în trei ani cât alții nu sunt în stare a cuprinde nici în zece ani sau mai mulți. Marele preot al zeului, mai mare peste toți învățătorii din Borsippa, îl iubea din toată inima și, când i-a cerut Hammurabi un dușaru isteț, i-a trimis îndată pe tînărul Pidur Libur. Așa s-a făcut scriitor al regelui, cu locuința la palatul cel măreț din Babilu, cunoscînd pe Samsu-Iluna și împrietenindu-se cu el, încît, în ziua când s-a stins Hammurabi și s-a suit pe tron Samsu-Iluna, Pidur Libur a fost ales mare nubanda în grija căruia cade toată averea regelui, toate moșiile sale și toată țara în vreme de pace, iar în război fiind căpetenia oastei alături de marele stăpîn.

De-abia în toamna când sosi la Babilu uriașul bloc de granit din muntele Amurru spre a se ridica un monument nemaipomenit marelui Marduk, zeul-zeilor care a purtat regelui Samsu-Iluna numai noroc în războaie, în vremea când Gungunum împlini treisprezece ani, Pidur Libur zise, într-o dimineață, către femeia sa Nim-Utumu:

— La vara, după sărbătoarea Akiti, voi pune pe Gungunum în grija ocrotitorului Nabu, la Borsippa, sa învețe sfintele semne...

Nim-Utumu îi căzu în genunchi, să n-o despartă de lumina ochilor ei. Pidur Libur se supără și o lovi cu piciorul. Femeia țipă, se prefăcu că leșină, apoi toată ziua se plînse sclavilor că Pidur Libur are de gînd să înstrăineze copilul. Fiindcă bărbatul nu mai aduse de loc, vorba despre planul său, Nim-Utumu se liniști, își închipuia că bocetele și lacrimile ei l-au convins. Avea și ea planuri pentru viitorul lui Gungunum: să-l însoare cu o fată de neam mare, poate chiar cu vreuna din Casa Femeilor regale, și să-l vadă apoi ișakku peste vreun oraș mare.

2

Sosi întîia dimineață a lunii Nisanu, când începea sărbătoarea Akiti, care ținea unsprezece zile neîntrerupte. Orașul Babilu, cu terase și temple fără număr, cu palate și grădini fără pereche, cu mii de ulițe șerpuiind printre căsuțe sărace de trestie și lut, înconjurat cu ziduri înalte de cărămidă arsă, late cât să meargă pe ele, alături, două care trase de cîte trei măgari, apărat de șanțul adînc, de trei ori mai larg ca zidul și veșnic plin cu apă curgătoare din Buranun — trebuia să adăpostească acuma lume multă din toate cele patru regiuni ale țării. Zeii din diferitele orașe, întovărășiți de sumedenie de preoți și credincioși, veneau să se închine marelui Marduk, care avea să hotărască destinele pentru un an întreg. Fiindcă zeii erau mai mulți de cîte temple se aflau în orașul colosal, cei mai săraci și mai puțin temuți fură nevoiți să se mulțumească cu niște corturi ridicate înadins pentru ei în grădini.

Cum în prima zi regele Samsu-Iluna, însoțit de Pidur Libur și alți mari sfetnici, plecă la Borsippa de unde aveau sa se întoarcă împreună cu zeul Nabu, Gungunum voia să vadă și să înțeleagă bine toate ceremoniile sfintei sărbători Akiti. Umbla pînă seara, cu nedespărțitul Ululai, să cunoască pe zeii străini.

A doua zi ulițele orașului gemeau de lume. Gungunum știa ca încă n-are de văzut nimic deosebit. Marele preot urigallu s-a scăldat, înainte de răsăritul soarelui, în apă de râu, s-a îmbrăcat în veștmînt alb de în, a intrat în sanctuarul lui Marduk și a spus acolo o rugăciune tainică. Cel puțin așa îi povestise odinioară un slujitor al templului, căci despre lucrurile acestea tatăl său n-a vrut să-i vorbească niciodată, zicînd că are vreme să le învețe mai târziu, cînd le va și pricepe rostul.

De altfel nici ziua a treia nu aducea nimic pentru cei necuprinzători ai tainelor. Doar seara, trei ceasuri după ce apune soarele, se spunea că un argintar, un lemnar și un țesător au să meargă la templu, să facă acolo două statuete, una din lemn de cedru și alta din lemn de tamarin, pentru întîmpinarea zeului de la Borsippa. Gungunum dorea sa-i vadă intrînd pe poarta cea mare de la Esagil. I se părea că, vazînd pe lucrători, va înțelege ceva neînțeles. Ieși mai târziu de-acasă, cu Ululai. Pînă la sfîrșitul soarelui, se gîndea să privească puțin pregătirile ce se făceau pe malurile canalului Arahtu, ce venea de la Borsippa, pentru primirea bărcii divine. Ululai însă îi duse spre templul Emah, în grădina minunată a zeiței Iștar, unde mii de curtezane sacre se îmbiau trecătorilor, căci de dragul lor a păstrat Iștar pe bărbat și l-a dăruit lor. Cărările albe erau bătătorite de sute de bărbați de toate vîrstele, toți dornici de plăceri pătimașe și gratuite, cum numai în vremea sărbătorii Akiti se găseau în grădina zeiței. Pe pajiștea tunsă, la poalele copacilor, sub tufe de flori, pretutindeni femeile voluptăților, care goale de tot, care umbrite de văluri diafane menite să le facă ispititoare, se lăfăiau în așteptarea poftitorilor, unele lungite cu fața în sus, altele ghemuite și repetînd felurite semne obscene, fiindcă prin grai nu le era îngăduit să oprească pe nimeni.

Ululai plescăia din limbă cînd vedea cîte o kizretu mai grăsună și cu sîinii mari. Avea el acuma acasă o femeie pe care i-o cumpărase mai demult Pidur Libur și care îi născuse vreo patru copii. Îi era scîrbă de ea și de trupul ei istovit de muncă. Îi trebuiau femei meștere în dragoste. Soarele încă nu apusese, dar în grădina iubirii coborîseră umbre ademenitoare. Gungunum privea uluit corpurile curtezanelor sacre, se roșea și simțea valurile de sînge care îi strîngeau inima.

— Haidem, Ululai, la Esagil! Iată, sfințește soarele și ajungem prea târziu! zise apoi deodată, cuprins parcă de o teamă.

— Mai stai, stăpîne! Îl rugă sclavul. Avem vreme destulă. Nu putem pleca de aici așa...

Gungunum nu văzu fața lui Ululai, dar înțelese și se roși mai tare. Totuși stăruința îi plăcea. Inima îi bătea ca niciodată. Ici-colo, din tufișuri, se azeau oftări și gemete de plăcere. Ululai zăbovea, voia să se uite mai bine și se strîmba de rîs. Apoi, la o cotitură, chiar la marginea cărării, dădură peste o pereche încopciată, nepăsătoare de oamenii care treceau și care, nici ei, n-o luau în seamă, ca și cînd ar fi fost mînați înainte de gînduri grele.

— Uite! șopti Ululai apucîndu-l de mîină și încercînd să-l oprească.

Gungunum își smulse mîina și trecu mai departe, îi tremurau genunchii.

Subt un salcîm cu crengile atîrnate pînă la pamînt, ca o perdea străvezie,

Ululai zări două harimate. Bîlbîi răgușit:

— Aici!

Gungunum îl urmă aproape în neștire. Rămurelele îl mîngîiară pe obraji întocmai ca niște degete dojenitoare. Amîndouă femeile erau goale: mama și fata, slujitoarele zeiței Iștar. Mama grasă, cu pîntecele și șoldurile ca pernele, își ținea în mîini sînii mari și vorbea foarte încet cu fata mlădioasă, fragedă, cu coapse de băiat, cu pieptul de-abia rotunjit, învăluită în păru-i lung bălai, ca într-o blană de pui de leu. Văzîndu-i că se apropie de ele, cea grasă se lăsă îndată pe spate, rîzînd către fata și îngînînd batjocoritor:

— Pomana de Akiti...

Ululai se aruncă asupra ei ca un tigrul flămînd. Cea tînăra sărise în picioare. Avea un surîs speriat pe față. Gungunum o privea rușinat, mai ales că sclavul gîfîia alături și se zvîrcolea. Fata își reveni, zîmbi, îl luă de mînă și-i șopti:

— Culcușul meu e dincolo. Aici e locul mamei.

Da cealaltă parte a tulpinei era întins pe pajiște un covoraș pestriț. Fata se așează, trăgînd jos și pe Gungunum care tremura și-și simțea fruntea brobonată de sudori. Fiindcă stătea fără măcar să o privească, fata îi înțelese sfiala, avu o lucire de mîndrie în ochi și zise fierbinte:

— Copile, eu am să te fac bărbat!

Îi smulse cingătoarea de la brîu, îl sărută pe buze, îi cuprinse gîtul cu brațele ei moi și se întinse pe covor încolăcindu-l cu picioarele. Sîngele clocotea în vinele lui Gungunum parcă s-ar fi aprins.

Cînd ieșiră din grădina templului Emah, era întunerec de-a binelea. Secera lunii albea pe cerul negru, ciuruit de stele. Pe ulițe oamenii se îmbulzeau ca ziua. Pașii desculți tipăiau înfundat ca niște șoapte înfricoșate. Gungunum era atît de rușinat parcă ar fi săvîrșit o murdărie. Ululai fluiera mulțumit, uitînd chiar de duhurile care-l pîndeau. Mergea drept spre casă, fără să-și mai aducă aminte că fusese vorba să se duca la Esagil, să vază pe cei trei lucrători. Aproape de casă, Ululai zise deodată, cu un rîs gros:

— Acum ești și tu bărbat, stăpîne!

Gungunum nu răspunse. Nici nu îndrăzni să se uite în ochii mamei sale în seara aceea. Se culcă și toată noaptea se visă numai în grădina iubirii, printre trupuri de femei și suspine de voluptate.

A doua zi, Gungunum porni de acasă mai devreme. Ululai îi zîmbea cu înțeleș, aducîndu-i aminte astfel grădina zeiței Iștar. Gungunum se mai roși puțin, dar amintirea i se stinse repede. Erau multe de văzut azi. Curiozitatea îl copleșea. De altfel tot orașul ieșise pe ulițe. Oamenii se îmbulzeau împrejurul templelor în care, două ceasuri după răsăritul soarelui, începeau purificările cele mari.

Gungunum se duse la Esagil să vază ieșirea marelui urigallu din sanctuarul nebiruitului zeu Marduk. Se credea că aceasta poarta mult noroc. Era o lume ca nisipul mării în curtea cea mare, pătrată, mai cu seamă străini veniți de departe și care încă n-avuseseră parte să se bucure de con-

templarea ceremoniei. Gungunum se înghesui și ajunse chiar în față. Tocmai atunci începea curățirea. Un preot kalu îmbrăcat în alb, avînd pe umăr un ștergar și în mînă o cădelniță în care ardeau miresme, stropea pereții cu apă sfîntă luată din Buranun și Idigna, ce o purta în urma lui, într-un vas de argint, alt preot, mai tînăr, în vreme ce un al treilea bătea cu pumnul în toba de aramă balaggu. Toți trei cîntau rugăciuni, cu glasuri aspre, spăimîntătoare, iar bătrînul kalu, trecînd pe lîngă uși, se închina deosebii și freca țîșnile cu ștergarul alb de in. Isprăvind, plecară pe poarta cea sfîntă, afară, cîntînd și bătînd mai zdravăn în toba balaggu, spre lăcașul zeului Nabu, cel înțelept. Gungunum cu Ululai îi urmară singuri, căci încolo toată lumea ramase să aștepte ivirea norocoasă a marelui urigallu din sanctuarul zeului zeilor.

— Noi am văzut pe urigallu și anul trecut — zise Gungunum ca o scuză către sclavul care mormăia nemulțumit. E mai frumos acolo.

Ululai nu răspunse. El nu pricepea de ce n-au stat acolo unde surîde norocul. Nici Gungunum nu-și dădea seama, îl rodea o nerăbdare parc-ar fi fost în preajma unei întîmplări inevitabile. Nu-și găsea locul. Căuta ceva și nici nu bănuia ce.

În curtea templului, lîngă altarul micilor jertfe, aștepta o oaie albă, păzită de un preot așipu cu sabia la umăr, iar pe altar un vas cu ulei de cedru. În clipa cînd se iviră în poartă preoții lui Marduk, cel cu sabia reteză dintr-o singura lovitură capul victimei și apoi începu să bată furios într-un balaggu pînă ce se scurse tot sîngele. Atunci bătrînul kalu lua vasul cu ulei, celălalt puse capul de oaie pe altar și ridică în brațe cadavrul cald încă. Moșneagul porni să ungă cu ulei porțile templului și mai vîrtos ușa sanctuarului, în vreme ce tovarășul său ștergea pereții cu trupul oaiei, iar ceilalți răcneau rugăciunile cuvenite. În sfîrșit adunară rămășițele jertfei și plecară zgomotos pînă afară din oraș sa le arunce în Buranun.

Gungunum făcu întîi cîțiva pași, să-i însoțească. Își luă seama. Se uita însă mereu împrejur, umbla de ici-colo prin mulțimea de oameni, parcă ar fi vrut să se întîlnească negreșit cu cineva. Peste vreun ceas veni o ceata de preoți, aducînd din visterie cerul de aur cu care trebuia să îmbrace întreg templul înțeleptului Nabu, de sus pînă jos. Ceremonia ținu mult. Grupuri de kale, unii din lire halhallatu, alții din timpine lilissu, făceau un zgomot asurzitor din care țîșneau, ca niște plîngeri sugrumate, cuvintele rugăciunilor cîntate de glasuri înfricoșate.

Înainte de-a se sfîrși înveștmîntarea templului, Gungunum făcu semn lui Ululai și se strecurară afară. Era aproape de amiazi și tocmai la amiazi avea să sosească barca de aur de la Borsippa, cu zeul Nabu și cu regele Samsu-Iluna. De-abia mai apucă să mănînce ceva. Maică-sa, Nim-Utumu, îl zorea; îi era frica să nu întîrzie.

Amîndouă țarmurile zidite ale canalului Arahtu gemeau de oameni. La debarcader se afla masa de aur pe care adineaori s-au slujit jertfe de miere marelui Marduk și pe care acuma se vor dărui altele celui mai înțelept dintre zei. Toți marii preoți, în frunte cu marele urigallu, înconjurați de fruntașii țării și sfătuitoarii regelui, așteptau pe terasa debarcaderului. Oile albe, ce urmau

să fie sacrificate, behăiau speriate, puțin mai la o parte. Pe treptele de piatră, sub un umbrar improvizat din frunze de palmier, femeile celor mari, în podoabe sclipitoare, vorbeau tare despre lucruri de nimic, îngrijorate să nu li se strice frumusețea din pricina zăpușelii. Aici, în rîndul întii, era și Nim-Utumu cu Gungunum.

Deodată, dinspre Borsippa, pe țărmurile canalului, se apropie o bucurie sălbatică în valuri tot mai puternice. Un clocot de mii de glasuri umplu văzduhul moleșit de căldură. Mii de brațe goale se frămîntau peste capetele mulțimii cuprinsă de însuflețire. Barca divină, îmbrăcată în aur, se ivea în zare. Gungunum se uita, mișcat și uluit, ca într-o așteptare dureroasă. Căutînd din ochi, în depărtare, barca zeului, întîlni, numai la cîțiva pași, pe treptele femeilor, o fetiță de vreo doisprezece ani. Privea și ea, ca toată lumea, spre locul de unde sosea zeul cu regele. Se ținea de brațul unei femei mai bătrîne, desigur, maică-sa. După haina albastră ca cerul, subțire și străbătută cu figuri de fir, prinsă în jurul gîtului cu un lănțisor de aur, după părul lung ce-i atîrna pe spate,

strîns doar la ceafă cu o panglică albastră care-i înfășura și fruntea, după brățările simple de aur ce-i împodobeau brațele goale din sus de coate, Gungunum știa că era o fecioară zârmașitu. Numai fața nu i-o vedea și totuși nu mai putea să-și ia ochii de la ea.

Apoi, tocmai cînd barca divină ajungea la debarcader fecioara întoarse capul parcă ar fi simțit privirea arzătoare. Gungunum se cutremură pînă în rădăcinile sufletului, întîlni niște ochi albaștri peste care genele lungi negre aruncau umbre, dîndu-le o întunecime viorie. În lumina lor erau moliciune și o văpaie ciudată. Cînd i se încrucișa privirea cu a lui Gungunum, parcă toată înfățișarea fecioarei se schimbă. Pe buzele subțiri încremeni surîsul ștregăresc, iar ochii i se umplură de o duioșie în care licărea și speranța, și chemarea, și o iubire tulburătoare.

De-acîi înainte Gungunum nici nu mai voia să știe de ceremonia pe care o aștepta, în fiecă an, cu neastîmpăr. Barca se opri, cîntecul preoților și zgomotul tuturor instrumentelor acopereau chiotele de entuziasm ale mulțimii. El privea în ochii fecioarei necunoscute, sorbindu-le lumina cu o dorință atotstăpînitoare. De-abia cînd coborî regele pe țărm, urmat de Pidur Libur, Gungunum socoti c-ar fi mai bine să meargă la tatăl său, de unde s-ar putea uita mai liniștit numai la ea. În vreme ce fură jertfite cele nouăsprezece oi și pe urmă pînă ce zeul Nabu fu așezat pe carul tras de marii preoți îmbrăcați în albastru, Gungunum văzu pe tatăl său vorbind cu un bătrîn care mai apoi se duse drept la fecioara necunoscută și o alintă ca pe un copil.

— Cine e bătrînul cu care vorbeai adineaori? întreba repede Gungunum.

— E Armuri, fiul lui Șamaiatu, vechi ișakku din Eridu, un oraș care e departe tare, tocmai lîngă mare — răspunse Pidur Libur, mîngîindu-l, luîndu-l de mînă și apoi amestecîndu-se în vorbă cu alți bărbați.

Cortegiul se urni. Preoți cîntăreți mergeau în frunte, apoi venea carul zeului, apoi regele Samsu-Iluna pe jos și, după el, îndată Pidur Libur cu Gungunum de mînă, apoi încet-încet mai-marii orașului și toată lumea, pînă

la templul lui Nabu unde zeul fu închis cu mare pompă în sanctuar. De-acolo, precedat de marele urigallu, regele plecă spre Esagil. Gungunum era amărît, pierduse pe fecioara cu ochii albaștii și nici măcar n-avea nădejde s-o mai întâlnească, fiindcă

femeile nu puteau lua parte, nici ca privitoare, la ceremonia templului lui Marduk. La poarta cea mare toată lumea se opri. Chiar Pidur Libur ramase lângă stîlpul colțuros de-afară. Regele singur, îmbrăcat cu toate podoabele domnești, pătrunse în curtea templului și stătu acolo, umil, așteptînd în bătaia soarelui arzător. Peste cîtva timp marele urigallu ieși din sanctuar, despuie pe Samsu-Iluna de sceptrul greu, de mantia scumpă, de cercul înfățișînd mărirea, de arma șaruru, de mitra regală, și le duse de la așeză pe toate pe un scaun în fața marelui Marduk. Apoi se întoarse la rege, îi trase o palmă peste obraz, îl călăuzi înaintea zeului, acolo îl mai trase de urechi și-l puse în genunchi să se spovedească. Pe cînd Samsu-Iluna era la picioarele zeului zeilor, Gungunum descoperi sub poartă, mai departe, pe Armuri din Eridu. Se umplu de bucurie și începu să se frămînte cum s-ar putea apropia de dînsul să-l întrebe despre fecioara fermecătoare. Regele apăru iar în curte cu marele urigallu care-i aducea insignele domniei. Pidur Libur, ca mare nubanda, îi ajută să se împodobească iarăși. Urmă o clipă de tăcere adîncă. O îngrijorare cumplită stăpînea toate sufletele. Samsu-Iluna însuși parcă era cuprins de spaimă. Marele urigallu, în tăcerea dureroasă, se apropia încet, cu pași întinși, cu privirea înflăcărată. Se auzeau limpede lipăirile picioarelor desculțe pe pardoseala curții. Se opri în fața regelui și apoi brusc, îi trăsni o palmă zdravănă peste obrazul drept, încît răsună curtea. Ochii regelui fură năpădiți de lacrimi. Pidur Libur se aruncă la picioarele lui, strigînd fericit:

— Au curs lacrimi!

Parcă s-ar fi ridicat o povară de pe toate inimile. Lumea izbucni în urlete de bucurie. Mulți se tîrau să sărute haina regelui. El însuși rîdea mîndru, ștergîndu-și lacrimile cu dosul palmei. Minunea se împlinise: dacă au curs lacrimi, înseamnă că anul va fi cu belșug și războaiele vor fi biruitoare.

Gungunum, profitînd de emoția generală, se furișă lângă bătrînul Ahnuri și, apucîndu-l de ciucurii hainei, îl întrebă:

— Ișakku, spune-mi cum se numește fata ta?

Bătrînul îl măsură o clipă mirat și, recunoscîndu-l, răspunse:

— Tu ești feciorul lui Pidur Libur?... Aha... Pe fata mea?... Îți place?... O cheamă Hamma!

Gungunum se făcu roșu ca sîngele proaspăt, nu mai îndrazni să întrebe altceva, ci alergă la tatăl sau care se apropia de ieșire, în urma regelui. Ahnuri clătină din cap, se gîndi că n-ar fi rău dacă feciorul marelui nubanda ar lua de soție pe Hamma, și rîse mulțumit.

Seara, după asfințitul soarelui, Gungunum merse iar cu tatăl său la Esagil, unde urma o ceremonie nouă. Lui însă puțin îi mai păsa de toate ceremoniile. Se gîndea mereu la Hamma și voia să mai intre în vorbă cu Ahnuri, să-l mai întrebe despre ea. Era sigur că acum are să-l întâlnească. Marele urigallu legase, cu viță de palmier, într-un snop, patruzeci de trestii. Snopul fu așezat solemn într-un șanț anume săpat în mijlocul curții, și apoi stropit din belșug

cu miere, lapte și ulei. Un taur alb fu adus pentru jertfă. Regele Samsu-Iluna îi împlîntă, cu mîna lui, un cuțit drept în inimă. Pe urmă un preot kalu veni cu o trestie aprinsă, o dădu regelui, iar regele, cu mîna lui, dădu foc snopului. Alți preoți se repeziră îndată cu torțe și le aprinseră la focul snopului sacru. Curtea se umplu de lumini roșiatice și de umbre mari ce jucau pe pereții dimprejur. Gungunum alerga acuma de ici-colo să dibuiască pe Ahnuri din Eridu. Nu-l găsi. Întorcîndu-se acasă, tîrziu, întrebă pe tatăl său de ce n-a venit la serbarea aceasta guvernatorul orașului Eridu.

— A trebuit să plece în orașul său, îndată după spovedania regelui — zise Pidur Libur îngrijorat, parca întrebarea i-ar fi răscolit o rană ascunsă. Trei soli, unul după altul, au venit cu vești negre de la miazăzi. Iluma-Ilum, regele Țării de la Mare, se mișcă și amenință cu foc și sînge granița noastră. De aceea stăpînul Samsu-Iluna a poruncit să meargă acasă îndată Ahnuri și să pregătească apărarea hotarului.

Toate nădejdlile lui Gungunum se sfărîmară. Plînse, în noaptea aceea, cu fața înfundată în culcuș, să nu i se auza suspinele. Adormi sperînd s-o mai vază barem în vis. În zadar. A doua zi se deșteptă abătut parcă și-ar fi pierdut rostul vieții. În loc să se ducă la serbările sfinte, care continuau, ascultă pe Ululai și merse la Emah în grădina iubirii. Trupurile de femei îl scîrbiră însă. Dorea numai pe Hamma. În ziua a șaptea, Pidur Libur îl luă să vadă îmbrăcarea lui Marduk în hainele de aur. Gungunum se plictisi cumplit chiar și ziua următoare, cînd îi fu hărăzit să privească de aproape cum dă mîna Samsu-Iluna cu Marduk spre a-l conduce la Akiti. Nimica nu-l mai mulțumea.

Îndată după sărbătorile Akiti, Pidur Libur porunci lui Gungunum să se pregătească să meargă la Borsippa, la școala de scriitori. Nim-Utumu se îngrozi mai tare ca odinioară. Bărbatul însă o liniști repede: se va muta și ea, cu Gungunum, la Borsippa. Avea el acolo, chiar lîngă Ezida lui Nabu, o casă cumpărată de cîtiva ani, cu două mîne și zece sticle de argint, pe care o păstra numai pentru solemnități religioase, să aibă unde să se odihnească. În casa aceea vor sta pînă ce Gungunum va isprăvi învățătura în școala cea mare a vestitului magician Gimilu.

Pregătirile ținură aproape două luni. În sfîrșit se hotărî ziua plecării. Pidur Libur se retrase într-o odaie cu Gungunum. Era foarte înnourat.

— Ești bărbat, Gungunum, și trebuie să știi toate! îi zise. Află dar că Iluma-Ilum, regele Țării de la Mare, a năvălit cu oaste mare și a luat cetatea noastră Eridu, a măcelărit oamenii, a pîngărit templele. Bătrînul išakku Ahnuri a fost ucis în grele chinuri...

— Dar Hamma? întreba brusc Gungunum, tremurînd de spaimă.

— Care Hamma? se mira Pidur Libur, neînțelegînd despre cine vorbește.

— Fata lui Ahnuri, îngîna tînărul, rușinat, stăpînindu-și inima.

— Nu știu, făcu tatăl, puțin supărat că Gungunum întreabă asemenea mărunțișuri. Cine se gîndește la o muiere, cînd se prăpădesc atîția bărbați? O fi omorît-o sau o fi luat-o sclavă vreun ostaș dușman. Acum însă noi trebuie să răzbumăm cutezanța cîinelui de la Mare. Înțeleptul oracol paazu a prorocit chiar azi biruințe stăpînului nostru Samsu-Iluna. Deci războiul poate începe. Zeii noștri ne vor sprijini, marele Marduk e cu noi, iar Șamaș ne va îngădui să

spălăm în sînge batjocura vrăjmașului. Eu voi pleca în curînd cu oastea, tu însă apucă-te cu suflet de învățătură. Dacă ar fi să mor și să mă scufund în țara de unde nimeni nu se mai întoarce, tu să rămîi la învățătură și apoi să slujești pe regele nostru cu cinste și bărbăție!

Gungunum asculta cu ochii mari și nu înțelegea nimic. În mintea lui pusesse stăpînire singur gîndul că Hamma s-a prăpădit. I se părea că s-a prăbușit toată lumea.

4

În Borsippa fu urmărit multă vreme de amintirea fecioarei fermecătoare. Simțea mereu c-a cunoscut-o de cînd lumea, că a trăit cu ea în același adăpost, că soarta lui se leagă de soarta ei. Dacă s-a pierdut ea, de ce mai trăiește el? Se întreba deseori și totdeauna îi tresărea inima.

Încetul cu încetul viața de toate zilele îl cuprinse în mrejele ei, făcîndu-l să mai uite pe Hamma. Învățătura îi obosea, mai ales la început cînd a trebuit să frămînte lut, să facă tăblițe și stiluri de trestie pentru cei înaintați în cunoștințe. Era o muncă de sclav care îl amărea. Apoi învățătorii, preoți bătrîni și supărăcioși, nu sufereau nici o lenevire și pedepseau cu bătaie orice abatere. Dacă nu i-ar fi fost frică de mînia lui Pidur Libur, s-ar fi lăsat de meserie în prima lună, mai ales că maică-sa îl încuraja în disprețuirea învățăturii.

După trei luni însă, cînd trecu la semnele vorbirii, dragostea de lumină îi reveni și se schimbă repede în adevărată patimă. Într-un singur an a învățat toate slovele și semnele simple, precum și diferitele lor feluri de-a fi citite, în anul al doilea își însuși grupurile de semne, formulele obișnuite și legile împreunării cuvintelor, iar în al treilea formulele vechi și rare, apoi toate socotelile. Între timp mai fu inițiat și în unele taine religioase, învățînd zeci de litanii pentru sacrificii la felurite ocazii, ba chiar și descîntece pentru bolile mai ușoare și ceva din știința prezicerii.

Fiind ager la minte, fu îndrăgit de toți învățătorii. După al patrulea an, însuși marele machu al școalei spuse lui Pidur Libur că Gungunum n-are ce să mai învețe aici, iar cînd regina Barnamtara, femeia lui Samsu-Iluna, avu nevoie de un dupleț mai iscusit, Gungunum fu ales și trimis fără șovăire.

În Casa Femeii mai erau doi scriitori pentru trebuințele obișnuite. Gungunum avea să orînduiască niște tăblițe vechi pe care regele Samsu-Iluna le adunase ca pradă de prin orașele sumeriene subjugate și le dăruise doamnei Barnamtara.

Cînd văzu Gungunum odăi întregi pline de coșuri cu tăblițe, îl îngrozi gîndul că va trebui să citească toată biblioteca aceasta. Se apucă totuși de lucru. Puse deoparte întîi tăblițele cu cîntece rituale, fără să le mai cerceteze, fiindcă la Borsippa mai ales cu ele fusese hrănit. Le cunoștea dintr-o aruncătură de ochi. În cîteva zile le înșiră pe sfori, le pecetlui cu etichete de lut în formă de măslina găurite pe care însemna cuprinsul coșului. Zăbovi mai îndelung la tăblițele cu diferite formule magice și îndeosebi la cele talmăcitoare de visuri. Ziua aproape nici nu se mai gîndea, demult, la

Hamma; noaptea însă îi apărea mereu în toate visurile îl chema, îl dojenea. Întrebase el și la Borsippa pe un șailu, dar lămuririle nu-l mulțumiră. Începea acum să găsească în tăblițele de lut cheia tălmăcirii adevărate. După multe zile pierdute, renunță. Erau numai formule generale, goale de înțeles.

Apoi dădu peste niște coșuri cu tăblițe care păstrau povestirile despre luptele dintre zei, despre facerea lumii și a oamenilor, despre potopul cel mare, despre coborîrea zeiței Iștar în arallu, despre vitejiile lui Gilgameș... Povestirile acestea îi mîngîiau inima. Citindu-le, parcă se ridică într-o lume nouă unde toate tainele se dezleagă. Din nenorocire, tocmai coșurile cu tăblițe interesante aveau lipsuri mari. Unele tăblițe erau sparte, din altele rămăseseră doar cioburi, iar multe nici nu se găseau. Așa povestirile ieșeau trunchiate chiar în părțile mai ispititoare. Datoria lui era să le întregească, fiindcă regina Barnamtara, deși nu știa să citească, de altfel ca și Samsu-Iluna, ținea negreșit să aibă o bibliotecă asemenea celei pe care o avea marea școală de scriitori de la Sippar.

În vreme ce Gungunum trăia în lumea legendelor, maică-sa Nim-Utumu stăruia să-l însoare. Pidur Libur găsea înțelepte gîndurile femeii, mai ales că el era acum veșnic la război și nu se știa ce soartă i-au hărăzit Marduk și Inurta, viață sau moarte. De ani de zile Iluma-Ilum, regele Țării de la Mare, nu se astîmpăra. Se năpustea din țara lui mlăștinoasă asupra orașelor sumeriene, le jefuia, necinstea templele, omora oamenii. Samsu-Iluna alerga cu oastea să-l lovească, dar Iluma-Ilum nu-l aștepta, iar cînd primea lupta, biruia, căci își spălase armele în apele mării și un kalamachu i-a proorocit izbînzii fără număr. Samsu-Iluna a făcut mare jurămînt în fața lui Marduk că nu se va odihni pînă ce nu va jupui de viu cu mîna lui pe Iluma-Ilum, dar deocamdată dușmanul cuprinsese orașele Eridu, Ur, Kutalla, Uruk din care n-a mai putut fi alungat. Războiul, firește, urmează mai crîncen, dar sfîrșitul cine să-l ghicească? De cîte ori n-a văzut Pidur Libur moartea cu ochii? Într-o zi fără noroc poate să-i rămîie oasele pe cîmpuri. Barem să știe pe Gungunum așezat, înainte de a pleca iar la război. Numai în privința viitoarei nurori nu se puteau înțelege. Pidur Libur ochise pe Babilitum, fata lui Bel-Ilâni, pe cînd Nim-Uturrm ținea morțiș la Nubta, fata văduvei Gaga, frumoasă, bogată și de neam mare. În cele din urma lăsară să hotărască Gungunum. Auzind propunerea părinților, Gungunum se zăpăci. Nici nu se gîndise pînă acum la înșurătoare. Le ceru voie să cumpănească, să caute a le cunoaște, îi apărură în inimă chipul fecioarei Hamma, ca o muștrare.

În aceeași noapte apoi o văzu mai bine în vis: îi porunca hotărît să n-o părăsească, să aibă răbdare. În visuri el credea mai mult chiar decît în puterea zeilor, socotind că visurile sunt porunci divine misterioase pe care mintea omenească slabă nu le poate înțelege îndeajuns. Acum nici tălmăcire nu-i trebuia. Simțea că, sub chipul fecioarei, i s-a arătat însăși zeița Iștar, binefăcătoarea.

Ululai îl însoțea mereu în palatul reginei, îi dădea ajutor mutînd de ici-colo coșurile, ștergînd de praf tăblițele. Visul lui era să fie măcar o lună stăpîn peste Casa Femeilor regale sau mare preot al zeiței Iștar în mijlocul curtezanelor sacre. A doua zi, mergînd la slujbă Gungunum îi spuse că are de

gînd să se însoare. Ululai rîse:

— Stăpîne, femeia e duhul rău cînd o aduci cu tăblița în casă! Ori multe, ori nici una, căci una singură e pacoste!

Gungunum zîmbi, dar nu mai vorbi. Iubirea lui tăinuită îl durea.

Regina Barnamtara, iubitoare a povestirilor din bătrîni, aflînd din gura lui Gungunum despre lipsurile bibliotecii, porunci să găsească, oriunde ar fi, tăblițe întregi și să le ia pentru dînsa ori barem să le copieze. Gungunum se sfătui cu ceilalți doi scriitori ai casei reginei. Nu putu afla nimic, ei neînțelegînd nici despre ce e vorba. Erau niște bieți slujbași buni numai pentru corespondența obișnuită. Întrebă apoi pe marele dușșaru al regelui, care avea faima unui mare învățat și cunoscător al tainelor magiei. Nu știa nimic. Atunci luă pe rînd templele, să descoasă pe scriitorii tainelor. În Emah, în sfîrșit, găsi un dușșaru bătrîn, anume Lulana, care cunoștea povestirile. Le citise odinioară în biblioteca zeului Enlil, la Nippur, orașul sfînt. Adaogă că acolo s-ar mai afla multe tăblițe necunoscute, vechi din moși-strămoși, pe care nimeni nu le mai slovenește, fiindcă scrisul e foarte încurcat cu semne sfinte neînțelese acuma.

Bucuros de cele auzite, Gungunum se abătu în templul zeiței care, spre deosebire de toate celelalte, era alb pe dinăuntru ca fruntea munților înzăpeziți, avînd doar pe sus, lîngă tavan, un brîu simplu de aur. Se apropie de altar cu mierea și uleiul ce le cumpăraseră de la diaconii negustori, să facă o iertfa de mulțumire. În vreme ce, cu fața la pămînt, murmură obișnuitele cuvinte sfinte, simți deodată un glas limpede în inimă:

„Du-te cu oastea să găsești pe Hamma!”

Se sculă plin de mirare. Prinprejur nu mai era nimeni, însăși zeița Iștar, ocrotitoarea iubirii, i-a suflat dar porunca de plecare, fiindcă unirea lor e dorită de sfatul zeilor puternici.

Șovăirea dispăru din sufletul lui Gungunum. În aceeași seară dădu de știre tatălui său ca zeița Iștar i-a poruncit să plece la război. Pidur Libur, războinic pătimaș, tresări de mîndrie auzind rugămintea lui. Îi plăcea că Gungunum, ca și dînsul odinioară, rîvnește gloria luptei cu dușmanul, cea mai frumoasă pentru un adevărat bărbat. Nim-Utumu însă se împotrivi din răsuputeri și se boci amarnic că odorul ei se va prăpădi.

A doua zi Gungunum se duse întîi la regina Barnamtara și îi spuse ce a auzit de la bătrînul dușșaru Lulana. Pe urma se înfățișă cu tatăl său înaintea regelui, îi sărutară împreună picioarele și Pidur Libur îl rugă să îngăduie odraslei sale să lupte împotriva vrăjmașului. Samsu-Iluna privi lung pe Gungunum, parcă l-ar fi cîntărit dacă e bun de ostaș, apoi zise:

— Tu să mergi la Nippur, să scrii tăblițele pentru Casa Femeii mele Barnamtara! Așa e dorința ei și porunca mea!

Îi sărutară iar picioarele, fără a mai crîcni.

Regele însă bătu din palme să se aducă o tăbliță de corespondență și puse chiar pe Gungunum să scrie guvernatorului din Nippur:

„Porunca regelui Samsu-Iluna către marele ișakku Uș, fiul lui Aplî, din Nippur, orașul sfînt. Eu sunt sănătos. Inima ta fie fericită. În ziua cînd citești tăblița aceasta a mea, să primești bine pe Gungunum, fiul lui Pidur Libur,

scriitorul Casei Femeii, trimisul meu. Îndată să aduni pe toți scriitorii templului Enlil, să-i arate toate tăblițele bătrîne, cele despre viteazul Gilgameș, cele despre facerea lumii, cele despre coborîrea zeiței Iștar și toate tăblițele de mare preț ce le aveți. Caută-le și arată-le lui Gungunum și poruncește scriitorilor să asculte poruncile lui, să scrie ce poruncește el, să nu greșească. Așa să faci!"

Scriind, Gungunum înghițea noduri amare și stilul de trestie îi tremura în mîna încît semnele se strîmbau ciudat pe lutul moale. I se părea că își scrie osînda la moarte. Două lacrimi i se rostogoliră pe obraji. Regele Samsu-Iluna le văzu și întrebă:

- De ce plîngi?
- De bucurie, stăpîne, îngîină Gungunum.
- Atunci du-te cu inima veselă! sfîrși regele.

5

Chiar a doua zi, după ce făcu jertfa convenită zeului Nabu și zeiței Iștar, Gungunum porni pe Calea Sacră, însoțit de Ululai, care ducea un coș cu haine și merinde. La Buranun îi aștepta, gata de plecare, barca regală cu douăzeci și patru de vîslași, încărcată cu daruri mari pentru templele din Suruppak.

Pînă la Nippur, pe apă, era cale de cincisprezece leghe akkadiene. Merseră toată ziua, cu pînza înfășurată, căci vîntul sufla de la *miazăzi*. Lopețile vîslașilor băteau neîncetat valurile tulburi ale rîului sfînt. Seara poposiră la Dilbat. Dădură jertfe bogate zeului Gibil, cel ce păzește apele curgătoare împreună cu soția sa Nina, fiica lui Ea, de asemenea și zeului Adad, stăpînul văzduhului, implorîndu-le un vînt prielnic. Jertfele fură primite cu bunăvoință și Adad le trimise dimineața următoare vîntul răcoritor care, umflînd puternic pînza triumghiulară a bărcii, îi duse pînă seara la Nippur, încît nici nu mai opriseră la Kiș, cum era obiceiul.

Marele ișakku Uș al orașului sfînt Nippur sărută de șapte ori tăblița cu pecetea de lut a regelui, puse pe *scriitorul* său să o citească, o sărută iar și porunci îndată să împlinească întocmai dorința stăpînului Samsu-Iluna. Pe Gungunum, atît ca trimis al regelui cît și ca vlăstar al marelui nubanda Pidur Libur, îl găzdui chiar în casele sale. Trei zile însă veni poruncă noua de la Samsu-Iluna: oștirea orașului Nippur să se adune degrabă și să pornească împotriva lui Iluma-Illum. Gungunum fu îndrumat de marele dușman al templului Enlil, mare cunoscător al tuturor tăblițelor. Acesta îi arătă șapte coșuri cu tăblițe vechi pe care erau însemnate cele douăsprezece cîntece despre faptele mărețe săvîrșite de către viteazul Gilgameș, rege din Uruk, împreună cu tovarășul sau Enkiclu, chiar și călătoria lui în lumea cealaltă, precum și povestea cu iarba tinereții veșnice. În alte cinci coșuri se găseau tăblițele cu facerea lumii și a oamenilor prin bunătatea și înțelepciunea marelui zeu Enlil care locuiește în orașul sfînt Nippur.

Se apucă de lucru, dar cu inima îndoită. Mai avusese nădejde, venind aci, că va sfîrși repede și se va putea întoarce înainte de izbucnirea războiului,

încît așa să împlinească și porunca zeiței Iștar, cea scumpă sufletului său. Acuma vedea că și nădejdea aceasta l-a înșelat. De altfel și copierea tăblițelor mergea greu. Trebuia să ceară mereu marelui dușaru să-i tălmăcească semne și cuvinte batrîne neînțelese. Erau lucruri scrise cu aproape o mie de ani înainte.

După ce plecă marele ișakku Uș cu oastea, Gungunum se simți cuprins de o tristețe din ce în ce mai apăsătoare. Avea visuri stranii, foarte întortocheate, care-l chinuiau noaptea și pe care le uita de cum deschidea ochii, parcă o ființă nevăzută i le-ar fi șters din minte.

Pe urmă îi pieri pofta de mîncare. Smochinele, rodiile, curmalele îi erau deopotrivă de nesuferite. Peștii cei mai buni, prăjiți în uleiuri fine, mîncarea lui favorită, acuma îl scîrbeau.

Căzu la pat. Un așipu, cel mai înțelept, îi făcu toate descîntecele și mai ales cele împotriva duhurilor limnute. Gungunum gemea și în somn vedea mereu pe Hamma, deseori de mîna cu stăpîna Iștar care i-o arăta și-l dojenea ca nu i- a ascultat îndemnul să plece la război, chiar peste voia regelui, căci regele însuși nu e decît servitorul ei. În sfîrșit marturisi neobositului așipu ce i-a poruncit odinioară Iștar.

Atunci preotul îi recită un descîntec deosebit și jertfi o vaca albă zeiței ca să-l ierte. Peste zece zile, după trei luni de bolire, Gungunum se sculă. Era însă ca o umbră.

Ululai, care îl sluja ca un cîine, îi spuse într-o zi prin oraș umblă vestea că regele Țării de la Mare ar fi zdrobit oștirile akkadiene și că regele Samsu-Iluna de-abia a scăpat prin fugă.

— Poate că totuși zeii m-au ocrotit , se gîndi Gungunum. M-au scăpat de la moarte.

Peste cîteva zile un sclav de-al casei reginei aduse o scrisoare pentru Gungunum. Nu era nici în plic de pînză, nici sigilată, ci o tăbliță simplă, scrisă în mare grabă. O citi cu spaimă: „Lui Gungunum, fiul lui Pidur Libur, spune: Așa vorbește Nim-Utumu, femeia marelui nubanda Pidur Libur, către Gungunum, copilul ei. Află că Pidur Libur, tatăl tău care te-a zămislit, în război a pierit. Regele Țării de la Mare cu mîna lui a ucis pe Pidur Libur, în luptă. Sclavul lui a adus vestea. Pleacă degrabă înapoi la Babilu. Trebuie bărbat în casă. Pămînturile nu se muncesc bine, sclavii sunt leneși dacă nu e stăpîn. Grăbește-te. Nu mai zăbovi".

Gungunum răspunse, prin același sclav, că se va întoarce negreșit îndată ce va isprăvi lucrul, căci nu poate pleca cu mîna goală să supere pe regina Barnamtara. Făcu apoi cuvenitele jertfe pentru tatăl său din arallu, gîndindu-se iarăși:

— Zeii m-au ferit, altfel aș fi acum și eu în locul de unde nimeni nu se mai întoarce.

Deși slăbit, începu să lucreze de zor. Cu ajutorul marelui dușaru, credea că într-o lună va avea copiate tăblițele trebuincioase.

În oraș însă zvonurile cele mai crâncene se întreceau. Soseau fugari care aduceau groaza. Șapte mii de ostași akkadieni au pierit în lupta cea mare, împreună cu Pidur Libur, iar alte mii au căzut în prinsoarea dușmanului.

Regele Samsu-Iluna a fugit cu rămășițele oștirii pe dincolo de râu și vine spre Babilu, dar că oastea vrăjmașă se apropie pe dincoace de Buranun, dând foc orașelor și măcelărind locuitorii, vrînd să taie calea akkadienilor ca să prindă de viu pe Samsu-Iluna. „ Peste șapte zile sosi în oraș marele ișakku Uș cu două mii de oșteni prăpădiți, dinspre Isin, de peste râu, să oprească înaintarea lui Iluma-Ilum. Cetățenii fură înarmați grabnic, iar scalvii fură puși să întărească zidurile și porțile cetății ca să poată ține piept oastei dușmane. Zidurile însă nu erau mai late de șapte coți și nici destul de înalte să înfrunte un asalt puternic.

Apoi uraganul veni. Ostile lui Iluma-Ilum împresurază cetatea din două părți, dădură foc semănăturilor și tuturor caselor de pe cîmp. Fiindcă Uș nu deschise îndată porțile și nu alergă, împreună cu fruntașii orașului, să îmbrățișeze picioarele regelui dușman, porni bătălia. În zece zile o poartă fu siluită. Dușmanul răzbi în cetate. Lupta fu mai cumplită pe ulițele strîmte, care se umplură de cadavre. Ostașii ucideau fără cruțare bărbați, femei, copii. Pînă seara orașul fu îngenunchiat. Marele ișakku căzu viu în mîinile vrăjmașului.

Iluma-Ilum puse stăpînire pe palatul marelui ișakku Uș. În grădina palatului se ținu ospățul de biruință. Începu seara și nu se isprăvi pînă în zori. Platani bătrîni aprinși luminau poiana în care regele Țării de la Mare, cu fruntașii oastei sale își întinseră mesele. La dreapta și la stînga regelui se-deau goale și îngrozite, cele două fete-fecioare ale marelui ișakku Uș. Fete de-ale fruntașilor din Nippur, de asemenea despuiate, slujeau pe biruitorii care beau din vase grele de argint. În fața mesei regale fură aduși, cu mare alai, peste o mie fie prizonieri, cu lanțuri de gît, cu coatele strînse pe spinare ,cei mai mulți sîngerînd încă din răni proaspete. Între ei se afla și marele ișakku, încătușat ca și ceilalți, avînd în locul ochiului stîng o pată de sînge ce se scurgea pe obraz și în barba jumulită, iar în moalele capului altă pată de sînge închegat din care se burzuluiau smocuri de par încîlcit. Ceva mai tîrziu un convoi nou de prinși: slujitorii templelor în cap cu marele preot al zeului Enlil. Gungunum era în mijlocul lor . Templele și odoarele fuseseră cruțate, fiindcă lui Enlil se închina și Iluma-Ilum. Grupul preoților fu rînduit mai departe, să privească și să se umple de spaimă.

Băutorii zvîrleau cupele goale în grămada de prizonieri răniți. Cei izbiți horcăiau prelung de durere, spre veselia mesenilor care, din ce în ce mai amețiți de vinurile tari, rîdeau în hohote sfidătoare și-și frecau bărbile negre muiate de bale. De altfel , pentru a spori mulțumirea chefuitoarelor, ostașii alergau mereu de ici-colo printre prizonieri, lovindu-i cu bice sau sfîrticîndu-le carnea cu săbii scurte strîmbe ca niște secere.

Înspre miezul nopții, regele Iluma-Ilum șopti ceva unui dregător care stătea neconținut la spatele său, cu brațele încrucișate, așteptînd porunci. Dregătorul dispăru o clipă și reveni aducînd o canapea akkadiană, așternută cu perne și covoare scumpe, pe care o așază puțin mai la o parte, mai ferit de lumina torțelor. Atunci Iluma-Ilum se sculă de la masă. Pe fața-i bărboasă, bronzată, lucea un surîs ciudat. Făcu semn cu degetul unei fete-fecioare de-a marelui ișakku. Fata înțelese și se întinse umilita pe canapea. Iluma-Ilum se

repezi asupra ei. Toată lumea se închină cu respect în fața spectacolului, iar țițetele fecioarei umplură de bucurie toate inimile supuse.

De-abia sculat de lângă fata aproape leșinată, Iluma-Ilum se îndreptă spre marele ișakku Uș, tatăl ei, și cu o apăsare de deget meșteșugită îi smulse din orbită și ochiul drept, aruncându-l cu mândrie în obrazul altui prizonier. Marele ișakku se prăbuși cu un răcnet sfîșietor care stîrni nespusă plăcere tuturor frunțașilor de la mese. Regele se așeză iar la petrecere. Apoi, cînd vinurile îi ațîțară pofta, porunci celeilalte fecioare să se lungească pe canapeaua din umbră.

În zori începu uciderea prizonierilor în fața învingătorilor sătui de vinuri, dar însetați mereu de sînge. Marele ișakku fu jupuit de viu, iar pielea lui fu dusă îndată să fie bătută în cuie pe poarta palatului. La fel fură chinuiți încă doisprezece frunțași din Nippur. În sfîrșit o ceată de șasezeci de ostași porni să înjunghie pe ceilalți prizonieri. Corpurile fură tîrîte de sclavi afară din oraș, să slujească de ospăț cîinilor pribegi și corbilor. Capetele însă fură așezate în grămezi dinaintea mesei regale.

Cînd răsări soarele, Iluma-Ilum, istovit de plăceri și de beție, se retrase în palat, să se odihnească, poruncind ca grupul de preoți încătușați să fie închis deocamdată în templul zeului Inurta.

A doua zi regele Țării de la Mare pe arătă mai milostiv. Pe cele două fete ale lui Uș le trimise la Eridu, pentru Casa Femeilor sale. Prizonierilor care nu fuseseră omorîți le îngădui să-i sărute picioarele, dăruindu-le viața, dar lăsîndu-i în lanțuri. Toți preoții fură scoși din fiare, afară de Gungunum care era babiluan. Fiind dupșaru, i se ceru, pentru răscumpărare, pînă într-o lună, să plătească cinci mîne de argint; altfel avea să fie ucis împreună cu alți cîțiva oameni din Babilu, surprinși în Nippur de către oștirea dușmană.

Gungunum se simțea nespus de fericit că se află încă în viața chiar așa încătușat. Nădejdea întoarcerii acasă îi stăpînea inima. Era sigur ca va fi răscumpărat. Fie regele Samsu-Iluna, fie regina Barnamtara, fie maică-sa Nim-Utumu vor trimite cele cinci mîne de argint, numai să le poată da de știre. Ceru voie să trimită la Babilu pe Ululai, care scăpase din vîlmășeală doar cu o bătaie zdravănă. Scrise o tăblița frumoasă și jalnică chiar regelui Samsu-Iluna:

„Stăpînului meu glorios în strălucire, vlăstarul cerului, lumina regilor mîndră ca soarele, călăuzitorul domnilor puternici și spăimîntători, hrana poporului, masa frunțașilor, eroul neamului, cărui Anu, Enlil, Ea și Marduk i-au dăruit neistovite bogății de milă și dreptate, Stăpînului meu spune: Așa vorbește Gungunum, fiul lui Pidur Libur, scriitorul Casei Femeii, pulbere umilă și slujitorul care te iubește. Află, stăpîne luminos, că regele Țării de la Mare m-a prins viu în Nippur. În lanțuri m-a pus regele Țării de la Mare. Dacă aduce sclavul tău Ululai cinci mîne de argint, viață îți dăruiesc. Dacă nu aduce nimic Ululai, peste o lună să mori ca un cîine. Așa zice regele Țării de la Mare. Trimite, stăpîne, cinci mîne de argint pentru viața mea, căci n-am venit la Nippur de bunăvoie. Mi-ai poruncit tu să viu negreșit. Povestirile bătrîne să le scrii pe tăblițe în Nippur. Așa mi-ai poruncit. Acuma m-a prins regele Țării de la Mare. Să nu se întoarcă Ululai cu mîinile goale. Dacă vine cu mîinile goale,

cîinii și corbii mă mănîncă. Nu mă lăsa să mor în casa ticăloșiei. Trimite argint să-mi răscumpere viața, stăpîne".

Cu tăblița sigilată, Ululai plecă îndată, pe jos, pe marginea rîului sfînt Buranun, pe cărarea bătătorită de robi ce trăgeau la deal bărcile. Gungunum rămase liniștit, își zicea plin de încredere:

— Nabu a fost milostiv și mi-a cruțat viața.

6

Prizonierii, cîteva sute, fură aruncați în curtea porcilor din fundul grădinii orașului. Spatele temniței se răzima de zidul cetății lîngă care se ticluise un coperiș de trestie pentru adăpostirea rîmătorilor în vreme de ploaie și furtună. Curtea întreagă de altfel era mică, de-abia vreo zece sari, fiindcă nu se aduceau niciodată de la moșii decît vitele trebuincioase pentru șapte zile. Nu se rînise însă niciodată, așa că gunoiul și duhoarea stăpîneau aici înăbușitor.

Un pîlc de treizeci de ostași păzeau, pe dinafară, poarta temniței. Numai cîte doi supravegheau pe dinăuntru numai ziua și numai cîte un ceas, pe prizonierii legați, doi cîte doi cu lanțuri de gît. În zilele dintîi grupul de pază se schimba ,pe urmă aceiași paznici fură uitați parcă acolo. Hrana celor închiși venea din mila oamenilor: curmale, ceapă, pîine, usturoi, castraveți, chiar smochine și uneori pește sărat. Din ce era mai bun se ospătau paznicii, iar rămășițele se azvîrleau înlăuntru ca să se bată pe ele prizonierii ca niște cîini flămînzi, spre veselia tuturor străjerilor.

Gungunum avea tovarăș de lanț pe un mușkinu bogat din Babilu care venise la Nippur numai pentru negoț și căzuse așa în vîltoarea războiului. Era gras și cu o rană de lance în coastă. I-o făcuse ostașul care l-a prins, numai din plăcerea de-a schingiui, căci el se trîntise pe pîntece umil și supus, fără gînd de vreo împotrivire, ca omul ce n-a pus niciodată mîna pe armă. Negustorul gemea toată ziua și nu voia să se urnească de sub adăpostul de trestie unde era ferit barem de soarele ce frigea cumplit. Îi era frică tare că va fi ucis în cele din urmă și se plîngea lui Gungunum că ar fi mai bucuros să stea o viață întreagă în curtea porcilor, decît să moară, să ajungă pradă duhurilor rele din arallu și să se hrănească numai cu noroi și țărîină. Gungunum îl îmbărbăta, încrederea lui sporea cu cît se înmulțeau suferințele. Inima lui îi spunea că trebuie să trăiască.

Într-o zi veni marele dușșaru să vază pe Gungunum, aducîndu-i mîngîiere și merinde, îl îndrăgise cît lucrase în templu și voia să-i fie acuma folositor în nenorocire. De la dînsul află Gungunum că regele Iluma-Ilum a plecat cu oaste spre Kiș, după ce a pus peste Nippur un nou ișakku .Totuși marele dușșaru credea că războiul are să înceteze curînd, căci și Iluma-Ilum a avut pierderi grele. Poate că nici cetatea Kiș n-o va mai putea cuprinde, avînd ziduri groase, înalte și bine apărute.

De-acî înainte paznicii fură mai blînzi cu Gungunum .Nu-l mai loveau , ca pe ceilalți, ba stăteau și de vorba cu dînsul socotindu-l un mare machu care ar putea ajunge chiar sangu, dacă ar avea zile de trăit. Atunci Gungunum vru

să întrebe despre Hamma. Minți că marele ișakku Ahnuri din Eridu a fost văr cu maica-sa, de aceea ar fi bucuros să afle ceva despre soarta lui și a familiei, cu toate că au trecut peste zece ani. Căpetenia paznicilor, mai bătrîn , voinic și înalt, cu o falcă purtînd urmele unei răni mai vechi ,luptase în toate războaiele regelui Iluma-Ilum. Îi chema Ahușunu , vorbea gros și se lăuda bucuros cu vitejiile lui.

— Eridu? făcu dînsul cu mare mîndrie. Am fost acolo! Acum zece ani!... Eu am urcat cel dintîi pe zidul cetății... Am ucis cu mîna mea trei sute de dușmani!... Mult sînge a fost la Eridu, și multă pradă!... Tot am omorît și am aprins... Templul zeului Ningirsu eu l-am aprins!

Paznicii și prizonierii făcură cerc, ascultîndu-l cu admirație. Inima frunzașului se umfla de mulțumire.

— Rana asta, de la Eridu! strigă apoi mînios, parcă i-ar fi reamintit o durere crîncenă. Dar am răzbunat-o!... Toți morții dușmani i-am împrăștiat pe cîmp să-i manînce șacalii și păsările...

Gungunum rosti numele lui Ahnuri.

— Cîine turbat a fost Ahnuri din Eridu! răcni Ahușunu. Iluma-Ilum l-a prins viu și pe dată i-a tăiat amîndouă brațele din coate!... Pe urmă l-a jupuit și l-a chinuit șapte zile!

Atunci Gungunum întrebă iar, cu glas tremurător:

— Ahnuri avea o fată, Hamma?... Fața ostașului se descreți deodată.

— Ce fată! zise apoi, lingîndu-și buzele. Regele Iluma-Hum a culcat-o degrabă în pat și i-a luat fecioria. Dar n-a ucis-o nici după ce și-a săturat pofta. I-a plăcut trupul ei și a pus-o în Casa Femeilor sale...

— Mai trăiește? făcu Gungunum cu ochi ieșiți din orbite.

— Trebuie să trăiască , răspunse Ahușunu. În Casa femeilor lui Iluma-Ilum sunt fete multe, ca nisipul mării, frumoase, cu sclave să le slujească și cu mîncare bună... el iubește femeile, nu le omoară.

Gungunum aflase destul, în sufletul lui cîntau mereu numai două cuvinte:

— Hamma trăiește!

Cuvintele acestea îi răsturnară deodată toate gîndurile. Ce să mai caute el în Babilu, cînd Hamma nu e acolo? Ce preț ar mai putea avea viața lui trăită despărțit de ea ? Mai bine să fie sclav la picioarele ei, decît chiar rege departe de ea. Subt coperișul de trestie, în murdăria duhnitoare, în vreme ce tovarășul său de lanț se vaită, el visa cu ochii deschiși. Se vedea iar la serbarea Akiti de odinioară pe cheiul canalului Arahtu, așteptînd barca divină, între femei, la cîțiva pași, umărul ei rotund, șoldul ei plin, apoi ochii ei cu privirea caldă în care își descoperea însuși sufletul lui ca într-o oglindă fermecată...

Îi părea rău că a mai trimis pe Ululai după prețul răscumpărării din robie. Îi era frică să nu se întoarcă prea curînd sclavul cu argintul, înainte de a fi descoperit un mijloc pentru a ajunge la curtea regelui Iluma-Ilum. Atîta rîvnea acum: să ajungă acolo. Orișicum, numai să se apropie de pămîntul binecuvîntat pe care pășesc picioarele ei. Era sigur că, ajuns acolo, va întîlni pe Hamma, precum i-a făgăduit zeița Iștar, ocrotitoarea iubirii lor.

Cînd veni iar marele dușșaru să-l cerceteze, Gungunum îl rugă fierbinte

să-i mijlocească favoarea de-a putea merge la curtea regelui Țării de la Mare. Bătrînul scriitor se miră și crezu că suferințele i-au turburat mintea. Gungunum stăruie. Spuse că știe, încă de pe cînd era în școala de la Borsippa, despre o bibliotecă bogată a lui Iluma-Illum, unde s-ar găsi tăblițe cuprinzînd învățăturile cele mai tainice. Ar vrea să petreacă în biblioteca aceea un răstimp, fie și ca sclav, numai să poată citi tăblițele sfinte. Marele dușman se înduioșă. Atîta dragoste de învățătură nu mai pomenise, îi făgădui să vorbească negreșit marelui preot al lui Enlil.

Gungunum rămase fericit. Dacă marele preot va ruga pe Iluma-Illum, dorința lui va fi împlinită. Cum crezuse pînă acum cîteva zile în scăparea de robie, așa spera azi în revederea fecioarei de la Akiti. Încă nu umblase prin lume. Despre Țara de la Mare știa doar atîta că e departe, fără canaluri, cu multe mlaștini și sălbătăcimii. Nu-l înfricoșa nimic. Unde e Hamma, trebuie să fie bine. O visa iar, mereu. Iar cînd se deștepta, în gemetele tovarășului de lanț ori în răcnetele paznicilor, surîdea: toate acestea vor fi curînd răscumpărate prin fericirea cea mare.

Avu, peste trei zile, o veste bună : marele preot a vorbit deocamdată cu noul ișakku care a făgăduit să tîlmăcească regelui rugămînta lui Gungunum. De altfel Iluma-Illum are să sosească la Nippur foarte curînd. A curmat războiul și se întoarce cu oștirea, dînd foc semănăturilor și satelor, nestînjinit de dușman.

7

Ululai sosi. Aducea argintul. Cinci mîne, măsurat din belșug în casa reginei Barnamtara. Povesti că Nim-Utumu e disperată, și-a smuls părul, și-a zgîriat pielea și nu va conțeni cu plînsul pînă ce nu va vedea pe Gungunum în Babilu. Îi spuse că a fost cu argintul la marele ișakku, care l-a cîntărit, i-a dat și tăbliță-chitanță de primire. El însă nu poate scoate din robie pe Gungunum, căci Iluma-Illum singur hotărăște. Dar Gungunum să aibă răbdare. Scăparea e aproape. I-a adus și merinde, dar mai bine de jumătate i-au mîncat-o paznicii.

Gungunum fu cuprins de îndoieli. De ce a mai primit marele ișakku argintul, dacă are de gînd să vorbească cu regele? Dojeni pe Ululai că s-a dus la ișakku, dar nu-i spuse nimic despre planul său, de teamă să nu-i pună vreo piedecă. Ululai vru să rămîie să-l slujească. Paznicii îl goniră. Venea totuși de multe ori pe zi să-i aducă știri despre apropierea regelui Iluma-Illum. În sfîrșit, într-o dimineață sosi strălucitor de bucurie:

— Peste trei ceasuri Iluma-Illum e în oraș. Se vede de pe coperișele caselor cum se apropie pe carul de argint tras de trei armăsari. Toată lumea e pe zidurile cetății. Stăpîne, a venit scăparea ta! Oamenii șoptesc că Iluma-Illum e mînios, dar eu am adus argintul! N-ai grije, stăpîne, s-a isprăvit robia ta. Am jertfit o vacă zeului Nabu, pentru tine, cum mi-a poruncit maică-ta Nim-Utumu.

Nerăbdarea se încuiba în inima lui Gungunum. Tovarășul său de lanț începu să plîngă, sigur că i-a sosit ceasul morții . Gungunum îl compătimea și

nu-l înțelegea. Din sufletul lui parcă s-ar fi stins cu totul frica de moarte. Groaza lui era că va fi izgonit din robie și că astfel va pierde pe Hama pentru totdeauna.

Trecură ceasurile înăbușitor de grele. Apoi se auziră chiotele de bucurie ale norodului. Apoi se făcu tăcere și iar trecură ceasuri, mai apăsătoare. Gungunum ardea. Simțea limpede că acum, în ceasurile acestea, se hotărăște soarta lui și îi tremura inima.

Și deodată se deschise cu zgomot mare poarta închisorii. Gungunum respiră de parc-ar fi scăpat dintr-o încheștare chinuitoare. Ostași mulți intrară și legară la spate, cu lanțuri, coatele prizonierilor. Gungunum iar se ului: „Dacă s-a sfârșit robia, de ce-mi leagă brațele la spate?” Cu lovituri de bice și sulite, fură scoși afară. Cotiră prin câteva ulițe pînă ce ajunseră la templul zeului Enlil. În curtea principală, regele Iluma-Ilum, pe tron de argint, era înconjurat de tartanii săi, de ostași și mulțime mare de akkadieni. Gungunum parcă se dumeri: „Înainte de a ne da drumul, regele vrea să se bucure văzînd cum vom fi însemnați cu fierul roșu al robiei!”

Sosiră înaintea regelui Iluma-Ilum îngrămădiți, murdari și duhnind greu ca porcii. Gungunum apucă să vadă fața regelui, întunecată și cu ochii însetați de sînge.

„Acuma ne ucide!” îi trecu prin gînd ca o lumină orbitoare.

Un răcnet îi făcu pe toți să se prăvale cu fața la pămînt. Și numaidecît Gungunum auzi, de-aproape, o lovitură scurtă ca și cînd se înfige între oase arma strîmbă care ucide mai repede. Lovitura fu urmată de un țipăt înfundat și apoi de un horcăit. Aceași lovitură se auzi apoi din nou, însă însoțită de alt țipăt mai puternic.

Acuma Gungunum, stînd ghemuit cu obrazul la pămînt, pricepu tot parcă i-ar fi spus cineva la ureche ce s-a întîmplat. Iluma-Ilum vrea să răzbune neputința de-a lua cetatea Kiș, ca să împace pe zeii lui nesăturați de sînge. De aceea a adus pe prizonierii din Babilu în curtea templului. Sîngele lor trebuie să curgă pe lespezile din casa zeului. Îl rodea să ridice puțin capul, să vadă ce se petrece, dar nu îndrăznea de frică să nu-l lovească vreun paznic. Tovarășul său de lanț ofta și plîngea. Alții gemeau din ce în ce mai îngroziții așteptîndu-și rîndul. Și lovitura săbiei strîmbe ca secera cădea mereu, în răstimpuri egale, cu același zgomot ciudat scîrțîitor, urmată de țipete deosebite.

Apoi se simți o mișcare, ca și cînd o serbare solemnă e tulburată de o întîmplare supărătoare. Glasuri indignate se ridicară, printre care însă răzbătea o plîngere desperată:

— Argintul... plătit... Gungunum... răscumpărare...

Era Ululai care izbutise să se strecoare pînă la picioarele regelui Iluma-Ilum, întinzînd tăblița-chitanță ca o protestare. Ostașii se repeziră asupra lui. Cîteva sulite îl străpunseră deodată. Gungunum ridică puțin ochii și, printre picioarele păroase ale ostașilor, zări trupul lui Ululai zvîrcolindu-se, fără a fi scăpat din mîna tăblița doveditoare că a plătit argintul de răscumpărare.

Apoi iar se făcu liniște și iar porniră loviturile armei strîmbe.

Deodată tovarășul de lanț țipa și Gungunum simți pe obrazul drept stropi

fierbinți. Înainte de a-și putea da seama, o mână puternică îl apucă de umărul stîng ridicîndu-l puțin. Gungunum zări ca o fulgerare lama săbiei strîmbe de pe care picura sînge. O izbitură ascuțită în coșul pieptului și apoi o sfîșiere parcă i-ar fi smuls inima. Aceeași mână îl îmbrînci la o parte, întorcîndu-l cu fața în sus. O sandală umedă de sînge îl călca pe obraz. Mai simți apăsarea sandalei grele turtindu-i nasul. Apoi gura i se umplu de ceva cald. Apoi se făcu întunerec și gîndurile se risipiră ca aburii în vînt...

***

Sufletul rătăci un răstimp parcă și-ar fi încercat zborul spre o lume nouă. Conștiința pură se reîncega pe cît rămîneau mai departe urmele vieții materiale. Încet-încet sufletul își redobîndi limpezimea. Mișcarea se intensifica mereu, prin planuri tot mai luminoase. Spațiul însuși se rotunjea în nemărginire pînă unde timpul se confundă cu imobilitatea.

O senzație albă stapînea sufletul, cu atît mai vie cu cît deosebirea dintre lumea materiei și a spiritului se subția. În aceeași măsură însă creștea conștiința nedesăvîrșirii care se transformă în simțămîntul singurătății dureroase...

CAPITOLUL IV **SERVILIA**

...Conștiința singurătății rîvnea existența pură. Golul încă era nemărginit și sufletul nu-și găsea calea desăvîrșmi. Începu așteptarea chinuitoare a unui destin ce se apropie și de care nu te poți feri.

Apoi așteptarea luă iar forma mișcării spre o țintă necunoscută, cu înălțări și coborîri, cu zig-zaguri neînțelese. Spațiul se îngroșa, străbătut de curgerea timpului ca o țesătură din ce în ce mai deasă. Sufletul se zbuciuma în mrejele lumii noi, șerpuiind neîncetat parcă în căutarea unui adăpost. Conștiința i se îndoia, se mlădia și se subția ca o flacără în bătaia vîntului.

Apoi mișcarea se stinse deodată și conștiința se întunecă parcă s-ar fi topit în strînsoarea unei vieți noi...

1

Al șaptelea copil nu era așteptat cu prea mare bucurie în casa din Antium a lui Nigidius Saturnius, cavaler roman. Nașterea fu atît de grea că era să pricinuiască moartea mamei, dacă n-ar fi avut ajutorul priceputei sclave, Atia. Fericit că Lollia, soția lui mult iubită, a scăpat cu bine, Nigidius oferî un sacrificiu de vin și tămîie în templul Fortunei. Copilului însă îi dădură numele Axius, în cinstea edilului Axius Sofronius, prieten scump al familiei, pe care bătrînul Caesar Augustus îl numise în slujbă chiar în acel an .

Totuși Axius deveni curînd răsfațatul tuturor. Lollia îl iubea pentru că a suferit atît de mult dîndu-i viață și sperînd că va rămîne ultimul ei vlăstar. Nigidius era mîndru că mai are un fecior să-i perpetueze numele și să fie rezerva viitorului familiei. Dintre șase copii, numai cel dintîi, Nonius, fusese băiat. Gria pentru soarta celor cinci fete îl neliniștea, deși era bogat, îl

rodeau ambiții. Spunea că se trage dintr-o veche familie patriciana sărăcită. Prin muncă și noroc ei s-a ridicat în rîndul cavalerilor, dar n-avea pregătire destulă să poată juca vreun rol în viața publică. Zeii nu-l înzestraseră cu talent oratoric și nici barem nu învățase gramatica. Prin Nonius spera să ajungă și el, la bătrînețe, omul zilei. Îi dăruia o creștere aleasă, punîndu-l să ia lecții numai cu maeștrii cei mai scumpi. Cînd Nonius va fi bărbat cu faimă în Roma, surorile lui se vor putea mărita, avînd și zestre mare, chiar cu senatori. Axius sporea perspectivele familiei. Ce n-ar putea dobîndi Nigidius prin Nonius, va înfăptui negreșit Axius.

Curînd după ce îmbracă toga virilă, Nonius fu trimis la legiunile proconsulului Publius Quintilianus Varus, să lupte contra germanilor, ca apoi, întorcîndu-se acasă cu glorie militară, să obțină mai lesne onorurile ce i s-ar cuveni. Deși Nonius a plecat sub auspiciile cele mai favorabile, familia întreagă a rămas tristă și chinuită de îngrijorare. Vrînd să afle știri mai dese și mai directe de la eroul lor, se mutară cu totul la Roma, în casa lor de pe Vicus Patricius. Mutarea de altfel era plănuită mai de mult, din pricina fetelor care trebuiau să fie mai în văzul lumii bune.

AXIUS însă rămase în Antium, în grija bunicii, o matroană pioasă, și a unui pedagog, Myro, cumpărat anume pe o sumă mare, avînd faima unui gramatic desăvîrșit, cunoscînd deopotrivă de bine limba latină și elenă. Bunica avea să-i completeze educația religioasă, după tradiția romană, iar pedagogul să-l inițieze în meșteșugul scrierii și citirii.

Împlinea zece ani și era copil blînd, ascultător. Iubea mult pe maică-sa, Lollia, și despărțirea de ei îl amări, mai ales în primele zile. Se simțea oropsitul familiei. Explicațiile bunicii îl împăcară puțin, iar libertatea deplină îl făcu să uite despărțirea. Casa din Antium era în mijlocul unei grădini mari, nu tocmai îngrijite, lîngă mare, cu o priveliște minunată asupra orașelului de vilegiatură pentru patricianii bogătașii romani. Nigidius o cumpăraseră, împreună cu grădina, pe un preț de nimic, a restaurat-o, a împodobit-o cu colonade de marmoră. Fusesse casa norocului. Micului Axius îi era mai dragă marea în ale cărei veșnice frămîntări presimțea taine multe, însoțit de pedagogul Myro și urmat de un capsarius, care aducea cele trebuincioase pentru scris, copilul petrecea toată ziua pe afară pe aleile și cărările umbroase. Îi plăcea să stea ceasuri întregi pe țărmul mării, cu cerata în mîină, scriind, citind și mai cu seamă ascultînd cu nesăturată curiozitate glasul pedagogului care-i povestea și-i explica faptele zeilor. Șoaptele spumoase ale mării, adierile răcoroase și alinătoare ale zefirului se îmbinau cu basmele minunate ca niște murmure misterioase din altă lume. Zeii trăiau în inima lui atît de vii că se aștepta mereu să-i întîlnească. Deseori, în zare, i se părea că se apropie Neptun, plutind pe valurile verzi, despicînd cu tridentul de aur adîncimile, în vreme ce pe malul nisipos, spălat de unduiri moi ce lăsau în urma îngrămădiri lăptoase de spume, se deslușeau conturile albe și ispititoare ale etern tinerei Venere...

În trei ani, Nigidius a venit de multe ori prin Antium, totdeauna grăbit și fără a se interesa prea mult de Axius. Intrase în cîteva mari combinații comerciale și era mereu pe drumuri. Lollia cu fetele soseau în fiecare an, la

sfârșitul verii, pentru cîte-o lună, înainte de-a trece la Baiae unde se aduna, toamna, lumea cea mai aleasă.

Acuma însă, îndată după calendele lui noiembrie, într-o seară, pe neașteptate, pică toată familia în Antium, spre marea mirare a lui Axius. Toți păreau posomorîți, îngrijorați și-l îmbrățișau, pe rînd, care de care mai călduros, chiar și tatăl său, rece și serios din fire. În cele din urmă Lolliia nu s-a mai putut stăpîni, a izbucnit în hohote de plîns și, sărutînd furtunos pe Axius, a strigat:

— Tu ești speranța noastră, unica speranță!

A doua zi Axius află de la Myro ceea ce se întîmplase, mai lămurit decît din șoaptele misterioase ale surorilor sale, căci Myro se informase de la sclavii ce întovărășiseră familia și care cunoșteau toate veștile romane. De cîteva zile umblase prin Roma o știre pribeagă despre înfrîngerea legiunilor lui Varus. Nu se știa cine a adus-o, dar creștea din ceas în ceas, se strecura în toate casele și în toate inimile. Apoi a sosit confirmarea: întreaga oaste romană a fost atrasă în cursa și măcelărită de către germanii lui Arminius. Imensul oraș a avut o tresărire cumplită. Zvonurile sinistre se multiplicau: germanii au pornit spre Roma, germanii au și trecut Alpii... Se povestea că împăratul s-a închis într-o odaie unde plînge neîncetat și se izbește cu capul de pereți. Străzile gemeau de mulțimea îngrozită, alergînd de ici-colo, fără țintă, doritoare de amănunte. Se găseau mulți care blestemau pe Caesar Augustus pentru ca el ar fi pricina nenorocirii naționale. Paza orașului fu întărită. Erau temeri de tulburări și de revolte. Apoi alaltăieri, un edict îndurerat anunța poporului roman catastrofa, îndemnînd pe toți să o suporte cu demnitate. Casa lui Nigidius s-a umplut de doliu. Nonius, fala familiei, se afla printre cei pierduți. În sfîrșit, de frica unei răscoale a poporului, s-au hotărît brusc să părăsească Roma și să se stabilească, barem pînă se vor liniști lucrurile, în Antium, unde era și Axius, acuma singurul reazim pentru ambițiile lui Nigidius.

Viața lui Axius se schimbă cu totul de-acîi încolo. Însuși Nigidius îi povesti, peste cîteva zile, cum s-a prăpădit Nonius, atragîndu-i atenția că viitorul familiei se află în mîinile lui. Copilul, deși nu înțelegea tocmai bine, se simțea mîndru.

Familia nu rămase multă vreme în Antium. De îndată ce aflara că Roma s-a potolit, se reîntoarseră acolo cu toții luînd acuma și pe Axius. Myro se bucură mai mult, dar bucuria îi fu scurtă căci Nigidius, pentru a desăvîrși educația copilului, îi tocmi un retor faimos, pe Caius Orbilius, care dădea lecții de oratorie tuturor odraslelor marilor familii romane. Așa, Myro rămase simplu pedagog însoțitor al lui Axius. Apoi, fiindcă Axius era cam moleșit și visător pentru cei treisprezece ani ce-i avea, primi un atlet special care să-l învețe gimnastica și mînuirea armelor.

Primăvara aduse un eveniment mai important în viața lui Axius. Spre a-și pune în valoare averea și planurile de înălțare, Nigidius îl logodi cu Chrysilla Autronia, fiica de zece ani a lui Publius Autronius. Logodna era menită să deschidă imediat porțile caselor patriciene pe seama fetelor lui Nigidius. Autronius deși sărac, era înrudit de aproape cu cîteva familii mari. El însuși

se lăuda mult cu un străbun de-al său care ar fi fost consul cu vreo trei secole în urmă. Neamurile îl ajutau cît puteau; el însă disprețuia ajutoarele, primindu-le totuși. Consimțămîntul de logodnă al lui Autronius l-a costat pe Nigidius un împrumut de două sute mii sesterții, fără dobîndă. Axius a îndurat ceremonia cu demnitatea cuvenită, asemenea și logodnica.

Însemnătatea lui Axius, în sînul familiei, crescuse mult pe urma logodnei. Chiar el se simțea bărbat, deși Chrysilla Autronia i-a rămas tot atît de străină ca și mai înainte. De altfel nici n-avea prilej s-o întîlnească decît rareori. Numai de la surorile sale afla că Autronia e o fire orgolioasă, că îi place să vorbească grecește și că de aceea i se zice în familie Chrysilla.

Rezultatele logodnei lui Axius fură mai fericite pentru familie. Chiar în toamna următoare, doua surori își găsiră norocul, măritîndu-se una cu un cavaler roman foarte bogat, cealaltă cu fiul unui senator.

2

Retorul Orbilius spuse în curînd lui Nigidius ca Axius nu e tocmai tare în *controversia*, dar că e eminent la *suasoria*, ceea ce dovedește o fantezie bogată. Cu același prilej, celebrul învățător făcu oarecare complimente și lui Myro pentru eleganța și puritatea pronunțării limbii elene.

Myro rămase confidentul lui Axius. Îl iubea din ce în ce mai mult. Împreună au cutreierat Roma pe care Myro o cunoștea și care pentru Axius era încă o taină uluitoare. Ceasurile libere le petreceau, la început, în splendidele grădini ale lui Maecena. Erau destul de aproape de casa lor din Vicus Patricius. Pe alelele adumbrite de platani și străjuite de statui, Myro încerca uneori să-i explice că diferiții zei sunt, în realitate, înfățișarea multiplă a unei divinități atotcuprinzătoare. Axius clatină din cap, neîncrezător. Farmecul multiplicității s-ar fi distrus prin reducerea la unitate. Mulțimea face armonia. Cînd la fiecare pas întîlnești un zeu sau barem manifestarea unei divinități, lumea e mai bogată, mai încîntătoare. Ce aridă ar fi viața pe pămînt dacă nu s-ar amesteca printre oameni în permanență și zeii cu dorințele, pasiunile și ordinele lor. Pedagogul nu stăruia, dar îi prevestea tainic că va înțelege toate cînd va face cunoștință cu filosofii.

Mai tîrziu Myro îi obișnuia să treacă aproape zilnic prin Argiletum, pe strada îngustă și îmbîcsită ce leagă Subura cu Forul Roman. Acolo sunt cele mai multe librării. Pancarte cu titlul noilor cărți atîrnau pe toate coloanele, iar din ușile deschise răbufnea afară mirosul greu de șofran și ulei de cedru care apară de insecte rolele sau volumele păstrate în pungi de pergament ori în lădițe de lemn tare. Cascau gura pe stradă, privind după oamenii celebri, ascultînd uneori convorbirile lor. Myro ar fi cumpărat bucuros cîte-o noutate, despre care auzea mereu vorbindu-se, dar el n-avea bani și nici Axius. Ca să-și astîmpere setea de-a citi, intrau din cînd în cînd în biblioteca publică, înființată de Augustus în templul lui Apollo. Acolo a citit cu glas tare vestitul *Metamorphoseon* al lui Ovidiu, care încîntă mult pe Axius. În curînd Nigidius, aflînd că în toate casele mari se cuvine să fie o bibliotecă, porunci lui Myro să-i alcătuiască una vrednică de o persoană consulară. Se gîndea în sine că Axius, cît e de deștept, ar putea să ajungă și senator, și chiar consul. Urmă

un an fericit pentru Myro. Cutreierară toate librăriile, răscoliră toate rafturile și adunară vreo două mii de volume, spre bucuria lui Nigidius care, deși nu citea nimic, se lăuda pretutindeni cu biblioteca. În acest răstimp, în schimb, Axius dobîndi o pasiune pentru cărți atît de mare că își neglija chiar studiile de retorică și exercițiile de gimnastică.

Pînă să îmbrace Axius toga virilă, se mai măritară și celelalte trei surori, făcînd partide nu mai puțin strălucite ca cele doua dintîi. Acuma Nigidius se gîndea să-l trimită la legiunile lui Germanicus, să-și îplinească datoria militară către patrie, cum se cere unui viitor senator. Moartea împăratului îi încurcă puțin socotelile. I se părea de rău augur ca Axius să plece la oaste tocmai cînd se stinge un om mare și se temea să nu-l piarză cum a pierdut pe sărmanul Nonius. Consultă un oracol egiptean din Alba care-i spuse că Axius va trăi mulți ani și va muri în baie. Totuși Nigidius mai șovăi pînă în primăvara viitoare. Atunci, prin Autronius, obținu permisiunea pentru Axius de-a pleca. Axius însă mai zăbovi cîteva luni și porni de-abia în august. Cînd ajunse la poalele Alpilor, întîlni soli care vesteau că Germanicus a zdrobit oștirile lui Arminius în cîmpiile Idifiaviso și la valul Angrivarilor. Făcu un popas de șapte zile într-un orașel, cumpănind dacă trebuie să-și mai urmeze calea sau să se întoarcă acasă. Se întoarse. Nu voia să fie ridicol ajungînd la oaste cînd s-a isprăvit războiul, să creadă lumea că umblă doar să figureze și el în triumful lui Germanicus.

Sosi acasă numai prin noiembrie și găsi pe tatăl său pe moarte. Întoarcerea lui neașteptată fu socotită ca un semn misterios al zeilor care n-au lăsat pe Nigidius să se stingă înainte de a-și revedea feciorul. Bătrînul îi dădu sfaturi pentru viață, îi lăsa o avere de cîteva milioane de sesterții. Să profite de ea, intrînd în serviciul republicei, să fie stăruitor, energic, activ. Axius îi făgădui solemn că-i va urma povețele, îi și improviza niște planuri grandioase de viitor care umplură de fericire inima muribundului.

Rămășițele pămîntești ale lui Nigidius fură transportate la Antium unde le aștepta un mic mausoleu ridicat mai de mult prin grija răposatului. Bătrîna Lollia se hotărî să rămîie acolo, nemaivînd ce caută de-acuma la Roma. Și Axius petrecu aproape toată iarna în Antium, discutînd cu Myro asupra morții și a zeilor. Explicațiile sclavului filosof nu-l mulțumeau. Își puse în gînd să studieze filosofia, să găsească răspunsuri satisfăcătoare la întrebările ce-l nelinișteau deseori. În martie trecu la Roma înadins ca să se inițieze în filosofie. Capitala era un adevărat furnicar de filosofi de toate categoriile. Chiar prin tavernele de pe Subura, epicuriani vagabonzi propovăduiau filosofia plăcerilor, angajați în acest scop, cu lefuri grase, de curtezane care astfel cucereau mai mulți curtenitori bogați și darnici. Axius vorbi cu cîtiva, la întîmplare. Fiecare îi glorifica altă înțelepciune și-i promitea alte fericiri. Se înfricoșa de perspectivele încurcate și amîna pentru altă dată alegerea.

De altfel acuma Roma se interesa de triumful lui Germanicus, fixat pentru sfîrșitul lunii mai. Pretutindeni și toata lumea numai despre învingătorul germanilor vorbea, cu un entuziasm care-l cuprinse curînd și pe Axius. Se pregătea o primire măreață. Două cohorte de pretorieni fură trimise întru întîmpinarea eroului, dar plecară toate, fără ordin. În preziua sosirii zeci de

mii de oameni porniră pe toate căile să salute mai degrabă pe salvatorul onoarei romane. Axius, întovărășit numai de Myro, se afla printre cei mai însuflețiți. Seara însă se întoarse acasă cam obosit. În ziua triumfului, pe o vreme minunată, Axius ieși iar pe Via Lata pîna la Porta Flaminia și așteptă acolo două ceasuri pînă ce apăru în depărtare cortegiul. Apoi, alături de carul triumfal tras de patru armăsari albi, în mijlocul mulțimii înflăcărate care cînta, dansa, asuda și se îmbrîncea, veni înapoi pe Via Lata, coti printre Saeptha Iulia și Iseum & Serapeum și trecu chiar pe sub poarta triumfală. De aici însă se despărți de alai și o luă pe Vicus Argentarius, sperînd să ajungă mai repede pe Forum Romanum, să poată vedea sosirea în fața templului lui Jupiter. Strada era înțesată de oameni care toți se îmbulzeau în aceeași direcție. Axius izbuti să străbată pînă aproape de Carcer Mamertinae. Aici învălmășeala era cumplită. Oamenii se zvîrcoleau care să răzbească înainte, care să se întoarcă înapoi, răcnind, înjurînd. Multe femei leșinară în înghesuială. După o adevărată și desperată luptă cu coatele, Axius se smulse din mulțimea înfierbîntată. De altfel Germanicus trebuie să fi ajuns de mult pe Capitoliu, cel puțin după urletele de entuziasm ce se auzeau furtunoase și pe care le îngroșau țipetele celor ce își manifestau din depărtare bucuria.

Ocolind anevoie Capitoliul și Palatinul, de-abia tîrziu după-amiază reuși să se strecoare pînă la Vicus Patricius, acasă. Toga-i tivită cu purpură era sfîșiată și murdărită, iar corpul îi era vrîstat de vînătai.

„Gloria militară nu se cucerește privind triumfurile altora, ci luptînd!” își zise Axius a doua zi, rușinat că s-a amestecat în mulțimea dornică de spectacole.

Nu simțea însă nici o chemare pentru viața ostășească. Vru să se apuce de altceva și își dădu seama, curînd, că nici o activitate nu-l ispitește. Avea dorințe vagi, nelămurite, îi lipsea parcă mereu ceva și întrebări tot mai ciudate îi apăreau în suflet.

Totuși, socotind că un cavaler roman tînăr și bogat nu poate sta degeaba, ceru sfatul lui Myro pe care îl privea ca pe un prieten.

— Să nu faci nimic, stăpîne — îi spuse sclavul. Cavalerul roman să trăiască, să petreacă și să mediteze. E cea mai frumoasă viață.

— Mă plictisesc îngrozitor, Myro! Am să mă sinucid dacă nu-mi voi găsi o ocupație sau barem un scop în viață! murmură Axius, amărît.

— Numai filosofia poate destăinui omului rostul vieții și al lumii! zise Myro.

Șase ani jertfi Axius filosofiei, începu cu Seleucus, prietenul împăratului, epicurian faimos care-și vindea acum învățăturile numai odraslelor de patriciani bogați. Lui Axius i-au luat într-un an peste cincizeci de mii de sesterții. În cele din urmă Axius s-a săturat de lecțiile lui pomădate și i-a întors spatele. A întîlnit un stoic bătrîn, grec, foarte de treabă, l-a adus acasă și l-a ținut trei ani, crezînd că a găsit calea înțelepciunii. Atunci a cunoscut pe liberta Thesmina a îndrăgit-o și a adoptat teoriile hedoniste ale lui Aristion care era nomenclatorul curtezanei și se lăuda că e discipolul lui Aristipp din Cyrene. S-a scîrbit însă și de el, mai curînd decît de grațiile Thesminei. În sfîrșit a plecat cu Myro la Alena, în patria filosofiei adevărate, a ascultat

cîteva luni pe scepticul Chrysipp și s-a întors acasă nemîagîiat. Golul din sufletul lui parcă se mărea cu cît încerca să se lumineze.

Se duse la Antium, să mai vadă pe maică-sa.

— Adu-ți aminte că ești logodit cu Chrysilla Autronia , îi zise Lollia.

Cuvintele mamei îl înviorară. Socoti că ea are dreptate. În căsnicie va găsi fericirea și liniștea. Era de douăzeci și patru de ani.

Îndată ce se întoarse în Capitală, se gîndi cum să reia relațiile cu familia Autronius. Se simțea rușinat că, de vreo doi ani, nici măcar n-a trecut pragul casei lor. Autronius trebuie să fie supărat, deși Nigidius i-a lăsat prin testament un dar frumos de bani. Prea vinovat însă nu se găsea. Logodnica îi rămăsese aproape străină, în orice caz nu-l ispitea. I se păruse totdeauna rece, mîndră și prefăcută, își zisese mereu ca are vreme destulă să trăiască cu ea. Pîna atunci să cunoască bine viața. Fiindcă în căsnicie avea de gînd să păstreze virtutea veche romană, iubind numai pe soția sa și mama copiilor săi, se crezuse îndreptățit să guste toate voluptățile iubirii înainte de a se însura, încît să nu-l mai poată ademeni nici o femeie.

Nomenclatorul îl anunță și apoi îl conduse într-un atrium sobru și modest unde Autronius îl aștepta, mirat și muștrător.

— Credeam că ți-ai uitat logodnica de dragul filosofiei !

— M-am pregătit numai ca să o pot respecta mai mult! zise Axius cu un surîs blînd care risipi repede supărarea, bătrînului.

În vestibul, un sclav ținea în mîini, cu mare grije, o lădiță de lemn sculptat. Fiindcă Autronius îi privi nedumerit, Axius adaogă în semn de explicație:

— Pentru Chrysilla...

Ochii de oțel ai bătrînului avură o licărire de bucurie pe care însă o stapîni repede. Luîndu-l de braț, zise cu o nepăsare compusă:

— Chrysilla e în grădină cu maică-sa. Să mergem la ele!

Casa lui Autronius se afla în colțul dintre Clivus Mamuri și Vicus Longus, înconjurată de o grădină mică, foarte bine îngrijită. Un pavilion hexagonal, cu coloane subțiri de marmură, cu trepte albe, era fala stăpînului fiindcă îngăduia o priveliște frumoasă spre Viminal, spre Forul Cesarilor și spre Capitoliu. Statuete, colonade potrivite, cîțiva platani și adevărate covoare de flori împodobeau grădina. În dosul pavilionului era chiar și o piscină în mijlocul căreia o nimfă speriată se ferea zadarnic de miile de fire de apă ce o stropeau din toate părțile. Cîteva slave tundeau iarba lălăind, în vreme ce grădinarul hirsut, german, plivea un rond de flori roșii.

Cei doi bărbați urcau spre pavilion, pe cărarea albă șerpuitoare. De cum ieșiseră din casă, Axius zărise lîngă pavilion două siluete. Pe cînd Autronius îi lăuda calitățile grădinarului, tînărul se uita numai la figura albă, cu mîna întinsă spre o căprioară care se apropia puțin și apoi fugea. O recunoscuse. Era Chrysilla. Autronius observă privirea lui și începu să-i spună cum căprioara a fost crescută de Chrysilla care a primit-o în dar, la Tusculum, de la administratorul unui senator, rudă de-a lor, în vila căruia au fost găzduiți vara trecută.

— A venit Axius! strigă Autronius de departe, întrerupîndu-și povestirea.

Atît Chrysilla, cît și maică-sa rămaseră pe loc, nemișcate. Amîndouă văzuseră și recunoscuseră pe Axius. Fata scutura de pe degetele mîinii drepte firele de iarbă cu care momise căprioara. Autronius le povesti, cu mare lux de cuvinte, cum s-a mirat cînd nomenclatorul i-a vestit pe logodnicul rătăcit, cum nu-i venea să creadă... Axius examina, zîmbind, pe Chrysilla care se uita numai la tatăl ei, simțea că e privită și surîdea puțin cam disprețuitor. Avea ochii mari, negri și gene foarte lungi care le moleșeau lumina, și o gură mică cu buzele subțiri. Tunica albă îi mlădia formele corpului.

Cînd Autronius conțeni, Axius luă lădița din mîinile sclavului și o oferî Chrysillei, murmurînd:

— Frumusețea ta n-are nevoie de podoabe. Dar admirația mea simte nevoia unei mărturisiri.

Fata lua lădița, scoase darurile, mulțumi cu același surîs indiferent. Schimbară cu toții cîteva vorbe banale. Atmosfera însă rămînea greoaie. În cele din urmă Autronius, sub pretext că are ceva cu grădinarul, plecă împreună cu bătrîna, lăsînd singuri pe logodnici. După un răstimp de tăcere, Axius îi spuse că acum, deplin pregătit pentru viața serioasă, dorește să-și împlinească obligația veche și atît de plăcută de-a o duce în casa lui și-a o face fericită, că deși o cunoaște prea puțin, știe că ea îi va fi soție demnă, iubitoare și credincioasă. Chrysilla îl asculta cu sfiala cuvenită, privindu-l însă mereu curioasă și cercetătoare, parcă ar fi vrut să-l încurce. Ținuta lui frumoasă, îmbrăcămîntea elegantă îi plăceau tot atît ca și ochii lui blînzi în care dormeau mistere. Totuși voia să-l pedepsească pentru că a neglijat-o atîta vreme. De altfel i se credea superioară prin noblețea familiei și rîvnea să-și păstreze superioritatea și în căsnicie. Îi răspunse calm, aproape rece, amestecînd multe cuvinte grecești în fraze, ca să-i arate că are o educație subțire.

Axius plecă nemulțumit. Cînd ajunse acasă, era hotărît să o repudieze și să-și caute altă mireasă. Pe urmă se răzgîndi. Trebuie s-o ia, tocmai fiindcă e orgolioasă. Are s-o împlînzească, s-o subjuge. O adevărată femeie romană așa se cuvine să fie, mîndră și nestăpînită. Pînă acum a avut legături numai cu femei care, fie pentru averea lui, fie pentru frumusețea lui, parcă nu așteptaseră, pentru a-i cădea în brațe, decît să facă el primul pas. Rezistența ei e o calitate. Stabili cu Autronius ziua căsătoriei. Pînă atunci mai văzu pe Chrysilla de trei ori. O îndrăgi. Ardea de nerăbdare s-o strîngă în brațe.

Bătrînul Autronius ținu să-și aducă el însuși fiica la templul lui Jupiter, spre a face acolo jertfa focului, după datină. Aleseseră templul lui Jupiter Stator, de pe Veha, aproape de Via Sacra. Era un templu mic, foarte vechi. Se zicea c-ar fi fost clădit, cu trei secole în urma, de consulul Attilius Regulus. Avea șase coloane albe, cu fațada spre Capitoliu, iar pe fronton fascia cu fulgerele. În cella minusculă statuia marelui zeu, șezînd, era vopsită în roșu, ca și a lui Jupiter Capitolinus.

Axius aștepta acasă sosirea miresei, însăși Lollia venise de la Antium să supravegheze și să se bucure. Toată casa era în fierbere. Sclavii, îmbrăcați de sărbătoare, umblau veseli după treburi. Se răspîndise printre ei zvonul că, în cinstea Chrysillei, stăpînul avea să le dăruiască tuturor libertatea.

În atrium, împrejurul impluviului pătrat, Axius se plimba din ce în ce mai nerăbdător. Pașii lui răsunau lipicios pe pardoseala lucioasă, frecată cu ulei. În apa impluviului se oglindea de sus cerul foarte albastru. Sclavi alergători, iuți de picior, îl vestiră când a pornit cortegiul de la Autronius, când a sosit la templu. Acuma însă, de o veșnicie, nu mai venea nimeni să-i anunțe sfârșitul ceremoniei de-acolo. Se gândi că poate sclavul, cascând gura la lume, a uitat să-și împlinească datoria. Scrîșni mânios și-și zise că va pune să-l biciuiască pînă la moarte. În aceeași clipă apără în vestibul sclavul grec, istovit de alergătură, gîfîind: „Au pornit...” și apoi prăbușindu-se ca un mînz cu fierea plesnită.

Axius se luminează. Trecu în peristilul vast, sprijinit pe patru rînduri de coloane corintice. În fund, în oecus, se înălțase altarul împodobit cu flori, înconjurat de socluri cu statuetele de marmoră ale străbunilor și figurile de lut ars ale zeilor Larii. Lollia nu era aici. O găsi în triclinium unde o ceată de sclavi pregăteau ospățul nupțial. Îi spuse că a pornit cortegiul și, fiindcă mai are timp, se reîntoarce în atrium, reluîndu-și plimbarea în jurul impluviului.

În sfîrșit auzi din stradă un zgomot surd, îngroșîndu-se mereu. De prin toate încăperile sclavi și slave năvăleau afară să întîmpine mireasa. Axius aștepta pe Lollia, răzimat de o coloană. Ieșiră împreună.

Strada gemea de lume. Curioși și cerșetori se adunaseră, mulțime mare, să privească spectacolul. Libertții familiei rînduiau în semicerc pe sclavii cu flori în mîini.

Carul nupțial opri în fața porții. Chrysilla, în peplum alb, cu cununița de verbină în păr peste care se mlădia vâlul de argint, coborî ca o zeiță în sărbătoare. Sclavii căzură în genunchi și cu fața la pămînt. Mireasa pășea numai pe petale de trandafiri albi. Autronius o luă de mîină și o duse întîi la Lollia, care o sărută pe frunte.

În peristil îmbulzeala era imensă. Toată lumea căuta să fie mai aproape, să vadă mai bine. Însuși marele flamin al lui Jupiter venise să slujească. Căciula-i conică albă, de piele de oaie, se ridica deasupra tuturor pe cînd, cu lingurița de aur, picura grăunțele de tămîie peste flacăra de pe altar, murmurînd cuvinte neînțelese într-o latinească arhaică. Mirii gustară din aluatul sacru, băură din aceeași cupă vin îndulcit cu miere și primiră binecuvîntarea flaminului.

Pe urmă Axius se așeză cu mireasa pe un tron improvizat, acoperit cu o blană de miei. Îi cuprinse blînd mijlocul. Brațul îi tremura atingînd corpul ei cald. O privea cu ochi care o sorbeau. Chrysilla era acum fără vâl și i se părea mai frumoasă; în zîmbetul ce-i înflorește în ochi și pe buze, el simțea o chemare tainică.

— Chrysilla — îngîină dînsul cu o voce arzătoare — te iubesc!

Mireasa închise pleoapele ca și cînd ar fi vrut să-și ascundă sfiala. Axius nu înțelese gestul și avu o săgeată în inimă. Atunci însă simți mîna ei mica așezîndu-se pe brațul lui, mîngîindu-l. Mîna era fierbinte și tremura. Axius tresări de fericire, își alunecă degetele pe șoldul ei rotund, de-abia stăpînindu-și iubirea.

Începură felicitările...

Peste un an Chrysilla Autronia născu un băiat pe care îl numiră Nigidius, după tatăl lui Axius. Peste alți doi ani născu alt băiat, Balbus, și apoi, înainte de-a se împlini un an, o fetiță, Saturnina. Pe urmă trecură trei ani pînă ce născu iar băiat, pe Marcus.

Axius era fericit. Diviniza pe Chrysilla în care își zicea că și-a găsit rostul vieții. Fecunditatea ei i se părea o favoare specială a zeilor, mai ales că, după fiecare naștere, Chrysilla se făcea mai frumoasă. Se simțea iubit și simțămîntul îl măgulea, fiindcă vedea în soția sa o ființă superioară. Iubirea îi era tirană și exclusivistă. Din prima noapte i-a declarat că nu vrea să fie împărțită cu nici o femeie, ea nu-l va împărți cu niciun bărbat. Axius i-a jurat atunci credință eternă, fără să-i atribuie vreo însemnătate, știind că jurămintele de iubire sunt făcute anume pentru a fi călcate. Curînd însă a trebuit să-și dea seama că Chrysilla ține morțiș la promisiunile ce și le-au făcut atunci. Îl urmărea mereu cu o gelozie pătimasă. Pe cînd fusese însărcinată cu Saturnina, a ucis cu mîna ei pe o sclavă blondă care i s-a părut că iubește în taină pe Axius. Gelozia ei era de prisos, căci Axius într-adevăr, nici nu mai visa alte femei.

O singură neînțelegere le întuneca fericirea. Chrysilla, ațîțată și de tatăl ei, era nenorocită că Axius nu vrea să intre în viața publică, să dobîndească onoruri și glorie. Din pricina aceasta aveau deseori schimburi de vorbe neplăcute. Axius se împotriva din răspuțeri. Nu-și simțea destulă energie pentru a cîrmui pe alții, cînd el însuși avea nevoie de cîrmuitor. Spunea că gloria oferă mai multe primejdii decît mulțumiri. Îi scotea mereu pilda lui Germanicus și o întreba dacă invidiază soarta Agrippinei.

Ani de zile, Chrysilla n-a pierdut speranța că totuși îl va îndupleca. A pătruns și în intimitatea bătrînei Livia Augusta care, îndrăgind-o, de multe ori a vrut să intervieve la împăratul Tiberius pentru Axius. În sfîrșit, se ivi o ocazie strălucită. Sosise la Roma o delegație de iudei cu o plîngere împotriva procuratorului Pontius Pilatus care administra de șase ani Iudeea și Samaria cu o severitate excesivă. Consulul Camillus Scribonianus, prieten vechi al lui Autronius, înainte de a primi delegația, chemă pe Chrysilla și o întrebă dacă Axius ar vrea să meargă la Ierusalim în locul lui Pontius, cerîndu-i un răspuns pînă a doua zi. Atunci Chrysilla își puse în luptă toate armele: rugăciuni, lacrimi, amenințări... Zadarnic. Axius refuză categoric, mai ales că era vorba și de un prieten de-al răposatului său frate Nonius.

Femeia capitulă și de-acîi încolo nici nu-i mai pomeni de slujbe și însărcinări. Pacea cea mai deplină stăpînea căsnicia. Axius nu rîvnea nimic. Dragostea ei și a copiilor îi umplea viața. Ca să, nu stea tocmai degeaba, își înfrumuseța casa din Roma, se interesa de moșia din Antium; numai la cea din Patavium nu se duse niciodată, era prea departe și chiar se gîndea s-o vîndă sau s-o schimbe. Încolo trăia cu cărțile. Pentru biblioteca bogată îl invidiau mulți bibliofili. Pe Myro, fostul său pedagog, îl liberase din sclavie și-l făcuse bibliotecar, fericindu-l. Unii prieteni îl credeau moleșit de trîndăvie și, în spate, îl disprețuiau ca pe un exemplar tipic al decăderii romane. Alții însă,

mai puțini, ziceau ca e un înțelept care știe să întrebuințeze viața spre binele său și al familiei.

Într-o zi un librar șiret îi oferi în mare taină un volum în care, spunea el, un filosof grec din Alexandria dezvăluia cuprinsul celor patruzeci și două de cărți ermetice egiptene, împreună cu învățăturile dictate marilor preoți de către însuși Hermes Trismegistos. Prin acestea ei stăpâneau misterele vieții și ale morții. Volumul, nefiind multiplicat, stârni curiozitatea lui Axius care îl cumpără îndată pe trei mii de sesterții.

De cum începu să citească, Axius se simți cuprins de o emoție stranie, parcă i s-ar fi răscolit toate adâncimile sufletului. Citind i se părea mereu că întâlnește lucruri care dormeau într-însul, pe care le-a visat cândva și apoi le-a uitat când s-a deșteptat. Și cu toate acestea era vorba de lucruri de care, știa foarte bine, nu mai auzise niciodată în viața aceasta.

În trei zile isprăvi cartea și o trecu lui Myro, vrînd să-și controleze prin el impresiile ciudate ce i le născuse. Myro însă nu găsi nimic deosebit. Ba, când Axius îi ceru părerea, libertul spuse că autorul volumului nu poate fi un filosof, deoarece a îngrămădit superstiții, prodigii și miracole pe care nu le iau în serios decît spiritele naive; el credea ca, prin cartea aceasta, se urmărește doar o propagandă pentru cultul isiac. Axius, auzindu-l, se supără parcă l-ar fi jignit în ce avea mai sacru, strigă și apoi se înfurie într-atîta că îl amenință cu flagelatorul. Bibliotecarul se spăimîntă, îi imploră milă, scuzîndu-se că se obișnuise a vorbi deschis când stăpînul binevoia să-i asculte părerea. Axius se potoli îndată, rușinat de o ieșire pe care singur nu și-o putea explica.

Peste cîteva zile se apucă să citească iar volumul misterios. Cum îl deschise, impresia ciudată îl prinse iar în rețelele ei. Era singur în bibliotecă. Amurgea și lumina slăbea. Pe cînd citea tocmai despre judecata lui Osiris, auzi brusc un glas care îl făcu să sară în picioare parcă ar fi răsunat dintr-o adîncime necunoscută a sufletului său:

— Stăpîne...

În fața lui, lîngă una din coloanele ce despărteau biblioteca de atrium, stătea o sclavă tînă, într-o tunică verde-mohorîtă, cu brațele goale, cu niște sandale brune de lînă, cu părul blond-auriu împletit în două coade ce-i atîrnau pe spate.

— Ce vrei?... Cine ești? întrebă Axius buimac, parc-ar fi văzut o fantomă.

— Servilia...

— Servilia? bîlbîi Axius, mai nedumerit.

— Sclava stăpînei Chrysilla Autronia...

— Nu te-am mai văzut p-aici, zise el, mereu încurcat,

— Sunt numai de trei zile în casa voastră, stăpîne. Am crescut în Patavium, pe moșia ta, și am fost învățată de mică meșteșugul de-a servi pe stăpîna mea cînd vrea să se împodobească.

Sclava vorbea foarte blînd, cu glasul tremurat de o emoție mare, totuși limpede și grăbit, ca o lecție spusă pe dinafară. Vorbind, privirile ei minunate și aprinse se înfingeau în ochii lui Axius, care o sorbea din ce în ce mai lacom. Ochii ei erau verzi și adînci ca un vârtej de ape și aveau o lumină

fermecătoare.

— Ce vrei? o întrerupse Axius cu o asprime prin care căuta parcă să se apere de vraja ce-l înlănțuia.

Servilia plecă ochii, ca surprinsă asupra unei fapte nesocotite. Buzele ei pline și umede șoptiră încet, umil:

— Chrysilla Autronia te vestește că...

— Bine! Du-te, du-te! strigă Axius, fără să mai aștepte să afle pentru ce a venit, simțind acum că, de va mai sta în fața lui și de-i va mai auzi glasul, nu se va putea stăpîni să n-o ia în brațe.

Sclava puțin speriată de vocea lui, ridică ușor pleoapele, îi întîlni privirea, se întoarse și porni spre atrium. Axius o vedea îndepărtîndu-se. Șoldurile ei se legănau chemătoare. Pulpele plătînde, goale, luceau în lumina stinsă a amurgului. Și deodată fu cuprins de o teamă sugrumătoare, parcă plecarea Serviliei i-ar seca inima. Simțea că, nemaivăzîndu-i ochii și neauzindu-i glasul, lumea întreagă are să se sfărîme, și el va rămînea singur, strivit între dărîmături. Și atunci, fără să-și dea seama, murmură rugător:

— Servilia...

Ea se opri și întoarse capul. În ochii ei străfulgeră o bucurie pe care însă o înăbuși scurt. Răspunse supusă:

— Stăpîne...

În aceeași clipă Axius tresări, ca smuls dintr-un farmec și zise cu o liniște stăpînită:

— Nimica... Du-te!

Servilia dispăru. În tăcerea deasă Axius mai auzi foșnetul molatec al sandalelor ei pe lespezile pardoselei. În bibliotecă, în aerul pătruns cu miros de șofran, pluteau undele unui parfum ca și cînd urmele sufletului ei ar fi rămas să-l ispitească.

De-abia într-un târziu își veni cu totul în fire întrebîndu-se cum s-a putut pierde așa în fața unei sclave? Pînă azi privise numai ca obiecte de muncă pe sclavele multe ce le avea aici, ca și la Antium sau la Patavium. Și tocmai o sclavă să-i zdruncine iubirea pentru Chrysilla și poate chiar toată fericirea vieții? Rîse singur, ridică din umeri cu dispreț și se gîndi că a fost o rătăcire neroadă întîmplarea cu Servilia aceasta. Dar imediat, peste gîndul disprețuitor, se ivi o înduioșare:

„Servilia... Ce nume și ce privire ciudată!” Inima îi bătea ca în preajma unei bucurii mari. Văzu iar pe Servilia, în același loc, parcă s-ar fi întors, și-i auzi glasul alinător. Își aduse aminte că nici barem n-a lăsat-o să-i spună de ce a venit, îi părea rău.

Vrînd să-și alunge din suflet părerea de rău, își zise că desigur Chrysilla a trimis-o și poate pentru ceva important. Cum să fie atît de bătăran cu Chrysilla din pricina unei sclave necunoscute care l-a turburat cine știe cum, poate printr-o vrajă? Trebuie să meargă, să vadă ce dorește Chrysilla.

Puse volumul cu tainele lui Hermes Trismegistos în raft apoi trecu în atrium. Mergînd și zicîndu-și că vrea să împace pe Chrysilla, își dădea seama că dorește pe Servilia și că numai pentru ea caută pe Chrysilla. Gîndul i se păru jignitor. Încercă să-l gonească, dar îi revenea neîncetat ca o muscă stă-

ruitoare.

Găsi pe Chrysilla cu sclava care tocmai îi povestea cum a alungat-o fără nici o vină, stăpînul. De cum o zări, tulburarea i se mulcomi parcă s-ar fi înlăturat o mare primejdie. Inima însă îi bătea speriată, neputincios a o mulcomi. Se apropie de Chrysilla, căutînd să nu se uite la sclava pe care totuși o vedea și chiar îi simțea privirile. Chrysilla îi zîmbi cu o mustrare dragăstoasă:

— Vai, Axius, nici n-ai vrut să ascuți pe Servilia?

Auzind numele ei iar se încurcă, mai ales ca în aceeași clipă întîlni aievea, la spatele Chrysillei, ochii verzi ai slavei. Erau atît de adînci și-l chemau atît de ispititor, că trebui să facă eforturi dureroase să nu uite că la mijloc se află femeia lui. Vorbi ceva, chinuit numai de teama să nu-i observe Chrysilla zbuciumarea. Și totuși, vorbind, nu-și lua ochii de la Servilia care se retrăsese lîngă ușă și acuma stătea, neclintită, cu corpul puțin plecat, cu brațele atîrnate, cu capul în piept. Axius simțea, de sub genele îmbinate, privirea ei arzătoare urmărindu-l neîncetat ca și cînd ar fi fost călăuzită de o putere supraomenească. În vreme ce inima lui o mîngîia, fața i se schimonosea din pricina încordării de a-și înăbuși o pornire împotriva căreia rațiunea lui se revolta. Chrysilla îi văzu încruntarea și vru să i-o potolească încolăcindu-i gîtul cu amîndouă brațele și murmurînd:

— Lasă, nu mai fi supărat pe ea.

Cuvintele ei blînde îl întăritară deodată parcă i-ar fi descoperit taina ascunsă cu atîta calm. I se roșiră obraji, vinele i se îngroșară pe tîmple strigînd cu un glas răgușit ca și cînd o mîină nevăzută ar fi încercat să-i înăbușe vorbele:

— Pleacă!... Pleacă !

Servilia ieși. Pe cînd închidea ușa, Axius repetă, dar cu altă voce, aproape chemătoare:

— Pleacă!

Cînd n-o mai văzu, se simți brusc atît de singur parcă si-ar fi pierdut sufletul. Sărutarea Chrysillei, care căuta să-i astîrnpere mînia, îl ardea ca o insultă.

— De ce ești rău cu Servilia? îi șopti Chrysilla. E o fata așa de blîndă. Mi-e dragă ca o soră. Numai de trei zile o am și parcă am fi crescut împreună. De altfel libertul tău favorit mîni-a adus-o, ca să-mi facă o surpriză cu ea. În ziua căsătoriei noastre a trimis poruncă la Patavium să crească pentru mine o sclavă și s-o învețe toate iscusințele unei bune slujitoare... Cei de-acolo au ales pe Servilia, pe atunci o copilă. Libertul voia să mi o dăruiască în ziua cînd vom împlini zece ani de căsnicie. Și mi-ar fi oferit-o de-acum o lună, dar sărmana fata a întîrziat pe drum și apoi a mai

ținut-o și libertul ascunsă, cîteva zile, să se odihnească, s-o pună la încercare, s-o îmbrace înainte de-a mi-o arăta.

Vorbind îl duse pe nesimțite pînă la un bisellium pe care se așezară amîndoi. Femeia îi cuprinse mijlocul și-și lipi sînii plini de pieptul lui, vrînd astfel, prin ațîțarea cărnii să-i schimbe gîndurile mînioase. Axius asculta bucuros lămuririle ei asupra slavei, dar mîngîierile amoroase îl supărau

parcă, răbdându-le, ar fi jignit pe cealaltă.

— Are o privire atît de stranie, zise dînsul încet, desfăcîndu-se din îmbrățișarea ei stăruitoare.

— Ți se pare ,murmură Chrysilla cu alt glas, puțin vexata că avansurile ei n-au fost luate în seama. Apoi ce mai atîta vorbă pentru o sclavă. Dacă te supără vederea ei, poruncește flagelatorului s-o bată bine, ca să te răcorești auzindu-i vaielele.

— Nu, nu! făcu Axius aproape îngrozit. Ar fi o nedreptate să fie biciuită fără vină!

— Sau spune-mi că dorești și chiar azi o trimit înapoi la Patavium, să nu te mai enerveze prezența ei în casă! adaogă femeia, în picioare, cu o mîndrie rece.

— Nu, nici asta! se apără bărbatul, mai spăimîntat. De ce să te lipsești tu de o sclavă bună pentru un capriciu prostesc al meu? Nu, nu vreau! De altfel nu mă simt prea bine și poate de aceea mă necăjesc toate nimicurile.

Îi veni în gînd că, într-adevar, poate sa fie la mijloc, dacă nu o boală, cel puțin o vraja. I-ar fi fost însă rușine sa mărturisească temerea de vrăji, nedemnă pentru un om ca el, cu cunoștințe bogate filosofice. Superstițiile sînt bune numai pentru cei simpli și fără învățătură.

— Și tocmai ar trebui să plec la Antium unde pare să se fi întîmplat ceva, căci mă cheamă mama , adaogă, după o mică pauză, cu un oftat de ușurare ca și cînd ar fi scăpat dintr-o primejdie.

Mințea. Nu-l chemase nimeni nicăieri. Gîndul plecării îi răsărise acum. Fiindcă Chrysillei nu-i putea spune că se simte fermecat de o sclavă, are să se sfătuiască cu Lollia care, obișnuită să se lupte mereu cu toate soiurile de vrăii, poate va ști o iarbă sau vreun descîntec, să-i vindece boala ciudată ce-i zdruncină sufletul.

Auzindu-l că nu i-e bine, Chrysilla își uită îndată orgoliul rănit și îl imploră să nu plece, să nu se îmbolnăvească mai rău, să trimită pe un libert. Axius se încurcă și nu cuteză să se uite în ochii ei:

— Bine, bine... Să mai vedem!

5

Înserarea era caldă și veselă. Axius porni pe Via Suburana înțesată de o lume gălăgioasă prin care puținele lectice de-abia își puteau face drum. Subt porticuri, curtezanele gătite și fardate ca și prostituatele cele ieftine, pîndind pe amatori, rîdeau și făceau semne obscene trecătorilor. O clipă Axius simți ispita de-a intra la vreo curtezană, să-și alunge în patul ei chipul obsedant al slavei. Gîndul însă pieri singur ca o impietate. Mulțimea și îmbulzeala și mai ales bucuria de viață ce înviora toate fețele, îl supărau. Coti brusc pe o strada lăturalnică, ajunse subt Palatin, apoi se îndreptă spre Circus Maximus, o luă iar la dreapta spre Forum Holitorium, în spatele Capitoliului, rătăci pe Cîmpul lui Marte pînă ce se pomeni lîngă Tibru.

Umbla ca un lunatec, chibzuind și cumpănind, parcă nimic n-ar fi existat pe lume afară de gîndurile lui. Încerca să-și explice motivele tulburării ce i-o

pricinuieste o sclavă ca atâtea altele. Nu găsea nimic. Servilia nu era mai frumoasa ca Chrysilla și nici barem interesantă. Numai în ochi avea o licărire ciudată, sau cel puțin lui i se părea. Se disprețuia că se lasă învins de o slăbiciune și-și zicea, că de-ar fi ales o viață mai activă, n-ar fi ajuns aci. Îi trecea prin minte, ca o amăgire, rîvna de-a lua pe Servilia, de-a pleca cu ea undeva, să înceapă o viață noua, adevărată. Alungă însă ispita care l-ar fi despărțit de femeia și copiii lui, făcîndu-l de ocară lumii, înjosindu-l în fața oamenilor. Socotea apoi că și-ar putea potoli simțurile culcîndu-se o dată cu sclava tulburătoare. Dar aceasta ar fi însemnat o umilire pentru Chrysilla, nemeritată, pe care ea n-ar ierta-o niciodată. Nu voia să se încovoie sub jugul unei porniri degradatoare. I se păru rușinoasă chiar rătăcirea de-acuma, pe străzi, ferindu-se de oameni ca un lepros.

— Trebuie să plec! bombăni, parc-ar fi vrut să se scuture de niște lanțuri.

Ajunse tîrziu acasă. Ducîndu-se la culcare, se întrebă unde o fi dormind Servilia? O visă toată noaptea: erau numai ei doi, în toată lumea, uniți într-o fericire divină.

Se trezi abătut, în inimă îl dorea dorința de-a vedea pe Servilia, întunecîndu-i orice alte preocupări. Se sili să nu se mai gîndească la ea. Plecă îndată spre bibliotecă, dar în loc să meargă direct, trecu prin toate încăperile, călăuzit parcă de o putere mai tare decît voința lui, sperînd inconștient că barem va zări-o undeva. Cînd își dădu seama se rușină, traversă peristilul, uitîndu-se totuși mereu în dreapta și stînga. În bibliotecă întîlni pe Myro și nu i vorbi nimic. Luă cartea misterioasă, crezînd că farmecul ei va destramă vraja sclavei. Mintea lui nu mai primea nici un înțeles, în fiecare rînd îi zâmbeau ochii Serviliei, ca o muștrare ostentivă. În sfîrșit, pe la a patra oră, chemă pe libertul administrator și-i spuse că vrea să meargă imediat la Antium. Se duse repede să-și ia rămas bun de la Chrysilla, voios deodată că va putea vedea totuși pe Servilia. Chrysilla era singură. Prelungi convorbirea, în speranța că sclava va apărea. Trebui să plece fără a o întîlni. În fața casei aștepta un cisium cu două roți. Axius se urcă. Vizitiul galic dădu bice catîrilor care porniră în goană; în dosul marelui circ cotiră pe Via Appia, merșeră un răstimp printre monumentele funerare. Catîrii galopau arși din cînd în cînd de șfichiul sclavului. Axius întorcea mereu capul spre orașul strălucitor în bătaia soarelui, cu palatele, grădinile, arcurile, porticurile îngrămădite pe colinele care se micșorau din ce în ce. Cu cît se depărta, cu atît simțea în inimă mai adînc dorul sfîșietor.

Maica-sa, Lollia, îmbătrînită rău, se bucură vazîndu-l. El însă îi povesti îndată toată întîmplarea care i-a răscolit brusc liniștea. Bătrîna se spăimîntă. Era sigură că sclava l-a fermecat. Trimise îndată după baba meșteră în vrăji și descîntece. În aceeași seară baba făcu, într-un loc dosnic și prăpăstios, pe malul mării, un altar mic de cărămizi vechi, sacrifică o puică neagră, topi pe jăratec mocnit o inima de ceară, descîntă o amforă cu buza spartă, în care puse apă de mare și cine știe ce ierburi, apoi, exact la miezul nopții dădu lui Axius să soarbă de trei ori din zeama afurisită și amară ca fierea stătută, bolborosind că tot astfel să se scîrbească inima lui de farmecele negre ale sclavei blestemată.

Axius plănuise să rămînă aici cîteva zile. A doua zi de dimineață, în ciuda descîntecelor, se simțea ca pe spini. Lollia îl descusu dacă i-a fost mîntuitor leacul babei. Minți: da. Se zvîrcoli toată ziua: ce să mai facă? Noaptea îi aduse o nouă dezlegare. E nevoie de o ruptură lungă. De mult plănuia să facă o călătorie mare în Orient, începînd cu Grecia, continuînd cu Asia Minoră și sfîrșind cu Egiptul. A amînat-o an de an, mai mult din lene. Acuma călătoria aceasta poate să-l salveze de boala ce amenința să-i distrugă toată viața.

Cum sosi la Roma, de-abia avu răbdarea să se odihnească puțin, îmbrăcă toga laticlavă, porunci să-i vie lectica și merse la consulul Paulus Fabius, un prieten din copilărie de-al tatălui său, care i-a arătat totdeauna bunăvoință. Fabius știa mai demult că Axius dorea să cunoască Orientul și chiar îl îndemnase să plece. Aflînd acum că s-a hotărît, îi făcu repede o scrisoare prin care îl recomanda călduros tuturor legațiilor și procuratorilor din provinciile răsăritene.

— Dacă îmi spuneai mai dinainte, adaogă consulul, îți obțineam o scrisoare de la Tiberius, căci imperiul meu se sfîrșește peste cîteva luni. Dar fiindcă te-ai hotărît să pleci îndată, e mai bine să te mulțumești cu recomandăția mea. Altfel te pomenești că te răzgîndești și rămîi iar acasă.

Îl bătu pe umăr și-i ură călătorie bună.

Chrysilla ceru să-l însoțească. Axius refuză categoric. De altminteri, în fundul inimii, îl plictisea și o învinovățea că numai din pricina ei trebuie să se ferească de Servilia. Chrysilla stăruia, îl imploră, plînsese. Atunci intră, nechemată, Servilia. Axius n-o văzuse de trei zile. I se aprinse fața de o bucurie mare. Ochii lui o mîngîiau. Voia să-i mai audă glasul. Dar Chrysilla gemea și-și frîngea mîinile. Aceasta îl înfurie încît răcni deodată ca un nebun:

— Flagelatorul!... Să vie flagelatorul!

Servilia, speriată, alergă și aduse pe libertul pedepsitor.

— Douăzeci de vergi pentru Servilia!... Îndată! Sclava se făcu albă.

Chrysilla își curmă plînsul și se aruncă la dînsul, strigînd:

— Axius, iartă-o!... Axius!... N-a mai fost biciuită niciodată!

Flagelatorul se uită o clipă la stăpînul care rămase împietrit, cu o încordare sălbatecă pe față. Apucă de braț pe Servilia și o tîrî afară. Axius îi întovărăși parcă ar fi vrut să supravegheze pedeapsa. În urma lui, Chrysilla îl ruga plîngînd, s-o ierte. El nici n-o auzea.

Într-un colț al grădinii, sub un copac, flagelatorul smulse tunică Serviliei. Rămasă goală din cap pînă-n picioare, fata își uită o clipă spaima și își acoperi sînii cu un braț, iar cu celalalt pîntecele. Axius, la cîtiva pași, privea ca ieșit din minți. Trupul ei era alb și fraged și tremura. Părul lung se despletise și-i acoperea spatele ca o mantie de aur, iar sînii mici aveau sfîrcuri trandafirii ca doi stropi de sînge. Libertul îi legă mîinile și petrecu sfoara peste o creangă încît corpul slavei se întinse. Chrysilla plîngea, își sfîșia haina, se agăța de brațul lui Axius, s-o ierte. El părea de gheață. Cu ochii ieșiți din orbite, cu respirația reținută, se uita la trupul alb cu șoldurile puțin cambrate, cu pîntecele plâpînd, cu picioarele delicate, în care se concentrase parcă acum toată lumea de la începutul începuturilor pînă la

sfârșitul sfârșitului.

Apoi, brusc, flagelatorul își șuieră nuiaua.

Din gura Serviliei țîșni un țipăt ascuțit care se înfipse ca un ac lung în inima lui Axius. În aceeași clipă ochii ei îngroziți întâlneau ochii lui. Luminile lor se împreunară. Pe urmă sclava nu mai strigă, parcă n-ar mai fi simțit nici o durere. Doar boabele mari de lacrimi ce-i izvorau neîncetat și i se revărsau pe obraji palizi, arătau suferința cărnii. Și alături, Chrysilla hohotea de plîns, gemînd într-una:

— Iart-o, Axius, iart-o!

După cîteva lovituri, Axius deșteptat parca dintr-o amețeală, mormăi:

— Destul!

Și se depărtă grabnic, aproape fugind spre casă, se ascunse într-o încăpere întunecoasă și izbucni într-un plîns amar.

6

În aceeași seară, întovărașit numai de Myro și de doi sclavi, Axius plecă spre Orient. Dacă ar mai fi pregetat, nimica nu i-ar mai fi putut stăvili dragostea pentru Servilia aceasta fermecătoare și spăimîntătoare.

Pînă la Brundisium nici nu deschise gura. Se îmbarcă pe o triemă pentru Corint. Myro avea să-i fie călăuză. Grecul era fericit că se poate întoarce prin țara lui și, de la Roma pînă la Brundisium, alcătui un itinerar de șase luni numai pentru Grecia. Pe corabie Axius nu-și mai putu ascunde suferința. De altfel Myro, fiind scribul și secretarul lui, îi cunoștea secretele. I se destăinuî. Myro îl îndemnă să ceară un sfat Pythiei de la Delphi.

— Sunt mistere pe care nici un filosof nu le poate lămuri, ci numai zeii și inițiații lor, adaogă Myro ca o scuză că el, atît de încrezător în puterea științei, îl povățuiește totuși să recurgă la sprijinul credințelor populare disprețuite.

Trirema făcu escală la Delphi. Axius coborî fără multă încredere. Trebui să aștepte șapte zile pînă i se primi jertfa. Văzu apoi el însuși pe batrîna preoteasă, în hlamidă solemnă, bînd din apa izvorului sacru, rozînd frunze de lauri și apoi așezîndu-se pe trepietul de aur, deasupra deschizăturii din care bolboceau aburii amețitori. Pythia, în extaz, bîgui crîmpeie de cuvinte, fără legătură și neînțelese. Profeții, dimprejurul ei, le însemnă cu grije pe tăblițe de aramă. Și a doua zi primi povața zeului: „Ferește-te de puterea mîinilor tale!”

Axius nu se dumeri din răspunsul Pythiei, dar inima lui se liniști. Cutreieră toată Boeotia, trecu în Atica și stătu trei luni în Atena.

Cînd Myro îl văzu iar mai abătut, îi propuse să meargă la Oropos, la templul lui Amphiaraios. Axius se duse, ajuna o zi și sacrifică un taur, dormi o noapte pe pielea animalului jertfit, într-o odaie de lîngă altarul zeului și în somn îi apăru într-adevăr Amphiaraios, zicîndu-i numai atît: „Eros e zeul zeilor”.

Oracolul, în loc să-l mulcomească, mai rău îl tulbură, se păru o chemare misterioasă și o dezaprobare a despărțirii de Servilia. Myro îl rugă atunci să mai încerce tămăduirea în cel mai vestit și mai vechi templu, unde s-au făcut

secole de-a rîndul nenumărate minuni, în Asklepieion din Epidauros. Docil, Axius îl ascultă. Împrejurimile templului erau pline de bolnavi sosiți din toată lumea. Pînă să-i vie rîndul, i se urî și renunță la leacurile zeului. Își zise că pentru dînsul, singurul leac e uitarea, iar uitarea cere depărtare.

Pe la sfîrșitul lui octombrie ajunsese în Alexandria. Plănuise să petreacă aici mai multă vreme. În primele zile îi plăcu orașul tumultuos ca o a doua Roma. Dar se sătură repede. Încrucișarea pestriță a Europei, Africii și Asiei, cu vălmășagul de zei și de neamuri, furnicarul de curtezane luxoase și perverse care înlocuiau miilor de călători grăbiți soțiile, mamele și surorile, îi reaminteau neconținut iubirea ce căuta, dacă nu s-o stîrpească, măcar s-o adoarmă în tainițele sufletului său.

Peste zece zile porni pe Nil în sus, poposi la Heliopolis și apoi se opri mai îndelung în Memphis. Recomandația consulară îi deschidea toate porțile și toate bunăvoințele. Ordine grăbite îl precedau, ca să poată vedea și cerceta orice ar dori. Se duse la mormintele faraonilor, își zgîrie numele pe un bloc din piramida lui Keops și pe creștetul sfinxului. Mai acasă se simți însă în orașul vechi, printre ruinele pe care le înmulțise și le răvășise cutremurul de pămînt de-acum vreo șase ani. Parcă nici nu-i venea să mai plece. Din primul moment avu impresia că a mai umblat cîndva pe-aci. Simțămîntul acesta era și mai ciudat pentru că se împerechea cu un dor mai mistuitor după Servilia. Printre uriașele coloane rupte și prăvălitate îi apărea mereu, ca o filfîire eterică, privirea ei ademenitoare și muștrătoare; îl chinuiau remușcări: de ce a pus s-o biciuiască? Loviturile parcă îi sfîchiau inima. Auzea uneori șuieratul nuielei și zgomotul cîrnos cînd atingea trupul fecioarei. Se răzima istovit de cîte un zid străvechi. Fluturări tainice umpleau aerul în care nisipul fin, vîltorit de vînturi, plutea ca niște nourași albi.

Pe Myro îl exaspera șederea printre ruine, care se prelungea mereu. De cîteva ori Axius, cuprins de o pornire năvalnică, se pregăti să plece acasă, la Roma, declarînd fățiș libertului că nu mai poate trăi fără Servilia, că altfel ar trebui să se sinucidă.

După o lună se îmbarcă pe o corabie egipteană și porni spre sud. Impresia că cunoaște locurile continua. Nu voia să se oprească decît la Theba. Totuși la Abydos, împotriva sfatului corăbierilor cunoscători ai ținutului, zăbovi zece zile, simțindu-se foarte bine, visînd mereu pe Servilia, o dată chiar subțînfățîșarea unei prințese egiptene.

În Theba puterea farmecului slăbi. Nici aleea sfîncșilor nu-l interesă. Trecu repede dincolo de rîu, la cele două statui uriașe ale lui Memnon, voind să audă negreșit glasul oracolului care cînta dintr-un colos de cînd a umblat și pe-aici cutremurul cel mare. Își ridică un cort în apropiere. Cîteva sute de oameni de toate neamurile așteptau ca și dînsul. De-abia a treia zi, dis-de-diminează, colosul de granit începu să cînte aievea, întîi niște tonuri stridente, ca un fluier răgușit. Apoi o pauză pînă la răsăritul soarelui. Apoi, îmbinîndu-se cu adierea zefirului, porni un cîntec nou, cu modulări stranii, ca o plîngere de om bățut, în sfîrșit, după o tăcere mai scurtă, urmă a treia strofă cu glas de femeie. Axius se cutremură: era chiar glasul Serviliei. Ghemuit pe soclul statuiei, lîngă piciorul uriaș, stătu toată ziua să mai audă

oracolul. Colosul rămase mut.

Călătoria continua pe Nil pîna la Elephantine, unde Myro văzu fîntîna miraculoasă care înregistrează urcarea apelor binefăcătoare, apoi la insula Philae cu vestitul templu al Isidei. Pe Axius nu-l mai interesa nimic. Cîntecul uriaşului de granit îi răsuna mereu în suflet ca o chemare poruncitoare. De-abia aştepta să plece mai degrabă acasă.

În Alexandria se mai linişti puţin. Se ruşina să se întoarcă la Roma, după o lipsa de un an, fără a fi văzut barem pămîntul Asiei. Imperiul lui Fabius se terminase şi deci recomandăţia lui nu-i mai folosea, ba mai curînd i-ar fi stricat, fiindcă între Fabius şi unul din noii consuli, Marcus Servilus, era o duşmănie veche, cunoscută de toată lumea. Se hotărî să cerceteze doar Palestina, unde avea pe procuratorul Pontius Pilatus.

Trecu pe mare la Caesarea şi de-acolo porni îndată spre Ierusalim, pe drum lung şi obositor, mai ales cît ţine deşertul Saron. Văzu de departe turnul Antonia, reşedinţa procuratorului imperial, dominator şi greoi ca un pumn de gladiator.

Pontius Pilatus îl primi cu mare bucurie. Era de vreo patruzeci şi cinci de ani, cu figura aspră, cu părul puţin nins. Se duse degrabă la soţia sa Claudia Procula, mai tînără ca el cu aproape douăzeci de ani, foarte blîndă şi cu ochii visători ca o profantidă.

Procuratorul îi vorbi despre Nonius, cu care a fost odinioară camarad de arme. Îi povesti cum a scăpat ei atunci de la moarte, printr-o minune. Apoi începu să se plîngă de greutăţile guvernării. Se simţea aici ca un exilat şi n-avea dorinţă mai fierbinte decît să fie strămutat în altă provincie. Ura şi dispreţuia poporul iudeilor, îl indignau superstiţiile lor şi veşnicile certuri cu care-l plectiseau.

— Sunt turbulenţi şi pîrîtori! De două ori s-au plîns contra mea Caesarului, zise Pilatus scrîşnind din dinţi.

Axius aprobă din cap. Despre o plîngere ştia şi dînsul cînd Scribonianus i-a oferit lui locul de procurator. Dacă ar bănuî Pontius!

În sfîrşit, procuratorul, ca să-i dovedească cît sunt de nebuni oamenii aceştia, îi spuse că, nu mai departe decît cu două săptămîni în urmă, au venit la dînsul, cerîndu-i zgomotos să condamne pe un anume lehoşua pentru un sacrilegiu împotriva zeului lor invizibil. Cererea i s-a părut nedreaptă; totuşi, ca să scape de gura lor şi mai ales ca să nu-l pîrască iar la Roma că ar favoriza pe un duşman al împăratului, deşi asemenea duşman e mai mult o ruşine decît o primejdie, le-a făcut pe plac şi a răstignit pe lehoşua. Iată însă că prietenii celui răstignit au răspîndit zvonul că lehoşua s-ar fi sculat din mormînt şi s-ar fi înălţat în cer, alături de zei. Cei ce i-au cerut moartea s-au înfricoşat să nu prindă zvonul în popor şi acuma umblă să condamne şi pe prietenii mortului.

— Mai interesant e totuşi că şi Claudia crede basmul cu învierea din morţi! sfîrşi Pilatus cu un rîs din toată inima.

— Da, cred, murmură Claudia Procula, uitîndu-se cu încredere la Axius. L-am văzut. Avea în ochi atîta bunătate cum nu s-a mai pomenit în lume. Era zeul bunătăţii coborît pe pămînt.

Axius se înfioră și răspunse:

— Toate minunile sunt posibile.

Le mărturisi durerea lui cu Servilia. Claudia, înțelegătoare și blîndă, îl sfătui să nu mai șovăie, ci să asculte porunca zeilor care i s-a încuibat în inimă. Pontius Pilatus însă zise aspru, disprețuitor:

— Ar fi rușinos pentru un cavaler roman să-și izgonească soția de neam din pricina unei slave ticăloase. Servilia trebuie ucisă fără întârziere și atunci se va sfîrși vraja ei demonică asupra ta!

7

Cu cît se apropia de Italia, cu atît calea i se părea mai lungă. Cele cîteva zile, de la Brundisium la Roma fură o eternitate. Glasul colosului de granit îi cînta iar în inimă ca o poruncă supremă.

Sosi pe neașteptate. Nomenclatorul se minună văzîndu-l, parcă nu l-ar fi recunoscut. De altfel Axius slăbise; pielea i se întinsese pe obraji și se bronzase, iar în ochii măriți avea o lucire misterioasă ca o revelație.

Sclavii casei năpădiră în atrium, înconjurînd cu o bucurie zgomotoasă pe stăpînul reîntors dintr-o călătorie atît de lungă. Gălăgia neobișnuită chemă îndată pe Chrysilla. Îl zări din peristil în mijlocul sclavilor. Se repezi la dînsul cu o izbucnire de lacrimi, îl îmbrățișa vijelios, pipăindu-l cu mîinile parcă n-ar fi crezut că este el aievea. Sclavii dispărură. Rămaseră singuri.

— Axius, iubitul meu, bine-ai venit! Și nici nu m-ai vestit ca să te aștept, îngîna Chrysilla, sărutîndu-i cînd obrajii, cînd mîinile, plîngînd și rîzînd deodată.

Axius stătea nemișcat, căutînd doar din ochi pe cineva, cum căutase mereu de cînd trecuse pragul vestibulului, printre mulțimea sclavilor, ca și acum în singurătatea peristilului împodobit cu coloane de porfir și statui albe de marmoră. Apoi, cuprins de o îngrijorare, întrebă cu glas stins:

— Unde e Servilia?

Chrysilla, copleșită de bucurie, auzi întrebarea numai ca prin vis și totuși o simți în inimă ca o împunsătură de pumnal. Își curma brusc efuziunile de iubire și ridică ochii în ochii lui. Văzînd privirea aceea stranie, Chrysilla se retrase instinctiv. Plin încă de pulberea drumului, cu fața murdară și barba nerasă de trei zile, Axius părea un barbar cu sufletul stăpînit de o taină cumplită pe care o trădează ochii aprinși într-o lumină sălbatecă și totuși cuminte. Din privirea lui apoi înțelese deodată tot. Ca o rază de fulger, privirea aceasta evocă în sufletul ei crîmpeie din trecut care acum dobîndeau o înfățișare nouă: ura lui nemotivată pe Servilia, biciuirea slavei, călătoria însăși. În urechi îi răsună mai clar întrebarea lui Axius, parcă i-ar fi repetat-o, și într-însa simți o primejdie care-i pune în cumpănă toată soarta. Îngrijorarea lui o făcu să ghicească răspunsul ce se cuvine să i-l dea.

— Servilia? murmură ea cu un dispreț tăios ca o lovitură de sabie.

Ridică mîndră capul, îl măsură de sus pînă jos, strîngînd puțin pleoapele și zîmbind cu silă. Era într-o tunică culoarea șofranului, care-i mlădia corpul și o înălța. Adaogă din vîrfurile buzelor:

— Hm!

Apoi întoarse spatele și se îndreptă spre ușa de stejar a încăperilor ei. În deschizătura neagră se mai profila o clipă silueta ei galbenă, ca o amenințare.

Axius rămase pe loc, cu aceeași întrebare în ochi:

— Unde e Servilia?

Simțindu-se singur, îngrijorarea lui se schimbă în groază. De ce n-a apărut Servilia? Poate că nici nu mai e aici? Pentru ce n-a răspuns Chrysilla? De-abia acum își aduse aminte că Chrysilla a spus ceva. Glasul ei acum îl spăimîntă. O văzu iar întorcîndu-i spatele, hotărîtă parcă. În aceeași clipa o durere violentă îl zgudui, ca și cînd i s-ar fi împlîntat un pumnal în piept.

Alergă desperat pe urmele Chrysillei. În cubiculum, la picioarele patului dublu, Servilia se zvîrcolea, cu fața în sus, horcînd greu. La cîtiva pași, alături, Chrysilla o privea rece, mulțumită, cu pumnii strînși. Auzind pașii lui Axius, întoarse ochii spre el și-i zise sfidător:

— Iată pe Servilia!

Axius se aruncă urlînd de durere asupra sclavei, în pieptul căreia rămăsese înfipt pumnalul mic de argint cu mînerul de fildeș sculptat.

— Nu muri, Servilia, nu muri! striga Axius, luîndu-i capul în mîini și privind acum de-aproape lumina ochilor care de un an de zile a trăit în sufletul lui cu speranța eternității.

Pe fața Serviliei apăru o undă de bucurie, iar în ochii verzi, întîlnind ochii lui Axius, se aprinse o flacăra vie de fericire nemărginită. Axius însă repetă în neștire, parcă prin cuvîntul lui ar fi crezut că-i poate păstra viața:

— Nu muri...

Atunci atinse mînerul pumnalului. Se sperie și-l smulse din rană, sigur că așa are s-o salveze. Pe tunica verde a Serviliei se ivi o pată roșie de sînge care se înnegri repede. În ochii sticloși mai dăinui o clipă filfîirea de fericire, apoi se stinse.

Axius o chemă pe nume, din ce în ce mai deznădăjduit, pînă ce se prăbuși cu fruntea pe pieptul ei, într-un hohot de plîns.

Peste un răstimp auzi glasul Chrysillei care-l făcu să sară deodată în picioare. Parcă numai acum și-ar fi dat seama că ea a ucis-o, avu o mișcare de furie, în mîna stîngă strîngea mînerul pumnalului însîngerat. Femeia îl înfruntă cu o liniște care îi zdrobi chiar rădăcina mîniei. De altfel un gînd îi spunea stăruitor că de-acum ar fi de prisos orice.

Leși năucit. Picioarele îl duceau singure. Cînd se pomeni în tepidarium, unde cîtiva sclavi se întreceau să-i pregătească baia, își aduse aminte:

— Adevărat... trebuie să mă spăl. Sunt murdar de drum și de oboseală...

Un sclav cu trupul arămiu se apropie plecat să-i dezlege încălțăminte. Axius se dădu înapoi mirat. Zîmbi trist și făcu semn slujitorului să plece, că nu mai are nevoie de el. În baia de marmora trandafirie apa caldă se mai clătina ușor ca o oglindă de argint viu. Axius se uita curios, parc-ar fi văzut pentru întîia oară nu numai odaia, dar chiar lumea. Simți în stînga mînerul de fildeș și-i dădu drumul ca și cînd atingerea l-ar fi îngrozit. Pumnalul căzu zăngănind pe pardoseala lucioasă, săltă de cîteva ori ca un șarpe lovit și pe urmă alunecă în baie, la fund. O bolbocire turbură oglinda apei și se pierdu în

rotocoale tot mai line. Axiu avu o tresărire scurta, apoi uită tot.

În mintea lui gândurile se zbăteau neputincioase, nimicindu-se unele pe altele într-un vâlmășag haotic. În suflet însă i se deslușea un simțămînt dureros de zădărnice.

Se răsuci din umeri, parcă s-ar fi smuls dintr-o încheștare, se cutremură și începu să se dezbrace în mare grabă. Coborî cele cinci trepte. Apa caldă și parfumată îi mîngîia picioarele ca îmbrățișarea unei femei iubite. Cînd își scufundă tot corpul, se simți atît de bine parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

Bîjbîind cu mîinile pe fundul bazinului, dădu peste pumnalul care pîndea acolo, îl scoase deasupra apei și-l privi un răstimp cu mirare, întrebîndu-se ce caută pumnalul aici? Tăișul era spălat, cu stropi lucitori ca niște diamante. Apoi, ca și cînd și-ar fi adus aminte deodată, își deschise vinele foarte liniștit, cu vîrfu de argint, întîi la brațu stîng cu mîna dreaptă, apoi la brațu drept cu mîna stîngă, și așeză pumnalul pe marginea bazinului, întinse picioarele, își răzimă spinarea pe treptele de marmoră așa încît capu să i se odihnească pe cea de sus. Simțea cum i se scurge sîngele și-și zicea că apa trebuie să se roșească, dar nu se uita de loc la oglinda ei, ci numai în sus, fără a vedea nimic.

Mai tîrziu auzi un zgomot ciudat, apăsos și se gîndi că pumnalul iar a alunecat în apă, parcă ar fi viu și l-ar ispiti mereu.

Apoi gândurile i se înșirară ca într-un cerc în care nu mai putea pătrunde nimic afară de Servilia. Remușcări și păreri de rău încadrau toate crîmpeiele de amintiri șoptindu-i că a scăpat din mîini un noroc ce nu se mai întoarce niciodată.

O oboseală mare îi îngreua tot corpul. Pleoapele îi apăsau bulbii ochilor ca niște capace de plumb. Gîndurile i se încurcau iar, din ce în ce mai palide. O lumină gălbuie îi stăruia în ochi, tot mai slabă, mai tulbure. Simțea cum i se subția conștiința mereu pînă ce se pierdu în ușurarea întu-nerecului deplin...

***

Sufletul, slobozit din încheștarea materială se înălța vertiginos ca spre o țintă, sigura care-l ademenește și pe care totuși n-o poate atinge. Urmele vieții se pierd în golul nemărginirii.

Conștiința singurătății îl însoțește între planurile celor două lumi. Pîlpîirile palide ale existenței pure îi aduc îndemnuri și speranțe, între infinitul trecutului și infinitul viitorului sufletul șovăie ca în fața unei imense porți închise...

CAPITOLUL V

MARIA

...Șovăirea sufletului părea o filfîire fără început și fără sfîrșit. Prin conștiință i se perindau imagini diafane din alte existențe, trecute și viitoare. Nedesăvârșirea se lumina în suflet ca o senzație dureroasă care provoacă o rîvnă nouă.

Și deodată mișcarea reîncepu ca o coborîre vijelioasă. Poarta timpului se deschise și căderea continuă în linie dreaptă, mereu de-a lungul unui plan mărginitor de lume. Sufletul își dă seama că trebuie să se scufunde în lumea aceasta și totuși alunecă cu teamă înainte, parcă nu și-ar fi găsit încă momentul.

Apoi în planul lumii nedorite se înfățișează deschizătura în care sufletul pătrunde călăuzit de o predestinație supremă. Stăpînirea spațiului frămîntă formele materiei într-o schimbare neîntreruptă. Conștiința se zbugiumă cumplit sub apăsarea înconjurătoare, se mlădie, se subțiază pînă ce se împreună cu materia informă...

I

Fu botezat în bazilica mînastirii, a doua zi după ce veni pe lume. Primi numele Hans și binecuvîntarea abatelui. Crescu oropsit de toți, fiindcă era slăbuț și fără spor la muncă.

Cînd împlini treisprezece ani, într-o duminică de primăvară, tatăl său îl luă de mîna și porniră împreună pe drumul cu multe cotituri ce suie din satul Odenhain, așezat pe rîulețul Wischnitz, spre mînastirea Lorsch, ale cărei ziduri cu creneluri se văd de departe, dominate de cele trei turnuri ale bazilicei bătrîne.

Hans cunoștea bine calea. O bătuse de multe ori mînînd vitele la pășune prin poienile pădurilor de fag ce înconjoară mînăstirea. Niciodată însă nu i-a tremurat inima ca azi. De săptămîni de zile nu se-vorbise în casa lor decît despre dumineca aceasta. Toți îl învățau, îl speriau sau îl încurajau. Tatăl sau îl dăscălea și acuma neîncetat cum să sărute mîna abatelui, cum să răspundă cuviincios la toate întrebările.

Poarta mînăstirii era deschisă. Pe podul suspendat peste șanțul ce apăra zidul din afară, se îmbulzea o gloată de cerșetori și bolnavi în așteptarea pomenilor duminicale mai grase. Portarul, călugăr laic, cunoștea pe țăranul Michel Boenheim, slujitor pe pămîntul mînăstirii, om de treabă și cu frica lui Dumnezeu. Îi și dădu mîna să i-o sărute și-l întrebă, prietenește, de sănătate. Țăranul îi povesti îndată, cu mare belșug de vorbe, c-a venit să dea pe Hans la mănăstire, c-ar vrea să-l facă negreșit călugăr. Portarul, fecior de țăran și el, foarte mîndru de haina călugărească pe care o purta, clătină grav din cap, tăcu un răstimp ca un înțelept, apoi zise că s-au dus vremurile cînd oricine se putea călugări de azi pe mîine, că lui nu-i vine a crede că abatele va primi pe Hans în mînăstire. Totuși, ca să-i arate un semn de bunăvoință, îl sfătui să vorbească întîi cu celariarul, care e adevăratul stăpîn al mînăstirii, mai puternic chiar decît abatele, și de care atîrna tot.

Celariarul Primin era un călugăr gras, roșcovan, cu fața rasă și părul tuns chilug. Avea în grije toată administrația mînăstirii și era veșnic nervos și răgușit de cît răcnea. Acuma se necăjea cu cîțiva călugări laici care potriveau porțiile pomenilor. Văzînd pe Michel Boenheim, deși altfel îi vorbea cu blîndețe, se răsti:

— Ce vrei, Michel? Nu cumva ai venit și tu la pomana cu cerșetorii și

ologii? Să-ți fie rușine, Michel! Mare rușine! Se vede că Satana vă împinge pe toți numai la blestemății!

Drept răspuns, țăranul se repezi plecat și-i sărută mîna grasă, zicînd către copil:

— Ce stai, Hans? Sărută frumos mîna prea-sfîntului. Umiliința lui Michel îl dezarma într-atîta că binevoi să mîngîie obrajii și pletele bălaie proaspăt pieptănate ale copilului, mormăind:

— Spune ce dorești, Michel, spune, degrabă, că, vezi bine, eu n-am nici duminecă, nici sărbători, ca toți creștinii...

Michel Boenheim începu povestea de la Adam: că Dumnezeu i-a dăruit cincisprezece copii, că viața e grea, că multe păcate s-au abătut pe oamenii sărmani, că a venit vremea să ne gîndim și la cele sufletești mai cu nădejde... De-abia după ce izbuti să enerveze rău pe celariarul Primin, își spuse verde păsul:

— Și așa ne-am sfătuit și ne-am socotit să dăruim pe Hans bunului Dumnezeu, să se roage și el pentru noi și să mijlocească o soarta mai fericită pe lumea cealaltă pe seama părinților și fraților lui. De altminteri e copil sfînt, precum a fost de cînd a deschis ochisorii în lume, și plătînd, și supus, tocmai cum se cade să fie slujitorul celui Atotputernic. Ca mîine trec și cei șap'ce ani pînă se împlinește sorocul judecății de pe urmă și cel puțin să nu apuce ziua cea mare fără pic de apărător în fața Mîntuitorului și numai înnegriți de păcatele ticăloșiei.

— Ce judecată din urmă, nerodule? se înfurie călugărul. Ai înnebunit rău, Michel! Unde vezi tu sfîrșitul lumii?

— Apoi să ne ierți, prea sfinte, așa merge vestea prin prostime , se umili țăranul. Că dacă se împlinesc o mie de ani de la venirea Mîntuitorului, lumea asta păcătoasă trebuie să piară și să înceapă judecata tuturor , așa zice că scrie la Sfînta Scriptură. Noi carte nu știm, că nu-i de noi cartea, dar semnele sfîrșitului se arată și orbilor; războaiele nu mai conținesc, molimile și blestemățiile se lăfăiesc alături de foamete și sărăcie, om pe om se năpustește mai cumplit cum se spune c-ar fi fost pe vremea păgînilor...

Era atîta credință în ochii țăranului, că celariarul se mulțumi să-l dojenească cu bunăvoință, învațîndu-l să nu mai răspîndească asemenea prostii păcătoase pe care numai diavolii le șoptesc oamenilor ca să-i ispitească și să-i prăpădească.

— De cîți ani e copilul? întrebă apoi, examinînd pe Hans cu luare aminte.

— Răspunde, Hans ,îl îndemnă Michel. Să nu-ți fie rușine, Hans! Răspunde frumos, că doar ești băiat mare și cuminte.

— La Paști am împlinit treisprezece ,făcu Hans cu glas cald și privind drept în ochii celariarului.

— Și poftești aievea să slujești cu frică pe Dumnezeu și numai pe Dumnezeu?

— Dumnezeu vrea și Sfînta Fecioară ,răspunse copilul cu o lumină mare în ochii limpezi, uimind pe călugăr.

Atunci Michel se dădu mai aproape și șopti tainic celariarului:

— A spus de multe ori maică-si, că mie n-a îndrăznit, că eu n-am vreme

să ascult palavrele copiilor, că, zice, i s-ar fi arătat mereu în vis Domnul nostru Isus Hristos, în haină albă pînă-n pămînt și cu coroană de raze pe cap și cu semnele cuielor la mîini și la picioare, și l-a mîngîiat pe obraz ,uite-așa, și i-a zis: „Vino după mine!” Și a pornit copilul dar pe urmă s-a trezit...

Călugărul Primin se închină ca în fața unei minuni, îi fulgerase prin minte să primească pe Hans în tagma călugărilor laici, să-l aibă pentru muncă, fiindcă de meseriași harnici e mai multă nevoie în mînăstire decît de învățați. Avea șovăiri din pricina înfățișării costelive a candidatului; întîlnind însă lumina stranie din ochii copilului, apoi mai auzind și cuvintele lui Michel, celariarul se înfricoșă. Slujba lui neîngăduindu-i o viață cucernică și ferită de păcate, trăia în groaza amară și a pedepsei lui Dumnezeu și a ispitelor diavolului.

— Bine, bine, să mergem la...

Porni, fără să poată sfîrși, spre bazilica severă, printre clădirile scunde cu coperișe țuguiate ale meseriașilor, ca pe o uliță, urmat de-aproape de Michel și Hans.

La intrarea bazilicei, celariarul se opri un moment și ridică ochii la cer, întrebător, cautînd parcă o povață. Privirea lui alunecă peste bolțile portalului, peste cele șapte rînduri de ferestre ale turnului principal, pînă la crucea neagră, cu brațele subțiri. Apoi, lămurit și hotărît parc-ar fi primit o poruncă de sus, intră repede în atrium, își muie degetele în apa sfințită și își făcu cruce. Pe o ușă laterală ieși în curtea pardosită și acoperită ca un gang, trecu pe dinaintea vorbitorului și a școalei, ajunse la casa abatelui, lipită de bazilică și comunicînd cu naosul printr-un coridor.

Locuința avea numai două încăperi mici ca și chiliile fraților. Abatele era în genunchi, în fața unui altar, adîncit în rugăciuni. Nici nu observă cînd intrară cei trei. Însă auzi foarte clar cuvintele:

— Benedictus qui venit in nomine Domini!

Fu cuprins de spaimă parcă ar fi fost o întîmpinare cerească. Plecă genunchii și bîlbîi înmărmurit:

— Părinte, a venit un copil sfînt în mijlocul nostru...

Michel îngenunche de asemenea, șoptind copilului:

— Aide, Hans, îngenunchează frumos, sa vaza prea-sfîntul cît ești de cuminte.

Abatele, ca și cînd n-ar fi auzit nimic, îi urmă rugăciunile pînă la sfîrșit. Apoi întoarse capul întrebător. Cu barba albă și capul tuns, cu ochii înflăcărați de o lumină pioasă, părea un pustnic sfînt, rătăcit printre oameni. Hans, parcă l-ar fi cunoscut de mult, se apropie, îi sărută mîna și rosti rugător:

— Tată...

Anul de noviciat fu greu ca un păcat de moarte.

Ispita tăcerii și a singurătății ținu șapte săptămîni. Închis în chilia dosnică, nu putea vorbi cu nimeni afară de Dumnezeu. Un călugăr mut îl conducea, dis-de-diminează, în capela novicilor unde trebuia să asculte, în genunchi, o liturghie lungă urmată de predici nesfîrșite. Apoi iar singurătatea chiliei în

care de-abia pătrundeau cîteva raze de lumină cenușie.

O revoltă crîncenă îl frîmîntă în primele zile. Genunchii îl dureau, iar tăcerea și singurătatea îi vîltoau amintirile vieții de-afară, zgomotoasă, veselă, pestriță. Îl chinuiau păreri de rău și dorinți de evadare. Se simțea ca îngropat de viu într-o criptă străveche. Pe urmă amintirile se împutîneau, cernute parcă prin site tot mai dese. Resemnarea i se coborî în suflet, înfrumusețată de așteptarea unei revelații care trebuie să vie și pe care trebuie s-o merite. Începu să dorească un semn de încurajare din altă lume, o vedenie sfîntă care să-i oțelească inima. Umbla de ici-colo prin chilia ca o cușcă ,murmurînd neîncetat cuvinte de rugăciune. Patul de scîndură cu perna de lemn îl întăreau. O măsuță șubredă și un scaun fără spetează mai avea, și pe perete, la căpătîi, o icoană a Maicii Domnului, veche, cu rama mîncată de carii. În fața ei se oprea din ce în ce mai mult, ca înaintea unei ființe vii. Zugrăveala stîngace arăta un cap frumos de femeie, cu ochii mari, cu privirea blîndă și plină de mistere. Și ochii ei îl urmăreau neconținut, oriunde se mișca în chilie parcă s-ar fi întors după el, chemători și mîngîietori. Privirea lor, cunoscută, parc-ar fi întîlnit-o de mult, ascundea taina revelației pe care o rîvnea din adîncimile sufletului.

De-acuma nu se mai simțea singur. Privirea icoanei îl însoțea pretutindeni, îi lumina sufletul chiar în bezna nopților petrecute pe patul de scîndură. În rugăciuni invoca mereu pe Maica Precista, adăpostul și sprijinul vieții lui.

Cînd se isprăviră cele șapte săptămîni de încercare și fu mutat între ceilalți novici, zgomotoși și indiscreți, i se păru că s-a coborît în purgatoriu. Convorbirile lor lumești, întrebările lor necuviincioase îl răneau în suflet. Smerenia și cuvioșia le erau necunoscute. Sfiala lui ajunse repede bătaia lor de joc.

Începu școala: citit, scris, socotit, cînt, religie. Celariarul recomandase pe Hans magistrului novicilor ca pe un sfînt care a vorbit cu Mîntuitorul. Magistrul era sceptic în privința vedeniilor mistice, spunînd că au devenit atît de numeroase încît primejduiesc bazele credinței adevărate. Fiindcă Hans era ascultător și silitor în toate, îl luă cu blîndețe, împotriva obiceiului său de a bruftului pe novici spre a le strivi gîndurile lumești.

Învățătura însă nu-l ademenea. Iubirea tainică pentru Dumnezeu îi epuiza toate dorințele. Numai cîntul îi plăcea. Melodiile triste parcă-i răscoleau în suflet altă viață; învăța totuși cu sîrguință citirea și scrierea. Voia să știe latinește ca să afle din cărți, fără ajutorul oamenilor, viețile sfinților după care să-și călăuzească viitorul. La socotit mîncă deseori bătaie, împreună cu ceilalți elevi, ca să le intre mai bine în cap misterele adunării și scăderii. Singur Hans plîngea amarnic, ca o fată, spre uimirea și chiar disprețul colegilor. Pentru toate suferințele găsea alinare în privirea icoanei sfinte din chilia tăcerii. Ca să nu se despartă de ea, ceruse să rămîie acolo, și celariarul Primin, în mod excepțional, îi îngăduise.

De altfel celariarul se mîndrea a fi protectorul novicelui Hans. Îl ajuta unde putea și se gîndea mereu ce nume să-i dea, sfătuindu-se în privința aceasta cu călugării mai bătrîni. Unii propuneau să-l numească Chrodegang,

în amintirea piosului și întâiului abate care a sfințit mînăstirea Lorsch acum două secole și jumătate. Magistrul novicilor, consultat de asemenea ca mai învățat între toți, stăruie pentru numele Lollus, purtat odinioară cu mare cinste de abatele care a slujit întâia oară în bazilica nouă, în fața împăratului Carol cel Mare. Celariarul șovăie și, în cele din urmă, se opri la Adeodatus, după numele în care și-a botezat copilul sfîntul Augustin.

În duminica dinaintea ceremoniei legămîntului solemn, celariarul chemă la mînăstire toată familia lui Michel Boenheim ,să-și ia rămas bun de la Hans, spunîndu-le:

— De-acuma Hans e ca și mort pentru voi! E numai al lui Dumnezeu și al nostru.

Țăranul zîmbi încurcat și înduișat, mormăind ceva despre sprijinul ce-l vor avea, prin Hans, pe lumea cealaltă. Mama copilului însă se porni pe niște bocete de răsună vorbitorul cu tavanul boltit. Hans, alb ca varul stins, cu un surîs de resemnare pe față, sărută pe toți cei patru sprezece frați ai săi.

Ceremonia se făcu apoi cu deosebită pompă, însuși abatele Kempten, deși bolnav, sluji liturghia și ținu chiar o homilie specială, aducînd ca pilde, pentru novicele care intra în viața monacală, virtuțile marilor cenobiți și reamintind cele trei calități indispensabile celor ce vor să servească aievea biserica Domnului: stabilitas, conversio morum, obedientia.

După serbarea din bazilică, celariarul Primin, lăcrămînd de emoție, îmbrățișă pe tînărul frate, murmurînd:

— Adeodatus, roaga-te și pentru mine, căci multe greșeli îmi apasă sufletul!

Spre toamnă, ciuma cea mare care bîntuise Italia ajunse în cîmpia Rinului ca o vijelie năpraznică, răspîndind moarte și groază. Satul mînăstirii rămase pustiu; oamenii ce nu apucaseră să fugă spre miazănoapte, pieriră în mai puțin de două săptămîni. Morții neîngropați putrezeau pe ulițe și prin case. Cîțiva călugări, care coborîseră în sat să îngrijească pe bolnavi, nu se mai întorseseră, iar alții nu mai îndrăzniră să iasă dintre zidurile mînăstirii. Atunci Adeodatus se oferă să plece, să înmormînteze cadavrele, și exemplul lui îmbărbătă și pe alții. Toată familia lui Michel Boenheim fusese secerată de moartea neagră; Adeodatus își îngropă plîngînd părinții și frații.

Rămas de-acuma singur pe lume, Adeodatus se sirnțea mai aproape de Dumnezeu. În tovărășia călugărilor, în dormitorul comun, în refectoriul comun, parcă era un străin. Ceru și obținu o chilie, chiar alături de camera flagelației. Își luă și icoana Maicii Domnului. În seara cînd o văzu în chilia sa, avu o fericire atît de mare că el însuși se spăimîntă. Visuri necurate îl chinuiră. Ispita Diavolului îi tulbură inima. Dori o ispășire aspră. Intră de dimineață în odaia torturilor cucernice. Rugă pe un frate să-l pedepsească. Trebui să stăruie mult pînă ce primi, pe spinarea goală, cincizeci de curele. Carnea i se învineți. Durerea îi potoli sîngele. Se întoarse mulțumit în chilie, căzu în genunchi în fața icoanei bătrîne și plînse:

— Sfîntă Fecioară, îndura-te...

Celariarul Primin socotea că Adeodatus e atît de sfînt încît îi ajunge şcoala inferioară. De altă părere era însă magistrul care, cu încuviinţarea abatelui, trecu pe tînărul călugăr în şcoala superioară, să studieze artele liberale, de o parte gramatica, dialectica şi retorica, iar de altă parte aritmetica, geometria, muzica şi astronomia.

Adeodatus se supunea cu umilinţă tuturor îndemnurilor. Dragostea învăţaturii îl cucerea cu cît înainta mai mult în cunoaşterea limbii latine. Magistrul, cărturar pasionat, îl încuraja, îi alegea cărţile potrivite, ba îl introduse şi în biblioteca mînăstirii, aflată la stînga corului. Era o singură odaie vastă, cu dulapuri deschise de lemn înnegrit de vremuri, pe ale căror rafturi se odihneau, colbuite, feluritele volume legate în piele, scrise pe pergament cu litere greoaie. Îi povesti că biblioteca a fost adunată de primii călugări, toţi cărturari mari care, din ordinul abatelui, copiau ziua-noaptea manuscrise împrumutate. Acuma însă, de vreo sută de ani, patima învăţaturii a dispărut din sufletul fraţilor şi biblioteca e mai mult pustie. Doar magistrul şi un bibliotecar bătrîn mai scormonesc arar prin foliantele uitate.

În trei ani, Adeodatus citi multe volume latineşti, ferindu-se de cele greceşti, ebraice şi arabe, pe care nu le pricepea. Dintre toate însă mai mult îi aţîţă curiozitatea o carte cu povestirea lui Siegfried, aflînd de-acolo cu uimire că eroul ar fi îngropat chiar în mînăstirea Lorsch şi că locul unde a fost ucis mişeleşte ar fi de asemenea prin apropiere. Ceru bibliotecarului lămuriri mai bogate. Bătrînul habar n-avea. Magistrul însă îi spuse ca volumul e o copie după colecţia de legende eroice, făcută din porunca împăratului Carolus Magnus. Îi arătă, în dreapta altarului, crucea neagră pe o lespede subt care se odihnesc rămăşiţele pămînteşti ale viteazului, între mor-mintele celor doi împăraţi Ludovic Piul şi Ludovic cel Tînăr. Îi făgădui să-l ducă, într-o zi, să cerceteze ţinutul unde s-a prăpădit eroul-eroilor.

În sfîrşit, magistrul, după multe amînări, porni cu Adeodatus pe marginea rîului, în sus, prin pădurea ce adumbrea dealurile line. Inima tînărului tresaltă ca o pasăre scăpată din colivie. În vreme ce învăţătorul îi povestea întîmplări de demult, Adeodatus se gîndea că, de ani de zile, azi e întîia oară cînd a ieşit pe poarta mînăstirii. I se părea mai vesel aici soarele primăverii, mai frumos cîntecul păsărilor, iar în foşnetul frunzelor auzea chemări ispititoare. Îşi aducea aminte de zilele dinainte de-a îmbrăca haina călugărească: cum se ducea cu vitele la păşune, voios, împreună cu alţi copii de vîrsta lui. Parcă vedea iar pe Margareta Hippler, mai mică decît dînsul, pierzîndu-şi mereu vacile prin pădure şi bocindu-se pînă ce alerga el să i le găsească.

Sosind la un pîrîu, cotiră în dreapta. Urcuşul era mai greu şi magistrul, grăsun, gîfîia şi-şi ştergea într-una fruntea şi capul pleşuv, cu mîneca sutanei. Se opriră la un izvor clădit cu bolovani ca o fîntînă. Magistrul se așeză, istovit, se odihni puţin şi pe urmă explică: Uite, colo s-a plecat Siegfried să-şi astîmpere setea; uite, colea teiul bătrîn în care şi-a agăţat armele; pe-aici, s-a furişat Hagen, i-a luat lancea şi l-a izbit în crucea spetelor; dincolo şi-a sfărîmat scutul Siegfried; pînă colo s-a dus cu lancea înfîptă în spate; mai încolo şi-a dat sufletul... Adeodatus se minuna. El mai umblase pe-aici, ştia de la oameni doar că fîntînă e fermecată. Văzuse fete din Odenhain, venind

în zorii zilei să ia apă de izvor, s-o dea de băut celor pe care doreau să-i înlănțuiască. Magistrul zîmbi: așa-i poporul, își uită eroii și schimbă neconținut legendele despre ei.

Adeodatus, ajuns iar în chilia lui întunecoasă și tăcută, se simțea vinovat în suflet și nu-și dădea seama pentru ce. Își ceru iertare de la icoana sfîntă, dar noaptea visa numai viteji înarmați care se ucideau de dragul femeilor.

De-acuma se ducea deseori la izvorul din poiana de tei, singur, parc-ar fi căutat pe cineva. Visa cu ochii deschiși, copacii luau înfățișări omenești, vîjîitul codrului îl împresura cînd cu chiote de veselie, cînd cu plînsuri înfundate.

Apoi, într-o duminică, întorcîndu-se pe înserat spre mîinăstire, întîlni pe cîrare o femeie. Plecă fruntea, să n-o vadă. Simiți însă că ea s-a oprit și, ajungînd în dreptul ei, îi auzi glasul care îl chema pe nume:

— Hans!

Glasul îi era cunoscut. Vru să treacă înainte și totuși se pomeni stînd pe loc. Fără să vrea, ridică ochii. Era o fetișcană de vreo șaptesprezece ani. Ochii ei caprui îl priveau cu bucurie. Cozile ei groase, împletite, cînepii, coborau pe umeri în jos, pe lîngă sînii plini care se rotunjeau, subț cămașa strîmtă, ca două mere pîrguite. Adeodatus văzu tocmai sînii fetei și deodată i se aprinse sîngele într-o văpaie ciudată, iar inima începu să-i zguduie pieptul.

— Nu mă mai cunoști, Hans? îi zise fata cu un surîs de mirare.

Margareta... A lui Hippler... Nu ții minte cînd îmi pierdeam vacile prin pădure?

Adeodatus nu auzi nimic. Privirea lui se frămînta pe sînii ademenitori și pe buzele ei umede care, vorbind și zîmbind, parcă-l dojeneau și-l chemau. Încercă să plece ochii, să înăbușe ispita clocotitoare. Nu izbutea. Și fata ciripea mereu:

— Știi, Hans, acum patru ani, cînd a venit moartea cea neagră, noi am fugit în lume și am stat doi ani departe, într-un ținut unde-s numai munți și păduri. Mult am pătimit pe-acolo, vai de sufletele noastre, dar pe urmă ne-am întors acasă. Și acuma tata vrea să mă mărite cu Wendel, îl mai ții minte? Oamenii, prin sat, spun că tu ești un adevărat sfînt, zău, așa vorbește lumea. Se zice c-ai făcut și minuni. Apoi dacă mă mărit, să știi Hans, că...

Călugărul își dădea seama că se pierde. O clipă de va mai asculta glasul ei și nu-și va smulge privirea de pe sînii ei, are s-o ia în brațe, s-o omoare în sărutări. Cu o sforțare cumplită închise pleoapele și îngîină răgușit, desperat:

— Piei, Satano!... Satano!... Satano!...

Începu să alerge nebunește, cu pleoapele strînse, cu inima îngrozită, să scape din vraja pierzaniei. Nici nu cuteză să se mai uite înapoi, ca și cînd i-ar fi fost frică să nu-l întoarcă ispita.

În tăcerea chiliei se bătu cu pumnii în piept, implorînd sprijinul Domnului împotriva Diavolului care încearcă să-i zdruncine cuvioșia. Pe cînd se ruga însă, prin inimă îi umbla, ca un tîlhar, regretul că barem n-a sărutat pe Margareta. Uluit, ridică ochii spre icoana Maicii Sfinte, dar și ea parcă-l mustra: de ce n-a sărutat-o?

Se crezu pierdut și părăsit. Plînse multe nopți, nemaștiind bine nici pentru ce plînge: că n-a strîns în brațe pe fata cu sînii ațîțători sau de teamă

că o prăbușire mare îi amenință sufletul?

Fură cartea cîntecelor de vitejie și iubire, pîndi o clipa cînd nu era nimeni în bucătăria cea mică și aruncă în foc volumul cu file îngălbenite, legat în piele de capră sălbatecă.

4

Așa se liniști, își zicea că toată tulburarea numai cărțile i-au pricinuit-o, deschizîndu-i ferestrele altei vieți, cu ispitiri și păcate. Cine trăiește pentru Isus, n-are trebuință de învățătură, ci numai de credință. Adevăratul suflet cucernic se ferește de prilejurile care-i pot zdruncina credința, întocmai cum spuneau și ceilalți frați disprețuitori ai bibliotecii.

Peste cîteva săptămîni amintirea Margaretei pieri ca un vis fără urme. De altfel gîndurile îi fură întoarse spre grija cea mare ce stăpînea tot mai stăruitor sufletele pioase. Nici doi ani nu mai erau pînă la împlinirea miei de ani de la Hristos, care însemna sfîrșitul lumii și judecata supremă. În rnînăstire se vorbea mereu de apropierea vremii, înfricoșarea sporea. Semne dese vesteau venirea Mielului. A fost moartea cea neagră: acum amenința foametea, căci de trei ani seceta e așa de aprigă încît oamenii de-abia își mai trag zilele din rodul pămîntului. Totuși mulțimea nu părăsea calea păcatelor și nu se pocăia. Ticăloșiile lumii se înteteau încît duhoarea lor se ridica, sfidătoare, pînă la cer. Preoții și călugării se bălăceau în rele întocmai ca și slăbănogii și nemernicii vieții.

Episcopii și cîrmuitorii se întreceau în încercări de-a lămuri poporul că credința despre sfîrșitul lumii e păcătoasă. Lămuririle lor mai mult măreau îngrijorarea.

Adeodatus credea puternic în apropierea sfîrșitului cînd Satana cel încătușat va fi slobozit pe pămînt să distrugă vița și sămînța omenească ticăloasă. Dormea cu Apocalipsul la căpătii. Cu cît îl citea mai sîrguincios, cu atît cuvintele întunecate i se înfățișau ca niște lumini strălucitoare. Compara cele ce auzea că se petrec în lume cu prevestirile din cartea sfîntă și se cutremura de orbirea celor ce nu vor să vadă.

Începu să-l roadă în inimă o îndoială: poate că păcătuiește stînd la adăpostul zidurilor unde nu pătrunde ispita? Nu ferindu-se de încercări, ci înfruntîndu-le și biruindu-le se întărește credința slujitorului Domnului. E ușor sa fii curat cînd mîna Diavolului nu te atinge. Binele n-ar exista în lume, dacă n-ar fi și răul. De-abia în lupta cu răul se poate învedera binele și virtutea.

Vru să caute ispitele, să iasă în lume și să-și oțelească sufletul. Se gîndi să facă un pelerinaj pînă la Ierusalim sau barem la Roma, să sufere chinuri și durere pentru credința lui. Celariarul Primin, aflîndu-i planurile, îl convinse să mai aștepte.

Apoi, în toiul iernii, aproape de Crăciun, se ivi pe cer o cometă care spăimîntă toată lumea. Era atît de luminoasă că se vedea și ziua, parc-ar fi umblat să înghită soarele. Oamenii așteptau din ceas în ceas prăpădul. Chiar episcopii împărțeau binecuvîntarea apostolică și iertarea păcatelor spre a mîntui cît mai multe suflete pentru viața eternă. Țăranii dimprejur se

adunară sub zidurile mînăstirii, să-i găsească lîngă lăcașul sfînt trîmbițele judecății din urmă. Se îmbulzeau la spovedanie și se rugau fierbinte cu ochii în sus, spre cerul tănuitor de primejdii.

După ce se stinse semnul ceresc și lumea reîntră repede în făgașul vieții desfrîinate, inima lui Adeodatus se umplu de amărăciune. Se simțea nevrednic de mila Atotputernicului pentru că el huzurea în chilie, în loc să propovăduiască prin vorbe și fapte credința binefăcătoare. Cum se desprimăvără, se înfățișa la abatele Kempten și-i mărturisi plîngînd zbuciumările, cerîndu-i voie să plece printre oamenii rătăciți, să-i întoarcă pe calea mîntuirii. Abatelui îi plăcu gîndul tînărului călugăr. Ca să-l pună la o încercare prealabilă, îl însărcina să-i ducă o scrisoare către arhiepiscopul Willegis de Mainz, să se înapoieze curînd cu răspunsul și, dacă dorința de plecare îi va mai stăruia în suflet, pe urmă să meargă încotro îl va îndrepta Dumnezeu.

Adeodatus coborî în valea Rinului, trecu prin sate și orase, sosi într-o seară sub zidurile bătrînei cetăți Mainz și mase pe cîmp, nevroind să se adăpostească prin hanurile ce se aflau în apropierea porților închise și despre care auzise că sunt cuiburi de pierzanie pentru sufletele cele mai tari în credință. În noaptea aceasta, pe cînd se odihnea ghemuit sub un copac înmugurit, i se arătă întîia oară Diavolul sub chipul unui cățeluș negru cu ochii ca doi cărbuni aprinși. Necuratul se apropia mereu, tiptil, dar dispărea în beznă îndată ce călugărul își făcea semnul crucii. Spre miezul nopții, ațipind puțin, văzu chipul Fecioarei Maria, coborînd parcă din icoana lui scumpă. Prea-Curata îi zîmbea blînd. Pe buzele-i sfinte, Adeodatus citea cuvîntul: „lubește...” .În aceeași clipă se trezi, simțind aproape de obrazul drept o respirație caldă și văzînd iar ochii ca doi cărbuni aprinși. Sudori reci îi broboneau fruntea. Brațul îi tremura încît de-abia putu schița semnul mîntuitor al crucii. Se ridică în genunchi și începu să se roage fierbinte. Așa îl găsi răsăritul soarelui. Intră în Mainz împreună cu carele țăranilor care duceau merinde și dijme. Paznicii porții, vazîndu-l murdar de noroi, rîseră:

— Uite, calugărașul, cum s-a tăvălit ca un purcel printre purcele!

Adeodatus roși, dar nici nu ridică ochii. Merse pe străzile întortocheate, printre casele cu coperișuri țuguiate și cu zidurile mohorîte, înainte, ca și cînd ar fi umblat toată viața numai pe-aici. Oamenii se opreau, se mirau de înfățișarea lui sălbatecă și se închinau ori îl ocărau. Dădu peste un halebardier ce se plimba sever prin fața unui palat. Își aduse atunci aminte că are de împlinit o misiune și că nu știe unde poate găsi pe arhiepiscopul Willegis. Halebardierul îi arăta, fără a scoate un cuvînt, un turn ascuțit și înalt care se ridica departe deasupra tuturor caselor. Călugărul porni într-acolo. Se rătăci. Pe la amiazi de-abia nemeri în piața dominată de reședința guvernatorului spiritual și militar al orașului. Pătrunse în clădirea greoaie și întunecoasă, cu ochii mereu în pămînt, pe o scară cu treptele tocite, cuprins într-un vălmășag de oameni urcînd spre aceeași țintă, își făcea cruce din cînd în cînd și murmura frînturi de rugăciuni. Vedea numai cizme mari cu pinteni lungi și sandale cu curele sub sutane castanii. Apoi deodată se pomeni într-o sală vastă, cu ferestrele întocmai ca ale bazilicei din Lorsch și cu un tron

strălucitor în care ședea un bătrîn cu barba neagră pișcată abia de cărunțeală, cu obraji roșii, îmbrăcat în haină scumpă de hexamiton cu ape mătăsoase și avînd în dreapta toiagul episcopal. Adeodatus își croi drum cu coatele prin mulțimea de preoți și ostași, și se prăbuși la picioarele tronului, parc-ar fi căutat acolo apărare și odihnă. Un lăncier îl apucă de umăr, vrînd să-l arunce înapoi. Arhiepiscopul însă făcu semn să-l lase. Călugărul scoase din sîn scrisoarea și o întinse, bîlbîind istovit:

— Abatele... sfîntul.... Lorsch...

Fața stăpînului orașului se însenină. Luă scrisoarea și începu să citească. Adeodatus îl privea și în privirea aceasta tremurau mii de speranțe tulburi. Văzu în ochii marelui pastor aprinzîndu-se o lumină ciudată, batjocoritoare, care-l spăimîntă. Apoi auzi glasul lui compătimator:

— Ei, sărmanul Kempten! A rămas tot cu nălucirile pioase.

Arhiepiscopul Willegis se uită zîmbind la cei dimprejur, clătină din cap și adaogă:

— Spune abatelui, tinere, să fie liniștit! N-a sosit încă sfîrșitul lumii! Să citească mai cu luare aminte cărțile sfinte și să-și alunge din suflet îngrijorarea, așa să-i spui, tinere! De altfel îi vom trimite și răspuns scris, mai tîrziu.

Adeodatus nici nu mai sărută mîna arhiepiscopului. Fugi din sală, coborî pe scara de piatră, alergă pe ulițe, îngrozit, așteptînd din moment în moment să se pornească o ploaie de foc și pucioasă care să nimicească cuibul nelegiurii, precum au fost prăpădite odinioară Sodoma și Gomora.

Leși din oraș plîngînd cu hohot. Paznicii se hîrjoneau cu niște țărance și nici nu-l luară în seamă. Adeodatus, desculț, cu capul gol, alerga, parcă l-ar fi gonit. Spre seară ajunse într-un sat. Bătu la mai multe porți în zadar. Țăranii se fereau de călugării rătăcitori ca de diavoli. De-abia porcarul îl găzdui după oarecare șovăiri, fiindcă avea o fată mărișoară. Era evlavios și nevoiaș, cu o droaie de copii. Povesti călugărului mulțime de întîmplări destrăbălate și crime monstruoase care vesteau sfîrșitul lumii. Îl îndemnă să se oprească la Niersteyn, să caute pe pustnicul sfînt dacă vrea într-adevăr să audă glasul Domnului.

Pînă la Niersteyn merse două zile. Un copil îl călăuzi la lăcașul schimnicului, subț o stîncă, lîngă apele Rinului. Copilul îi spuse că sfîntul n-are nume, că trăiește acolo de ani de zile, singur, și că afurisește pe oricine încearcă să se apropie. Adeodatus se apropie umilit. Pe o lespede de piatră, în genunchi, pustnicul se ruga, scrutînd cerul cu privirea înflăcărată, lovindu-și pieptul cu pumnii încît îi tremura barba încîlcită, plină de noroi și măracini. Cuvintele nu se înțelegeau, ci doar un mormăit prelung. Cînd simți pe Adeodatus, întoarse capul spre el, îl cîntări și rosti răspicat:

— Vii să mă ispitești, Diavole, subț chip de om?

Călugărul căzu în genunchi, se închină și tăcu. În ochi avea lacrimi și o privire atît de amărîtă că sfîntul murmură:

— Am fost și eu ca tine, iar acuma iată-mă mai ticălos, nevrednic să mă alinte lumina soarelui.

Își continua apoi rugăciunile pînă se coborî întunerecul fără a se mai uita

la tînărul călugăr care se simțea fericit că barem poate sta în apropierea unui sfînt. De cîteva ori, în cursul nopții, Adeodatus se deșteaptă în mormăituri mînioase; pustnicul alunga diavolii ce încercau să se apropie.

Șapte zile și șapte nopți petrecu Adeodatus în preajma anahoretului. Nu-i află numele, dar îi descoperi povestea. Era dintre călugării de la mînăstirea Farfa, cei ce ucisese pe abatele Dagobert, aduseseră acolo femei și trăiseră mulți ani numai în desfrîu și blestemății. Într-o bună zi, pustnicul de azi, cuprins de remușcări, a fugit dintre tovarășii criminali, a rătăcit prin Italia, a căutat să urce pe muntele Gargano în vîrfurile căruia se zice că sihaștrii sfinți stau de vorbă cu îngerii, a fost însă oprit la jumătate cale de un glas care i-a poruncit să trăiască și să ispășească dacă vrea să dobîndească iertare de la Dumnezeu. Atunci a plecat mai departe prin lume, s-a hrănit numai cu rădăcini și a nemerit aici, unde vrea să-și încheie viața păcătoasă vestind apelor cuvîntul Domnului, căci oamenii, scufundați în noroi pînă-n gît, nu mai sunt în stare să se pocăiască și vor fi stîrpiți curînd de pe fața pămîntului. A început anul cînd se împlinește mileniul, se înmulțesc mereu semnele sfîrșitului, dar nimeni nu ia seama. Numai cînd vor suna trîmbițe arhanghelilor, se vor dezmeteci păcătoșii, dar va fi prea tîrziu.

Adeodatus sosi la mînăstire împăcat și mîngîiat. Avea singura grije să-l găsească judecata cea mare cu inima curată. Cuvintele arhiepiscopului stîrniră indignare în Lorsch. Abatele Kempen muri înainte de-a veni răspunsul scris de la Mainz. Călugării văzură în moartea cuviosului lor stăpîn favoarea Mîntuitorului care a vrut înadins să-l ferească de chinurile pierzaniei obștești.

Iar nu mai părăsea chilia Adeodatus, decît cînd se ducea la bazilică. Postea și ajuna și se ruga. Nu citea nirnic. Chiar cărțile de rugăciuni le aruncase, îi spusese și pustnicului; cartea e izvorul relelor, începutul și sfîrșitul tuturor păcatelor de moarte. Icoana Fecioarei Maria veghea asupra lui, neîncetat, cu ochii ei prea iertători. Uneori totuși se mai surprindea morfolind amintiri lumești: ba o scenă nerușinată zărită pe drumul spre Mainz, ba iarăși întîlnirea de odinioară cu Margareta Hippler... Nu șovăia deloc. Trecea îndată în camera flagelației și își tortura carnea pînă i se potolea sîngele.

Veni un abate nou în fruntea mînăstirii. Era tînăr, se îmbrăca îngrijit și iubea cărțile. Adeodatus nu vedea într-însul nici urmă de adevărată cucernicie. Începu în mînăstire o viață mai slobodă. Fură aduși cîțiva frați învățați să reorganizeze școala, iar alții să cerceteze volumele bibliotecii și să le înmulțească.

Noul abate nu mai dădea voie călugărilor nici să vorbească despre sfîrșitul lumii, deși era acuma aproape. Declara într-o homilie, de pe amvon, că e o erezie să se creadă în asemenea copilării, că nicăieri în cărțile sfinte nu se spune asemenea absurditate.

— Iartă-l, Doamne, că nu știe ce vorbește! bolborosi Adeodatus auzind vorbele abatelui care i se păreau un sacrilegiu.

Ultima zi sosi cu un senin îngrozitor. Pe cer se ivise brusc o cometă, însuși abatele se sperie, iar călugării așteptau din clipă în clipă să răsunе trîmbițele

sfârșitului. Noaptea spori înfricoșarea. Se făcu în bazilică o liturghie care avea să dureze pînă va începe judecata divină. Toți frații, chiar cei laici se îmbulzeau să fie mai aproape de altar în momentul suprem. Curtea mînăstirii se umpluse de țărani.

Cînd înfloriră zorile în ferestrele multicolore, abatele încheie repede slujba și plecă să se culce, șoptind celor dimprejur:

— Nu v-am spus că n-are să fie nimic?

Toată lumea respiră ușurată și se împrăștie. Adeodatus însă rămase în genunchi, în același loc, cu ochii la crucea de aur de pe altar, cu ghimpele dezamăgirii, în inimă, așteptînd totuși minunea. Lumînările se stinseră pe rînd. Doar cîteva candelă mai pîlpîiau ici-colo. Era acuma singur în bazilica întunecoasă. Inima îi tremura, sfioasă, într-o așteptare mare. Gîndurile toate i se împletiră într-o fîșie luminoasă în care înțelesurile se pierdeau încet-încet. Avea simțămîntul că sufletul i se desprinde ușor și plutește lin deasupra vieții. Biserica se umplu apoi de o lumină viorie. Dintr-o fîridă înaltă, Fecioara Maria în haina albă, cu surîsul blînd pe fața-i albă, coborî de pe soclu și veni spre dînsul, cu brațele întinse, albe, îngînînd cuvinte pe care inima lui le simțea, înțelegîndu-le. O fericire atît de mare îi cuprindea sufletul încît își dădea seama că n-ar putea-o îndura dacă ar ține mai mult. Și deodată lumina se stinse, vedenia se risipi, iar Adeodatus se prăbuși în nesimțire pe treptele altarului.

Se deșteptă în chilie, pe patul de scînduri, întîlnind îndată privirea Fecioarei din icoană. Spinul îndoiielii îi dispăruse din inimă. Acuma știa că a tălmăcit greșit proorocirea din Apocalips.

— Cînd se vor împlini o mie de ani de la învierea Mielului, nu de la naștere! își zise cu încredere. Mila Domnului e nemărginită! Iată treizeci și trei de ani pentru pocăința deplină a oamenilor!

5

Totuși nu se mai simțea bine în mînăstire, sub oblăduirea tînarului abate care, în locul cucerniciei, pune năzuințele cărturărești, poruncind tuturor călugărilor să citească, ba chiar să copieze cărți păgîne. Apoi cînd, într-o zi, abatele își bătu joc de zbuciumările lui pioase, îndrăznind a le socoti exagerări sau prefăcătorii, Adeodatus nu se mai putu stăpîni, îl afurisi în fața mai multor frați, își luă icoana sfîntă și plecă în lume.

Ani de zile pribegi de la Franconovurd pînă la Spira oprindu-se cînd la o mînăstire, cînd la alta. Apoi îl cuprinse dorul de-a vedea Roma, orașul în care au suferit mai mult martirii și peste care azi domnește urmașul Sfîntului Petru. Trecu Alpii, desculț, cum umbla de altfel totdeauna. Cînd ajunse sub zidurile străvechi, era de treizeci de ani. Orașul însă îl nemulțumi. I se păru mai ticălos chiar decît Mainz. Ruinele din vremile păgîne îl supărau ca niște sfidări. Rătăci pe străzile fără viață, călăuzit de un călugăr care cunoștea bine Roma și care-i spunea că acuma orașul nu adăpostește nici treizeci de mii de suflete. Îi arăta uliți întregi, pustii, păraginindu-se văzînd cu ochii.

Adeodatus ar fi pornit mai departe a doua zi, dacă nu l-ar fi reținut dorința de-a săruta mîna Pontificului. Ca să pătrundă însă la papa Sergius,

trebuia să aștepte cel puțin o săptămână. Fu găzduit într-o casă veche, pe Viminal, anume pentru pelerini. Locul i se păru cunoscut parc-ar mai fi umblat cîndva pe-acolo. În casă se simți deodată în puterea unui farmec ciudat. Crezu într-o ispitire a Necuratului. În odăița întunecoasă așeză icoana Fecioarei pe mescioara murdară, căzu în genunchi și rosti de cîteva zeci de ori, cum obișnuia cînd voia să-și înalțe inima:

— Domine, Jesu, Rex pie, Rex clemens, Pie Deux...

Fecioara îi zîmbi. Și zîmbetul era atît de ispititor încît Adeodatus luă icoana, cu amîndouă mîinile, și o sărută pierdut, fără să-și dea seama că patima lui ar putea fi necurată.

Lemnul vopsit se încălzi de buzele-i arse. Inima îl durea.

Noaptea avu visuri de care se rușina dimineața și pe care totuși le alintă cu drag, parcă n-ar fi fost în stare să se despartă de ele. Fecioara Maria părea o femeie ca toate femeile, iar el însuși fără credința adevărată în suflet. Și se iubeau cu o iubire păcătoasă: se îmbrățișau vijelios și își mușcau buzele cu o plăcere atît de drăcească încît, trezindu-se, mai simți cîteva clipe în tot corpul voluptatea pierzătoare de suflet.

Izbucni în plîns amarnic. Satana l-a biruit, murdărindu-i chiar icoana Fecioarei Maria. Toată ziua își biciui trupul dar nu cuteză sa se uite la icoană. Și noaptea următoare visul se repetă mai nelegiuit, lăsîndu-i în minte și niște cuvinte de-ale femeii: „Eu sunt perechea ta adevărată, numai eu ....”. Și a treia noapte la fel.

Adeodatus își vedea prăbușirea, dacă va mai stăruî în orașul ruinelor. Renunță brusc de a mai săruta mîna papei ,își înfășură icoana și fugi din Roma, parc-ar fi săvîrșit toate crimele lumii. Pribegi fără țintă pe drumurile Italiei, huiduit de țărani și de mercenarii baronilor războinici. Îi trecu prin minte că dragostea exagerată pentru icoană poate să fie idolatrie și că, tocmai punîndu-și în ea toate speranțele de mîntuire, păcătuiește statornic împotriva Sfintei Treimi. Poate că e chipul cioplit de care Domnul a poruncit să ne ferim? Nu cuteză s-o arunce, ci o dăruî unei biserițe.

Peste trei zile însă se întoarse și o reluă, căci fără icoană îl încercau mereu gînduri de sinucidere și se temea să nu ajungă cu totul în mrejele Necuratului. Se abătu într-o mînăstire, învătă meșteșugul fierăriei și își făcu un brîu de cuie pe care îl încinse pe corpul gol ca să-i ciopîrtească neîncetat carnea și astfel să alunge prin dureri grele, poftele sîngelui neostoit.

Totuși ispitele Diavolului îl urmăreau ca umbra, pretutindeni. Cu cît se ruga mai mult, cu atît Satana se înversuna mai tare împotriva lui. Începea să se gîndească, desperat, că Dumnezeu o fi lăsat înadîns omenirea în puterea Necuratului și că deci orice luptă ar fi deșartă. Se zvîrcolea aprig să nu se scufunde în mocirla păcatelor în care se bălăcea pămîntul.

Douăzeci de ani se chinui, mai mult pe drumuri. Deseori, în ceasuri de mari încercări, a căutat să se refugieze pe Muntele Gargano. Nu l-a putut găsi și sfîrși prin a se îndoi dacă într-adevăr există undeva pe pămînt vreun munte sfînt. Pustnicul de la Niersteyn spunea că l-a aflat, dar poate ca vorbele lui au fost în pilde. Cînd în sfîrșit își dete seama că vrea să suie pe sfîntul munte numai pentru a sta de vorbă cu Fecioara Maria, se flagelă ca un

nemernic și nici nu vru să se mai gîndească la cuvîntul Gargano.

Prin Sicilia se gîndi că mai sunt de-abia trei ani pînă la împlinirea sorocului adevărat al sfîrșitului lumii. Nu se poate să-l apuce în pribegie judecata cea dreaptă. În Lorsch trebuie să-l găsească glasul Domnului, acolo unde a făcut legămîntul de statornicie. Călători doi ani încheiați pînă ce ajunse iar în valea Rinului.

Nici celariarul Primin, acuma moșneag de peste optzeci, nu recunosc în călugărul bărbos, sălbăticit, pe Adeodatus, fratele blînd și înfocat de odinioară. De altfel și mînăstirea Lorsch suferise schimbări multe. Abatele cărturar era azi episcop la Spira. La Lorsch venise un stapîn evlavios, bătrîn ,cărui Adeodatus îi sărută mîna ca unui sfînt. Dintre frații de-atunci de-abia vreo zece mai erau de față. Ceilalți se risipiseră, care pe la alte mînastiri, care morți, care rătăciți în lumea plăcerilor vinovate.

Lui Adeodatus i se dădu vechea chilie, de lîngă camera flagelației, din care nu lipsea decît icoana luată de dînsul. Nici aici nu găsi liniștea și pacea. Ispitele nu încetau. Toate luptele lui parc-au fost zadarnice. Se simțea ostenit. Groaza îi rodea inima ca un cariu. A avut treizeci și trei de ani pentru pocăința deplină și acuma sufletul e bolnav și mai nevrednic ca atunci cînd așteptase întîia oară sfîrșitul. I se părea că Diavolul și-a făcut cuib statornic în chiar sufletul său și de aceea nu se mai poate feri de ispită nicăiri subț soare.

Era sfîrșitul primăverii și ploua neconținut ca în preajma potopului. Cîmpurile nu apucau să înverzească. Firicelele de iarbă de-abia răsărite putrezeau ca și mugurii copacilor. Pe cerul plumburiu soarele nu se mai arătase de șapte luni. Părea că Dumnezeu vrea să nimicească omenirea a doua oară prin apă și foamete.

Adeodatus înțelegea rostul ploilor pedepsitoare, dar cu cine vorbea despre apropierea sfîrșitului acuma, strîngea din umeri, necrezător. Unii călugări îi spuseră chiar pe față că a fost de-ajuns înfricoșarea de odinioară și că azi nici un om cuminte n-ar mai putea crede asemenea basme. O dată se poate înșela lumea, a doua oară se ferește. Adeodatus se întristă și își închise în suflet durerea pentru nesocotința omenească. Era sigur însă că Dumnezeu, înainte de a zdrobi pe păcătoși, va trimite un semn care să deschidă toate mințile, ca să fie cu atît mai crîncenă pedeapsa ce va urma îndată.

Într-a șaptea duminică cerul se însenină deodată și soarele străluci mai mîndru ca altădată. Lume multă din împrejurimi se strînse la mînăstire să mulțumească Domnului că s-a îndurat de suferințele oamenilor. În cîteva ceasuri cîmpiile înverziră. Iarba creștea aievea văzînd cu ochii, și pomii înfloreau. Pe toate buzele fîlăia același cuvînt:

— Minune!

Adeodatus văzu soarele cu un simțimînt de resemnare. Se duse de-a dreptul în bazilică, unde îl întîmpinară numai fețe lucitoare de mulțumire. Se așeză în genunchi, la locul său, cu ochii în pămînt, murmurînd deznădăduit:

— Doamne, Doamne, nu mă părăsi!

Pînă la sfîrșitul liturghiei ferestrele bazilicei se întunecară din nou, încît oamenii de-abia se mai vedeau unii pe alții. Lumea năvăli afară, în curtea

mînăstirii. Cerul era senin, de un vînat întunecat, ca în amurgurile de vară. Soarele însă se zvîrcolea subț zăbranic, împrôșcînd raze neputincioase în lumina cărora oamenii păreau cenușii la față și îmbătrîniți. Abatele căzu în genunchi, apoi întreg poporul, implorînd mila Cerului.

Adeodatus ieșise cel din urmă. Curiozitatea îl îboldea, dar o stăpînea, socotind-o un păcat. Ridică ochii în sus și avu un mormăit de satisfacție. Întunecimea soarelui era semnul suprem pe care îl rîvnise inima lui întru mărirea Domnului. Singur în picioare, în mijlocul mulțimii prosternate, cu sutana murdară, desculț și nespălat, cu părul și barba vîlvoi — nu mai voia să-și murdărească sufletul, îngrijindu-și trupul — părea un profet mînios. În ochii negri avea o înflăcărare dojenitoare și rugătoare. Izbucni deodată cu glas tunător:

— Fraților, înglodați în păcate, fraților care în fiecă clipă mîhniți pe Domnul, iată, a sosit începutul sfîrșitului! În curînd trîmbițele arhanghelilor vor scula morții, chemînd pe toți la judecata cea mare. Fraților nelegiuîți, pocăiți-vă cît mai e vreme! Alungați din inima voastră pe Satana!

6

Cerul se înnoura iarăși înainte ca soarele să-și recapete strălucirea. Și ploaia porni iar, mai nimicitoare, înăbușind degrabă înmuguririle pămîntului.

Adeodatus se închise în chilia lui și petrecu toată ziua în rugăciuni fierbinți. Noaptea însă îi zdruncină toată mulțumirea zilei. În vis îi apără Diavolul și, mai îndrăzneț ca totdeauna. Încercă să-i fure icoana Fecioarei Maria. Adeodatus se aruncă desperat asupra Necuratului. Se deșteaptă, își făcu cruce și simți cum se golește repede chilia de urmele drăcești, cum se limpezește întunerecul și cum i se coboară liniștea în inimă. Se zvîrcoli un răstimp pe patul de lemn mormăind cuvinte mîntuitoare pînă ce adormi din nou. Diavolul îl mai trezi de cîteva ori din somn, căutînd parcă să-l biruiască prin hărțuiri neconținute.

Dimineața, obosit de ispitele Satanei, vru să mai stea în pat, să strîngă puteri. Era o lumină tulbure, cenușie în chilia strîmtă și umedă. Adeodatus, cu ochii în tavanul boltit, se gîndea la luptele ce le poartă de peste treizeci de ani cu vicleniile Diavolului, care de atîtea ori era să-l piarză, căci nenumărate sunt înfățișările răului și numai cel drept găsește mijloacele de împotrivire pînă la moarte. De cîte ori n-a zărit dînsul prin copaci și pe lîngă fîntîni forme ciudate care se stingeau îndată ce le încerca cu semnul crucii. Își aduse aminte că odată, într-un sat din Alpi, a văzut pe Necuratul strîmbîndu-se chiar în vîrfurile unei biserițe și zgîlțînd crucea de lemn pînă ce a mișcat-o din loc. Atunci el a scos un țipăt de indignare atît de crîncen că demonul a intrat în pămînt, dar crucea s-a prăvălit și a rămas împiedecată pe acoperiș. Preotul, cînd i-a spus vedenia, a zîmbit necrezător, explicîndu-i că lemnul crucii era putred și tocmai voise să o înlocuiască cu una nouă de fier. Adeodatus se revoltă de atîta orbire necredincioasă. Avu însă mulțumirea să afle peste trei zile că preotul a căzut bolnav la pat. Pedepsa Domnului a venit ca trăznetul.

Pe cînd frămînta în minte amintiri și temeri, Adeodatus auzi deodată un zgomot ușor, parc-ar fi intrat cineva în chilie. Coborî privirea și văzu, foarte bine, pe Satana chiar la picioarele patului. Era un monstru negru, mititel și cu chip de om. Avea gîtul subțire și lung, fața uscată, ochii roșii, fruntea îngustă și păroasă, nasul turtit, gura pînă la urechi și buzele lătărețe, o bărbîță bîrligată de țap, urechile mari de catîr, părul ca țepile ariciului, colți de cîine, o cocoasă în piept și alta în spate, hainele scîrnave. Se zvîrcolea furios și clănțănea dinții. Adeodatus încremeni de groază, uitînd să se închine. Așa de clar și aproape nu i se arătase Necuratul niciodată. Crezînd că acuma l-a învins, Diavolul cu niște degete ca ghearele, apucă picioarele călugărului și strigă rînjind triumfător:

— Ești al meu!

Adeodatus își reveni, își făcu cruce, sări jos din pat și se repezi afară cu spaima în suflet, neoprindu-se decît pe treptele altarului, în biserică. Sudori îi curgeau pe tîmple. Rugăciunile salvatoare de-abia îi mai veneau în minte. Pri-mejdia pierzaniei îi vîjiia în tot corpul.

Într-un tîrziu, mai potolindu-se, își aminti că același glas triumfător l-a mai auzit odată, acum vreo trei ani. Era în Sicilia, într-o seară veselă, într-un orășel. Pe străzi se lafăiau fără rușine păcatele dragostei. Atunci, dintre ruinele unei clădiri păgîne care servea de adăpost femeilor ce-și vindeau pe bani trupul, a auzit un glas vestindu-l cu mîndrie că Diavolul a fost descătușat din temnițele iadului și că începe domnia lui pe pămînt pînă la sfîrșitul lumii. I s-a părut o nălucire, totuși clipa aceea l-a îndemnat să se întoarcă la mînastirea Lorsch, reamintindu-i apropierea judecății.

Repetarea glasului îl puse pe gînduri. Poate că e vreun semn?

Luă *Apocalipsul* și caută să dezlege proorocirile ascunse în pilde adînci. Răsfoi cărțile Sfîntului Augustin în care știa că se află toate socotelile împlîmirilor viitoare, tălmăcite după cuvintele Mîntuitorului și ale apostolilor. Citi că, între descătușarea Diavolului și judecata din urmă, patruzeci și două de luni va stăpîni Satana pe pămînt, în care răstimp are să se aleagă grîul de neghină. Îi trebuiră cîteva zile pînă ce își aminti ziua cînd Necuratul i-a vestit descătușarea, fusese 13 octombrie. Patruzeci și două de luni se vor împlini la 14 aprilie 1034, iar 13 aprilie cade în sîmbăta Paștilor, adică tocmai cînd se încheie o mie de ani de la învierea Mielului din morți.

Descoperirea îl înspaimîntă întîi. Pe urmă însă înțelese favoarea cerească. O mîndrie pioasă îi mîngîie sufletul că Dumnezeu, chiar prin ispitele diavolești, îl deosebește din gloata păcătoșilor. Acuma își dădea seama de ce s-au înmulțit sfortările Necuratului pentru a-l abate din calea virtuții. Iată, mai sunt doar cîteva luni pînă se sfîrșește stăpînirea lui ticăloasă și cine va fi rezistent, va dobîndi aievea fericirea veșnică.

Satana i se arăta mereu, îl ademenea neconținut pînă și în bazilică. Adeodatus îl vedea rînjind uneori pe un capitel dintre două ferestre, alteori pe speteaza unei strane sau între ogivele unui portal. Nu-i mai era frică. Se închina cu încredere și Necuratul se depărta scrîșnind mînios.

Credința îi era acuma atît de vie în suflet că începu să se amestece iar printre ceilalți călugări, dorind să le înmoaie inimile pentru a putea primi

vestea cea mare. Îndoielile ce le întâlnea pe fața lor nu-l mai supărau și nici nu-l descurajau. Asculta povestirile lor despre ticăloșirea lumii, despre fărădelegile urmașilor Sfântului Petru, despre ereticii care zăpăcesc mintea mulțimii și pentru a căror stîrpire nu ajung toate rugurile, despre războaiele ce pustiesc în toate părțile răspîndind foametea, desfrîul și moartea; în toate vedea semnele domniei Satanei și îndemna pe toți frații să se pregătească de judecata care bate la ușă.

Într-o zi, un călugăr tînăr, anume Ioan, venit de curînd de la Lyon unde învățase carte, vru să dovedească lui Adeodatus că socotelile lui despre sfîrșitul lumii sunt cu totul greșite. Tînărul era socotit în mînăstire ca un adevărat înțelept. Se spunea că ar fi citit toate cărțile sfinte și că ar cunoaște chiar învățăturile păgînilor. Adeodatus zîmbi și primi discuția. Ioan susținea că Sfîntul Augustin n-a precizat nimic în cărțile lui, și ale altor învățați creștini se spune doar că va fi o luptă cumplită între Isus și Anticrist, războiul dintre lumină și întunecîc întrevăzut de profetul Daniel, proorocit de Sfîntul Ioan și confirmat de Sfîntul Paul. De-abia după aceasta va urma o mie de ani de domnie a Mielului pe pămînt și numai pe urmă va începe judecata cea mare peste vii și morți. Sfîrșitu-s-a oare lupta sau început-a? Numai Dumnezeu poate să știe. Adeodatus însă se înverșună cu cele patruzeci și două de luni, cu semnele care arată chiar orbilor voința Domnului, aruncă în cumpănă glasul Diavolului care i-a vestit descătușarea din iad.

Disputele ținură zile și săptămîni și luni. Călugării se împărțiră în tabere, în cele din urmă cerură cuvîntul abatelui:

— Nimeni nu poate pătrunde planurile Atotputernicului, dar omul dator este să fie gata totdeauna!

Răspunsul nu mulțumi pe nimeni și discuția continuă pînă ce, într-o noapte, chiar în ajunul Crăciunului, tînărul Ioan fugi din mînăstire, lepădînd haina monacală, începînd o viața de plăceri desfrîcate.

În loc să-și glorifice izbînda aceasta cumplită, Adeodatus își simți inima mai împovărată de întristare. Se credea vinovat pentru că n-a găsit cuvinte destul de puternice să deschidă ochii omului și să-l scape din ghearele Satanei. Se hotărî să-și jertfească de-acuma toate puterile pentru mîntuirea celor rătăciți și slabi.

În duminica a treia, chiar în timpul liturghiei, își aminti un imn pe care-l auzise undeva în pribegia lui. Se sculă îndată și-l cîntă spre uimirea tuturor, cu glas profetic, care răsună în biserica vastă ca revărsarea unei dureri imense a unui suflet sugrumat de îngrijorare:

Audi, tellus, audi, magni maris limbus;

Audi, homo, audi, omne quod vivit sub sole:

Veniet, prope est, dies irae supremae,

Dies invisă, dies amara;

Qua coelum fugiet, sol erubescet,

Luna mutabitur dies nigrescet,

Sidera supra terram cadent.

Heu miseri, heu miseri! Quid, homo, ineptam

Sequeris laetitiam?

Toată lumea fu cuprinsă de mare duioșie, parcă un avertisment ceresc ar fi vorbit oamenilor prin gura lui Adeodatus. Abatele porunci călugărilor să învețe pe dată imnul sfânt și să fie cîntat apoi la toate liturgiile.

Ca și cînd glasul ar fi răsunat pînă dincolo de zidurile mînăstirii, peste șapte săptămîni Ioan fugarul se întoarse pocăit înapoi, cu cenușă pe cap, mărturisindu-și păcatele, cerșind milă și iertare. Întoarcerea păcătosului fu privită ca o minune, însuși Adeodatus îl îmbrățișa cu drag, mulțumind Cerului că i-a ascultat rugăciunile. Era întîia oaie rătăcită și scăpătă din ghearele Diavolului.

7

Vremea ploioasă continuă pînă la sfîrșitul lui februarie. Lumea aștepta zăpada. Veniră însă niște călduri năbușitoare, parcă, în locul iernii, ar fi sosit vara pe pămînt. Cîmpurile și pădurile înverziră. Apoi într-o noapte, în postul Paștilor se porni o ninsoare cumplită. Dimineața zăpada era de doi coți.

— Semnele se înmulțesc! zise Adeodatus către călugării îngroziți. Chiar vremea și-a ieșit din făgașul obișnuit, pentru a deschide ochii oamenilor și a-i întoarce pe calea pocăinței.

Prin zăpada aspră coborî în satul Odenhain să propovăduiască mîntuirea apropiată și să întărească sufletele șovăitoare. Țăranii, speriați de schimbarea vremii, îl ascultară cu umilință încît inima lui se umplu de bucurie. Își puse în gînd să meargă zilnic între ei, să-i mîngîie. Și se ținu de vorbă. Oamenii însă se obișnuiră cu iarna ce începuse cînd altădată venea primăvara. Murmurau cînd Adeodatus le zugrăvea în culori strigătoare sfîrșitul pămîntului. În cele din urmă un țăran batrîn îi și spuse cu un fel de imputare:

— Așa ne-au amețit călugării și acum peste treizeci de ani și lumea-i tot lume!

Adeodatus nu se supără de loc, găsi chiar întemeiată observația țăranului și îndată se sili să lămurească pe toți, prin amănunte multe, că atunci s-au greșit socotelile, azi însă nu mai încape nici o îndoială. Nu convinse pe nimeni. Margareta Hippler, văduvă bătrînă și arțăgoasă, îi strigă în față cu dispreț:

— Dar dacă o fi și acuma vreo greșeală în socoteli?

Ajunse să nu-l mai asculte nici copiii, ba unii răutăcioși asmuțeau cîinii asupra lui cînd voia să intre în ogradă cu vestea Domnului. Decepțiile nu-l descurajau; își zicea că puterea Diavolului descătușat e atît de mare că rătăcește mințile cele mai agere. Trebuie multă răbdare celui ce vrea să-i smulgă prada din gheare. Așa, după ce fu alungat din satul său natal, își urmă învățăturile în satele vecine, fără preget, huiduit și batjocorit și bucuros că poate suferi pentru mărirea Sfintei Treimi.

Veni Săptămîna patimilor. Adeodatus își simțea trupul atît de trudit că trebui să înceteze ieșirile din mînăstire. De altfel era ultima săptămînă și se cuvenea să-și pregătească sufletul pentru ceasul izbăvirii. Stătu toate zilele în biserică, în genunchi, să fie mai ferit de orice ispită. Se spovedi abatelui

descoperindu-și mii de păcate și implorînd cu lacrimi iertarea.

Vineri noaptea de-abia se mai tîrî pînă în chilie. Dorea să petreacă în rugăciuni penultima noapte a lumii. Slăbiciunea îl doborî la pat. Adormi istovit. Somnul îi fu greu, fără visuri, dar cu gemete dureroase. Un călugăr din chilia vecină, care îi auzise vaietele, îl întrebă a doua zi dacă nu e bolnav. Adeodatus zîmbi trist:

— Numai cînd se îmbolnăvește sufletul, numai atunci e primejdie.

Toată ziua de sîmbata o petrecu în chilie, ajunînd și rugîndu-se. Icoana Fecioarei Maria era pe lectoriu, răzimată de perete. Îl privea și azi cu ochii de odinioară, blînzi și iertători. Își aduse aminte ispitele trecutului și se cutremură de rușine și de groază. Se uită lung la chipul sfînt, parcă ar fi vrut să-și încerce inima și, prin încercare, să șteargă amintirea păcatului cu gîndul. I se născură în minte întrebări pe care însă le izgonea, zicîndu-și:

„Ziua de mîine nu va mai fi.”

O întrebare alungată adaogă numaidecît:

„Și dacă totuși va fi?”

„Eu sunt pregătit pentru orice va orîndui Domnul” , se mîngîie, ca și cînd n-ar fi luat în seamă îndoiala vicleană. „O viața întreagă m-am luptat împotriva Satanei și l-am biruit.”

„O viață pierdută!” îi fulgeră prin ascunzișurile minții.

Își făcu cruce ca și cînd ar fi fost sigur că Diavolul îi suflă șoaptele neîncrăderii. Se uită chiar împrejur dacă nu s-o fi pitind undeva Necuratul. Și, ca să-și redobîndească liniștea deplină, aruncă patru cruci spre cele patru colțuri ale chiliei. Întrebările ciudate rămaseră însă ca niște bondari nevăzuți, rotindu-se mereu în jurul lui, cînd mai aproape, cînd mai departe.

Așteptă înfricoșat întunerecul nopții din urmă. Căzu în genunchi, cu fața spre ușă, să vadă cum se va înnegri ochiul de lumină. Cu cît se îngroșa întunerecul, cu atît inima lui se umplea de mulcomirea încrederii. Bătu trei sute de mătănii. Brîul de cuie îi frigea carnea. Mila Domnului se apropia. O simțea. Sufletul i se deschidea s-o primească. Rămase cu ochii în gol, cu inima însetată...

Încet-încet chilia se luminează. Ușa se topi într-un potop de raze trandafirii. Fecioara Maria, albă și vie, pogora din ceruri, înconjurată de îngeri înaripați cu obraji strălucitori de nevinovație și cu părul de aur ca păpușile. Adeodatus auzea flîituri aripilor de argint și o melodie dulce care-i picura în inimă. Cu privirea din icoană, Fecioara, în haină albă, stătea în pervazul ușii și zîmbea. Călugărul se uita în ochii ei adînci ca tainele, dar vedea, în același timp, și pieptul rotunjit , vestmîntul mătăsos. Își dojenea în gînd privirea scîrnăvă .Fecioara, parcă i-ar fi citit gîndul, se apropie cu pași fără zgomot. Numai haina fîșia mîngîindu-i picioarele. Adeodatus întinse capul. Fecioara era acum în fața lui, lîngă el. Îi cuprinse gîtul cu brațele moi dezvelite și se plecă încet asupra lui. Adeodatus, într-un extaz de fericire, închise ochii, așteptînd sărutarea mîntuitoare. Simți pe obraji o respirație fierbinte, apoi pe buzele-i crîmpețite de rugăciuni se apăsă o gură voluptuoasă care îi sorbea sufletul, împrăștiindu-i în sîngele aprins fulgerele unei fericiri necunoscute...

Un rîs batjocoritor răsună deodată în chilie. Ridică pleoapele. Acolo unde

văzuse pe Fecioara Maria cu îngerii, rânjea acum Satana, înconjurat de o ceată de diavoli care se strîmbau și trepadau într-o lumină leșiatică. Adeodatus încerca să facă semnul sfintei cruci, dar nu-și putu mișca mîna, ca și cînd i-ar fi încremenit-o Necuratul care striga biruitor:

— Mă cunoști, Hans?... Eu sunt, Hans! Eu, cel mai puternic peste cei puternici, împăratul împăraților, stăpînul pămîntului!

Călugărul izbuti să întoarcă puțin capul spre icoana mîntuitoare. Diavolul îi opri mișcarea, rînjind:

— Pe Maria o cauți, Hans? De ce n-ai căutat-o aievea pînă azi? Ți-ai pierdut viața împotrivindu-te voințelor mele, în loc să o urmărești numai pe ea. N-ai iubit niciodată, nefericitule, și doar nimic nu-i mai prețios în lume ca iubirea femeii! Acuma ai să mori și simți că ai trăit în zadar.

Un zgomot colțuros întrerupse glasul Necuratului, parcă s-ar fi rostogolit ceva. Chilia se umplu de întunerec ca smoala. Adeodatus, în genunchi, se zvîrcolea cu o chinuitoare părere de rău în inimă.

„A căzut icoana”, îi trecu prin gînd și, fără să-și dea seama, se plecă și începu a pipăi cu amîndouă mîinile, căutînd-o.

Icoana căzînd, alunecase tocmai lîngă dînsul.

„Poate că într-adevăr mi-a sosit ceasul morții” își zise, ridicînd icoana. „De altfel tot se sfîrșește lumea acum. Ce-mi pasă mie de lume?”

Părerea de rău îi sfredelea sufletul. Săruta prelung icoana. Era rece ca un cadavru. O strînse apoi la piept, în neștire. O durere ascuțită i se înfipse în inimă, răsucindu-se adînc ca un cuțit. Îi venea să țipe. Buzele de-abia îngînară:

— Măria...

Glasul se topi în întunerecul chiliei ca o șoaptă de iubire. Se prăbuși cu fața la pămînt, cu icoana sfîntă în brațe. Nasul, izbind podeaua, mai smulse o fulgerare de durere, apoi simțirea se stinse în întunerecul fără margini...

***

Sufletul, ca o tremurare luminoasă, se înălță vertiginos prin sfere tot mai transparente. Urme de senzații străine se răsfirau din conștiința pură ca niște fulgi care îngreuiază plutirea în singurătatea nemărginirilor.

Apoi, peste ușurarea sufletului, se așternu apăsarea așteptării dincolo de timp și spațiu. Speranțele lumilor se încrucișau în conștiință într-un echilibru dureros. Cumpăna destinelor una și despărțea existențele în liniile infinitului...

CAPITOLUL VI **YVONNE**

...Linia destinului se întindea între două lumi. Echilibrul tremurător cumpănea în conștiința pură speranțele. Și așteptarea se lămuri într-o mișcare continuă spre o țintă nouă.

Sufletul plutea pe linia lumii ce se deschidea în planuri multiple.

Nemărginirea spațiului îl cuprinse în vârtejul timpului. Conștiința se zbugiuma în transformări tot mai grele, se răsucea și se subția.

Ca o pîlpîire sfioasă, sufletul se mlădia mereu.

Apoi conștiința se topi într-o formă nouă, o licărire infimă într-un întunerec năbușitor...

1

Gaston Duhem deschise ochii asupra lumii în Rue des Rapporteurs, în farmacia L'Etoile Bleue, cea mai mica și mai cinstită din vechiul oraș Arras. De șaptezeci de ani dăinuia farmacia în aceeași casă cu ușă și fereastră spre stradă, cu coperișul greoi de țigle, cu poarta monumentală de stejar care mărginea vederea în curtea largă unde se afla gospodăria spițerului Duhem, grădina de zarzavaturi și medicinală, acareturile bogate. Și copilul crescuse printre borcanele cu alifii suverane pe care Duhem, în colaborare frățească cu doctorul Flavigny, le prepara întru vindecarea mai mult sau mai puțin promptă a diverselor boli ce bîntuiau pe pacienții credincioși.

Duhem era mare admirator al științelor în general, citea uneori și stătea mereu de vorbă cu clienții și vecinii care-l socoteau om superior. Nașterea lui Gaston, în al treisprezecelea an de căsnicie, îl îndemnă să studieze în mare grabă și problema educației, fiind hotărît să-și crească odorul așa, încît să-l învidieze toată lumea. Chiar atunci apăruse *Emile*. Spițerul dibui cartea, o citi și se umplu de entuziasm, declarînd doctorului Flavigny, care n-o cunoștea, că Rousseau e un savant incomparabil. Scandalul ce se iscă în jurul operei îl făcu să șovăie puțin. Totuși în public se lăuda că, în ciuda tuturor prejudecăților, Gaston, atunci de vreo trei ani, va fi educat după preceptele înțeleptului Rousseau. Între timp citi cartea și doctorul, începură controverse violente. Enciclopedist înflăcărat, Flavigny acuza pe Duhem de inconsecvență, spunînd în gura mare, în farmacie, că un adevărat spirit științific nu se poate împăca cu ideile simpliste din *Emile*. Spițerul, altfel și el enciclopedist dîrz, riposta că doctorul n-a înțeles nimic din cartea proscrisă și-i demonstra că deosebirea dintre el și Rousseau e numai aparentă. Discuțiile continuară luni de zile, aruncînd chiar o umbră de răceală peste prietenia lor veche, încheată din înclinări și interese comune.

Duhem se înverșuna numai pentru a-și spori autoritatea. A fi pentru *Emile* cînd toată lumea e contra, i se părea o atitudine de efect. În realitate, Gaston creștea sub oblăduirea d-nei Duhem, femeie evlavioasă și fără învățătură. De altfel acasă și Duhem era bun catolic și, în fiecare duminică după amiază, citea cu glas tare *Biblia*, spre bucuria soției sale. Dădu pe Gaston la școala cea mai bună, ținută de călugării benedictini. Mai tîrziu, cînd un profesor îi spuse că băiatul e plin de speranțe, Duhem se înțelese cu nevastă-sa să-l facă preot. Planul lor fu zădărnicit din temelii de-abia peste cîțiva ani, în urma unei pedepse grele ce o primea Gaston pentru că a scris pe tablă cu litere mari: „Ecrasez l'imfâme !” cu intenția vădită de a insulta pe profesorii clerici. Spițerul se zăpăci, consultă pe nevastă-sa. Îi era frică să nu fie eliminat copilul din școală. Avu o explicație gravă, între patru ochi, cu

Gaston care împlinea cincisprezece ani. Băiatul îi făcu mărturisiri complete. Mai mulți prieteni și colegi, avînd aceleași convingeri, au hotărît să-și manifeste indignarea împotriva profesorilor care încearcă, prin naivități popești, să le ascundă sau să le ponegrească adevărurile științei. Fiindcă deviza lor este sentința d-lui de Voltaire, cu ea au vrut să protesteze. Au tras la sorți: Rigouard, Villeneuve-Esclapon, Robespierre, Taillefer... Soarta l-a desemnat pe el. S-a executat cu bucurie.

— Și nu ți-e teamă că te va bate Dumnezeu? se cruci Duhem.

— Cum să mă bată cineva care nu există? răspunse Gaston cu o seninătate glacială.

Spițerul ramase perplex. Apoi îl descusu de aproape și descoperi că Gaston îi citise în ascuns toate cărțile, cu predilecție pe cele mai periculoase, și că, în sfîrșit, era un ateu îngrozitor, cam așa cum se fălea Duhem în lume, dar cum el n-ar fi îndrăznit niciodată să fie aievela, ca să nu-l trăznească Dumnezeu din senin. Bătrînul se simți vinovat, totuși îl dojeni aspru, îl amenință. Trebuia să-l smulgă dintre prietenii vițioși. Se plînsese profesorilor, le ceru povește și mută pe Gaston în altă școală.

Gaston cîștigă prieteni noi, păstrîndu-i însă pe cei vechi. Îl iubeau toți pentru firea lui deschisă și-l respectau pentru că era mai inteligent ca toți. Mai legat se simțea însă de frații Robespierre cu care a copilărit împreună, fiind aproape vecini. Cînd a fost Maximilien bolnav de vărsat, de era să moară, Gaston nu s-a mișcat de lîngă căpățiul lui. Aveau proiecte de viitor comune; toți trei se vor face avocați și vor lupta pentru libertate și umanitate. Prietenia lor avea să fie pecetluită apoi prin căsătoria lui Gaston cu Charlotte, sora celor doi colegi.

Sosind vremea alegerii carierei, planurile tinerilor se încurcă. Duhem, fiindcă trebuise să renunțe la gîndul de a-l convinge pe Gaston să îmbrățișeze taina preoției, dorea să-l lase barem urmaș în farmacia părintească. Doctorul Flavigny se amestecă: De ce n-ar studia tînărul medicina, în definitiv o știință mai nobilă? Iar se născură discuții între bunii prieteni. Duhem apăra cu energie, noblețea artei farmaceutice. Flavigny își dezvăluie intențiile: voi să dea lui Gaston de soție pe fiica sa Antoinette, împreună cu pacienții lui siguri și credincioși. Spițerul se împlînză, dar mai șovăi: Cum rămîne farmacia? Doctorul surîse șiret: farmacia o va păstra, luîndu-și un ajutor ieftin și harnic. Duhem capitulă bucuros. Gaston, medic și farmacist, era o culme. Apoi Flavigny are avere și toată va reveni Antoinettei, adică lui Gaston. Perspective mai strălucite pentru viitorul băiatului nici nu se pot închipui. E certat cu religia, iubește știința — tocmai bine!

Tînărul încercă să-l înduplece, zugrăvindu-i idealul lui de-a deveni emancipatorul celor ce tînjesc în întunerecul robiei. Găsi urechi surde. Se supuse dorinței părintești. Plecă la Paris, îndrăgi medicina. Maximilien era acolo mai de mult. Studia într-adevăr dreptul, dar avea ambiții literare și chiar obținuse cîteva premii mediocre. Se întîlneau rar. Gaston rămase franc și bonom; Maximilien devenea din zi în zi mai grav, mai mohorît. Își închidea în inimă invidiile și visurile. În ochii lui reci apăreau uneori străfulgerări ciudate. Întîlnindu-l odată în Cartierul Latin, și prinzîndu-i o asemenea privire,

Gaston îi zise glumind:

- Ești un fanatic, Maximilien!
- Dar tu? replică Robespierre cu un zîmbet.
- Eu sunt rațional! murmură Gaston.

2

Precum la moartea lui Voltaire purtase cu pietate doliul, tot astfel îi păstrase și lozinca „Ecrasez l'infame!". În ea își înfășură chiar diploma de doctor cu care se întoarse acasă după studii strălucite.

Duhem dădu o masă mare în onoarea tînărului doctor. Printre invitați, cei dintîi fură Flavigny cu fiica sa Antoinette. La sfîrșitul banchetului se făcu, o surpriză aranjată de bătrîni în toate amănuntele, logodna lui Gaston cu drăgălașa Antoinette. Elocința comesenilor se revărsă în numeroase discursuri de felicitare, stropite cu vinuri numai din anul nașterii logodnicului. Un orator indiscret și neinițiat își îngăduie o aluzie la vîrsta Antoinettei, cerînd să guste din vinul anului ei care trebuie să fie mai nou și mai dulce. I se astupă gura cu glume, dar Flavigny șopti spițerului să-l șteargă din lista invitaților la nuntă.

Antoinette era într-adevăr cu cinci ani mai mare ca Gaston. Rămasă orfană de mamă la zece ani, Flavigny o crescuse la călugărițele ursuline în mijlocul cărora Antoinette s-a umplut de credință în Dumnezeu și de respect adînc pentru manierele nobleței. Înaltă, slabă, cu figura uscățivă și lunguiață, cu nasul subțire și ochii severi, avea înfățișarea unei abatise înăcrite. În copilărie, Gaston a disprețuit-o din pricina bigotismului ei încăpățînat. Mai tîrziu, cînd venea în vacanțe de la Paris, s-au ciocnit deseori, totdeauna pe chestii religioase. Gaston n-o ura, nici n-o iubea. Iubiri sentimentale avusese el la Paris, mai mult sau mai puțin durabile, cu fete care vorbeau numai despre inimă. Pentru căsnicie iubirea nu o credea indispensabilă. O potrivire sufletească, bazată pe o comunitate de idei, i se părea mai rațional. Pe Antoinette o lua numai ca să nu amărasească pe tatăl său. De-abia după ce se hotărîse să se însoare cu ea, își stabilă ca scop convertirea Antoinettei la cultul rațiunii.

Tinerii căsătoriți își începură viața comună în casa spițerului. Antoinette se înțelegea de minune cu mama lui Gaston și amîndouă nu se înțelegeau de loc cu el. Încercară să-l convingă să meargă și el la biserică duminică; Gaston refuză surîzînd. D-na Duhem nu stăruia, fiindcă nici Duhem nu era mai bun. Antoinette se înverșună. De altfel ea își pusese în gînd, din ziua cînd s-a hotărît căsnicia, să împace pe Gaston cu bunul Dumnezeu. Pentru a ajunge la acest rezultat pios, renunță, cel puțin deocamdată, chiar la ambițiile ei de noblețe. Cînd trebui să-și dea seama că toate sfortările directe se frîng de cerbicia lui, îi făcu imputări că-și pierde vremea cu studii nefolositoare în loc să caute a-și cîștiga o clientelă serioasă. Se plînse și lui Duhem care, în privința aceasta, îi luă partea. În cele din urmă ținură un consiliu de familie spre a dezbate și remedia toate greutățile noilor căsătoriți. Sfatul fu udat de lacrimile Antoinettei și ale d-nei Duhem, în fața cărora toți trei bărbații se

dovediră niște păgâni primejdioși. Avură însă o satisfacție când cei doi socri convinseră pe Gaston că trebuie să practice medicina efectiv, hotărînd mutarea tinerilor în casa din Place des Espagnols, unde Flavigny îl va introduce printre pacienții săi statornici.

Nici în casa socrului său, Gaston nu se dădu pe brazdă. Ce-i drept, tînărul spori grabnic clientela doctorului Flavigny, dar în aceeași proporție îi micșoră veniturile, refuzînd sistematic onorariul de la pacienții care nu i se păreau în stare să plătească. În cîteva luni merse atît de departe că, în loc să prefere pe bolnavii nobili și bogați, floarea pacienților, cum zicea Flavigny, umbla să vindece pe calicii din cartierele mărginașe. Ba, într-o bună zi, Flavigny află cu groază că Gaston ducea și medicamente unor nenorociți care n-aveau bani să le cumpere. Atunci alergă la Duhem și-i spuse tot. Spițerul se spăimîntă, încît trebui să-l liniștească doctorul zicînd:

— Excelent băiat, dar cu desăvîrșire lipsit de simț practic!

Căzură de acord că ar fi cazul sa-i facă niște muștrări blînde. Nici unul nu îndrăznea să se însărcineze a i le comunica, atît de serios li se părea Gaston, a cărui știință îi uimise de multe ori. Se gîndiră o clipă să recurgă la d-na Duhem care, ca mama, i-ar putea vorbi chiar despre un lucru atît de grav. În sfîrșit, făcură apel la Antoinette să-i atragă atenția, foarte fin, bineînțeles, că sistemul lui îi va ruina în curînd pe toți și că medicul adevărat, tocmai spre a servi mai bine interesele bolnavilor, trebuie să-și îngrijească în primul rînd propriile-i interese.

Era de-abia a șaptea lună de căsnicie și Antoinette se simțea profund dezamăgită. Încă nu-și pierduse toate speranțele, dar își zicea în taină că va trebui să renunțe la multe. O jigneă îndeosebi mentalitatea lui Gaston în care predomina o gravă lipsă de deferență față de tot ce avea ea mai scump: noblețe, rege, Dumnezeu... Deși îi sîngera inima, nu scăpa nici un prilej fără a-i învedera manifestările grației divine în lucrurile cele mai neînsemnate. Răspunsul lui însă era invariabil același: n-avem nevoie de grația divină ,cîtă vreme știința oferă explicații mai plauzibile. Și urmau lămuririle științifice, uneori atît de clare că aproape s-o ispitească și pe ea, dacă n-ar fi avut în suflet rezistența solidă a credinței.

Gaston o ascultă și acuma cu surîsul care o exaspera, fiindcă într-însul era și ironie și încredere, și chiar o amabilitate deosebită de cea practică în societatea nobilimei. Când isprăvi Antoinette, el vorbi cu glas blajin și totuși hotărît:

— Draga mea, d-ta ești soră cu Isus și fiica credincioasă a bisericii catolice, și cauți să răstălmăcești preceptele lor elementare; eu rămîn păgîn, dar țin să-mi împlinesc obligațiile umanitare față de frații de azi ai lui Hristos !

Antoinette avu o clipă de ezitare. I se păru că în răspunsul lui ar fi o licărire de dreptate, își reveni repede. Urmă o discuție, întîi calmă și împestrită doar cu aluzii ironice. Pe urmă Antoinette se aprinse, îi impută toate vinile trecute și viitoare, sfîrșind prin argumentul lacrimilor. Gaston se înmuie, îi ceru iertare dacă ea crede că a jignit-o, jurîndu-i că o iubește.

— Ce folos că mă iubești, cît timp nu mă respecti? plînze femeia.

Bărbatul îi făcu îndată o declarație solemnă de respect.

— Dacă nu respecti pe Dumnezeu, cum să cred că mă respecti pe mine? insistă ea, tot nemulțumită.

— Dumnezeu nu există, draga mea, pe cînd d-ta ești aici în carne și oase! zîmbi Gaston, încercînd să-i sărute mîna.

— Asemenea cuvinte merită Bastilia! strigă Antoinette ferindu-se cu indignare.

— Și chiar eșafodul! completă bărbatul cu o lucire în ochi care consternă pe Antoinette. Dar nici Bastilia și nici eșafodul nu mi-ar putea schimba convingerea că Dumnezeu nu există!

Privirea lui ciudată zdruncină din temelie încrederea Antoinettei. În loc să continue străduințele de a-l converti, se mulțumi de-acî înaintea să se roage pentru dînsul, seara și dimineața, să-i ierte Dumnezeu păcatele. Își compuse, și pentru viața de toate zilele, o înfățișare de martiră prin care să-i dea o pildă vie și mută a superiorității virtuții creștine.

Rezultatul negativ al intervenției Antoinettei tulbură puțin pe Duhem și Flavigny. Se împăcară însă cu speranța că viața are să schimbe pe Gaston în bine. Pînă atunci farmacia va merge cu Duhem ca și înainte, iar Flavigny va îngriji singur de pacienții de seamă, ca în trecut, lăsînd pe seama ginerelui numai sărăcimea.

Astfel stima lor pentru Gaston creștea tocmai din pricina ateismului său fără compromisuri. Încercau deseori să discute cu dînsul despre Dumnezeu. El se ferea. Cînd vorbea, era mai mult în glumă. Necredința lor de paradă îl plictisea ca și bigotismul Antoinettei. Își dăduse seama repede că armele lui sunt neputincioase față de fanatismul lor inconștient. Flavigny, în fiecare seară, după ce se încălzea în discuții cu prietenii, se fălea acasă că a părăsit definitiv pe Dumnezeu și că în știință găsește mîngîierea supremă. Gaston zîmbea. O singură dată îi aminti că, deunăzi, cînd o răceală rebelă l-a trîntit la pat, a chemat grabnic pe duhovnicul său benedictin. Doctorul se supără, ripostă că atunci a fost vorba doar de împlinirea unei obligații sociale fără de care, în caz de moarte, ar fi rămas neîngropat.

Scăpînd de bolnavii bogați, Gaston se bucură. Putea să-și dăruiască toată vremea și munca numai celor oropsiți. Umbla prin cartierele sărace unde era așteptat ca Mîntuitorul. Se simțea mîndru seara cînd își putea zice că a dus o rază de mîngîiere măcar într-o singură casă de nenorociți. Visa o societate în care toți oamenii să fie deopotrivă de fericiți. Lumea începu să-l iubească. Deveni repede popular în tot orașul. Fu poreclit „doctorul calicilor”. Porecla îl măgulea deși colegii îl batjocoreau cu ea. Nu-i păsa de părerile lumii. În toate își consulta numai propria-i conștiință care era mai severă cu dînsul decît toți judecătorii pămîntului.

— Omul e Dumnezeu! își zicea tot mai des cu un entuziasm ce-i dădea ochilor o strălucire deosebită.

Numai pe clerici nu-i socotea oameni. Avea o aversiune bolnăvicioasă pentru haina preoțească. Voia să și-o explice și nu găsea motive. Se gîndea uneori că poate chiar ateismul lui izvorăște din ura împotriva castei clericale.

— Preoții sunt pricina tuturor relelor din lume! spunea atît de amarît

parcă ar fi suferit de pe urma clericilor cine știe ce nedreptate îngrozitoare.

Într-o seară de toamnă, târziu, după ce se culcase toată casa, Gaston fu deșteptat din somn de zbîrnîitul prelung al clopoțelului de la poartă. Afară de cazuri speciale, pacienții nocturni cădeau în sarcina lui, deoarece Flavigny, dacă își tulbura odihna, se resimțea cîte două-trei zile. Zbîrnîi a doua oară clopoțelul pînă să se urnească din pat Gaston, să-și ia halatul și felinarul. Trecu în odaia de consultații care comunica direct cu gangul dinspre poarta cea mare. Înainte de-a deschide, întrebă:

— Cine sună?

— Caut pe doctorul Duhem , răspunse o voce zgribulită.

Gaston deschise poarta. În piața întunecoasă ploua cu găleata. Un vînt aspru răbufni în gang. Doctorul ridică felinarul, ferindu-se de stropii ce pătrundeau înlăuntru:

— Ce poțtești?... Intră mai repede!

Străinul se strecură în gang. Avea în mîină un felinar stins. O glugă neagră îl îmbrăca din cap pînă la genunchi.

— Tatăl meu trage să moară... I-a venit rău adineaori... Numai d-voastră îl puteți scăpa... Vă rog din toată inima...

Gaston luminează fața străinului. De subt glugă îl priveau doi ochi cenușii, înfricoșați. Doctorul se dădu înapoi parcă s-ar fi speriat de privirea lui.

— Cine e tatăl d-tale ?

— Dogarul Lebon.

— Bine. Mergem! zise Gaston, stăpîinindu-și neîncrederea. Îl pofti în odaia de consultații, aprinse o lumînare și-l lasă acolo să aștepte pînă se va îmbrăca. Înainte de-a trece în dormitor, mai întrebă:

— Cum te cheamă pe d-ta?

— Joseph Lebon , murmură străinul, adăogînd îndată cu un surîs de umilință și sfială: Ploaia m-a pătruns pînă la piele... Mi-e frică să nu se scurgă apă, să murdăresc pardoseala... Mai bine să aștept afară, în gang!

— Nu, nu! Fii liniștit! Vin numaidecît! se rușina doctorul, dispărînd.

Figura străinului îl obseda. I se părea cunoscută, inspirîndu-i o teamă ciudată. Cînd reveni, găsi pe Lebon cu gluga descheiată, cu felinarul aprins. De-abia acuma observă, subt glugă, haina preoțească.

— D-ta ești preot? făcu doctorul, uimit.

— Încă nu , zise tînărul. Sunt în ordinul Oratorienilor. Monseniorul de Talleyrand, episcopul din Autun, mi-a făgăduit însă o parohie pentru sărbătorile Crăciunului viitor.

— Așa? Acuma înțeleg... , mormăi Gaston, parcă ar fi găsit explicația simțămîntului ciudat de adineaori! Bine! Gata! Mergem!

Pe drum, prin ploaia care-i biciuia, Lebon vorbea numai despre Dumnezeu, cu glas de suferință cucernică. Gaston asculta tăcut; prin minte îi șerpuia neîncetat gîndul că pe tovarășul lui de-acuma nu-l va mai putea uita niciodată... Gîndul i se părea bizar și superstițios, încerca să-l alunge și nu reușea.

Duhem-tatăl și Flavigny erau tot mai mult cuprinși în afacerile publice care se încurcau și pasionau toată lumea. Flavigny, făcând vizitele zilnice la pacienții săi de seamă, afla tainele cele mai importante pentru mersul evenimentelor, iar Duhem primea în farmacie multe știri proaspete de la călători sosiți din Paris sau barem de la prietenii prietenilor acelora. Dată fiind însemnătatea vremurilor, Flavigny se ducea după cină pe la cuscrul său. Își împărtășeau noutățile zilei și le dezbăteau cu mare aprindere. Firește, amândoi erau partizani entuziaști ai libertății, dar fiecare ținea să se arate mai generos și mai înaintat. De aceea convorbirile lor erau animate de cuvinte aspre uneori, iar alteori se întrerupeau brusc prin supărări, care însă se potoleau a doua zi.

— Nu mai există Bastilia! strigă într-o zi Flavigny, năvălind în farmacie, urmat de Gaston și Antoinette pe care-i adusesese fără să le divulge marea veste.

— Nu se poate! se miră Duhem.

— S-a sfârșit! triumfă doctorul. Ieri, poporul din Paris a dat drumul tuturor prizonierilor, a măcelărit gărzile, a darîmat zidurile... În sfârșit, Bastilia a fost și nu mai este!

— Cum, a dat voie regele? se amestecă Antoinette, aproape indignată.

— Poporul e suveran! decreta Duhem, solemn, ștergînd cu un șervet curat un borcan pe care tocmai îl deșertase.

— Atunci avem revoluție! murmură Gaston mișcat, cu o licărire de satisfacție reținută în ochi.

— Revoluție! Revoluție! repetară cei doi prieteni.

Se îmbrățișară. Băură cîteva pahare de vin în cinstea revoluției.

Peste vreo trei săptămîni, spițerul alergă la Flavigny:

— S-au dus privilegiile! Libertate, egalitate, fraternitate !

Fiecare zi aducea cîte-o veste nouă. Gaston totuși, după primul moment de bucurie, ofta veșnic:

— Libertate adevărată nu va fi cît timp poporul e lăsat în ghearele popilor.

Flavigny și Duhem îl aprobau. Avea însă neînțelegeri din ce în ce mai serioase cu Antoinette care rămînea credincioasă regelui și lui Dumnezeu și găsea un sacrilegiu profund jignitor pentru sentimentele ei cele mai sfinte, în cuvintele lui. Pentru a restabili pacea în familie, Gaston declară spontan că, pînă la alungarea regelui, nu va mai deschide gura despre slujitorii Domnului. Antoinette se înfurie mai rău, amenință că se va retrage la o mînăstire... Gaston însă se ținu de cuvînt. Numai cînd se află de fuga regelui și de prinderea lui la Varennes, zise strălucitor:

— Ei, de-acuma pregătește-ți o rochie de doliu! Zilele tiranului sunt numărate!

Citea cu pasiune ziarele ce soseau, cam neregulat și cu mari întârzieri, din Paris, în *L'Ami du Peuple* găsea însă frazele care-i mulțumeau mai adînc sufletul. Dintre toți oamenii revoluției, Marat i se părea cel mai sincer; îl iubea ca pe un zeu. Îi trimise scrisori de admirație și primi chiar un răspuns măgulitor.

Proclamarea republicii stîrni un delir de însuflețire. Flavigny și Duhem

paradau de cîtva timp cu cocarda tricoloră. Acuma și Gaston se împodobi cu insigna libertății și ieși în oraș, se amestecă în mulțimea zgomotoasă, avînd simțămîntul că a început raiul pe pămînt.

Antoinette plînsese din toată inima cînd auzi despre condamnarea și apoi despre ghilotinarea regelui. Flavigny povestea amănunte autentice, mișcat, fiindcă era din fire foarte milos, frecîndu-și mereu mîinile și rîzînd cu hohote scurte, ca să nu-și trădeze emoția. Duhem se mira și întrerupea:

— Bravo!... Bine i-a făcut!... Să se învețe minte toți tiranii din lume să nu mai conspire împotriva poporului!

Gaston tăcea. Pentru el toate zvîrcolirile revoluției, după proclamarea drepturilor omului, erau bune sau rele numai întrucît ținteau la stîrpirea sacerdotismului din lume. Convențiunea Națională i se părea însuflețită de multe intenții salutare în privința aceasta, dar lucra prea încet. Simpatiile lui îmbrățișau din depărtare cu căldura pe cei ce combăteau fanatismul religios. Toate măsurile împotriva preoților și a religiei îi mîngîiau sufletul; în gazete încadra cu roșu pasagiile în care se arătau relele pricinuite omenirii de către reprezentanții lui Dumnezeu pe pămînt. Citi în *L'Ami du Peuple* o frază rostită de un membru al Comunei din Paris: „Într-o țară liberă orice idee de superstiție și de fanatism trebuie distrusă și înlocuită prin sentimentele unei filosofii sănătoase și ale unei morale pure”. O învăță pe dinafară, găsind-o demnă de lozinca lui Voltaire. „Pretutindeni unde se urzesc comploturi contra patriei sau contra rațiunii, trebuie să fie la mijloc preoții!” scria în gazeta *Revolutions de Paris*, și Gaston simțea parcă ar fi vorbit cineva din chiar sufletul lui. De altfel, atît în comitetul Instrucției Publice cît și în Comuna din Paris, descoperea tot mai mulți dușmani hotărîți ai clericalismului sub orice formă și care propovăduiau adaptarea Cultului Rațiunii. Primea cu strîngeri de inimă orice amănunte despre oamenii dragi. Știa că Romme și pictorul David își pierd sîngele rece chiar numai gîndindu-se la preoți, că Fourcroy strigă pretutindeni: „Trebuie zdrobită infama religie!” că pentru Chaumette sutana preoțească e ca postavul roșu, că Lakanal a spus: „Preoții sunt obiect de execrație pentru oricine n-a fost transformat în bestie feroce!” Totuși n-avea răbdare. Convențiunea chibzuia prea mult pînă să voteze legile care ar pune capăt tiraniei invizibile a religiei. Îi trebuia un simplu decret care să ordoneze arestarea și ghilotinarea imediată a tuturor clericilor.

Vestea uciderii lui Marat îl îngrozi. Era sigur că Charlotte Corday a lucrat din îndemnul preoților. Scrise un articol fulgerător și-l trimise gazetei *Pere Duchesne*. Nu apărură. Gaston era convins că manuscrisul s-a rătăcit în mîinile vreunui agent secret al fanaticilor, pripășit în redacția lui Hebert.

În aceeași vreme Antoinette, deși rămasă credincioasă regelui asasinat, începu să mustre pe Gaston că revoluția nu i-a dăruit nici o demnitate cînd atîția alții, fără meritele lui, au ajuns în fruntea republicii. Zadarnic se apăra bărbatul ca el nu dorește nimic, că el servește patria prin exemplul abnegației. Antoinette îi aducea pilda fraților Robespierre, prietenii lui din copilărie, pe care el îi socotise mult inferiori și care sunt azi stăpînii Franței.

— Dar Lebas, dar Hermann? Pînă și Lebon a izbutit să fie ales în Convențiune, numai d-ta ai rămas doctorașul calicimii! se revolta Antoinette.

Gaston avu șovăiri. Le învinse fără greutate. Conștiința lui era împăcată. Nu rîvnea nimic, afară de binele obștesc. Nu-și simțea puteri de luptător și nici ambiții de mărire nu-l rodeau, îi era frică de ridicol, de aceea, își stăpînea totdeauna chiar entuziasmul. Avea deseori impresia unei zadarnicii chinuitoare, parcă i s-ar fi golit inima. Cîte-o dorință plăpîndă după o iubire mare, visată cîndva fără să-și dea seama, îi răsună brusc în suflet, stingîndu-se însă tot atît de iute, alungată de răceala chibzuirilor lui nemiloase.

Amintirea lui Lebon i se așezase în minte ca un motiv de enervare. De cîte ori se gîndea la întîlnirea lor ciudată, la ochii lui cenușii, i se încleșta inima subț presimțirea unei primejdii inevitabile. Aflase cum a trecut de partea revoluției, cînd s-a cerut preoților să jure pe Constituție, apoi cum și-a părăsit parohia și, intrînd în politică, cum s-a ales reprezentant suplinitor pentru Convențiunea Națională. Își amintea mereu vorbele lui pioase despre Dumnezeu și-și zicea că, împotriva tuturor aparențelor, fiul dogarului Lebon e un fanatic periculos.

Într-o zi apoi Gaston citi despre Cloutz, un revoluționar cosmopolit, poreclit „amicul neamului omenesc”. Tot ce află i se păru extraordinar, dar mai ales că se consideră dușman personal al lui Isus Hnstoș, a cărui operă demoralizatoare pentru progresul omenirii vrea s-o nimicească prin foc și sabie.

Îl cuprinse o dorință arzătoare să meargă la Paris, să cunoască pe oamenii în sufletul cărora clocotește aceeași pasiune împotriva obscurantismului clerical, să-și întărească în apropierea lor convingerile... Nu mai ieșise din Arras de cînd se întorsese cu diploma de doctor. S-a prăbușit o lume întreagă și el nu cunoaște pe cea nouă decît din auzite sau din răsfrîngerile ei depărtate.

Anii de practică provincială îl moleșiră.

Îi trebuiră cîteva săptămîni pînă să se hotărăscă și altele pînă să găsească un pretext prin care să justifice Antoinettei nevoia plecării. Femeia se spăimîntă totuși. O chinuiau de o vreme visuri urîte și era sigură că Gaston are să se piarză la Paris unde oamenii au înnebunit și se omoară unii pe alții, ca o pedeapsă a Domnului pentru crimele fără număr săvîrșite de către revoluționarii sîngeroși. Temerile ei fură împărtășite deplin de soacră-sa și chiar de Flavigny și Duhem, al căror entuziasm republican se topea, transformîndu-se în groază, cu cît se înmulțeau veștile lugubre despre activitatea tribunalului revoluționar.

În sfîrșit, la 1 noiembrie plecă, însoțit de rugăciunile Antoinettei, de lacrimile bătrînei și de urările timide ale lui Flavigny și Duhem să se întoarcă în curînd cu noutăți bune.

Avu decepții la Paris. Nu izbuti să pătrundă, multe zile, la nici unul din cei doriți. Se duse la Tuileries, unde se țineau ședințele Convențiunii. Stătu înghesuit între oameni gălăgioși, ore întregi. Văzu pe capii revoluției, ascultă discursuri bombastice rostite de reprezentanți obscuri... Se plictisi. Nu

nemerise o ședință interesantă. În ziua următoare merse la Palatul Justiției. Se judeca procesul lui Philippe-Egalite. Era atîta lume că nu putu străbate nici măcar pînă la scările palatului. Un necunoscut, văzîndu-i disperarea, îl mîngîie îndemnîndu-l să vie mîine mai devreme, că e procesul d-nei Roland, mai de seamă chiar decît cel de azi.

Gaston, a doua zi, încercă iar să ajungă la Chaumette .Îl așteptă la primărie. Aflase că, pe la ora unu, are să se întrunească consiliul general al departamentului împreună cu mai mulți delegați ai Comunei. Din fericire, Chaumette sosi printre cei dintîi. Gaston îi vorbi cu atîta însuflețire și admirație încît Chaumette, deși bănuitor față de necunoscuți, îl îmbrățișa și-l introduse în sala de ședințe, zicîndu-i triumfător:

— Vei avea fericirea, cetățene, să vezi prăbușirea finală a sacerdotismului și zorile cultului măreț al rațiunii!

Gaston se simțea despăgubit pentru toate nemulțumirile. În sală era o mulțime nerăbdătoare, ca la spectacolele de zile mari. În sfîrșit, ședința se deschise și numaidecît apăru episcopul Gobel, urmat de patrusprezece vicari și de un grup respectabil de preoți, toți cu insignele demnității lor. Se făcu tăcere adîncă și episcopul rosti o cuvîntare lungă în care, renegînd rătăcirile religiei creștine, preamărea puterea filosofiei. Îi răspunse Chaumette. Gaston acuma îl văzu mai bine și-l îndrăgi mai mult. Era palid la față, cu părul lins, cu înfățișarea modestă; doar uneori avea în ochi scăpărări în care țîșnea o energie violentă. Gaston nu înțelese bine cuvintele, atît de mult îl fermecau inflexiunile ciudate ale glasului.

— La Convențiune! La Convențiune! răsună din toate părțile, cînd isprăvi Chaumette.

În fața Palatului Primăriei un cortegiu se formă în grabă. Cîțiva membri de-ai Comunei, cu Chaumette în frunte, conduceau mulțimea. Preoții veneau în urma lor, cu capetele în pămînt, parcă s-ar fi dus la ghilotină. Ici-colo se auzeau strigăte de pe trotoare:

— A bas les calotins!

Conducătorii cortegiului explicau în dreapta și în stînga că nu e vorba de niște preoți fanatici ci dimpotrivă, de eclesiastici cumsecade care merg să se răsopoească în fața Convențiunii Naționale. Gaston de-abia acum pricepu rostul procesiunii. Tinerii cu bonete roșii, cu obraji înflăcărați, cîntau *Ca ira* și *Carmagnole*.

Tribunele Convențiunii erau mai ticsite ca totdeauna. Un murmur de ușurare se încinse în sala imensă:

— Au sosit!

Deputații au pătruns în hemiciclu. Episcopul citi ceva de pe o foaie, cu glas stins. Din tribună porniră strigate:

— Mai tare!

Gobel ridică glasul. Foaia îi tremura în mînă. Fu aclamat cu frenezie de toată lumea. Președintele Adunării improviza un răspuns patetic, glorificînd cultul rațiunii, singurul cult național al viitorului. Un deputat oferî episcopului o bonetă roșie. O puse în cap, în aplauzele furtunoase ale tribunelor .Apoi lepădă crucea pectorală și inelul de păstor sufletesc, oferindu-le ca omagiu

Convențiunii... Mai mulți reprezentanți cerură președintelui să onoreze pe vrednicul cetățean cu acolada republicană. Gobel se urcă pe estrada biroului și fu îmbrățișat pe amîndoi obraji de către președintele asudat de entuziasm. Sala clocotea de aplauze și răcnete de bucurie.

Istovit de emoțiile zilei, Gaston se simțea în culmea fericirii. În sfîrșit i-a fost dat să vadă capitularea superstiției milenare în fața rațiunii victorioase! S-a împlinit visul și de-acuma, orice s-ar întîmpla, fericirea nu i se mai poate smulge din inimă... Se gîndi să se odihnească două zile, pînă la Sărbătoarea Rațiunii, care fusese fixată pentru 20 brumaire. N-avu răbdare. Alergă la Chaumette care îl duse la Clubul Jacobin unde cunoscuse și pe Cloutz, și pe Lakanal, și pe Fourcroy, și chiar pe Fabre d'Eglantine care îi explică îndelung și pasionat calendarul republican... Numai pe Maximilien Robespierre nu-l întîlni. Dar nu se mai neliniști. Are să-i găsească negreșit înainte de-a se întoarce la Arras.

Era tocmai duminică. O zi mohorîtă, cețoasă. Ploaia mărunță, plictisitoare, cernea neîntreput... Totuși pe străzi furnica lume multă, figuri voioase... Gaston se înființa de dimineață în fața Palatului Primăriei. La ora zece alaiul porni. Toți membrii Comunei erau aici, în haine de sărbătoare. În frunte mergea un șirag de fecioare în alb, cu centuri tricolore. Urmau cîntăreții Operei și muzicanții, apoi autoritățile. Sărbarea însăși se desfășura în catedrala Nôtre-Dame, transformată în mare grabă în Templul Rațiunii. În fața altarului principal s-a ridicat, cu ajutorul unor schele combinate, o colină verde în vîrfurile căreia tronează Templul rotund al Filosofiei, iar ceva mai jos, pe un soclu de argint, urna de aur din care se înalță Flacăra Adevărului. O cărare șerpuitoare, străjuită de busturile lui Voltaire, Franklin, Rousseau, urcă pe colină pînă la Izvorul Rațiunii.

Cortegiul defila pe sub marele portal al catedralei. Cocarde albe fură oferite tuturor la intrare. În vreme ce lumea umplea nava, fecioarele în alb urcară pe cărare, ocoliră Templul înțelepciunii, aprinseră la Flacăra Adevărului fiecare cîte-o torță, coborîră în public, dăruiră torțele aprinse muritorilor, apoi se suiră pe colină și se așezară pe două rînduri... Urmară discursuri pioase slăvind binefacerile rațiunii suverane. Apoi artistele de la Operă, ca niște îngeri păcătoși, cîntară Imnul Libertății. Drept răspuns la imnul scris anume pentru sărbătoarea aceasta de către poetul Chenier. Din Templul Filosofiei apăru Zeița Rațiunii, în vestmînt alb, lung, cu o mantie albastră pe umeri, cu boneta roșie în cap, și cu o sulită în mînă. Zeița, o actriță frumoasă, avea o înfățișare impozantă și grațioasă, inspirînd respect și iubire. Coborî cîteva pași, se odihni pe un tron de lauri, în vreme ce mulțimea extaziată, cu brațele întinse, cînta imnuri de slavă... Pe urmă zeița se sculă și se urcă spre templu, aruncînd înainte de-a dispărea, o privire recunoscătoare amicilor ei de la poalele colinei.

După ce se termină aici ceremonia, cortegiul refăcut se îndreptă spre Tuileries să se închine Legii, precum s-a închinat Rațiunii. Incinta Convențiunii fu năpădită de grupuri de muzicanți și de republicani de toate vîrstele. Toată lumea începu să cînte ariile scumpe revoluției pînă ce apăru în sală Zeița Rațiunii, înconjurată de o ceată de fete frumoase, șezînd într-un fotoliu purtat

de patru cetățeni.

— Fanatismul a murit! strigă Chaumette când se făcu o clipă de tăcere. Nu mai există popi, nu mai există zei! Trăiască Republica! Trăiască Rațiunea!

Președintele zdrobi, de asemenea, într-o cuvîntare vijelioasă, hidra superstiției și la sfîrșit îmbrățișa cu foc pe Zeița Rațiunii. Ceea ce nu întîrziară a face și secretarii biroului spre mai marea mulțumire a zeiței.

Un deputat propuse îndată ca, unindu-se cu poporul, Convențiunea să meargă la Templul Rațiunii. Propunerea fu primită cu entuziasm... Cortegiul porni înapoi, prin ploaia mai deasă și ceremonia se repetă în catedrală, împovărată de alte discursuri, isprăvindu-se de-abia după ce se înseră de-a binelea.

Gaston era frînt de osteneală de cît umblase, cîntase și se entuziasmase. Totuși ziua cea mai înălțătoare din istoria omenirii, cum îi zicea dînsul fermecat, vru s-o încheie frumos, printr-o emoție de artă. La teatrul din Rue Favart se Juca *Marat în subterana*. Acolo se duse.

De-acuma se putea întoarce acasă. Inima îi era plină pentru tot restul vieții. Se gîndi însă că e dator să vadă pe Maximilien. Au fost atît de buni prieteni odinioară, că ar avea dreptul să se supere, aflînd că a umblat prin Paris și nici măcar n-a venit să-i stîngă mîna. Chiar a doua zi se repezi în Rue Saint-Honore, unde îl mai căutase și cunoștea casa tîmplarului Duplay care găzduia pe Robespierre. Norocul îi surîse. Era acasă. Stătea într-o odăiță aproape sărăcăcioasă. Îl primi cu bucurie. Gaston îi povesti cu însuflețire emoțiile de la Sărbătoarea Rațiunii, îi arătă și cocarda albă pe care o păstra ca o relicvă neprețuită. Încet-încet fața lui Robespierre se mohorî, iar în ochi îi apăru o lumină rece, puțin ironică. După ce se mai potoli avîntul lui Gaston, gazda îi zise cu glas tăios ca cuțitul ghilotinei:

— Ai rămas același ateu înverșunat... Ateismul e dușmanul republicii și al omenirii!

Gaston rîse zgomotos, răspunzînd:

— Și tu ai rămas tot fanatic, Maximilien!

Întîlni privirea rece a lui Robespierre. Rîsul i se curmă brusc, parcă i s-ar fi înfipt un pumnal în gît.

5

Ajunse acasă atît de schimbat la față că Flavigny îl întîmpina voios:

— Uite cum s-a înviorat, Antoinette! E alt om, în sfîrși, e revoluționar!... Ei, degeaba, Parisul e inima libertății! Numai în Paris îți poți scălda sufletul în baia încrederii revoluționare!... Noi aici nici măcar o ghilotină n-am văzut!

Vorbea patetic, cum de altfel vorbeau toți adevărații republicani revoluționari.

Săptămîni avu pe urmă Gaston să le povestească, pîna în cele mai mici amănunte, tot ce a văzut la Paris. Toți regretau, chiar și Antoinette, că Gaston n-a căutat să asiste la nici o execuție sau măcar să vadă de aproape ghilotina.

Aveau și ei noutăți. Cinci zile în timpul cît a lipsit Gaston, a fost în oraș Lebon ca reprezentant al poporului, în misiune. A fost foarte nemulțumit de

cele ce a descoperit și, la plecare, a declarat că aici e un cuib primejdios de contrarevoluționari și fanatici, amenințând că se va întoarce curînd să întroneze stăpînirea reală a republicii. Au fost arestați vreo două sute de oameni, mai cu seamă clerici. A întrebat de Gaston. De ce o fi întrebat?

Apoi Duhem, ca să dea o pildă republicană, se gîndi să schimbe firma farmaciei. „L'Etoile Bleue” mirosea a vremuri de tiranie regală. Și nu găsea o numire potrivită. Flavigny îi bătea capul să adopte „Geniul lui Marat”. Duhem dorea ceva cu Brutus ori cu Mucius Scaevola, în sfîrșit, ceva răsunător, încît toata lumea să știe că e vorba de o spițerie republicană. De la el porni ideea să se transforme și numele străzii în „Rue de la Liberte”. Nu se primi. Lingușitorii se gîndeau să-i zică mai tîrziu „Rue Robespierre” în cinstea marilor bărbați care s-au născut și au copilărit pe ulița aceasta.

Pe urmă veni decretul cu calendarul republican care le dădu mult de lucru. Flavigny și Duhem se luară la întrecere să-l întrebuințeze corect. Se încurcau, se corijau, se certau, Gaston era arbitrul, ca unul ce avusese onoarea să stea de vorbă cu însuși creatorul calendarului. Totuși Duhem respecta duminecile citind biblia, ca și mai înainte, soției sale, dar acuma într-ascuns.

Gaston își continua viața obișnuită, cu mai multă rîvnă, considerîndu-se servitorul umil al Republicii și al umanității. Amintirea Sărbătoarei Rațiunii se păstra în sufletul lui ca o floare minunată care nu se ofilește niciodată. Cocarda albă o închisese într-o casetă împreună cu diploma de doctor și cîteva hîrtii pe care însemnase sentințele dragi despre triumful rațiunii. Deseori le scotea, le mîngîia cum un avar își alintă o comoară ascunsă. Chiar veștile din Paris puțin îl mai interesau. Citi discursul lui Robespierre care se sfîrșea cu butada lui Rousseau că, dacă Dumnezeu n-ar exista, ar trebui inventat. Gaston zîmbi și-și zise: „Sărmanul Maximilien, tot fanatic!"; îi veni în amintire privirea cea sfredelitoare. Iar i se strînse inima, dar pe urmă se gîndi cu compătimire: „Privirea fanaticului!”

Pe la sfîrșitul lunii nivose se răspîndi vestea că Lebon, trimis de Convențiunea Națională, vine a doua oară la Arras, cu puteri nemărginite, să organizeze aici regimul republican și să combată fanatismul. Sosi. Fu primit cu mare solemnitate. Flavigny a fost de față.

— Iată un patriot strălucit! povesti doctorul acasă. A îmbrățișat pe toți reprezentanții autorităților, ca un adevărat fiu al libertății. M-au năpădit lacrimile!... A stat de vorbă cu toți cunoscuții de odinioară. Nu i-e rușine de rudele sărace. Poporul striga cu însuflețire: Trăiască Lebon! Trăiască Republica!

Arestarea suspectilor de toate categoriile, aristocrați, moderați, patrioți reci, începu chiar a doua zi. Într-o decadă se umplură temnițele. Fură improvizate în grabă altele noi în clădiri clericale, încît adunarea proscrișilor să poată continua fără stînjenire.

În aceeași vreme reprezentantul poporului în misiune transformă tribunalul criminal în tribunal revoluționar, își alege judecători de încredere, în frunte cu președintele Daillet. Puse pe o veche cunoștință, Darthe, în funcția de acuzator public. Numai șasezeci de jurați, cu salariu bun. Aștepta

de la Paris o ghilotină nouă, perfecționată, însoțită de un călău experimentat.

Flavigny era speriat. Pînă în cele din urmă se temea să nu-l scrie și pe dînsul vreun dușman pe lista suspectilor. Mai ales de cînd află ca Lebon socotește vinovați nu numai pe cei ce-au greșit în contra republicii, dar și pe cei ce n-au făcut nimica pentru ea. Își căuta merite republicane și nu-și găsea. Spițerul, prietenul lui, avusese grija sa se pună totuși la adăpost, adoptînd firma „Les Triomphes de la Raison"... Nu mai știa ce să facă. Se gîndea să rostească un discurs patriotic undeva, ca să-și manifesteze în public sentimentele republicane. Nu îndrăzni; cîțiva oratori fuseseră arestați pentru că n-au avut expresii demne de orgoliul patriei. Dar și tăcerea era primejdioasă și putea fi luată ca semn de dezaprobare a regimului republican... Invidia liniștea lui Gaston, care își vedea de vizitele lui gratuite, parcă nici n-ar fi vrut să știe că în oraș s-a instalat domnia Teroarei.

Într-o zi Gaston se pomeni cu o invitație de la Lebon. Flavigny îngălbeni. Antoinette începu să plîngă cu hohote de groază. El își păstră sîngele rece și surîsul conștiinței mulțumite.

În piațeta cu arcade, în piața Palatului Primăriei, văzînd mulțimea de oameni spăimîntați care se milogeau să pătrundă și pe care îi bruftuluiuau sentinelele gărzii naționale, Gaston avu o clipă îndoieli. Îi reapăru privirea seminaristului de odinioară, fanatică, stranie, ca un avertisment. Își redobîndi repede calmul. Un gardist îl conduse la ofițerul care examina invitația și îl îndreptă spre cabinetul reprezentantului. Alt gardist, la ușă, îl opri:

— Cetățeanul Lebon are de vorbă acuma cu cetățeanul Duquesnoy din Bethune!

Pe ușă, Gaston văzu, scris cu litere mari, un aviz: „Cine va cere eliberarea vreunui arestat, va fi trimis imediat la închisoare!"

Peste un răstimp se deschise ușa cu zgomot. Gardistul încremeni.

— Azi nu mai primesc pe nimeni!... Absolut nimeni!

Gaston recunoscuse glasul, înăsprit, umflat. Lebon era în cămașa decoltată, pantaloni albi și cizme înalte, cu sabie trenantă și, la centură, cu două pistoale, iar în cap un bicorn cu panaș înalt. Reprezentantul îl văzu, fața i se lumină; îi întinse amîndouă mîinile, stigînd bucuros:

— Cetățeanul Duhem!... Doctorul calicimii!

Îl luă de mijloc și-l duse înlăuntru. În jurul unei mese lungi ședeau vreo opt inși cu pălăriile în cap, îmbrăcați aproape ca și Lebon, încinși cu săbii. Vorbeau foarte tare.

— Nu cunoașteți, prieteni, pe cel mai vechi republican din Arras? făcu Lebon, vesel, încîntat. Iată-l!... A smuls din ghearele morții pe tatăl meu!... E doctorul Duhem!... Sunt fericit că am onoarea să-i dau, în fața voastră și în numele Convențiunii, acolada patriotică!

Îl îmbrățișa călduros. Ceilalți, de asemenea, pe rînd. Lebon îi prezenta emfatic:

— Cetățeanul Duquesnoy, *ci devant* călugăr, inimă fierbinte de republican și prietenul meu scump!... Substitutul Caubirere, om de treabă, servitor devotat pentru binele patriei!... Celestin Lefetz, vice-președintele districtului, mîna dreaptă a mea și a republicii!... Jurații mei de mîine, dușmanii

neîmpăcați ai fanatismului superstițios: Gouillard, Leroux, Clement...

Apoi, fără ceremonie, îi dădu afară, spunându-le că dorește să rămână singur cu Gaston.

— Îți mai aduci aminte de mine? întrebă Lebon cu o duioșie în glas cam exagerată. Noaptea aceea ploioasă, urâtă, rece?... Au trecut șase ani, sau aproape!... Îmi era frică de d-ta! Aveai reputația de păgîn și eu aveam atîta încredere în bunul Dumnezeu cu care mi se împuiaseră urechile !... Îți amintești cum ți-am vorbit pe drum, prin ploaia mînioasă, numai despre Dumnezeu! Ei bine, află acuma că înfățișarea d-tale blîndă mă încurajase să încerc a te readuce în sînul bisericii, ha-ha-ha!

Avu un rîs atît de strident că Gaston tresări. Lebon urmă:

— Revoluția a desțelenit mințile prostite de obscurantismul trecutului! Revoluția e mama mea adevărată! Revoluția... Revoluția!

Fața lui frămîntată, rasă, fu inundată de extaz. Cu brațele ridicate, cu ochii în gol, plini de o strălucire stranie, părea că își înalță sufletul spre un geniu luminos. Își reveni și, rușinat că s-a pierdut, izbi cu pumnul în masă:

— Dumnezeu a creat o lume de sclavi, revoluția a zdrobit lanțurile sclaviei!

Vorbi apoi despre dușmanii revoluției, despre regii coalizați împotriva republicii, despre suspecti care completează pretutindeni împotriva patriei.

— Nicăiri însă fanaticii nu sunt mai periculoși ca aici, în orașul meu natal! zise pe urmă scrîșnind furios. Arras a dăruit revoluției servitori credincioși, pe Maximilien Robespierre și pe Joseph, pe Herman, pe Lebas, pe atîția alții... Dar în Arras s-au cuibărit și dușmanii cei mai îndărătnici ai republicii... Trebuie să-i dibuim și să-i zdrobim! Și am să-i zdrobesc eu, chiar dacă ar fi să ridic ghilotine în toate piețele orașului!

Cuvintele învăpăiate însuflețeau și îngrijorau pe Gaston în același timp. Se întreba mereu de ce-i spune Lebon toate acestea și unde vrea să ajungă?

— Dar îmi trebuie oameni, cetățene! strigă Lebon înfigîndu-si privirea în ochii lui. Oameni de încredere, oameni care iubesc republica mai presus de toate... De aceea te-am chemat!... D-ta ești un om!

Gaston se roși. Lebon îi oferi să fie jurat, sau judecător, sau acuzator, sau chiar președintele noului tribunal revoluționar.

— Îl alung pe Daillet, dacă primești d-ta locul! stăruie reprezentantul.

Gaston nici măcar nu șovăi. Refuză. N-a dorit și nu dorește decît să servească republica prin munca lui liniștită ; Nu simte nici o chemare pentru locuri care cer aptitudini speciale. Apoi prin meseria de medic s-a obișnuit să păstreze viața oamenilor, nu s-o scurteze. Un doctor care să rostească sentințe de moarte, chiar contra ticăloșilor, ar fi ceva bizar, în orice caz, el s-ar crede umilit.

— Republica are nevoie de d-ta! îl întrerupse Lebon.

— Fiecare cetățean numai la locul lui poate servi aievea republica! făcu Gaston liniștit.

— Și totuși, cine refuză un serviciu pe care i-l cere republica, savîrșește o crimă împotriva ei! rosti acuma Lebon, mai apăsător, cu o privire în care luceau bănuieli și imputări.

— Decît să servesc rău republica într-un loc nepotrivit cu puterile mele, prefer să fac crima de-a o servi bine acolo unde m-a găsit! declară doctorul cu un surîs în care înfloreau urme de orgoliu.

Lebon se înfurie. Porni cu pași mari în jurul mesei. Sabia zdrăngănea, izbind pardoseala. Strîngea pumnii și, printre dinți, morfolea vorbe murdare.

— Cînd oamenii de treabă se încăpățînează să stea deoparte, republica ajunge pe mîinile scleraților! îi șopti Lebon, oprindu-se brusc în fața lui, cu o mustrare aproape dureroasă.

Mai umblă un răstimp de ici-colo, mormăind, chibzuind. Apoi scoase pălăria din cap, o zvîrli pe masă răsturnînd călimări și răvășind hîrtii, și răcni către Gaston:

— Pleacă!

Îi întoarse spatele cu dispreț. Gaston porni spre ușă, buimăcit, rușinat. Lebon se repezi după el, îi luă mîinile și i ie strînse, murmurînd:

— Iartă-mă!... Nu vreau să fii supărat, deși d-ta m-ai jignit refuzînd să servești Franța!

Schimba iar tonul, adăogînd cu niște priviri aprinse:

— Și totuși, fără d-ta, împotriva d-tale, am să stîrlesc fanatismul, chiar de-ar fi să iau în fiecare zi cîte-o baie de sînge spurcat!

6

Ghilotina se ridică într-o zi în fața Palatului Primăriei. Piața se umplu de curioși. Bureala aspră, de sfîrșit de iarna, străbătea prin haine. Călăul, cu mînele suflecate, umbla de ici-colo în jurul mașinii de ucis, dîrdîind, mormăind cine știe ce... Apoi se făcu o mișcare în mulțime. Capetele se întoarseră în aceeași direcție. Se auzeau răcnete voioase amestecate cu cîntece, apropiindu-se. Careta înaltă apăru înconjurată de soldați, venind de la închisoarea Baudet, precedată de cîteva zeci de entuziaști în bonetă roșie, urlînd parcă ar fi mers la o petrecere de carnaval. Condamnatul, în picioare, se sprijinea cu o mînă de loitra umedă. Era un călugăr de peste optzeci de ani, gîrbov. De-abia se putu urca pe cele cinci trepte ale eșafodului. Călăul îi făcu repede toaleta, dezvelindu-i bine gîtul și legîndu-i brațele la spate. Doi ucenici potriviră capul în gaura deasupra căreia atîrna satîrul greu. Zece tobe uruiau împrejur, acoperind chiar cîntecele entuziaștilor. Apoi călăul zmuci sfoara și cuțitul căzu. Capul se rostogoli în coșul de nuiele. Sîngele țîșni din gîtul retezat, roși brațul călăului care apucă de păr capul tăiat și-l arătă mulțimii. Cîteva slabi de înger se înfiorară. Buzele însîngerate parcă se mai mișcau. Un spectator din primele rînduri se cutremură, parcă l-ar fi cuprins amețeala, gata să se prăbușească. Vecinii îl sprijiniră. Era Flavigny care, prin prezența lui la execuția unui fanatic bătrîn, osîndit pentru că dosise scripte incendiare, voia să-și demonstreze în public sentimentele republicane și să se pună astfel la adăpost de orice suspiciune. Zăcu trei zile. Avu călduri și vedenii. Gaston îl îngriji. Antoinette aduse în taină un duhovnic să-i citească rugăciuni, îndată se simți mai bine. Își scuză apoi slăbiciunea:

— Execuția în sine n-a putut să mă zdruncine, nu! Sunt doctor și moartea nu mă sperie, nici sîngele... Numai femeile leșina cînd văd un cap tăiat!...

Dar eu, republican pînă în măduva oaselor?... Cred însă că am răcit. A fost un frig viclean cum nu s-a mai pomenit... Multă lume trebuie să se fi îmbolnăvit.

Totuși nici nu mai trecu prin piața primăriei, parcă acolo l-ar fi așteptat și pe el ghilotina. Își potrivea treburile așa încît să iasă cît mai rar și mai puțin în oraș. Pretextînd că a obosit, cedă lui Gaston chiar și floarea pacienților. Veștile însă soseau acasă, zilnic, despre cele ce se petreceau. Află că numărul arestaților a trecut de o mie, că tribunalul reorganizat de Lebon condamnă mereu-mereu, că ghilotina lucrează neîncetat. Apoi auzi că ghilotina s-a mutat în Place de la Comedie, că alături s-a ridicat o gheretă de scînduri unde spectatorii entuziaști găsesc băuturi ieftine, că însuși Lebon privește execuțiile din balconul teatrului. De altfel reprezentantul poporului în misiune parcă și-ar fi pierdut mințile. Se zicea că toată noaptea o duce în chefuri cu judecătorii și jurații tribunalului revoluționar. Bătrînul Duhem povesti cazul marchizului de Vieux-Fort care, legat de scîndura fatală, cu satîrul deasupra capului, a trebuit să asculte așa o cuvîntare a lui Lebon, anunțînd victoria de la Menin, ca să poată comunica tuturor fanaticilor din lumea cealaltă triumful republicii.

Gaston parc-ar fi fost de piatră, devenea tot mai tăcut. Asculta și el povestirile despre faptele lui Lebon. Uneori avea remușcări. Poate, dacă ar fi primit propunerile reprezentantului, nu s-ar vărsa atîta sînge în numele republicii și al libertății. Se întorcea. Cine știe dacă ar fi putut împiedeca el singur cele ce se întîmplă și dacă n-ar fi azi și el altul? Nu mai întîlnise pe Lebon de-atunci. Scena din cabinetul lui îl însoțea însă mereu, pretutindeni. Și, din ce în ce mai mult, i se părea că a vorbit atunci cu doi oameni deosebiți, deși cuprinși într-o înfățișare exterioară unică.

Cu cît se înfrumuseța vremea, cu atît activitatea tribunalului revoluționar se întetea. Pe la sfîrșitul lunii germinal începură furneurile: într-o zi douăzeci de oameni, în altă zi doisprezece, apoi douăzeci și opt... Călăii, ca să nu-și piardă entuziasmul, luau masa împreună cu reprezentantul poporului în misiune.

În primele zile de messidor se răspîndi zvonul că se pregătește un proces extraordinar. Șasesprezece preoți, călugări și călugărițe vor fi judecați pentru fanatism. Spre mai mare solemnitate, tribunalul va ține ședința aceasta în catedrala transformată în templul Rațiunii. Acuzații au și fost mutați, din diferite închisori, la Baudet, anticamera morții.

Știrea tulbură pe Gaston, mai mult decît toate celelalte. Se gîndi să meargă și el la proces. N-a fost niciodată. Măcar de curiozitate face să meargă. Apoi acuzații sunt toți clericii urîți. Chibzui mai bine și hotărî să-și vadă de treabă ca și pînă acum.

În dimineața de 13 messidor ieși, ca de obicei, pe jos, să viziteze pe pacienții care nu puteau veni la consultație. Era cald, plăcut. Soarele, pe cerul curat, rîdea. Gaston se uită la ceasornic. Mai avea vreme. Vru să facă o plimbare, să-și liniștească gîndurile. De-abia ici-colo întîlnea cîte-un om, parcă orașul ar fi fost subț călcîiul unui dușman de a cărui frică nimeni nu îndrăznea să iasă din casă. Cotea dintr-o stradă în alta, la întîmplare, fără țintă. Prin minte, oricît se silea să se stăpînească, îi umbla neîncetat, ca o

chemare obsedantă:

„Azi e procesul...”

Se pomeni în fața primăriei. Turnul se înalță spre cer ca un braț amenințător. Gaston nu-l văzu, precum nu vedea nici fațada gotică a palatului. Ochii lui căutau însă ceva cu înfrigurare.

„Unde-o fi fost aici ghilotina?” își zise deodată.

Întrebarea îl spăimîntă, atît i se păru de curioasă. Plecă repede, parcă ar fi vrut să scape de o urmărire. Străzile se schimbau. Nici nu-și dădea seama pe unde trece. Ajunse la Place de la Comedie. Clădirea teatrului îl ademenea, îi veni în minte că n-a mai fost de loc la teatru de cînd s-a întors de la Paris. Ar trebui să meargă. Dar întîi să vadă ce se joacă? Se apropie. De dincolo de scară îi apăru ghilotina. Uită de teatru, ocoli scara, cu ochii la pervazul înalt pe platforma largă, făcută parcă să cuprindă zeci de condamnați. Satîrul lipsea. Un soldat plictisit păzea, răzimat de un colț. Mai încolo, în ghereta coperită cu pînză, niște oameni vorbeau tare.

„Am întîrziat! își zise Gaston, ca și cînd s-ar fi scuzat că pleacă. Mă așteaptă bolnavii”.

Porni pe o stradă și nimeri la catedrală.

„La urma-urmelor de ce n-aș intra? se gîndi pășind hotărît pe treptele largi și făcîndu-și loc printre cetățeni, să pătrundă. De ce mi-ar fi frică? Republica trebuie să pedepsească pe vinovați”.

Se strecură pînă lîngă băncile juraților. Procesul începuse. Acuzatorul public cerea pedeapsa cu moartea pentru șase călugări vinovați de-a fi fanatici în toată puterea cuvîntului. Își împodobește rechizitoriul cu glume și sentințe. Publicul rîdea cu hohote. Președintele rîdea indulgent. Un jurat strigă ironic:

— Dacă acuzații sunt în stare să ne arate infernul, să fie achitați!

Acuzatorul sfîrși patetic cu o perorație asupra binefacerilor republicii.

Jurații votară pe față. Președintele rosti sentința de moarte, adăogînd grăbit:

— Alții!

Fura introduși doi carmeliți desculți, apoi trei preoți. Atunci intră Lebon. Președintele îl salută ceremonios. I se oferă un fotoliu și Lebon se așeză grav, fără a mulțumi aplauzelor care nu voiau să înceteze.

Apoi președintele ordonă să vie altă serie de acuzați. Intrară cinci călugărițe. Gaston privea parcă n-ar fi înțeles nimic. Asculta cu mare atenție și totuși nu se dumirea de loc. Se întrebă dacă aici într-adevăr e vorba de viața și moartea oamenilor sau se judecă doar o glumă sinistă? Se uita cînd la judecători, cînd la jurați, cînd la acuzator, căutînd explicații; îl bucurase sosirea lui Lebon, dar în ochii lui nu găsi decît o ură atît de grea încît îi schimba fața întregă, dîndu-i o înfățișare sălbatecă.

Se citea actul de acuzare a călugărițelor și Gaston auzi:

— Yvonne Collignon, optsprezece ani, necăsătorită... Tresări. Numele i se agăță în minte ca o verigă într-un cîrlig potrivit de mult. Cunoștea numele, deși era sigur că nu l-a mai auzit niciodată, își răscolea amintirile cu o stăruință ce-l chinuia. Și în aceeași vreme se uita la grupul acuzatelor, toate în negru, să ghicească pe Yvonne. O recunoscuse. Micuță, plăpîndă, cu părul

castaniu-deschis, cu obraji ca varul. Se ținea ca un copil de brațul unei bătrîne, și, din cînd în cînd, se cutremura parcă nu și-ar fi putut stapîni o înfiorare.

Un răstimp, Gaston iar nu mai înțelese nimic. Tocmai într-un tîrziu îi răsună în urechi glasul președintelui:

— Alta!... Collignon... Numele tău?

— Yvonne Collignon de Gargan , auzi Gaston foarte limpede.

Președintele se înfurie, răcni că republica nu permite s-o sfideze aristocrația fanatică, amenință pe acuzată că o va exclude de la dezbateri. Toată sala fu indignată. Acuzata se agăță mai înfricoșată de brațul bătrînei și se uită împrejur parc-ar fi întrebat ce a greșit? Gaston îi urmărea mișcările, îi întîlni ochii. Făcu doi pași spre Yvonne, uluit. Privirile lor rămaseră o clipă încrucișate. Avu și ea o tresărire ciudată, ca și cînd ar fi zărit un apărător căutat. Dar interogatorul continuă.

— Crezi într-un *ci devant* Dumnezeu? Întrebă președintele.

— Da, părinte! murmură acuzata.

Publicul izbucni într-un hohot de rîs. Rîseră jurații, judecătorii, pînă și Lebon. Yvonne își roti privirea disperata, întîlni iar ochii lui Gaston. Președintele reluă:

— Aici nu suntem la mînăstire, înțelegeți?... Răspunde la întrebare!

— Da, domnule! făcu acuzata, stîrnind o nouă năvală de rîsete.

Președintele îi explică, blajin, că republica, decretînd egalitatea tuturor, nu cunoaște decît cetățeni, așa că el nu e decît cetățean-președinte.

Interogatoriul se încheie și acuzatorul începu un discurs fulgerător, subliniat pe-alocuri de aplauzele publicului și de aprobările lui Lebon. Gaston stătea pe jăratec. Ochii lui priveau pe Yvonne și inima îi spunea că are s-o piardă. Iar simțămîntul acesta îl umplea de o groază fără margini. Se gîndea că trebuie să o scape negreșit. Mii de planuri fantastice îi răsăreau în minte și se stingeau. Apoi, cîte-o clipire, uita tot, parcă ar fi dispărut lumea și ar fi rămas numai el cu Yvonne. Era o undă de fericire, ca o ispită din infinit, care se risipea înainte de a se putea încheia. Teama că va trebui să se despartă de Yvonne îi copleșea inima, îndemnurile s-o salveze reveneau mai poruncitoare.

— A bas les calotins! urlară deodată sute de glasuri în sală.

Rechizitorul se sfîrșise. Pe fața lui Lebon se vedea un surîs de mulțumire. O acuzată încercă să vorbească. Președintele strigă tăios, imitînd pe acuzatorul din Paris:

— Tu n'as pas la parole!

Voturile juraților străpungeau inima lui Gaston ca niște pumnale. Yvonne întoarse capul spre el. În ochii ei era o rugăciune plină de taine, îi sorbi privirea, pierdut. Apoi se reculese ca trezit din vis și se repezi, printre soldații de garda, în fața președintelui, strigînd:

— Yvonne e nevinovată!

Judecătorii înlemniră pe scaunele înalte, în sală se încinseră murmure. Un soldat îl înșfacă de umăr, oprindu-l pe loc. Lebon sări în picioare, îl recunoscuse. Șovăi o clipă, par-c-ar fi crezut că e nebun. Apoi răspunse tare, cu o privire

pătrunzătoare:

— E o fanatică mai periculoasă ca toți ceilalți!

— Tu ești fanatic, Lebon! Și asasin!... Asasin! răcni , desperat, zvîrcolindu-se să se smulgă din mâinile soldatului.

Lebon îngălbeni, în ochi i se aprinse o lucire sîngeroasă. Rumoarea în sală se potoli, încît glasul lui, deși răgușit de mînie, răsună ca vîjîitul unui paloș care cade:

— În numele Republicii, una și indivizibilă...

Gaston fu judecat imediat. Lebon citi, pentru luminarea juriului, un pasagiu dintr-o scrisoare primită de curînd în care însuși Robespierre îi atrăgea atenția asupra doctorului Gaston Duhem, ateist primejdios. Acuzatorul improviza un rechizitoriu încărcat de indignare. Doi jurați se abținură, declarînd patetic că acuzatul le-a redat odinioară sănătatea, îngrijindu-i frățește. Fu condamnat la moarte considerînd că a apărut o fanatică osîndită de tribunal, a insultat republica în persoana reprezentantului ei inviolabil, a tulburat cu insolentă ședința, s-a dovedit a fi propagatorul unui ateism feroce care periclitează sănătatea morală a patriei.

Ședința fu ridicată. Lebon luă de o parte pe acuzatorul Darthe, îi spuse că ține mult să-și arate recunoștința față de condamnatul care a salvat, acum șase ani, de la moarte pe tatăl său, și deci să pună, pe lista de ordine a execuțiilor, întâia pe Yvonne Collignon și imediat după ea pe Gaston Duhem. Adaogă melancolic:

— Poate că se iubesc... Barem să treacă împreună în lumea cealaltă...

7

Careta cu două roți aștepta de mult la poarta catedralei. Calul alb, cu spinarea ascuțită, se apără alene de muștele ce bîzîiau în jurul lui.

Apoi toți cei șaptesprezece condamnați fură scoși pe scările bisericii. Lumea se îmbulzea să-i vadă de-aproape. Unii le aruncau sudălmii sau ocări de care alții făceau haz. Ucenicii călăului se tocmeau:

— N-au să încapă toți în caretă!

— Careta asta poate duce și treizeci de persoane... Am dus odată douăzeci și opt și mai era loc.

Se pierdu timp pînă se urcară toți. Careta era înaltă. Bărbații ajutau pe femei. Gaston luă în brațe pe Yvonne ca s-o poată sui ,iar în caretă ramaseră alături.

Porniră. Multa lume se duse după cortegiu. Un ucenic bătea calul cu codriștea biciului. Roatele uruiau. Careta se hurduca încît condamnații trebuiau să se sprijine unii pe alții. Yvonne se lipi lîngă Gaston. Se priveau ca și cînd s-ar fi regăsit după o despărțire; își citeau în ochi taine vechi pe care le simțeau din licăriri ascunse. Inimile lor vorbeau și se înțelegeau mai desăvîrșit decît prin cuvinte. Gaston îi cuprinse mijlocul și ea îi mulțumi cu un surîs în care flutura un regret.

Careta șerpuia din stradă în stradă, agale ca un dric. Cînd dădură în piața ghilotinei, un carmelit începu să cînte psalmul morților, cu glas cald de

credință. Ceilalți îl întovărășiră cu o însuflețire pioasă. Cîntecul răsuna în văzduhul însoțit, tremura și unduia ca o chemare fierbinte. Soldații se uitau pieziș la condamnații cu ochii spre cer, parca le-ar fi fost frică de o pedeapsă. Calul, speriat, iuți mersul.

Yvonne zări ghilotina și se cutremură. Închise ochii. Gaston îi simțea bătaile inimii. Șopti cu buzele uscate:

— Yvonne...

Muzica militară, lîngă intrarea teatrului, porni să cînte *Carmagnole*. Mulțimea se însufleți și îngroșă urletele. Văzduhul clocotea de vîltoarea glasurilor omenești cu sunetele tobelor și instrumentelor de alamă. Cîntecul condamnaților se îneca întocmai ca un strigăt de ajutor în pustiu. Careta străbătu prin cordonul dublu de soldați și se opri.

— Jos! Jos! răcni un ucenic către condamnații care cîntau mereu, parcă nici n-ar fi băgat de seamă că au sosit.

Gaston sări din caretă ca să ajute pe Yvonne să coboare. Apoi același ucenic strigă, arătîndu-le scara, să se urce toți pe platformă. Muzica însă cînta și poporul urla încît nu se auzea nimic. Sus, condamnații se îngrămădiră în colțul cel mai depărtat de ghilotină care părea pervazul unei uși spre un lăcaș tainic. Gaston de-abia acuma o văzu și îi fulgera prin gînd:

„Adineaori lipsea satîrul și sfoara...”

Yvonne era lîngă el și-i strîngea mîna atît de tare că i se înfîgeau unghiile în carne. Substitutul Daillet, uscat, înalt, urcă în fugă treptele platformei cu o foaie de hîrtie în mînă, se duse drept la călăul care, în cămașă, cu gulerul deschis și mînele suflecate, cu boneta roșie în cap, potrivea al doilea coș de nuiele pentru adunarea capetelor tăiate. Substitutul îi dădu hîrtia, spunîndu-i ceva. Atunci Gaston, văzîndu-i, își aduse aminte că a plecat de acasă fără să vestească pe nimeni. Se întrebă ce va face familia cînd va afla vestea morții? Poate c-au și aflat și acuma aleargă să-l scape, ori sunt undeva în mulțime, pe-aici, ascunzîndu-și durerea și neîndrăznind măcar să se apropie? Simți mîna fierbinte a Yvonnei și imediat se gîndi că tot ce-a fost nu mai are nici o importanță și că viața lui a început numai în clipa cînd a cunoscut pe Yvonne.

Călăul mai aruncă o privire asupra ghilotinei, apoi se apropie de grupul condamnaților și strigă:

— Yvonne Collignon!

Ea se desprinsese dintre ceilalți parcă nici n-ar fi știut despre ce e vorba. Din ochii călăului înțelese, scoase un țipăt de spaimă și se aruncă în brațele lui Gaston, murmurînd:

— Nu vreau să mor... nu vreau...

Dimprejur auzi același cuvînt, rostit de buze tremurate:

— Curaj... curaj...

Gaston o îmbrățișa disperat. Călăul făcu semn din ochi ucenicilor care se repeziră să-i despartă. I-o smulseră din brațe, îi legară mîinile, îi răsfrîneră gulerul, o tîrîră pe scîndura ghilotinei. Condamnații reîncepură cîntecul morților. Muzica militară acoperea toate zgomotele. Călăul smuci de sfoară, satîrul luci ascuțit căzînd. Gaston, cu ochii ieșiți din orbite, auzi răbufnitura cuțitului și simți o lovitură cumplită în inimă. Nu mai avea nici o putere.

Ridică fruntea. În balconul teatrului, răzimat în coate, văzu pe Lebon. Îi întâlnește ochii și se cutremură. Era întocmai privirea din noaptea ploioasă și rece. Întoarse ochii cu spaimă. Un ucenic scotea capul Yvonnei din coșul mic de la căpățiul scîndurii și-l zvîrli în coșul cel mare de-alături. Alți doi luară corpul de mîini și de picioare și-l trîntiră la marginea platformei, să nu încurce locul, în vreme ce călăul însuși ridica satîrul însîngerat.

Acuma Gaston își simțea inima atît de goală parcă i s-ar fi scurs toată viața și ar fi rămas un cadavru fără rost în lume. Dorea să moară mai repede, să sfîrșească, să ajungă din urmă pe Yvonne. Ieși din grup, făcu cîțiva pași spre călăul care tocmai se apropia.

— Tu ești Gaston Duhem? auzi dînsul foarte clar.

Nu răspunse, dar își descheie haina mașinal, o lepădă.

Ucenicii îi întoarseră brațele la spate. O durere îi strînse încheieturile mîinilor. Se pomeni pe scîndură. Pe gîtul gol simți o umezeală caldă. Își zise că trebuie să fie sîngele Yvonnei. Ochii vedeau numai un coș împletit din nuiele. Era stropit cu pete roșii, iar pe fund sîngele închegat se înnegrea. Se gîndea că acum trebuie să cadă cuțitul. Așteptarea îl supără. I se părea că aude un zgomot ciudat și-i trecu prin minte:

— Poate că totuși n-am să mor...

Gîndul îl duru. Dacă a murit Yvonne, el nu mai are ce să... Simți un început de lovitură tăioasă pe gît. Apoi simțămîntul se curmă înainte de a se lamuri vreo durere...

***

Sufletul se luminează ca smuls dintr-un întunec înăbușitor. Conștiința ușurată de cătușele spațiului și ale timpului își întindea stăpînirea peste planurile despărțitoare de lumi. Singurătatea se împletea cu razele speranțelor într-o pînză de așteptare...

CAPITOLUL VII

ILEANA

...Pînză așteptării era străvezie. Palpitațiile lumilor se răsfrîngeau într-însa, se încrucișau în esența sufletului ca într-un centru mobil al infinitului. Și sufletul avea strălucirile conștiinței atotcuprinzătoare în preajma marii mîntuiri.

Apoi pînză începu să se destrame și sufletul își recunoscă iar singurătatea în coborîrea bruscă pe linia transformării supreme. Conștiința își pierdea mereu luminile amestecîndu-se în șuvoiul timpului, rostogolindu-se în îmbrățișarea spațiului.

Întunecul primi scînteia spirituală a sufletului ca o sămîntă de eternitate...

Petre Novac aduse trei profesori, șapte doctori și mai multe moașe iscusite. Plîngea cu hohote văzînd zvîrcolirile femeii. Toate fură în zadar. Femeia se prăpădi. Cu mari greutate medici izbutiră să salveze cel puțin copilășul.

Durerea bărbatului nu cunoștea margini. Săptămîni de zile fu urmărit de gînduri de sinucidere. Pierderea acestei femei parcă i-ar fi înjumătățit sufletul. Se mira lumea și nu înțelegea. Cu doisprezece ani în urmă îi murise întîia nevastă și oamenii își aduseră aminte că Petre Novac nu s-a prăpădit cu firea, deși se știa că trăiseră împreună foarte bine. Cu a doua nevasta a avut două fete și totuși a alungat-o acum un an, din senin, încît mulți spuneau că trebuie să se fi cam smintit, mai ales cînd se află că se însoară a treia oară cu o servitoare. Indignată, fosta nevastă amenință pe unde putea că îl va pune sub interdicție ca să nu irosească moștenirea copiilor. Prudentă, rămase la amenințări.

Pe urmă toată dragostea lui Petre Novac se concentră asupra copilului. În Toma i se părea că supraviețuiește femeia iubită.

Copilul era plăpînd. Îl îngrijea ca ochii din cap. Doici, guvernante, doctor, profesori roiau în jurul micuțului. Petre Novac spunea mereu tuturor că, dacă ar pierde și pe Toma, nimeni și nimic nu l-ar mai putea opri să-și facă seama.

Trecea drept mare bogătaș. Era aievea. În cartierul Făgădau, o stradă întreagă era proprietatea lui. Moștenise de la părinți numai cîrciuma din colț. A apucat vremuri bune și a avut noroc. Știa puțină carte, dar toate i-au ieșit din plin. A mărit cîrciuma, a adăogat o băcănie, a cumpărat casa vecină, a dat bani cu camătă grasă. Acuma mai ținea un restaurant pe Bulevardul Carol, un hotel în apropierea Gării de Nord, o fabrică de apă gazoasă în Șoseaua Viilor și un magazin de galanterii pe Calea Victoriei. Locuia într-un palat, cumpărat de ocazie, pe strada Transilvaniei, unde ridicase, alături, o clădire specială pentru administrația centrală a „Întreprinderilor Petre Novac". Era om voinic, înalt, rumen la față și cu niște ochi culoarea oțelului în care sclipa o cuceritoare deșteptăciune firească.

Pentru copil ar fi fost în stare să dea foc Bucureștilor. Cînd Toma, ajuns de vreo cinci ani, se rătăcea prin birourile întreprinderilor, era sărbătoare, căci Petre Novac uita toate afacerile de dragul lui.

În fiecare seară, înainte de rugăciune, îi vorbea despre maică-sa. Și, vorbind, se înduioșa și mai totdeauna plîngea bolborosind pierdut:

— A fost sfîntă!... A fost singura bucurie a vieții mele !

Cînd se făcu mai mărișor, îi povesti cu de-amănuntul tot. Îi era frică să nu afle copilul de la străini și să se rușineze de maică-sa. A văzut-o întîia oară în curtea unei case, pe strada Toamnei. Trecea întîmplător. Ea spăla rufe, suflecată, aproape de poartă. Se oprise o clipă să-și odihnească spinarea. Și-a aruncat privirea spre stradă și a întîlnit ochii lui. A fost o încrucișare fulgerătoare. El a mai mers cîtiva pași, apoi s-a întors parcă l-ar fi tras cineva înapoi, și s-a apropiat de ea: — „Cum te cheamă, fetițo?" — „Florica!" — „De cîți ani ești?" — „De optsprezece". — „De unde ești?" — „Din Valea Mare, de lîngă Pitești". — „Ești la stăpîn aici?"

— „La stăpîn..." — „Vrei să slujești la mine? — „Vreau bucuroasă!"...

Întrebînd, citea în ochii ei o poruncă tainică a soartei. A plecat de-abia smulgîndu-se de lîngă ea. Pîna acasă a trebuit să facă eforturi să nu se întoarcă iar, cel puțin s-o mai vadă. Era atunci de patruzeci și opt de ani, însurat cu a doua nevastă, avea doi copii. Se zburcîmă toată noaptea. Servitoarea nu-i ieșea din suflet, parcă ar fi fost acolo de cînd lumea. Ceva îi șoptea neîncetat că asta e perechea lui adevărată. Se împotrivi încă două zile. În a treia se hotărî. Cheltui o avere și, în șase săptămîni, fu divorțat, iar peste alte șapte zile Florica fu doamna Novac. Inima nu l-a înșelat. Florica a fost un înger coborît pe pămînt. Zece luni, cît le-a hărăzit Dumnezeu să fie împreună, au cunoscut fericirea întreagă. Au fost un singur suflet în doi oameni. Precauția bătrînului nu fuse de prisos. Fetele lui din a doua căsătorie, bune de măritat acuma, veneau cîte o dată pe săptămîină să-l întrebe de sănătate, să-i vorbească de proiectele lor și să mîngîie pe frățiorul Toma care împlinea zece ani. Copilul simțea că ele nu-l iubesc și le necăjea cît putea. De față cu bătrînul se stăpîneau, zîmbeau și făceau haz de Toma. Într-o zi însă, fiind singure cu el, iar el obrăznicindu-se mai rău, cea mai mică izbucni cu ură:

— Astîmpără-te, neghiobule! adăogînd disprețuitor către cealaltă. Se vede că e pui de slujnică!

Toma auzi, se repezi, îi sfîșie rochia, îi zgîrie brațele. Lacrimi, țipete. Trebui să vie bătrînul s-o scape de furia copilului.

În curînd se măritară amîndouă. Petre Novac le înzestra boierește și oftă ușurat. De-acuma îi rămînea numai Toma, grija lui cea mai dragă.

Îi luă profesorii cei mai buni. Îi împlinea toate dorințele. Căuta să i le ghicească pe cele neexprimate. Nu mai rîvnea decît să-l vadă bărbat. Atunci, își zicea, se va putea duce liniștit în lumea cealaltă, să se unească pentru totdeauna cu Florica.

Nu-i fu îngăduit să i se îplinească dorința. Căzu la pat, într-o zi, din senin. El era de șasezeci și trei de ani, Toma de cincisprezece, îi zise îndată:

— Acum am să mor, Toma! N-am fost bolnav niciodată, se vede că mi-a sosit ceasul. Tu să n-ai grije și să nu mă plîngi! Am trăit destul și am cunoscut fericirea pămîntească. Ești mare și poți înfrunta viața!

Înainte de a chema doctori, trimise după Costică Brebenaru, om cu stare, foarte de treabă și cel mai bun prieten al lui, deși mai tînăr cu aproape douăzeci de ani. Avea și un băiat de vîrsta lui Toma. Se încuiară o întreagă după amiaza, împreună, se sfătuiră. Pe seara avocatul lui Novac sosi cu un magistrat. Bătrînul își făcuse testamentul, lăsînd toată averea pe seama lui Toma și dăruindu-i, pînă la majorat, ca tutore, pe Brebenaru.

Pe urmă veniră medicii, îl asigurară că nu-i nimic serios, îi prescriseră diferite prafuri și zămuri. Petre Novac surîdea necrezător.

Zăcu șapte zile. Începu agonia. Medicii se mirau: „Un caz excepțional!” Muribundul ceru să vie Toma lîngă pat, să-l vadă pînă va închide pe veci ochii. Copilul îi sărută mîna și rămase în picioare, privind ultimele clipe ale tatălui său. Îl podidiră lacrimile. Brebenaru îi șopti să se stapînească, altfel îi îngreuiază moartea. Petre Novac respira din ce în ce mai rar și mai horcăit, ridicînd și scoborînd pleoapele peste bulbii în care lumina se răcea mereu.

Apoi gura i se strîmbă puțin și trupul încremeni. „A murit! Dumnezeu să-l ierte!” murmură Brebenaru apropiindu-se și închizîndu-i ochii. După o clipă însă muribundul mai oftă o dată prelung, deschizînd larg pleoapele ca și cînd ar fi vrut să soarbă toată lumina lumii. În ochii lui se aprinse un briliant care străluci îngrozitor o secundă. Strălucirea aceasta i se păru lui Toma o chemare din altă lume. Izbucni într-un hohot de plîns, căzu în genunchi și-și lipi buzele de mîna rece a mortului.

2

Brebenaru îi descoperi o vagă mătușă bătrînă, ca să nu rămîie Toma singur în casa părintească. Mai tîrziu, părăindu-i-se că totuși e cam melancolic, îi dădu de tovarăș pe fiul său Mihai, cu care era bun prieten mai de mult. „Întreprinderile Novac” prosperau neînterupt sub conducerea lui Brebenaru, ambițios să binemerite marea încredere a răposatului și recunoștința copilului.

Cînd aflară cuprinsul testamentului, cele două surori vitrege ale lui Toma se revoltară. Găsiră degrabă avocați care să le ațîțe mînia. Cerură dărîmarea actului, propunînd să dovedească tribunalului că tatăl lor a fost nebun și cînd s-a însurat a treia oară cu slujnica, dar mai ales cînd și-a formulat ultimele dorinți. Procesul ținu patru ani, făcu senzație în lumea judecătorească și testamentul ramase neatins.

Toma Novac era acuma student. Urma filosofia, deși Brebenaru îl povățuise să învețe dreptul ca și fiul său, în interesul întreprinderilor pe care va avea să le administreze în curînd. Era o fire potolită. Simțea o adevărată repulsie față de zbuciumările pătimașe ale oamenilor de drept și de afaceri. O singura dată a intrat în Palatul de Justiție și atmosfera de-acolo l-a îngrozit. Iubea cărțile. Citea mult și cu plăcere. Avea o bibliotecă bogată și aleasă pe care o sporea neîncetat; îl urmăreau întrebări răscolitoare. Și întrebările se înmulțeau de îndată ce i se părea ca a găsit un răspuns. Încea uneori să-și deschidă sufletul cu Mihai Brebenaru. Trebui să renunțe. Mihai era plin de siguranță în toate direcțiile. Necunoscutul, care trăia ca un mister în inima lui Toma, pentru Mihai nici nu exista. O formulă sau chiar un simplu cuvînt îl mulțumeau deplin, în vreme ce Toma arata în dosul lor certitudini și descoperirea același gol amenințător ca o prăpastie. De altfel Mihai, gălăgios, întreprinzător, disprețuia în sinea lui sentimentalismul intelectual, cum îi zicea dînsul, care încurcă zadarnic pe om și-l abate din calea vieții adevărate.

Majoratul nu-i schimbă întru nimic traiul. Fiindcă nu se simțea în stare să se ocupe de afaceri, se înțelese cu bătrînul Brebenaru să continue a conduce „Întreprinderile Novac”, ca el să se poată dedica studiilor. Îl chinuiau atîtea îndoieli, că deseori îl cuprindea deznădejdea. Profesorul îl liniștea, repetîndu-i într-una patetic:

— Îndoiala e zeița filosofiei!

Profesorul era om între două vîrste, încîntat de propria-i știință, mîndru de catedra lui universitară. Se plimba prin toate sistemele filosofiei ca într-un apartament străin cu multe odăi, în care nu putea zăbovi prea mult. Filosofia

i se părea o meserie minunată. Îndemna pe Toma să stăruie, îl asigură că are „cap filosofic,” și-i făgăduia, pentru viitor, că ar vrea să-l aibă de urmaș la catedră. Același lucru îl spunea însă mai tuturor elevilor săi, socotind că astfel stîrnește mai mare emulație între dînșii.

Avea doruri vagi de călătorii lungi, parcă i-ar fi fost dat să găsească negreșit ceva în lume. Se gîndea să înconjoare pămîntul și să se oprească mai mult în India, unde spera să afle cheia înțelepciunii. Luni de zile l-a pasionat gîndul acesta încît a început să învețe limba sanscrită ca să poată citi în original *Mahabharata*. Voia să vadă imensa cîmpie de ruine de la Delhi, să descopere urmele cetății străvechi Hastinapur și pe ale legendarei Indraprastha.

Își luă licența și apoi vru să trăiască tihnit, ca toată lumea. Nu mai citi nimic. Se interesa de mersul întreprinderilor. Se plictisi repede, începu o viață de petreceri, cu prieteni și femei. Iubirile lui nu țineau mai mult de cîteva zile. Toate femeile îl decepționau. Dorea o anume femeie și, fiindcă nu-i ieșea în cale, i se părea că nu merită s-o caute. Chefurile îl scîrbiră. După trei ani de asemenea viață, se simți sătul de lume și se întoarse, ca un fiu rătăcit, în mijlocul cărților părăsite, unde se putea regăsi pe sine însuși.

Gîndul morții îi apărea din cînd în cînd ca o întrebare care cerea dezlegare. Moartea nu poate fi sfîrșitul sfîrșitului. Ar fi o absurditate. Atunci pentru ce ne-am născut! Întîmplarea oarbă nu explică un necunoscut. Cel mult complică. Dincolo de moarte trebuie să fie ceva, precum și înainte de naștere trebuie să fi fost ceva. Sufletul nu poate începe și nici sfîrși într-o întîmplătoare viață părintească. Concluzia îi plăcea dar, chibzuind mai bine, o înlătură că prea puțin științifică.

„Cine se naște, trebuie să moară!” își zise într-o zi, bucuros parcă ar fi descoperit o taină mare.

De-aci înainte, de cîte ori îl cuprindea neliniștea, își repeta fraza cu o mulțumire care izbutea să înăbușe sau să alunge îndoielile, măcar pentru un răstimp.

În sfîrșit, se hotărî să plece în străinătate, să-și continue studiile, să dobîndească adevărata știință mîntuitoare.

Șapte ani petrecu în Germania. Deveni doctor în filosofie, tot atît de stăpîn pe sistemele altora, ca și profesorul său de la București. Îndoielile însă îi rămaseră înmulțite. Din ele alcătui *Filosofia necunoscutului*. Cartea fu primită cu interes, nu pentru soluția sceptică în care culmina, ci din pricina preciziei în fixarea semnelor de întrebare ce mărginesc rațiunea omenească.

Pe urmă se duse la Paris. Se simți mai acasă. Dintru început avu impresia limpede că a mai umblat cîndva pe aici. De altfel aceeași impresie îi mai strînsese inima, cu cîtiva ani în urmă, cînd se oprise în Mainz o săptămînă.

După patru ani trecu în Anglia. I se urî și, peste opt luni, se gîndi să se întoarcă în țară. În clipa cînd era mai hotărît, își schimbă planul. Are să meargă în America, să cunoască și civilizația lumii noi, iar de acolo va porni mai departe, în jurul pămîntului, să-și împlinească dorința care-i înflorise odinioară în suflet.

În New York stătu două luni și se satură.

Își făcu itinerariul pentru călătoria de mai departe. Avea să dureze cel puțin doi ani, cu popasuri mai lungi în India, în Mezopotamia, în Egipt, în Italia. Izbucni războiul european

și-i răsturnă gândurile. În loc să meargă spre apus, se întoarse spre răsărit, acasă.

Găsi pe Mihai Brebenaru așezat, cu trei copii, cu clientelă mare, fruntaș al baroului. Bătrînul Brebenaru împreună cu noră-sa îl luară de a doua zi să-l însoare.

— Ești de treizeci și cinci de ani, băiete! stărui bătrînul. Trebuie sa-ți faci cuib! Pe urmă îmbătrînești și nu mai găsești fata! Unde mai pui că am bătut șaptezeci și doi, mîine-poimîine închid ochii, și nu vreau să mă întîlnesc pe lumea cealaltă cu tatăl tău, fie iertat, pînă nu-i voi putea spune că are și el un nepoțel!

Toma se codi că întîi vrea să aibă o meserie serioasă.

— Ce meserie!? se înverșună Brebenaru. Se poate mai bună meserie ca „Întreprinderile Novac”? Dar în sfîrșit ,dacă vrei și meserie neapărat, să te facem mare profesor, că doar ai destule diplome și învățătură!

Brebenaru alergă, se zbatu, își mobiliză toate cunoștințele și prietenii, în cele din urmă *Filosofia necunoscutului* dobîndi catedra universitară.

Noul profesor însă nu mai apucă să-și inaugureze cursul, cu atît mai puțin Brebenaru să-l vadă însurat. Veni războiul. Toma Novac era ofițer de rezervă. Brebenaru încercă să-l ferească de front, cum făcuse pentru Mihai al său. Toma se împotrivi categoric. Ținea să-și îndeplinească datoria întreagă.

3

Toma Novac se întoarse din război cu o urmă de rană și mai multe decorații. N-a mai găsit însă pe bătrînul Brebenaru; închisese ochii pentru totdeauna în a treia lună a războiului, cu singurul regret de a nu fi apucat căsătoria lui Toma pe care îl iubise ca pe copilul său. Mihai, rămas în teritoriul ocupat, a îngrijit cît s-a putut averea prietenului.

Războiul reînviase în sufletul lui Toma încrederea copilăriei. Dumnezeu și îngerii, care îi înfrumusețau odinioară visurile și pe care îi spulberase cîntarul științei, își reluară locul de veghe și de mîngîiere din prima clipă cînd primejdia morții i s-a arătat întreagă. Își făcea cruce și implora ajutorul lui Dumnezeu înaintea fiecărei bătălii, cu atîta credință că i se stingeă în inimă teama și, în loc, se aprindea însuflețirea.

După ce trecu primejdia, scepticismul, ca o haină de purtare, îi reveni, îi era chiar rușine că el, cogeamite filozoful, tot în Dumnezeu a căutat mîngîiere, fără măcar să se gîndească la luminile științei. Se consola că aceasta s-a mai întîmplat și altora, și o explica prin legile psihologiei mulțimilor.

Nevasta lui Brebenaru socotea drept obligație pioasă față de memoria socrului ei să continue insistențele pentru însurătoarea lui Toma:

— Trebuie! Trebuie ! Trebuie!

În cele din urmă își zise și el că trebuie. Era acum de patruzeci de ani.

Părea mai tânăr. Părul negru și lins n-avea nici urme de fire cărunte. În ochii mari, negri, obosiți, răsăreau deseori scînteii ca dintr-un foc ce mocnește de mult. Purta o mustață subțire, tunsă englezește, înalt, zvelt, avea totuși o ușoară timiditate care-i ședea bine. Doamna Brebenaru spera să mai aibă un copil și dorea să i-l boteze Toma, dar numai dacă va fi însurat pînă atunci. Se oferi să-i găsească o mireasa după pofta inimii. Îl introduse în toate familiile cu fete de măritat. Toma șovăia mereu, deși era convins că trebuie. Cînd doamna Brebenaru își epuiza cunoștințele, Toma mărturisi că ar prefera o ardeleană. Bănuind un subterfugiu, doamna luă energic apărarea bucureștencelor printre care se găseau destule fete, și modeste, și cinstite, și încîntătoare, și bune gospodine. Pretendentul nu se lasă convins. Atunci, din ordinul soției ambițioase, trebui să intre în joc Brebenaru. Prin prieteni, prin clienți, descopereau fetele bune în diferitele colțuri ardelene. Cutreierară multe orașe, de la Sighetul Marmăției pînă la Timișoara și de la Oradea Mare la Brașov, în zadar.

— Mai bine spune drept că nu vrei să te însori, decît să-l porți degeaba pe drumuri pe bietul Mihai! zicea doamna Brebenaru după fiecare întoarcere.

— Ba vreau, dar nu mă pot lega pe viață cu cine nu-mi place! răspundea Toma invariabil, cu un zîmbet în care zeloasa doamnă nu știa dacă e ironie sau tristețe.

În sfîrșit doamna Brebenaru nu mai putu aștepta. Copilul veni. Toma se oferi să-l boteze. Doamna refuză ca să-i arate cum înțelege o femeie să-și respecte cuvîntul. Spre a împăca pe mama supărată, Toma Novac dăruie copilului, de botez, un loc de casă pe Bulevardul Carol. Mama se înduioșă și plînsese gîndindu-se că locul face aproape o jumătate de milion, cu toate că la averea lui nu înseamnă mare știrbire. Primi cadoul și, vrînd să-i dovedească deplin că i-a trecut mîhnirea, îl tocmi să fie nașul întîiului copil pe care trebuie să i-l mai dea Dumnezeu.

Făcură botez cu alai. Toma iar supără pe mama fericită, venind cu mare întîrziere. Și doar îi pregătise o surpriză: copilul avea să se numească Toma.

— Așa ești d-ta, îți face plăcere să mă necăjești, îi impută doamna Brebenaru de mai multe ori în cursul serbării.

Toma se scuză că a avut curs la universitate, dar nu se mai prăpădi de grija ei. Îl preocupa o cunoștință nouă ce o legase aici, Tudor Aleman. Descoperise în ochii lui strălucitori de iluminat și chiar în vorbă, cu toate că spunea naivități, ceva neobișnuit.

După ce se despărți de bătrînul ciudat, Toma crezu că i-a dat o importanță exagerată, îi păru rău că s-a grăbit a-i primi invitația. Ce poate să-i spună deosebit un om care întoarce ochii pe dos, sporovăind misterios despre Dumnezeu ca un călugăr dornic de minuni? Poate să se facă și de rîsul colegilor dacă s-ar afla că s-a lăsat ademenit de cine știe ce sectator nenorocit și fanatic. Mai are patru zile răgaz să se gîndească, dar chiar mîine îi va scrie două rînduri politicoase,

anunțîndu-l că nu poate merge la întîlnirea făgăduită. A doua zi îi fu lene:

— Nu-i scriu, dar nu mă duc.

Pe urmă își zise că, neducîndu-se, înseamnă a-și mărturie frica sau cel

puțin inferioritatea față de un om care se lauda cu înțelegerea adevărată a tainelor lumii. Omul poate să fie un simplu sectator, precum ar putea fi și un înțelept căruia experiențele vieții i-au revelat orizonturi noi. Un convins face cât doi îndoielnici. Gînditorul n-are de ce să se sperie de o idee, oricît ar fi de curioasă.

Șovăi pînă în clipa din urmă, dar se duse.

Aleman îi dezvălui o construcție în care el găsea explicate fără rost tainele necunoscutului. Toma îl ascultă cu toată atenția și nu se dumeri. Ajuns iar în stradă, i se părea că a visat, că Tudor Aleman e doar o născocire a lui, deși numai adineaori se despărțise de el.

Senzația îl enerva. Toate cîte i le înșirase Aleman, parc-ar fi dormit de mult în adîncimile sufletului lui, îi răscoliseră gînduri proprii.

Merse de-a dreptul la Brebenaru. Trebuie să afle precis cine-i în definitiv acest Tudor Aleman? Avocatul surîse:

— Aleman te interesează? Te-am văzut la botez cum vorbeai cu el și chiar îi spusei nevastei mele. Credeam că-l cunoști mai de mult. Întîi și întîi e un om foarte cumsecade, dintr-o familie bună, cu relații multe. E bine primit pretutindeni. A fost prieten cu tata și venea uneori, rar de tot, pe la noi. Sunt sigur că și pe tatăl tău l-a cunoscut. Să-l întrebi numai! A fost mult timp profesor la liceul Lazăr. Era și pe vremea noastră, dar tu, ca particular, n-ai prea cunoscut pe profesorii noștri. Nu cred totuși să nu fi auzit de Aleman. Poate că ai uitat. Era foarte iubit și stimat de toți elevii. Se purta blînd și știa multă carte. Mi se pare ca a fost de filosofie sau așa ceva. Trebuie să aibă peste șasezeci de ani, da, da, negreșit... Auzisem odinioară că ar fi avut multe și grele nenorociri de îndurat. A fost însurat de vreo trei ori și, dacă nu mă înșel, n-a avut parte de fericire în căsnicie, căci nici una din nevestele lui n-a murit de moarte naturală. Lumea vorbește multe. Sunt chestii delicate în care un străin n-are să se amestece. În orice caz pe Aleman suferințele parcă l-au oțelit și i-au sporit încrederea în viață sau în Dumnezeu, nu mai știu bine, că pe mine asemenea lucruri încă nu mă interesează. Poate cînd voi mai îmbătrîni. Sunt mulți oameni foarte serioși, care îl consideră un apostol și cred fanatic în învățăturile lui, deși el e zgîrcit și nu-și destăinuiește înțelepciunea decît celor pe care îi găsește capabili și dornici să-l înțeleagă. Se vede că pe tine te apreciază deosebit, dacă te-a poftit și acasă la dînsul. Dar ce să mă mir! Sentimentalismul intelectual a fost și slăbiciunea ta încă din copilărie!

4

Toma Novac nu voia să se mai gîndească la Aleman și la naivitățile lui grămădite într-un sistem cu aparențe serioase. Se gîndea totuși neîncetat. Descoperea goluri, crăpături tot mai multe.

„E un joc de fantezie și nimic altceva!” își zise la urmă. O clădire în vînt, de vreme ce toată construcția e fără posibilități de verificări reale.

Cînd credea că a terminat, îi apăreau alte obiecții, numai obiecții. Presupunînd admisibilă existența unei lumi spirituale și alteia materiale,

admițînd chiar interpenetrația bizară, de care vorbește Aleman, și geneza sufletului omenesc ca o simplă transformare a unui principiu spiritual pentru nevoile unei regenerări reclamate de esența eternității, rămîne totuși întrebarea: de ce șapte vieți pămîntești, tocmai șapte? De ce nu mai puține ori mai multe? Declarînd pe șapte număr sfînt sau misterios, nu se rezolvă nimic.

Apoi într-o zi, înarmat cu argumente zdrobitoare, bătu iar la ușa lui Aleman pe neașteptate. Bătrînul, parc-ar fi știut pentru ce vine, îi zise îndată:

— Îndoiala e bună, dar cu măsură! Căci, să nu uităm, îndoiala e totdeauna începutul negației și negația înseamnă distrugere! Numai credința întărește sufletul și-l deschide pentru adevărurile eterne!

— Atunci fericiți cei săraci cu duhul, căci ei sunt mai plini de credință și de prostie, făcu Toma fără a-și ascunde o decepție disprețuitoare.

Aleman se înflăcăra numaidecît:

— Da, domnule profesor! Da! Fericiți! D-ta îți închipui că cel ce știe mai mult, înțelege neapărat mai mult? Sau că știința merge mîna de mîna cu fericirea? A, cum te înșeli! Dar ce are a face progresul științelor cu sufletul omului? Toate invențiile și descoperirile din lume au fost oare în stare să netezească pentru vreun om calea fericirii adevărate, să-i dăruiască o merinde pentru clipa cînd trece poarta necunoscutului? Și crezi că ar fi mai multă fericire în omenire dacă toți oamenii, printr-o minune, ar deveni filosofi ca d-ta sau savanți ca, să zicem, colegii d-tale de la universitate? Toma Novac zîmbi îngăduitor.

— Adică înapoi, la caverne!

— De ce atîta ironie? urmă Aleman, mai potolit. A nu te bizui pe infailibilitatea științei, poate că nu e tocmai o crimă, cînd știința însăși își recunoaște neputința de a pătrunde acolo unde sufletul ar avea nevoie de sprijinul ei.

Rechizitoriul batrînului nu-l interesa. Erau lucruri rezolvate de mult pentru dînsul. Îl asculta totuși, nevroind să-l umilească prin afișarea unei superiorități nerăbdătoare. De altfel Aleman vorbea cu atîta foc că-i plăcea să-l asculte. Numai cînd încerca să treacă la altă ordine de idei, Toma îl opri:

— D-ta ești mulțumit cu soluția pe care ai găsit-o. Se poate. Dar soluția e nefolositoare cîtă vreme nu poate servi și altora aceeași mulțumire. Orice religie oferă credincioșilor măcar motivele generale care pot lămuri puțin mîntuirea și care astfel devin convingătoare. Sau soluția d-tale e atîta de hermetică încît trebuie să rămîie inaccesibilă celor mulți?

Tudor Aleman stătu cîteva clipe pe gînduri, apoi vorbi cu o răceală aproape respingătoare:

— Soluția mea, cum zici d-ta, mereu cam ironic, s-a născut din dureri sufletești și numai sufletului se adresează. Savanții pot s-o numească naivitate, ca d-ta, sau chiar mai rău. Cine însă vrea s-o pătrundă, poate găsi într-însa mîngîiere. Viața nu mai e zadarnică. Sufletul e pregătit să îndure toate durerile, căci îi rămîie veșnic înaintea rîvnei și speranței de a întîlni perechea sa spirituală. Moartea însăși devine un accident în viața adevărată a sufletului și nu mai poate îngrozi pe omul care are credința renașterii și, la

sfârșitul liniei pămîntești, a eternității în lumea cealaltă!

Toma își dădu seama că a atins o rană în inima bătrînului. Îi păru rău. Aleman protestă. Schimbară vorba. Toma îi povesti îndoielile care au făcut dintr-însul, fiul unui mare om de afaceri, un profesor preocupat de combinații mintale condamnate să rămîie mai mult sau mai puțin sterile.

— Bietul tata știi că s-ar cruci, văzîndu-mă veșnic cu gînduri despre alte lumi, în loc să mă interesez de „Întreprinderile Novac"! adaogă Toma.

— Te înșeli! strigă Aleman. Eu am cunoscut puțin pe tatăl d-tale, adevărat, dar pot mărturisi ca nu era tocmai așa de insensibil pentru problemele sufletului, cum îți închipui!

Ajunseră să vorbească despre moartea lui Petre Novac. Aleman ținea minte că a avut o înmormîntare impozantă. Toma îi spuse cum s-a îmbolnăvit, cum și-a presimțit sfârșitul. Îi zugrăvi ultimele momente și mai ales lucirea stranie ce i s-a aprins în ochi în clipa cînd și-a dat sufletul. Tudor Aleman se făcu deodată roșu, sări de pe scaun și, cu o solemnitate neobișnuită, declară:

— Iată o verificare, domnule profesor!

Toma Novac îl privi nedumerit. Solemnitatea bătrînului îi apăru cam ridicolă.

— Ce verificare? mormăi dînsul după o pauză.

— Nu cereai d-ta verificări? făcu Aleman grav. Ei bine, una ai avut-o d-ta însuși și n-ai priceput-o: briliantul care spui c-a strălucit în ochii părintelui d-tale în clipa morții!

Îi dădu explicații mai ample. A șaptea viață pămîntească e sfârșitul carierei materiale a sufletului. În viața a șaptea deci bărbatul trebuie să întealneasce pe femeia care întrupează perechea lui sufletească și să se unească negreșit cu ea. Rodul material al acestei uniri va fi animat de asemenea de un suflet care își începe a șaptea existență materială. Moartea ce încheie ultima viață pămîntească înseamnă însă izbăvirea cea mare a sufletului. De aceea în clipa despărțirii de învelișul material, sufletul dobîndește conștiința pură atotcuprinzătoare prin care, ridicîndu-se deasupra timpului și spațiului, poate contempla simultan toate viețile sale în afară de lumea spirituală. Contemplarea fiind preludiul eternității, se manifestă în ochii muribundului ca o străfulgerare de lumina incomparabilă. E culminația vieții pămîntești în revelația fericirii veșnice.

— Toate acestea mi le-ai spus data trecută , zise Toma cu ton glumeț , dar nu știam că vrei să mi le aplici chiar mie și tatălui meu!

Necredința lui supără pe Aleman. Îi făcu imputări, adăogînd la urmă:

— Am acuma un mare regret: că sunt prea bătrîn și voi muri înaintea d-tale. Sunt sigur că strălucirea pe care ai văzut-o în ochii tatălui d-tale în clipa morții, se va constata și în ochii d-tale cînd vei muri !

— Moartea nu cere certificat de vîrstă, așa că nu se poate ști dacă n-ai să-ți poți verifica teoria și asupra mea! vorbi Toma cu același glas.

Se pregăti să plece. Era mai înviorat, parcă explicația lui Aleman, prin extravaganța ei, i-ar fi alungat gîndurile serioase. Strîngîndu-i mîna, mai întrebă totuși:

— De ce tocmai șapte, domnule Aleman?... De ce numărul sfânt?

— Crezi că numărul are o importanță atât de mare? răspunse bătrînul neclintit. Eu cred că șapte, fiindcă șapte e un număr considerat sfânt în toate timpurile, la toate popoarele și în toate ocaziile. D-tale nu-ți ajunge explicația asta? Nu te obligă nimeni s-o primești. Adoptă orice număr vrei! Nu numărul, ci principiul e totul! Numărul nu-l poate verifica decît fiecare om în clipa cînd s-a despărțit definitiv de ceilalți oameni. Principiul însă se poate verifica din strălucirea pe care ai văzut-o și d-ta, care ți-a tulburat sufletul, de vreme ce ai păstrat-o vie, și pe care acuma, din vanitate, vrei s-o ridiculizezi puțin. Așa, domnule profesor. Și la revedere!

Plecînd Toma Novac recunoscuse în sine că are dreptate Aleman. Îi era chiar rușine că a venit cu asemenea obiecții ridicole, cînd ar fi putut să respingă temelia construcției fantastice pe care un filosof ca el nici n-ar trebui să-și piardă vremea s-o asculte. Pe urmă își zise că ridicol e însuși interesul ce-l arată lui Aleman și se hotărî să sfîrșească și să-și vadă de ocupațiile obișnuite.

Cu toate acestea continua să combată în gînd, mereu, pe bătrînul Aleman și găsi o întrebare care îl îndemnă stăruitor să-i facă o nouă vizită:

— Mai este ceva, domnule Aleman... Încă nu mi-ai spus. Se vede că ți-a scăpat sau că nici d-ta nu ești lămurit. Ce se întîmplă cu sufletul omului între sfîrșitul unei vieți și începutul celei noi, între moartea trecută și nașterea viitoare? Tudor Aleman, parc-ar fi așteptat de mult întrebarea, îi servi o explicație foarte amănunțită: planul lumii materiale, planul lumii spirituale, planul intermediar... Toma își pierdu răbdarea:

— Planuri, mereu planuri! Dar de unde iei certitudinea existenței planurilor d-tale? Un cuvînt explică alt cuvînt...

— Certitudine nu există, firește! răspunse bătrînul, liniștit. Nici chiar în planul lumii materiale în care trăim acuma! Ai d-ta barem certitudinea propriei existențe? Simțurile singure le avem ca dovezi ale existenței. Dar arată oare ele realitatea, cînd însăși matena din care sunt alcătuite are o realitate problematică, de vreme ce esența ei e energie, adică un cuvînt, adică nimic? Mai reală existență au ideile răsărite din suflet, deci dintr-o esență spirituală. Ele nu cer dovezi palpabile, fiindcă nu poți dovedi spintualitatea prin materialitate. Dovada realității lor o oferă ele însele prin apariția lor spontană.

— Tocmai spontană nu s-ar putea zice, întrerupse Toma Novac. Ca să apară o idee, se cere mai întîi un creier, deci tot o materie.

— Crezi d-ta că ideile n-ar putea avea o existență independentă de vreun creier oarecare? Întrebă Aleman repede.

— Dar atunci ce nevoie mai ai de suflet? Atunci între suflet și idee ar fi identitate!

— Și n-ar fi oare mai realistă explicația complexului sufletesc? se bucură bătrînul. Închipuiește-ți și judecă: celula inițială să fie temnița unei idei. Cu cît se dezvoltă trupul material, cu atît ideea crește, se complică, se ramifică, pînă ce redobîndește conștiința existenței sale proprii independente sau pînă ce se ridică din nou la ideea pură ce a fost înainte de unirea cu materia. Nu

se poate? Ți se par mai plauzibile explicațiile materialiste care, când dau de vreo dificultate, o lichidează cu o strângere disprețuitoare din umeri, ca d-ta acum, sau cu o vorbă magică: subconștient, eu, transformări?

Toma nu se putu stăpîni să nu-i spuie:

— Bine, dar d-ta nu bagi de seamă că, ironizînd ființa care lucrează cu noțiuni, nu încetezi totuși a-ți demonstra înțelepciunea tot prin cuvinte, că toată construcția d-tale nu e în realitate decît o cetate de cuvinte?

Aleman se roși parcă l-ar fi pălmuit. Tăcu. Tîrziu zise:

— Dacă d-ta te-ai oprit numai la cuvinte, atunci ți-am vorbit în zadar și-mi pare rău că ne-am pierdut vremea!

Se despărțiră într-o atmosferă de răceală.

Toma Novac însă n-avea păreri de rău. Își zicea că nu se putea lăsa pînă la capăt amăgit de niște fantasmagorii de bătrîn fără ocupație. Ar fi fost și umilitor pentru un profesor de filosofie. Și nici măcar nu are să-și impute nimic, deoarece i-a arătat o indulgență excesivă, l-a ascultat, a încercat sa-l convingă fără a-l jigni. Dar fanaticii așa sunt, egoiști!

Peste cîteva zile însă se pomeni cu Tudor Aleman. Venea ca un pocăit. Toma se înduioșă și se gîndi că a fost brutal cu bătrînul.

— Să nu mai vorbim despre lucruri care!... murmură Aleman, ridicînd ochii în sus fără a sfîrși gîndul.

Totuși vorbiră mereu. Se supărau, cînd unul, cînd altul, reveneau, reîncepeau. Se vedeau din ce în ce mai des. Erau prieteni. Aleman îi povesti cum a ajuns să creadă în ceea ce disprețuise totdeauna. De multe ori plîngea, socotind că viața i-a fost zadarnică și va trebui s-o reia cine știe unde și cînd.

— Asta înseamnă că nici soluția d-tale nu ferește pe om! triumfă Toma.

— Nu ferește, dar cel puțin consolează! ripostă bătrînul, înviorîndu-se îndată parcă ar fi încercat să-i smulgă pămîntul de sub picioare. Dacă n-am putut avea parte de fericire în viața aceasta, am cel puțin siguranța că fericirea mă așteaptă negreșit într-o viață viitoare. A recunoaște și a plînge zădărnicia unei vieți întîmplătoare e tocmai încrederea în dreptatea providenței divine! În orice caz moartea nu mai are nici o putere asupra mea și o pot privi în față fără strângere de inimă!

Toma Novac îi vorbea despre zbuciumările tinereții, despre călătoriile făcute și plănuite. Aleman și aici descoperea posibilități de verificare:

— Ai dorit să călătorești prin India, Mezopotamia, Egipt, Italia... Ei bine, ai dorit fiindcă unele din viețile d-tale trecute le-ai trăit pe acolo! De ce ți se pare așa curios?

— D-ta în toate găsești dovezi fanteziste pentru sistemul d-tale! zîmbi Toma. Am dorit să cunosc anume țări pentru ca mă interesează și mă interesează pentru ca am citit despre ele, despre trecutul lor, mai mult decît despre tine.

— Bine, bine, dar nu te gîndești: de ce ai citit mai mult despre unele decît despre altele?

— Așa s-a nimerit, întîi, și pe urmă fiindcă științele noastre s-au ocupat pînă azi mai de aproape de piramidele din Egipt decît de cele mexicane de la

Teotihuacan, de pildă!

Nu se înțeleșeră, firește. De altfel Aleman, când nu răzbea cu argumentele, îi preciza tot mai des că se va convinge în clipa morții și a verificării supreme. Toma socotea cam tardivă verificarea dar, pentru salvarea armoniei, o admitea și chiar îi făgăduia că are să-și aducă aminte neapărat atunci de sistemul Aleman. Apoi râdeau amîndoi, împăcați.

Veni primăvara. Toma Novac parcă întinerea. Nu mai avea răbdare să stea în casă. Toată ziua hoinărea ca un ștregar. Și mereu i se părea că trebuie să se întâlnească cu cineva, încît uneori se gîndea înveselit:

— Te pomenești că-mi găsesc mireasa și fericesc pe d-na Brebenaru.

Într-o dimineața de început de mai ieși de-acasă pe jos. Era așteptat de niște colegi, la universitate. Pornise însă cu o oră mai devreme, să aibă răgaz să se plimbe, îi bătea inima.

— Parca m-aș duce la o întâlnire amoroasă! își zise, ajungînd în Calea Victoriei. Și doar nu mă așteaptă decît niște discuții plicticoase.

În piața palatului avu o tresărire ciudată, își aruncase ochii pe celălalt trotuar și zărise o femeie necunoscută la brațul unui bărbat necunoscut. O vedea numai din spate și totuși simțea că o cunoaște. Luți pașii, trecu dincolo, pe urmele perechii străine. Un val de rușine apăru și se stinse într-însul:

— Parc-aș fi copil... Unde-i demnitatea?

În aceeași clipă, ca și când ar fi făcut-o înadins fiindcă îl simțise, femeia opri pe bărbatul ei, se întoarseră înapoi la o vitrină.

Toma Novac o văzu mai bine. Era într-o haină albă, cu pălărie albă. Sîinii rotunzi tremurau ca de o bucurie neașteptată. Cîrlionți blonzi îi gîdilau obrazii. Buzele surîdeau. Privirea însă îi alerga de ici-colo, iscoditoare. Toma știa că pe el îl caută. Oameni nepăsători îi despărțeau, treceau, se îmbulzeau. Totuși privirile lor se găsiră. Ochii ei erau verzi, mari, cu o lumină tainică, moale și învăluitoare ca o îmbrățișare. Sufletul lui se înfiora pînă în temelii, parcă i s-ar fi lămurit deodată o lume în care pînă azi a bîjbîit ca orbul fără călăuză. Pe fața ei se ivi o umbră de uimire. Era semnul că în inima ei s-a petrecut aceeași revelație.

Ciocnirea privirilor ținu mai puțin de o secundă. Femeia cu bărbatul se apropiau. Toma, în neștire, se opri la aceeași vitrină, lîngă ea. Îi auzi glasul, dulce și mătăsos, tremurînd. Vorbea o limba străină. Bărbatul răspundea rar, gros, indiferent. Era înalt, ras, cu figura tăbăcită și blîndă. Toma îl ura.

Apoi perechea porni înainte. Novac mai rămase la vitrină pînă se depărtară cîtiva pași. Îi urmări. Lumea era tot mai deasă pe trotuar, încît trebuia să dea din coate ca să se poată ține după ei. Din cînd în cînd îi vedea silueta, cu șoldurile legănîndu-se ritmic, chemătoare. Nu îndrăznea să se apropie prea tare. Îi era frică să nu facă o prostie, își surprindea uneori gîndul de a o smulge de la brațul străinului, cu orice risc. Se stăpînea zicîndu-și într-una:

— Și totuși o cunosc de undeva... Am mai întîlnit-o... Se pomeni iar lîngă ei. Trebuia să-i mai soarbă privirea.

Voia să-i întreacă și apoi să se întoarcă, să-i încrucișeze. Deodată însă

auzi la doi pași:

— Domnule Novac!... Toma!... Ce Dumnezeu! Nici nu mai vrei să-ți cunoști prietenii de treci așa?

Era d-na Brebenaru, zgomotoasă, încălzită. Tocmai ieșise dintr-un magazin. Toma trebui să stea pe loc, mai aruncînd o privire spre necunoscuta care, auzind glasul d-nei Brebenaru, întoarse capul, parcă ar fi vrut să profite de un pretext. În ochii ei era aceeași lumină caldă, acum însă muiață într-o tristețe.

— Mi se pare că ești ștregar? Îl dojeni d-na Brebenaru, prinzînd privirea lui pierdută. Și eu care mă zbat mereu să te însor! Va să zică de aceea fugi d-ta de ofițerul stării civile ca dracul de tămîie! Îți plac mai bine ștregarile, nu-i așa? Uite, cum înșală aparențele. Eu te credeam nevinovat ca o fată mare! Dar acuma bine că te-am prins! Să poțesteți să-mi faci curte și mie și să mă însoțești pînă...

Toma stătea pe spini. Zîmbi de nevoie, se scuză că are o conferință și chiar a întîrziat.

— Atunci du-te, du-te, se milostivi doamna. O fi conferință, o fi vreo cucoană, iacă te las. Să nu zici că din pricina mea...

Îi sărută mîna parcimonios, blestemînd în gînd ceasul cînd a cunoscut-o. Alergă pînă în colț, uitîndu-se îngrijorat în toate părțile... Oamenii se îmbulzeau, rîdeau gălăgioși, veseli, mereu alții și parcă mereu aceiași. În mijlocul lor, Toma Novac, cu ochii umflați de spaimă, era ca un naufragiat care pierde, clipă cu clipă, orice speranță de salvare. Se repezi pe Bulevard în sus și în jos, apoi iar pe Calea Victoriei, revenind tot în același loc, tot mai deznădăduit. Se învîrți acolo pînă tîrziu. Ajunse acasă zdrobit. Izbucni în plîns zguduitor. I se părea că și-a pierdut inima.

5

O zi întreagă își măcină durerea în taină, încercă toate șireteniile să-și înșele sufletul. A fost o femeie ca atîtea mii de mii. A dispărut? Îi va ieși în cale alta, cum i-a ieșit asta. Dar ca asta nu e nici una în lume! Era frumoasă? Sunt altele mult și mult mai frumoase. N-are decît să întindă mîna. Dar tainele din ochii ei!

A doua zi veni Aleman, de dimineață, parcă ar fi bănuir ceva. Toma îl îmbrățișă, plînsese și-i mărturisi disperarea, îl înăbușea taina iubirii. Bătrînul își freca mîinile, vesel, încîntat și numaidecît începu să-i explice că poate să fie chiar femeia pe care trebuie s-o întîlnească într-una din cele șapte vieți.

— Domnule Aleman, izbucni Toma îndurerat, te rog, te implor, nu mă mai chinui acuma cu viețile d-tale! Lasă-mă! Crede-mă! Ce vieți!? O iubesc, înțelegi? E singura femeie pe care am iubit-o, e...

— Asta spuneam și eu! Întări Aleman, netulburat. E perechea divină...

— Trebuie s-o găsesc, chiar de-ar fi să răscolesc toate casele din București! jură apoi Toma.

Două zile nu făcu însă decît să se tînguiască. Aleman venea să-i ție isonul și, profitînd de ocazie, amesteca pe necunoscuta tulburătoare în rețeaua

concepției lui asupra lumii.

Întrebuințind apariția și dispariția ei ciudată ca motive demonstrative pentru anume amănunte complimentare. Tom se împlânzea îndată ce în vorbele lui prindea speranța de a o revedea. Atunci îi pune și întrebări care pe Aleman îl umpleau de bucurie fiindcă în ele simțea în sfârșit începutul credinței.

Evident că trebuie să fie o soluție a sufletului ascensiunea celor șapte vieți terestre! se înflăcăra bătrînul. Dar, firește, nu una conformă cu logica umană, ci potrivit legilor divine pe care mintea noastră numai în momente rare le poate simți. Astfel diferitele vieți alcătuiesc una singură cu suișuri și coborîșuri, cu bucurii și suferințe puse în slujba aceleiași rîvne supreme. De aceea, peste secolele sau milenii ce despart în timp și spațiu viețile pămîntești ale aceluiași suflet, scînteii de amintiri înnoadă fire care vibrează uneori în inima omului. Reminiscente stranii răsar brusc, doruri vagi, visuri ciudate, uri inexplicabile, toate mărturii ale existențelor vechi din noi. Experiențele grele dintr-o viață nu rămîn fără efecte în alta următoare. O decepție adîncă trebuie să aibă repercusiuni în privința caracterului general al vieții viitoare...

Toma Novac își dădu seama ca, stînd cu mîinile în sîn și visînd, n-are s-o mai găsească niciodată. Poate, dacă ar fi mers a doua zi și ar fi așteptat pe același drum, ar fi și întîlnit-o!

Se înființa în Piața Sărindar și stătu la pîndă, răzimat de bara unei vitrine, între tineri spilcuți și fără rost care cochetau cu femeile ușoare ce-și plimbau, neobosite, fardurile și decoltajele pe trotuarul înțesat de lume. De cîte ori zarea o pălărie albă, tresărea. Pleca de-acolo cel din urmă, deși venea cel dintîi.

Erau șase zile de cînd o pierduse. Seara veni acasă mai abătut. Așteptarea, în același loc, i se părea că a fost o copilărie. Cum să iasă ea, ca o funcționară comercială, la aceeași ora, pe Calea Victoriei? A trecut o dată? A fost o împlinire. Cine știe cînd va mai trece? Ar trebui să încremenească în fața vitrinei de dimineață pînă seara ca să se mai repete împlinirea, dacă cumva n-o fi plecat undeva chiar de-atunci.

Se culcă tîrziu și adormi îndată. Avu visuri numai cu ea.

Îl se arăta subț înfățișări diferite, ca o ademenire, și se pierdea mereu în clipa cînd era s-o dobîndească. Alerga după ea prin țări necunoscute, în epoci bizare, aci păstor indian, aci mare dregător egiptean, apoi scriitor într-un templu atenian, sau cavaler roman, călugăr medieval, revoluționar provincial... Și ea îi apărea mereu, îl chema, îl îndemna."

Iată efectele fanteziilor lui Aleman! se gîndi cînd se deștepta, simțind totuși în inimă mai vie icoana ei, parcă visurile l-ar fi purtat prin lumi reale.

Deși nu mai avea încredere în așteptarea înșelătoare, deocamdată pînă va găsi un mijloc mai bun, se duse tot acolo, chiar mai devreme ca-n zilele trecute. Stătu. După-amiază răbdarea îl părăsi din ce în ce. Se însera. Lumea se rărea. Se hotărî să plece și nici să nu se mai întoarcă în piața blestemată. Mai așteptă totuși un răstimp. Apoi porni într-o doară, pînă în colț. Și deodată îi apărură atît de aproape că îi atinse rochia albă cu pulpana hainei. Se opri,

fulgerat, îi întâlni ochii, în care văzu clar aprinzându-se o filfîire de bucurie. Era tot la brațul străinului. La marginea trotuarului își încetiniră mersul, așteptînd să treacă niște mașini, pe urma traversară Calea Victoriei, repede, și coborîră pe Bulevard. Toma Novac își reveni și se luă după ei, cuprins de o fericire care-i fierbea sîngele. Se ținea la o distanță potrivită, să nu bage de seamă că-i urmărește și totuși să nu-i piardă din ochi. Intrară într-un restaurant. Toma se plimbă de cîteva ori prin fața ușii. Îi veni în minte că sala poate să aibă și altă ieșire, încît în vreme ce el așteaptă aici, ei vor dispărea fără să-i zărească. Năvăli înăuntru, desperat. Se uita împrejur, îi văzu. La cîteva pași găsi o mescioară liberă. Se așeză, trăgînd cu coada ochiului spre ea. Îl privea cu o uimire plină de mulțumire. Un chelner îi puse o listă dinainte.

— Dă-mi ce vrei, orice, indiferent!

Chelnerul stăruie, îl goni. Îi aduse mîncări. De-abia le atinse. O vedea numai pe ea, deși nu se uita într-acolo de loc.

Apoi deodată simți că ei s-au ridicat de la masă. Se îngrozi. Strigă răgușit:

— Plata!... lute, lute!

— Imediat vine, imediat! îl liniști chelnerul, mîngîind nota.

Toma îi văzu la ieșire, întâlni privirea ei. Se socotea pierdut. Nici măcar n-avea bani mărunți. Aruncă o bancnotă de o mie și alergă, bolborosind:

— Oprește restul!

Chelnerul se înclină pînă la pamînt, mulțumi fericit. Îl credea nebun.

În strada, Toma se potoli. Pertractau cu un șofer, care nici nu catadicsea să-i privească. Porniră tot pe jos, pe unde veniseră. Toma Novac binecuvîntă indolența șoferului.

Din Bulevard apucară pe strada Batiștei, apoi pe niște ulicioare scurte, tăcute. Toma, ca să nu fie observat, mergea mereu pe celălalt trotoar, ascultînd uneori ecoul pașilor lor. Dispărură iar într-o stradă. Toma alergă pînă la colț. Se opriseră în fața unei case. Se apropie tiptil. Auzi scîrțîit de chei în broască și pe urmă poarta trîntindu-se cu zgomot de fier.

Peste drum era o băcănie cu cîrciumă. Toma trecu într-acolo, hotărît să întrebe cine șade în casa unde a intrat ea. Două ferestre se luminară deodată. O văzu scoțîndu-și pălăria, zîmbind, apoi veni la geam să tragă transperantul. Brațul ei se înălța și se cobora parcă ar fi făcut semn de chemare către Toma pe care îl simțea în întunecul nopții. Lumina se mai filtră gălbuie prin perdelele închise poate o jumătate de oră. Pe urmă se stinse.

Toma Novac se gîndise să vegheze aici pînă a doua zi, să nu se întîmple s-o piarză iar. În clipa cînd se întunecară ferestrele își luă seama. De-acum i-a găsit cuibul. N-are nici un rost să-i păzească. Mai bine să vie mîine dis-de-dimineată, odihnit. Casa o cunoaște: doua ferestre în stradă, poarta de fier împletit îngrădind o curte cît palma, în colț, un felinar lumina tăblița indicatoare: Strada Albă.

A doua zi, Toma Novac fu primul client al băcăniei din Strada Albă. Se așeză lîngă fereastră să poată observa orice mișcare în casa de peste drum. Tîrgui lucruri la care nu se gîndise niciodată, bău cîteva pahare de vin acru și înghiți diverse gustări rămase de ieri. Trebuia să-și justifice șederea îndelungată în prăvălie.

În sfîrșit pe la zece poarta se deschise. Străinul cu pălărie de paie și baston apăru. Toma îl recunoscuse și se înfricoșă. Încă nu se hotărîse ce are să facă, deși avusese atîta timp. Îl văzu pornind spre colțul străzii, pe unde au venit aseară. Peste drum un transperant se ridică într-o fereastră. Nu se zărea însă nimeni.

Toma se sculase în picioare. Plăți, îi tremurau mîinile. Apoi se repezi afară, parcă ar fi întîrziat de la o întîlnire. Făcu cîțiva pași pe trotuar, șovăi, în sfîrșit trecu grăbit strada, intră pe poarta de fier, urcă scara și bătut la ușă. În aceeași clipă se deschise, parcă ar fi fost așteptat și nici n-ar mai fi fost nevoie să bată. Se trezi într-un vestibul puțin întunecos. Auzi în urma lui învîrtindu-se cheia de două ori, dar nu se uită înapoi. Simțea că trebuie să fie ea și parcă nu îndrăznea s-o privească. Fîșîit de stofă mătăsoasă alunecă pe lîngă dînsul și un parfum discret de verbină.

După singurul transperant ridicat, Toma recunoscuse odaia dinspre stradă. Apoi toate gîndurile îi pieriră și sufletul lui ramase gol în fața ei. Numai pe ea o mai vedea, parcă ar fi dispărut lumea întreagă. Și ea stătea, sprijinită de speteaza unui fotoliu, dreaptă, uimită, înfășurîndu-se cu amîndouă brațele goale în haina ușoară, de frică să nu-i alunece. Un val de soare o încadra într-o aureolă viorie. Pieptul alb se zbuciuma.

Se priveau. Privirile lor vorbeau. Așteptări, doruri, deznădejdi și bucurii străvechi înviați în sufletele lor, înseninîndu-le fericirea. Se cunoșteau dintru începutul-începuturilor și cunoștința era pentru eternitate.

— Tu! murmurau buzele ei cu glas dulce ca un strop de miere proaspătă.

— Tu! șopti Toma, înăbușit, ca dintr-o altă lume. Apoi brațele ei se deschiseră într-o așteptare mare. Haina alunecă în jos de pe umerii ei rotunzi, mîngîindu-i corpul ca o sărutare prelungă. Toma Novac îi cuprinsese mijlocul. Ea, cu brațele calde, îi înfășură gîtul.

6

Ileana!... Ileana!... murmură Toma îndurerat de fericire.

Își aflaseră numele, de-abia după ce, într-o îmbrățișare vijelioasă, sufletele lor s-au topit într-unul singur, își povestiră trecutul și povestirea o întrerupeau prin sărutări care le opuneau mai mult decît toate cuvintele născocite de mintea omenească.

Ileana era de douăzeci și patru de ani și de șase ani măritată cu Ștefan Alexandrovici Poplinski. Mărturisi că l-a luat din dragoste și l-a iubit numai pe el pînă ce a zărit deunăzi pe Toma. E un om foarte bun, blînd și sentimental. A fost ofițer în garda imperială și, în vremea războiului aghiotant al țarului. Avea mari proprietăți în Ucraina apuseană și e unicul descendent al unei familii nobile de origine poloneză. S-au căsătorit în al doilea an al războiului, la Moscova, unde Ileana, orfană, trăia în casa unor rude bogate, moldoveni. Cînd a izbucnit revoluția, a început calvarul lor. Poplinski fusese amenințat mereu cu moartea, în sfîrșit, după ce au ajuns bolșevicii la putere, au trebuit să fugă în străinătate. S-au oprit la Berlin. Au trăit trei ani cum a vrut Dumnezeu. Din toată averea lor rămăseseră numai cu bijuteriile. Rînd pe

rînd, în așteptarea vremurilor mai bune, s-au dus colierele, inelele, brățările. Nu mai aveau nici o speranță. Atunci s-au hotărît să vie în România. Ileana se născuse în Basarabia. Moșia părintească din județul Bălți era zestrea ei. Deși tatăl său fusese funcționar superior, în casă au vorbit moldovenește. Dacă ar izbuti să salveze măcar o parte din pămînturile strămoșești, viitorul lor ar fi asigurat. Sosiră la București să se intereseze de soarta moșiei. Se gîndeau să se stabilească aici, mai ales: dacă ar avea noroc să-și redobîndească averea.

Erau acum de două luni în Capitală, fără a fi ajuns să-și descurce lucrurile. Moșia fusese împărțită la țărani, afară de conac și cîteva zeci de hectare prinprejur. Poplinski, prin emigranți ruși, făcuse oarecare legături, dar dificultățile păreau de neînvins. Neștiind decît rusește și nemțește, se înțelegea anevoie, deși altfel cîștiga iute simpatii. Ar fi trebuit să se repeadă pe la Chișinău, chiar la moșie, să pornească de-acolo firul afacerii. Se izbea de greutate și nici pe Ileana nu se îndura s-o lase singură. Aici trăiesc foarte cumpătat. Nu au nici un servitor. Ea singură îngrijește apartamentul mobilat.

Pe urmă Toma se oferi să le fie de ajutor.

Ileana îi ceru să facă întîii cunoștință cu Poplinski. Toma refuză și-i spuse că-l urăște. Ea insistă:

— Aveți să va împrieteniți, ai să vezi! E o inimă de aur.

Îi făcu ea planul cum să între în vorbă fără să-i trezească bănuieli. Toma se încapățîină. I se părea o nedemnitate ceea ce i se cerea. Se gîndea cum s-o smulgă din mîinile lui, nu să se apropie de el.

În sfîrșit trebui să plece. Cînd ajunse acasă își aduse aminte ca nici cel puțin nu s-a înțeles cu Ileana cînd s-o mai vază. Despărțirea de ea îl chinuia, îi venea să se întoarcă, să înfrunte pe Poplinski.

Seara nu se mai putu stăpîni. Se duse la restaurantul de pe bulevard. Nu intră pînă nu se convinse că Ileana cu Poplinski sunt înlăuntru. Întîlni în treacăt privirea ei care îl îndemna. Se apropie, ceru voie să se așeze. Apoi se prezintă. Planul ei se împlinise.

Poplinski era într-adevăr simpatic. Vorbeau nemțește, dar Ileana nu înțelegea bine. Cu ea vorbea românește. Rîdeau. Toma îi invită să-i vadă casa, să prînzească o dată împreună. Poplinski primi numaidecît, mărturisind fără înconjur că ar fi fericit să scape de restaurant măcar o zi.

Se împrieteniră, precum prevestise Ileana. Se ducea și Toma pe la ei, veneau și ei pe la dînsul. Cu cît se legau însă, cu atît Toma își vedea nădejdea mai întunecată. Cu ea singură de-abia se mai putea întîlni. Trebuia să umble cu Poplinski pe la ministere, pe la avocați. De cîte ori i se plîngea, ea zîmbea și șoptea:

— Lasă, Toma, fii răbdător...

Avea glasul moale și îndulcea cuvintele moldovenește. Toma era ca un cîine care, cînd se uită în ochii stăpînei, pierde orice îndîrjire.

În sfîrșit, după cinci săptămîni, îi ceru energic să se despartă de Poplinski. Ea se înduioșă și plînse. Îi mărturisi că n-are curajul să-l părăsească tocmai acum cînd e atît de nenorocit. Poplinski s-ar sinucide, dacă cumva n-ar omorî-o mai întîi pe ea. E blajin, dar desperarea cine știe ce-ar face dintr-

însul?

Toma cunoscuse iar ceasuri de chinuri, ca în zilele cînd o pierduse întîia oară. Îndoieli îi rodeau inima. Dacă Ileana îl ține în cumpănă cu celălalt, înseamnă că el nu e mai mult pentru ea decît Poplinski. Atunci toate închipuirile lui despre o iubire extraordinară au fost deșertăciuni bolnave.

Peste cîteva zile însă găsi pe Ileana veselă, zburdînd ca o pasăre:

— Acuma îl las, Toma, pe Poplinski! Acuma trebuie să-l las! Îmi pare rău că va suferi din pricina mea, dar nu se mai poate!

Toma se zăpăci de bucurie. Nu mai voia să-i dea drumul. Să vie în casa lui și se însărcinează el să se descurce cu Poplinski. Nu-i pasă nici de scandal, dacă ar fi să fie! Ileana îl mulcomi cu o vorbă care îl făcu mai fericit:

— Pentru copilul nostru trebuie să fii cuminte...

Pîna azi Toma Novac își tănuise iubirea chiar față de Aleman. Acuma sufletul îi era atît de plin de mîndrie că nu și-o mai putea ascunde. Bătrînul nu se miră de loc. Bănuise că a întîlnit-o, tocmai fiindcă nu i-a mai vorbit despre ea.

— Dacă e într-adevar perechea d-tale și v-ați unit, înseamnă că vi s-a împlinit destinul divin! declară Aleman cu ochii înlăcrimați. Fericirea d-voastră e fericirea adevărată!

Toma rîse și-l bătu pe umăr:

— Veșnic cu sistemul d-tale! Veșnic! Ești un romantic incurabil, domnule Aleman!

— Pe d-ta nici fericirea nu te poate convinge? întreba, serios, bătrînul.

— Sa mă convingă? se minună Toma. Adică îți închipui că omul fericit trebuie să se gîndească la moarte? Parc-ai fi dricar, prietene!

— Atunci, în ciuda tuturor dovezilor, nu crezi?

— Cred, cred tot ce vrei! strigă Toma Novac deodată cu o strălucire în față. Fiindcă vreau să-ți fac plăcere, vreau să fii și d-ta fericit, să fie toată lumea fericită! Iubirea e taina tainelor, domnule Aleman!

Poplinski trebuia să plece negreșit la Chișinău. Numai ziua urma să se hotărască. Planul lui Toma era gata. Îl făcuse Ileana, îndată ce va porni el în Basarabia, ei vor pleca în străinătate pentru o vreme, pîna se va împăca Poplinski cu situația.

În sfîrșit se hotărî: Poplinski va pleca în seara de 6 iulie. Mai erau trei zile. Toma Novac obținuse pașapoartele. Fierbea. Ileana mai avea o teamă: dacă Poplinski se va înverșuna s-o ia și pe dînsa la Chișinău?

În ajun ținură toți trei sfat. Poplinski părea posomorît și avea tremurări ciudate în priviri. Se plîngea că vor fi mari cheltuieli, dar arăta multă încredere. Toma, cu discreția cuvenită, îi oferî un împrumut pînă se vor aranja cu moșia. Ileana protestă, dar Poplinski primi cu un surîs amar:

— Emigrantul poate să împrumute de la prieteni. Altfel ar trebui să piară.

Se uită la Toma, lung, scrutător. Toma plecă ochii și spuse repede că, între prieteni, nu se cuvine să fie neîncredere ori sfială, că e fericit să poată face un serviciu atît de neînsemnat lui Poplinski, un om încîntător...

— Încîntător, exact! mormăi Poplinski, întunecat.

Ileana aștepta acum întrebarea de care îi era frică.

Veni, dar atît de moale, parcă însuși Poplinski ar fi făcut-o numai de formă. Ea începu să explice că nu se simte tocmai bine, că o călătorie lungă ar îmbolnăvi-o de tot. Poplinski se împăca îndată și nu mai stăruî. Toma se înfricoșă de bătaile inimii sale, își mușcă buzele să-și stăpînească bucuria.

Pe urmă Poplinski își aduse aminte că nu poate pleca la drum fără nici o armă. De la Chișinău va trebui să meargă pe la Bălți, pe la moșie. Cum să umble cu mîna goală? Toma crezu că e un pretext prin care vrea să amîne plecarea, să le răstoarne toate planurile. Se înfiora, îi dădu dreptate și-i spuse că el are arme acasă.

— Dacă ai vrea să-mi faci o plăcere, ți-aș aduce eu un revolver bun , urmă dînsul, frecîndu-și încurcat mîinile. De altfel mă gîndeam să te însoțesc pînă la gară...

Poplinski îi mulțumi, strîngîndu-i mîna și îmbrățișîndu-l:

— Ești un prieten adevărat!

Toma n-avea nici o armă, afară de o carabină nemțească stricată pe care o păstra ca amintire din campanie. Trebuie să alerge, să cumpere un revolver. Se felicită pentru ideea ce a avut-o. Petrecîndu-l la gară, va fi sigur că a plecat.

Veni mai devreme. Ileana pregătea geamantanul și plîngea. Toma vru să-i arate lui Poplinski cum se mînuiește revolverul.

— Mulțumesc... cunosc! rîse emigrantul. Suntem prieteni vechi!

Se apropia ora trenului. Ileana se aruncă în brațele lui Poplinski, hohotind parcă i-ar fi cerut iertare. Poplinski o strînse la piept, mișcat, bolborosind:

— Ileana, Ileana... Fii cuminte!... Nu plec departe... Și apoi nu mai ești singură...

Tom a se simți obligat să murmure:

— Dacă doamna îmi dă voie, am să mă interesez din cînd în cînd...

— Te rog eu, mult! zise Poplinski, fără sa se uite la el, mîngîind spatele femeii.

Apoi coborîră în curtea mică, pavată. Din ușă, Ileana striga blînd, facînd semn cu mîna:

— Să nu stai mult, Sașa! Sa te întorci numaidecît!

— Da, da... Mă întorc numaidecît! răspunse Poplinski.

Se înserase. Pînă la gara se întunecă. Trenul era încărcat. Poplinski de-abia găsi un loc pe coridor:

— N-are a face. Pot sta și în picioare.

Se îmbrățișară și se sărutară. Toma rămase pe peron pîna ce trenul dispăru în noapte. Atunci fu cuprins de remușcări. Se simțea umilit și ticăloșit. Purtarea lui față de Poplinski i se părea murdară. Regreta că a ascultat pe Ileana și a legat cunoștință și prietenie cu el.

— Acuma e prea tîrziu! Acuma ce-mi mai pasă de Poplinski? zise apoi scuturîndu-se de gîndurile negre. Ileana mă așteaptă!

O găsi puțin întristată, parcă și ea ar fi avut remușcările lui.

— Bietul Sașa! murmură Ileana. Ce mîhnit are să fie cînd se va întoarce și eu nu voi mai fi aici!

Se priviră adînc în ochi și uitară îndată pe Poplinski. Simțeau că nimic nu

are importanță în lume afară de iubirea lor. Se vedeau, unul în ochii celuilalt, ca în oglinda veșniciei.

Toma îi spuse că vor pleca mâine dimineată, deocamdată în Italia. Dar nu mai vrea să fie despărțit de ea nici noaptea aceasta. Să-și strângă ce dorește și pe urmă vor merge la ei acasă. Ileana se apucă bucuroasă să-și adune nimicurile la care ținea. El îi ajuta. Se opreau deseori și se îmbrățișau mereu, parcă s-ar fi văzut întâia oară. Își îmbroșău amănuntele trecutului.

— Sunt tocmai șapte săptămîni de cînd am intrat aici, necunoscut! zise Toma, suspinînd de bucuria amintirii.

— Te așteptam, deși nu te cunoșteam, îngîmă Ileana. Inima mea te dorea de mult, parcă de cînd lumea!

Ședeau pe divanul larg care adăpostise întâia lor îmbrățișare. Se doreau ca și atunci. Toma îi înlănțui mijlocul și ea se lăsă pierdută pe spate, cu buzele însetate.

— Ileana, iubirea mea divină! șopti Toma, sorbindu-i respirația într-o sărutare dureroasă.

Odaia se umplu de suspinele iubirii, încît nu se mai auzi zgomotul ușii care se deschise și se închise. De-abia într-un târziu, Ileana văzu în pervazul dormitorului, încremenit ca o stafie, cu ochii ieșiți din orbite, pe Poplinski. Groaza îi înăbuși glasul o clipă, Toma înțelese din privirea ei primejdia. Săriră amîndoi în picioare. Poplinski mormăi atunci calm, parcă și-ar fi pregătit de mult vorbele:

— Bănuiam. Adică nu, știam!... De aceea m-am întors.

În mîna dreaptă atîrnată în jos, Toma zări revolverul pe care i-l dăduse el cu cîteva ore în urmă. Și, într-o secundă, pricepu ca Poplinski a simțit de mult iubirea lor, că plecarea în Basarabia a fost născocită înadins ca să-i surprindă. Întîlni privirea lui și acolo își văzu osînda. N-avea putere să rostească nici un cuvînt, dar buzele i se mișcau neputincioase.

Cînd Poplinski ridică arma, Ileana strigă frîngîndu-și mîinile:

— Nu-l omorî, Sașa!... Nu-i el vinovat!... Eu sunt vinovată... Îl iubesc, Sașa!... Iartă-mă, Sașa!

Toma Novac, parcă nici n-ar fi auzit strigătul ei, se gîndi cu groază că muscalul ar putea să omoare pe Ileana. Se repezi desperat înaintea ei, acoperind-o cu corpul lui. În aceeași clipă odaia răbufni cumplit de patru împușcături în care se amestecă țipătul femeii, ascutit de spaimă, ca și cînd i s-ar fi sfîșiat sufletul.

„A lovit pe Ileana!” îi trecu lui Toma prin minte.

Vru să se întoarcă spre ea, să vadă, dar se simți deodată clătinîndu-se pe picioare, parcă i s-ar fi îngreuiat corpul și i-ar fi slăbit genunchii.

„Pe mine m-a izbit!” se gîndi atunci. „Unde m-a izbit, unde?”

I se tulbură înaintea ochilor. Se prăbușea, își dădea seama, voia să se împotrivească și nu era în stare, își pierdu cunoștința.

înțelese că se află într-un sanatoriu. Își simțea zdrobit tot corpul. Nu era în stare măcar să-și amintească ce s-a întâmplat și cum a ajuns aici, parcă și amintirea i s-ar fi sfărîmat.

Pe urmă, încet-încet, se reculese. Din haosul minții i se dezvălui întîi Ileana, apoi răbufniturile de revolver. Odată cu gîndul morții îi apărură și Aleman, vorbindu-i despre sistemul lui, numai despre sistem, ca un moment funebru.

Cînd se mai liniști, auzi intrînd pe Ileana cu Aleman și doctorul. Asculta cu mare atenție explicațiile doctorului. Ei îl credeau pierdut, în vreme ce dînsul era plin de speranțe. Glasul Ileanei îi mîngîia inima. Nu se putu stăpîni. Trebuia să deschidă ochii să-și vindece durerile citindu-i în priviri iubirea. Fericirea însă îl osteni într-atît că nu mai putu închide pleoapele. Vedeă pe perete calendarul și pendula.

„Numărul sfînt!” se gîndi cu înfiorare blîndă în inimă.

Pe urmă Ileana și Aleman vorbiră ceva, în același timp, dar cuvintele lor i se înjumătățiră în urechi parcă i s-ar fi smuls brusc rădăcinile auzului.

Pe urmă limba pendulei rămase suspendată în stînga, parca în ochi i s-ar fi stins izvorul luminii.

Pe urmă se gîndi că poate a venit momentul verificării supreme despre care îi tot vorbise Aleman, dar și gîndul se frînse, parcă sufletul i s-ar fi întunecat făcînd loc unei conștiințe în afară de timp și spațiu...

S F Î R Ș I T U L

„...Și totuși nu se poate asemenea verificare!... Ar fi absurdă!”

Toma Novac își dădu seama că e completarea gîndului care i se frînsese. Geana de lumină i se aprinse iar în ochi și limba pendulei coborî încet, trecu greoi în dreapta, ca și cînd ar fi vrut să-i demonstreze că într-adevăr timpul nu s-a oprit în loc. Apoi auzi glasul Ileanei și pe al lui Aleman sfîrșind cuvintele întrerupte:

— Scapă-l doctore, scapă-l!... Te implor!

— ...Ai văzut ce imensă fericire izvorăște din contemplarea eternității?

Cadranul pendulei, lucios de alb, arăta aceeași oră, parcă minutarele nici nu s-ar fi clintit.

„Asta ar însemna că n-a trecut nici o secundă, poate nici o miime de secundă de cînd...”

Gîndul îl supăra, în minte îi reveneau desfășurările de vieți, despărțite între ele de secole. Le simțea și nu înțelegea, își aduse aminte cum se zice că, în clipa morții, omul își re trăiește, într-o străfulgerare, întîmplările vieții.

„Da, ultima, da! Își zise istovit. Am fost eu, Toma , Novac!... Dar Mahavira și Unamonu, și Gungunum, și Axius, și Adeodatus, și Gaston?... Tot eu? Același eu? Atunci Navamalika, Isit, Hamma, Servilia, Maria, Yvonne ar fi tot Ileana?... Adică precum spunea Aleman?... Și dacă toate-astea sunt închipuiri care s-au smuls acuma din subconștientul meu?... De ce însă tocmai

acuma?"

Întrebările roiau în creierii lui ca scînteile dintr-un cărbune peste care a căzut un strop de ulei. Îl dureau și-l oboseau. Mișcă puțin bulbii ochilor parcă privirea ar fi căutat singură pe Ileana. Zgomotele amuțiră împrejur ca rețezate cu briciul. O tăcere rece îl înfășură, înțepată doar de tic-tacul pendulei, rar, înăbușit. Mișcarea îi risipi întrebările, dar îi aprinse o durere în inimă, ca și cînd un clește greu ar fi strîns-o din ce în ce mai aspru. Auzi alături plîns înfundat și recunoscuse sufletul Ileanei. Plînsul era ca o chemare la care nu mai poate răspunde. Chemarea îi picura în suflet o fericire nemărginită, o merinde pentru o cale necunoscută și nesfîrșit de lungă.

Ochii lui încremeniți priveau acum numai pendula și calendarul din perete. Vedea minutarele care însemnau ora șapte și foaia albă cu un șapte roșu roman și altul negru arab.

„Numărul sfînt al lui Aleman" — se gîndi Toma Novac.

Și îndoielile cu șiraguri de întrebări începură iar să-l chinuiască. Limba pendulei se strîmbase în forma unui semn de întrebare.

Apoi din adîncurile sufletului îi răsări, ca o mîntuire, un val de credința naivă, vrăjindu-i în minte pe Dumnezeu așa cum îl avusese în copilărie, înainte de a se fi ivit întrebările scormonitoare. Și deodată o ușurare mare îi umplu inima. Compasul minutarelor se șterse pe cadranul pendulei și în ochii lui Toma Novac rămase numai albul din ce în ce mai lucitor, ca o lumină mare, blîndă, mîngîietoare.

Ileana se prăbuși lîngă pat, gemînd desperată:

— Doctore... moare! Scapă-l, doctore!... Doctore!

Tudor Aleman strîngea în palma stîngă măciuca de argint a bastonului și se uita țintă în ochii lui Toma, așteptînd un răspuns. Dincolo, sora de caritate Dafina, își ștergea mereu lacrimile, cu o privire de compătimire spre Ileana.

— la vezi, doctore, vezi! murmură Aleman, după o tăcere lungă.

Doctorul Filostrat tresări încurcat. Se apropie de pat și apucă ușor mîna lui Toma. Era rece. Parcă nu i-ar fi venit a crede, se plecă și se uită adînc în ochii mari ai pacientului. Clătină din cap, nemulțumit. Apoi cu vîrf de degetului, încercă să coboare pleoapa ochiului drept. Era rece și țeapănă.

— Ce zici, doctore, spune? întrebă Aleman, înfrigurat.

Filostrat ridică din umeri în semn de nedumerire. Ținea să arate că lucrurile nu s-au petrecut după toate bunele reguli ale științei medicale, care ar fi prescris lui Toma Novac să mai trăiască cel puțin cîteva ceasuri. După ce astfel își îndeplini datoria față de știința lui, își lua cuvenita poză de întristare și rosti grav, aproape teatral:

— S-a sfîrșit.

Aleman se cutremură parcă ar fi primit o veste din altă lume și, uitîndu-se iar în ochii sticloși ai lui Toma, bolborosi ceva cu buzele crispate încît nu se înțelese decît începutul:

— Dumnezeu...

Doctorul auzi cuvîntul și avu un surîs îngăduitor. Ileana cuprinse mîna rece a mortului, o acoperi cu sărutări, suspinînd în neștire:

— Toma!... Toma!...
